

Kristian Torp
Civilprocesretlig
Julealmanak

2024

Civilprocesretlig Julealmanak

December 2024

Forord (2020)

I oktober 2019 satte jeg mig i hovedet, at jeg ville kaste mig over disciplinen »Nyhedsbreve«. Planen var, hver måned, at gennemgå de store tidsskrifter for afgørelser om civilprocesretlige spørgsmål for at plukke de interessante ud og gennemgå dem i helt kondenseret form. Efter nogle få måneder blev ambitionsniveauet udvidet; jeg ville læse alle afgørelser, gennemgå hovedparten og analysere de vigtigste.

Året efter, i oktober 2020, fejrede jeg 1-års jubilæum og gjorde status. 183 afgørelser, havde jeg dengang omtalt, de fleste ledsaget af små analyser. I oktober gav det anledning til følgende observation:

»[Da jeg startede] forestillede jeg mig nok, at det kunne gøres ret hurtigt og let - så hvorfor ikke sigte efter en månedlig opdatering. Bordet fanger som bekendt, og arbejdet har siden vist sig langt mere omfattende; men det er heldigvis både sjovt og lærerigt; og når der samtidig er folk, der læser med - både her og på min nyligt oprettede mailingliste - er det hele indsatsen værd.«

Den konklusion er stadig rammende, heldigvis. En anden observation jeg gjorde mig i november var, at selve produktet efterhånden var blevet langt. Omkring 160 sider havde jeg samlet i et oversigtsdokument, der således »næsten udgjorde en bog«. Og det gav anledning til den tanke, at man vel kunne samle de mange månedsbreve i en mere systematisk gennemgang af året der gik; som et værktøj til selv at genopfriske årets udvikling og som et muligt opslagsværk for læserne. Produktet følger på de næste omkring 200 sider.

Analyserne er alle mine egne, og jeg står på mål både for både fejl (og fortræffeligheder). Når man beskæftiger sig med nyhedsbreve, kan det ikke undgås, at der er en del af de første. Dommene og kendelserne analyseres alle »ved første indtryk«, og selvom det er både mit håb og min ambition at sætte afgørelserne i en sammenhæng, hvor forståelsen for læseren øges, rammer jeg sikkert med mellemrum forbi skiven.

Arbejdet er derimod langt fra mit alene. Året igennem har først Karina Nyboe Skaning og siden Signe Bruun Svensson hjulpet med korrektur, mens Anne Marie Vestergaard har stået for opsætning. I forbindelse med julealmanakken har Hanne Freudendahl korrekturlæst alle nye afsnit og Anne Marie Vestergaard har på ny stået for opsætningen. Hele almanakken er gennemlæst af stud.jur., Amalie Motzfeldt, der med nyttige kommentarer har styrket både det faglige og sproglige udtryk og derved mærkbart øget læsbarheden af det færdige produkt.

Forord (2024)

Jeg fejrer i år et lille jubilæum. Det er nemlig nu mere end 5 år siden, jeg i oktober 2019 kastede mig ud i disciplinen »nyhedsbrev«, og dermed femte gang, jeg har fået mulighed for at samle min analyser af året der gik i en Almanak.

Det betyder, at jeg nærmer mig 1.000 analyser, og at jeg nu har selvudgivet mere end 900 sider om civilproces – en præstation, jeg ærlig talt er stolt af.

At projektet er nået dette omfang, går langt ud over, hvad jeg i 2019 havde haft nogen rimelig forventning om. Det har krævet en betydelig arbejdsindsats (også større end forventet), men afkastet har også været langt større, end jeg turde håbe.

År efter år bliver jeg bekræftet i, at nyhedsbrevene ikke kun bliver læst, de bliver faktisk også værdsat. Af kollegaer i forskellige brancher; praktikere og akademikere; domstolsjurister og studerende, som tydeligvis læser (og også har nytte af) mine analyser.

Med den slags feedback er det stadig let at holde dampen oppe. For både nyhedsbrevet og Almanakken skriver jeg, fordi jeg brænder for at formidle; fordi jeg gerne vil den faglige dialog (*på alle niveauer*); og fordi jeg håber og tror, at netop dette format har noget at tilbyde.

Almanakken bliver samtidig ved med at gøre netop dette; at anspore til dialog. Det sker ved henvendelser på mail, kommentarer på LinkedIn, eller helt uformelt ved en bemærkning fra kollegaer, jeg møder i andre sammenhænge. Og det sker i faglige sammenhænge, hvor Almanakken utvivlsomt har været en vigtig platform for, at jeg i dag får lov at komme ud og underholde med »nyheder i civilprocessen« i vidt forskellige fora.

De løbende henvendelser om alternative måder at se en dom eller kendelse på tjener samtidig til en nyttig påmindelse om en pointe, jeg også selv prøver at holde mig for øje, og som jeg italesætter jævnligt (og hver eneste år medtager i min Almanak): At analyserne i mine nyhedsbreve på ingen måde er fejlfri.

Jeg overser (sikkert jævnligt) nuancer i sagerne. Anderledes kan det ikke være med det valgte format – og jeg kan blot håbe, at det ikke svækker nyhedsbrevens værdi som en kilde til at holde sig opdateret. Som læser kan man jo altid slå dommene efter, hvis de ud fra min beskrivelse fanger ens interesse.

Bliv derfor ved med at spørge, kommentere og udfordre!

Igen i år kommer Almanakken i både en elektronisk og fysisk udgave, og i år er det en særlig stor glæde. Det var nemlig ikke en selvfølge. Efter en fantastisk barsel

med min dejlige datter i foråret og sommeren, besluttede jeg i efteråret 2024, at tiden var kommet til at skære til og vælge fra (for derved at tilvælge tid med min familie). Det betød et farvel til en arbejdsplads, som jeg gennem mere end et årti har sat ekstrem stor pris på. Fra jeg som 19-årig trådte ind ad dørene, og til jeg som 33-årig lukkede det kapitel i mit liv, der hed »advokat«, har jeg både faglig og personligt befundet mig på den helt rigtige hylde ved Holst, Advokater.

Heldigvis er der tale om et farvel på god fod, og selvom jeg ikke er ansat ved Holst, Advokater, har jeg stadig stor glæde af at sparre med gamle kollegaer. Og det kan også ses i årets Almanak, der videreføres i stort set uændret format. Heri ligger også, at Holst, Advokater igen i år yder økonomisk støtte til bogens fysiske udgivelse og rundsendelse, så alle med interesse for emnet kan få den seneste udgave hjem på hylden. For det skylder jeg en stor tak.

Herudover skylder jeg igen i år tak til de kollegaer – både tidligere og nuværende – der har hjulpet med at gøre værket muligt. Selvom analyserne er mine egne, og jeg selv står på mål både for eventuelle fortræffeligheder og for uundgåelige fejl, så var hverken nyhedsbreve eller Almanak kommet meget videre end idefasen, hvis ikke det var for dem.

Tak til Tine Falkenberg Ravn og Pernille Vestbo Hedegaard, der indtil september har læst kyndig korrektur, og til Hannah Krüger Jensen, der nu har overtaget tjan-sen. De har alle bidraget væsentligt til, at det i det mindste er sprogligt klart for læserne, hvad jeg har ment om en given afgørelse. Tine Falkenberg Ravn har samtidig, og med vanlig grundighed, sikret korrekturen af de mange nyttilkomne afsnit, som er skrevet til Almanakken. Det er en opgave, som ikke mindst på grund af de tidsmæssige rammer, stiller store krav, og for hvilken Tine derfor fortjener et stort »tak«.

Den færdige Almanak er (som altid) sat op af Anne Marie Vestergaard, der også stod for opsætning af de enkelte nyhedsbreve i min tid ved Holst, Advokater. Enhver ros for det grafiske udtryk tilfalder derfor hende.

Herudover en kæmpe tak til advokatfuldmægtig Amalie Motzfeldt, som året igennem har ydet værdifuld sparring, og som under mit arbejde med Almanakken (igen) har læst og givet nyttig feedback på alle dele. Det har utvivlsomt øget værkets kvalitet, både sprogligt og indholdsmæssigt.

Endelig har stud.jur. Louie Ottosen med stor grundighed kvalitetssikret alle henvisninger i Almanakken, så man som læser kan være nogenlunde sikker på, at man kan finde den relevante afgørelse, hvis min omtale har pirret interessen. Det er samtidig Louie, der har forsynet de enkelte afgørelser med oplysning om en eventuel behandling ved Procesbevillingsnævnet samt udarbejdet Almanakkens domsregister.

Alt i alt er det stadig lige sjovt at skrive Almanakken – og det er derfor med mod på endnu et år, jeg kan sende den i trykken.

Indholdsfortegnelse

Indledning	13
Kapitel 1 Retlig interesse (og proceshabilitet)	17
1. Indledning. Highlights	17
2. Praksisgennemgang	19
2.1. Proceshabilitet og det der ligner	19
2.2. Ophør af retlig interesse. Aktualitet	22
2.3. Rette sagsøger. Konkret retlig interesse	25
2.4. Nødvendigt procesfællesskab	32
2.5. Mandatarer	34
2.6. Rette sagsøgte	34
2.7. Søgsmålsfrister	37
2.8. Øvrige spørgsmål	39
Kapitel 1a lov og ærbarhed	41
1. Indledning. Highlights	41
Kapitel 2 Saglig kompetence	43
1. Indledning. Highlights	43
2. Praksisgennemgang	44
2.1. Kompetencefordeling. Specialorganer	44
2.2. Kompetencefordeling. Voldgift og anden ADR	44
2.3. Kompetencefordeling retterne imellem. Retsplejelovens § 226	46
2.4. Andre spørgsmål	50
Kapitel 3 Værneting	51
1. Indledning. Highlights	51
2. Praksisgennemgang	51
2.1. Værneting efter retsplejeloven	51
2.2. International kompetence. Internationale værnetingsregler	51
Kapitel 4 Samlet behandling og delafgørelser	53
1. Indledning. Highlights	53
2. Praksisgennemgang	54
2.1. Kumulation	54
2.2. Udsættelse og udskillelse	55
Kapitel 5 Sagsførelse. Sagsportalen	59
1. Indledning. Highlights	59
2. Praksisgennemgang	60
2.1. Grundlæggende principper. Kontradiktion	60
2.2. Kommunikation med retterne. Sagsportalen	60

Kapitel 6	Bevisførelse. Syn og skøn	67
1.	Indledning. Highlights	67
2.	Praksisgennemgang	69
2.1.	Edition	69
2.2.	Ensidigt indhentede erklæringer	71
2.3.	Syn og skøn	81
2.4.	Isoleret bevisoptagelse	86
2.5.	Retslægerådet	91
2.6.	Vidner	92
2.7.	Øvrige spørgsmål	95
Kapitel 7	Udeblivelse	97
1.	Indledning. Highlights	97
2.	Praksisgennemgang	97
2.1.	Forkyndelse	97
2.2.	Frister, overskridelser og andet om »tid«	101
2.3.	Lovligt forfald	103
Kapitel 8	Genoptagelse	105
1.	Indledning. Highlights	105
2.	Praksisgennemgang	105
2.1.	FM 2024.8 – betalingspåkrav ikke genoptaget	105
Kapitel 9	Anke- og kærebegrænsninger	107
1.	Indledning. Highlights	107
2.	Praksisgennemgang	109
2.1.	Fristberegning	109
2.2.	Møderet	109
2.3.	At anke eller kære	111
2.4.	Kontrakære og kontraanke	113
2.5.	Retsplejelovens § 368, stk. 1	113
2.6.	Retsplejelovens § 368, stk. 4	114
2.7.	Retsplejelovens § 368 a	115
2.8.	Retsplejelovens § 389	127
2.9.	Retsplejelovens § 389 a	128
2.10.	Øvrige spørgsmål	132
Kapitel 10	Oprejsningsbevillinger	135
1.	Indledning. Highlights	135
2.	Praksisgennemgang	135
2.1.	Oprejsningsbevilling på grund af rettens forhold	135
2.2.	Oprejsningsbevilling i andre tilfælde	138

Kapitel 11 Retskraft. Berigtigelse	143
1. Indledning. Highlights	143
2. Praksisgennemgang	143
2.1. Retskraft	143
Kapitel 12 Prøvelse af voldgiftskendelser	147
1. Indledning	147
Kapitel 13 Øvrige spørgsmål	149
1. Indledning. Highlights	149
2. Praksisgennemgang	150
2.1. Habilitet	150
2.2. Dokumentoffentlighed. Aktindsigt	155
2.3. Fuldbyrkelse (af udenlandske afgørelser)	156
2.4. Øvrige spørgsmål	157
Kapitel 14 Sagsomkostninger	159
1. Indledning. Highlights	159
2. Praksisgennemgang	166
2.1. Fri proces. Beskikkede advokater	166
2.2. Sagens værdi	170
2.3. Retsafgifter	174
2.4. Sagsomkostninger til den vindende part. Vundet eller tabt	175
2.5. Sagsomkostninger i flerpartssager	177
2.6. Sikkerhedsstillelse	181
2.7. Fastsættelse af sagsomkostninger. Store sager	181
2.8. Fastsættelse af sagsomkostninger. Sagen delhovedforhandlet	183
2.9. Fastsættelse af sagsomkostninger. Sagen hævet	184
2.10. Håndteringen af visse udgifter	185
2.11. Ophævelse af sagsomkostninger. Retsplejelovens § 312, stk. 3	187
2.12. Isoleret bevisoptagelse	190
2.13. Blandede bolsjer	197

Indledning

2024 lakker mod enden, og det er derfor tid til at gøre status. Civilprocesretligt forsøger jeg i årets Almanak at gøre netop dette: At tage en status på året, der gik. Grundlaget for Almanakken er de månedlige nyhedsbreve, jeg de seneste godt 12 måneder har udsendt.

I alt præcis 172 afgørelser, hvoraf emnet »sagsomkostninger« tegner sig for de 54, har jeg i 2024 vurderet, var så interessante eller praktisk betydningsfulde, at de var værd at dele med jurister (og andre), der beskæftiger sig med civilproces. Det er færre end de sidste mange år, men Almanakken er blevet længere. Formentlig fordi jeg med årene har fået mere og mere på hjerte.

Samme 172 afgørelser – og samme 172 nyhedsbrevsamtaler – udgør kernen i min julealmanak (hvor antallet fremstår lidt mindre, da en enkelt sag nåede at finde sin afgørelse i to instanser. Den har jeg i Almanakken nøjedes med at analysere samlet én gang).

Opbygningen af Almanakken er for så vidt ret simpel. Udgangspunktet er årets nyhedsbreve, og mange analyser er langt hen ad vejen de samme, både i indhold og form, som da jeg første gang omtalte de enkelte afgørelser. Der er med andre ord ikke tale om et værk, hvor jeg detaljeret har genbesøgt hver og en af de næsten 200 afgørelser, og for flittige læsere af mit nyhedsbrev vil meget af indholdet derfor – forhåbentlig – vække gensynets glæde.

Den helt store indsats i forbindelse med Almanakken har derfor bestået i et omfattende systematiseringsarbejde.

Det systematiske udgangspunkt er naturligvis årets nyhedsbreve, hvori jeg år på år forsøger at lette læsbarheden ved at anvende ensartede og gennemgående overskrifter.

I forbindelse med udgivelsen af min Almanak for 2020 »låste« jeg disse emner i 14 kapitler (og et minikapitel om lov og ærbarhed): »Retlig interesse«, »Saglig kompetence«, »Værneting«, »Samlet behandling og delafgørelser«, »Sagsførelse. Sagsportalen«, »Bevisførelse. Syn og Skøn«, »Udeblivelse«, »Genoptagelse«, »Anke- og kærebegrænsninger«, »Oprejsningsbevillinger«, »Retskraft. Berigtigelse«, »Prøvelse af voldgiftskendelser«, »Øvrige spørgsmål«, og »Sagsomkostninger«.

Samme struktur er anvendt i alle efterfølgende år, både fordi den (fortsat) giver mening, og fordi jeg håber herved at gøre det lettere at krydsreferere mellem de enkelte årgange og at »lægge oven på«, når praksis bevæger sig.

Inden for hvert kapitel er årets afgørelser emneinddelt yderligere i overensstemmelse med, hvad afgørelserne efter min forståelse siger noget om. Navnlig i de

store kapitler har jeg derfor lagt et ganske stort arbejde i yderligere at systematisere kendelser og domme inden for underemner, der peger mod en fælles kerne i rettens ræsonnement. En del af disse underemner er hentet fra den civilprocesretlige litteratur, men mange andre er blevet til i lyset af, hvad jeg i mine løbende analyser har ment at kunne udlede af afgørelserne. Det er hermed håbet, at den strukturerede gennemgang i sig selv bidrager til forståelsen af de enkelte afgørelser.

Med udgivelsen af »2. udgave« i 2021 traf jeg det yderligere valg, at jeg så vidt muligt – men ikke for enhver pris – ønskede at beholde underoverskrifterne fra Almanakken 2020. Også dette valg er truffet for at øge genkendeligheden og læsbarheden af værket, men der er altså fra år til år foretaget mindre justeringer, hvor hensynet til de enkelte analyser har tilsagt det.

Hvor der i årets løb slet ikke har været afgørelser inden for et bestemt underemne, er overskriften udgået. Og omvendt, hvor der i årets løb er offentliggjort afgørelser, hvor jeg ved arbejdet med Almanakken har ment, at forståelsen kunne øges ved at samle dem i et nyt fælles emne, er emnet tilføjet. Navnlig behovet for sidstnævnte mindskes dog over tiden, da jeg (så vidt muligt) genopliver gamle overskrifter frem for at opfinde helt nye.

Opbygningen er med andre ord ikke identisk med tidligere års Almanak, men den bør føles genkendelig, og det endelige produkt er forhåbentlig udtryk for et rimeligt kompromis imellem hensynet til en konsistent struktur og ønsket om – igennem Almanakkens struktur – at fremhæve strømninger i den civilprocesretlige retspraksis.

Det andet hovedområde for min indsats med Almanakken er indledningen til hvert af kapitlerne og en stor del af underemnerne.

I indledningen til samtlige kapitler har jeg forsøgt at sætte det overordnede procesretlige emne i en sammenhæng; ikke en generel, dogmatisk sammenhæng for de enkelte retsspørgsmål, men derimod en konkret, juridisk sammenhæng for det eller de temaer, som retspraksis i det forgangne år har beskæftiget sig med. Samme tilgang er benyttet ved de enkelte underoverskrifter.

Det er altså ikke i Almanakken, man finder en generel redegørelse for retsplejeloovens regler om sagkyndig bevisførelse; men til gengæld finder man en særskilt analyse af rammerne for fremsendelse af ensidige erklæringer til en skønsmand på forskellige stader af processen (fordi flere afgørelser i år kastede lys på dette emne), ligesom man i år kan finde mine friere overvejelser over, hvor restriktive retterne bør være, når en advokat under henvisning til tekniske problemer med portalen retter henvendelse på anden måde, fordi årets afgørelser har givet grundlag for en diskussion af netop dette tema.

Almanakken er struktureret, og bør læses og benyttes, med dette sigte for øje.

Inden for hver af de 14 kapitler giver jeg indledningsvist en oversigtspræget gennemgang af året der gik. Gennemgangen indeholder enkelte generelle bemærkninger om (aspekter af) de behandlede emner, men har i øvrigt de enkelte afgørelser som tyngdepunkt. I gennemgangen fremdrages de afgørelser, som efter min opfattelse i særlig grad kalder på opmærksomhed, og det sammenfattes i én eller to sætninger, hvad disse afgørelser fastslår – herunder om de bekræfter, uddyber eller ændrer praksis som den så ud inden året begyndte. Kapitelindledningerne kan på denne måde læses selvstændigt som 14 miniresuméer af det forgange år: 14 gange 1-2 sider med alt det, man som civilprocesretligt interesseret jurist (som minimum) bør vide.

De enkelte kapitler er struktureret i en række underemner, hvoraf mange indledes med en lignende generel gennemgang. Når det ikke er tilfældet ved *alle* underemner, skyldes det, at jeg i Almanakken gennemgående har prioriteret indhold over ensartethed. Når et emne kun indeholder én afgørelse, giver det bedre mening blot at analysere denne. Og hvis et emne, der indeholder flere afgørelser, ikke giver anledning til mere generelle bemærkninger, har jeg ikke ønsket at skrive blot for at skrive.

I de af underemnerne, der giver grundlag herfor, indeholder den indledende gennemgang dels en række af de mere generelle aspekter af mine analyser (der for en dels vedkommende baseres på årets analyser af de enkelte afgørelserne), dels en mere detaljeret gennemgang af afgørelserne på det pågældende område. Tanken er, at man ved at læse indledningen til underemnerne får en bedre forståelse for de retsspørgsmål, der har præget årets praksis.

Som noget nyt supplerede jeg sidste år min praksisgennemgang med en mere struktureret gennemgang og omtale af nye artikler offentliggjort i de tidsskrifter, som i øvrigt danner grundlag for nyhedsbrevet. Det har jeg fortsat i 2024, og artikelomtalen har jeg herefter løbende forsøgt at indarbejde, så man spredt i Almanakken (men naturligvis på de relevante steder) burde kunne finde en omtale årets artikler om procesretlige emner.

Endelig indeholder Almanakken samtlige mine enkeltanalyser af domme og kendelser trykt på tværs af Ugeskrift for Retsvæsen, Tidsskrift for Bolig- og Byggeret, Forsikrings- og Erstatningsretlig Domssamling, Miljøretlige afgørelser og domme, Fuldmægtigen og Tidsskrift for Familie- og Arveret – samt af afgørelser, der er offentliggjort på overretternes respektive hjemmesider.

De er alle gennemlæst, og et stort antal er gennemskrevet af hensyn til sammenhængen og læsbarheden. Henvisninger til tidligere nyhedsbreve er ændret til henvisninger til de relevante afsnit i Almanakken; repetitive afsnit (fordi samme

analyse har været relevant i forskellige måneder) er fjernet, så de kun fremgår ét sted; generelle afsnit er i stort omfang flyttet op i de relevante indledninger, og sproget er enkelte steder opdateret, hvor der har været særligt behov herfor.

Ved denne gennemlæsning lægger jeg generelt en indsats i at overveje, om en analyse bør genbesøges og eventuelt uddybes. Og jeg kan i den forbindelse konstatere, at jeg hvert år har oplevet en stadig større lyst til at genbesøge og nuancere flere analyser; enten fordi min egen forståelse har udviklet sig, eller (og oftere), fordi i de efterhånden mange fora, hvor jeg får lejlighed til at snakke om civilproces, har modtaget input, som gav stof til eftertanke. Hvor der alene er tale om mindre justeringer eller tilføjelser, har jeg fundet det rimeligt blot at opdatere (ændre) teksten, men er min forståelse ved årets emne væsentligt anderledes end ved den første omtale, forsøger jeg at gøre det klart i analysen.

Grundlaget herfor er blot ikke en systematisk gennemgang af samtlige sager, og man kan derfor ikke gå ud fra, at alle afsnit er lige opdaterede – hovedparten af analyseafsnittene er blot redaktionelt behandlede genoptryk af mine tidligere analyser. Formålet med at gentage dem her er – foruden at skabe et samlet opslagsværk – således stadig navnlig at sætte afgørelserne i den rette kontekst.

Almanakkens analyseafsnit henvender sig derfor nok navnlig til de læsere, der enten er særligt nysgerrige på et bestemt emne eller (og formentlig hyppigere) til den praktiker, der sidder med et konkret problem foran sig, og ønsker et sted at slå op.

God læselyst!

Kapitel 1

Retlig interesse (og proceshabilitet)

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Årets første kapitel handler – som alle tidligere år – om retlig interesse og proceshabilitet. Som bekendt er grundbetingelserne for sagsanlæg netop, at sagsøgeren (og sagsøgte) er proceshabil og har retlig interesse i sagen.

Kravet om retlig interesse er samtidig grundbetingelsen for alle øvrige retsskridt; at den part, der begærer det pågældende retsskridt, har en civilprocesretlig værnet interesse i anmodningen (Gomard og Kistrup taler i den sammenhæng om »Proceskravets formål«, jf. »Civilprocessen«, s. 378), og emnet står derfor centralt i enhver civilprocesretlig fremstilling.

Selvom terminologien ikke alle steder er konsekvent, opdeles kravet om retlig interesse i store dele af litteraturen i tre grundelementer, der gennem årene tillige har dannet skelet for almanakkens årsgennemgang.

Det er således i almindelighed en betingelse for at kunne anlægge en retssag, at sagsøgers påstand er (a) lovlig og egnet til – retlig – pådømmelse, (b) aktuel og (c) konkret vedrøre sagsøgers retsstilling.

Den præcise skillelinje mellem begreberne kan være svær at fastlægge, og mange af de vanskelige sager befinder sig i grænseområderne mellem en eller flere overskrifter. Som fremstillingsteknisk middel har overskrifter imidlertid betydelig værdi, og det har derfor stedse været udgangspunktet for kapitlets afsnit. Det er også tilfældet i år.

Fordelingen af årets sager på de tre overskrifter er anderledes end tidligere år. Godt nok er der – helt som vanligt – ikke meget om, at påstanden skal være lovlig og egnet til retlig pådømmelse. Der er faktisk ingenting. Men hvor vi normalt finder tyngdepunktet i spørgsmålet om sagens aktualitet (2.2.), der på mange måder udgør det »lette« ben i analysen, har det i år været sager med variationer over spørgsmålet, om sagsøgeren konkret er berørt af sagen, der fyldte mest (2.3.). Sager om dette emne er ofte interessante men også tit vanskelige at få hold på, og mange af analyserne er derfor til den lange side.

Inden vi når til dem, har jeg fundet plads til tre sager om proceshabilitet, der alle er konkret begrundede, og ikke bør læses som mere end det. Heller ikke årets enlige afgørelse om den aktuelle interesse er noget stort highlight (den ændrer

intet), men jeg nåede i min iver over dens *mulige* betydning at skrive mangt og meget om det, man måske kan kalde *retlig interesse i »meget sandsynlige« tvister* – og der kan måske af den grund alligevel være lidt at hente i analysen af **U 2024.3477 V**.

Mere kød er der som nævnt på sagerne om den konkrete (retlige) interesse. De er ikke blot mange, men i flere tilfælde også interessante. Godt nok tror jeg ikke, at der med årets praksis er ændret noget i forhold til tidligere, men **U 2024.4246 V** og måske navnlig **U 2025.378 Ø** indeholder (meget) læseværdige præmisser til illustration af spørgsmålet om, hvornår en *indirekte interesse* er nok (og i de konkrete sager, hvornår den ikke er nok).

Interessant er også de to afgørelser, der følger umiddelbart efter. **U 2024.535 V** er nok mere kuriøs end vigtig, men **U 2025.384 H** om Forbrugerombudsmandens retlige interesse i at føre sager (alene) med det formål at »retshåndhæve« over for erhvervsdrivende bør man absolut læse.

Vi har også i år fået lidt ny praksis om nødvendige procesfælleskaber, om mandatarer og om rette sagsøgte. I alle tilfælde er der tale om fine eksempler på velkendte principper, men heller ikke mere, og i det hele taget har det forgangne år ikke rokket båden nævneværdigt, når talen falder på spørgsmålet om retlig interesse.

Derimod har 2024 været præget af en ganske stor flittighed blandt forfattere med interesse for retlig interesse, og vi kan derfor passende slutte introen med en opsamling på årets tre artikler om emnet. I sådan mere eller mindre prioriteret rækkefølge efter, hvor procesretlige artiklerne er, kan listen stilles op som følger:

I ET 2024 58, om »processelskaber«, giver Gitte Søgaard en gennemgang af bl.a. retspraksis om sagsanlæg af selskaber, der er oprettet med henblik på at føre retssag(-er). Det er navnlig artiklens afsnit 3, der indeholder en grundig gennemgang af trykt praksis. En enkelt kommentar i den sammenhæng er, at den i artiklen omtalte U 2014.100 V, der vedrørte et *mandatarforhold*, efter min opfattelse ikke siger meget om emnet – men artiklen er grundlæggende velegnet til opslag.

I ET 2024.42 om »klimaretssager« giver praktikerne Christina Melstrup Toft og Andrew Poole en indflyvning i (bl.a.) de processuelle (og statsretlige) problemer det kan rejse, hvis man i Danmark vil gennemføre de i artiklens titel nævnte sager. Artiklen anvender et temmelig bredt »klimaretssagsbegreb« (der er efter min opfattelse væsentlig forskel på Danish Crown sagen – der vel ret beset er en markedsførings- eller greenwashingsag – og så tvister om klimaspørgsmål i snævrere forstand), og er vel også først og fremmest tænkt som en primer til et emne, som må formodes at få tiltagende praktisk betydning.

Artiklen er – hvad der også udtrykkeligt fremgår – opdateret til og med november 2023, og det har således af gode grunde ikke været muligt for forfatterne at tage højde for en af årets mest omtalte EMD-domme, EMD's dom af 9. april 2024, Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland (53600/20). Netop denne dom viser imidlertid, er der er tale om et retsområde (og en disciplin), som må forventes

at få tiltagende betydning. Jeg kan så for egen regning forsigtigt fremsætte den spådom, at betydningen (i dansk ret) nok først og fremmest bliver på den materielle klimaret, mens vi i procesretten ikke bør frygte store nybrud.

Og endelig giver Anders Ørgaard i ET 2024.35 om »skyldnerens stilling i sager mod boet« en spørgsmålet, om en skyldner kan videreføre en fordringsprøvelsessag, som konkursboet opgiver, en grundig og læseværdig behandling.

Skal jeg være helt grundig, kan jeg så også nævne, at der i 2024 kom nye udgaver af »Den Civile Retspleje« og af »Retsplejeloven med kommentarer«. Det er ikke emnespecifikke udgivelser – og jeg har ikke tænkt mig at gentage det i hvert kapitel. Men nu er det altså nævnt.

Så fik jeg vist også alt med...

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Procehabilitet og det der ligner

Før den retlige interesse kommer som nævnt partsevnen og partshabiliteten.

Enhver, der kan være part i et retsforhold, kan være part i en retssag. Partsevnen er derfor en medfødt ret for både fysiske og juridiske personer, og den bevarer man almindeligvis, indtil man stiller træskoene (eller som selskab bliver opløst).

Spørgsmål om partsevne opstår derfor navnlig ved livets start (for juridiske personer) og dets afslutning (for fysiske og juridiske personer). I sidstnævnte tilfælde opstår samtidig undertiden spørgsmålet, hvem der »nu« kan føre sagen. Svaret herpå vil typisk være givet i en relevant skiftelov (konkursloven, dødsboskifteloven, m.v.), og sager herom er derfor sjældent *generelt interessante*.

Vi kan dog notere os, at der i år kom en enkelt sag om den procesretlige håndtering af et dødsfald, nemlig **U 2024.3858 H** (2.1.3.).

Med partsevnen kommer normalt også proceshabiliteten – retten/evnen til at optræde i sagen på egne vegne. Denne ret er ikke medfødt, men opnås automatisk, når man bliver myndig, jf. retsplejelovens § 259 og § 257 e.c. (juridiske personer har i sagens natur altid behov for en repræsentant). Som myndig må man stemme, skifte religion, købe tobak og alkohol, og altså optræde som selvmøder i en retssag.

Er sagen kompliceret, eller er parten kun i ringe grad i stand til føre sagen, kan retten meddele advokatpålæg, jf. retsplejelovens § 259, stk. 2, hvorefter parten ikke længere kan afgive indlæg. Som noget nyt i år kan denne regel nu også anvendes i sager omfattet af den forenkede proces - det vi »i gamle dage« kaldte småsagsprocessen, jf. stk. 3 (der dog sætter barren højere end i de almindelige civile sager).

Effekten af et advokatpålæg er på mange måder den samme som fortabelse af proceshabet, men der skal mindre til at meddele advokatpålæg – og som fremhævet i flere landsretskendelser *forudsætter* et advokatpålæg, at man er proceshabet (manglende proceshabet kan ikke afhjælpes gennem advokatpålæg, jf. f.eks. U 2020.2709 Ø og FM 2018.219. Praksis viser dog samtidig, at advokatrepræsentationen kan indgå ved vurderingen af, om parten kan forstå og disponere i sagen, jf. sidste års kendelse i FM 2023.132 og årets kendelse i U 2024.3233 V).

Skal en part helt fratages sin proceshabet, må vedkommende enten være umyndiggjort, jf. værgemålsloven § 6, jf. retsplejelovens § 257, eller parten må på grund af sine egne forhold være fuldstændig ude af stand til at forstå og råde over sagen (selv sammen med en advokat), jf. retsplejelovens § 258, stk. 2.

Mens retsfølgen af et § 6-værgemål efter § 6 altid er bortfald af proceshabet, er det langt fra altid konklusionen, når spørgsmålet rejses under § 258, stk. 2. Måske snarere tværtimod, jf. Gomard og Kistrup, der i »Civilprocessen« skriver, at der for parter med retlig handleevne (værgemålslovens § 6) nok skal »forholdsvist meget til«, medmindre retten har et relativt sikkert grundlag for vurderingen (jf. U 2018.1270 Ø, U 2018.3497/1 Ø. Se også FM 2023.74 og FM 2023.132). Udgangspunktet er således, at parter, der har retlig handleevne, også har proceshabet (at det kun er et udgangspunkt illustreres af U 2021.558 Ø).

Fordi vurderingen efter § 258, stk. 2, altid er (meget) sagsnær og konkret, skal man være forsigtig med at udlede brede læresætninger, men vi fik da i år to nye sager om bestemmelsen, **U 2024.3233 V** (2.1.1.) og **U 2024.4828 Ø** (2.1.2.).

Begge sager stammer fra fogedprocessen, men medtages her, fordi habilitetsvurderingen både i fogedprocessen og i de almindelige civile sager foretages efter § 258, stk. 2.

Sagerne giver samtidig anledning til en mere generel overvejelse: Det er nemlig i det hele taget kendetegnende, at spørgsmålet om proceshabet (meget) ofte opstår i fogedsager, og typisk i form af spørgsmålet om, hvorvidt rekvisitus er proceshabet. Et typeeksempel er sager om udsættelse fra et lejemål, hvor spørgsmålet om lejers proceshabet faktisk også ender med at afgøre, om lejer overhovedet kan udsættes.

Skismet er velkendt men interessant. Uden proceshabet kan lejer ikke optræde som part i en fogedsag, og medmindre lejeren sættes under værgemål, kan en udsættelse derfor de facto ikke gennemføres. Omvendt er det ikke givet, at et værgemål bør iværksættes, for nok kan lejeren ikke varetage sine interesser i sagen – men når resultatet er en afvisning af fogedsagen (og dermed på bundlinjen, at lejeren får lov at blive boende, selvom udlejer materielt var berettiget til at ophæve lejemålet), bliver det svært at argumentere for, at et værgemål (der muliggør en udsættelse fra lejemålet) er i lejers interesse.

Vil man læse mere om emnet, vil jeg anbefale at læse T:BB 2013.3 og FM 2014.127. I førstnævnte artikel argumenteres faktisk for, at løsningen er et værgemål. Det er processuelt set korrekt, men som beskrevet ovenfor kan jeg godt være i tvivl om, hvorvidt de materielle betingelser er opfyldt.

I artiklen overvejes også, om fogedretten kan være forpligtet til at beskikke en advokat for rekviritus. Som skrevet ovenfor er det imidlertid ret klart fastslået i praksis, at en advokat ikke kan afhjælpe procesinhabilitet (advokaten varetager sin klients interesser men det er jo stadig parten, der ultimativt skal træffe beslutninger i sagen/give advokaten instrukser), og heller ikke denne vej virker derfor farbar.

Nuvel. Det må være sidespor nok for denne gang. Men spændende er det i hvert fald.

2.1.1. U 2024.3233 V – skyldner ikke procesinhabil

Vi starter som lovet afsnittet med to sager fra fogedprocessen, hvor spørgsmålet i begge sager var, om rekviritus havde proceshabet.

Skyldneren i denne sag led ifølge en lægeerklæring af anamnestic syndrom som følge af alkohol, hvilket sidestilles med demenssygdom, samt af forstyrrelse af personligheden af uspecifik karakter. Der lå herudover i sagen ganske omfattende lægeligt materiale, hvoraf bl.a. fremgik, at egen læge fandt skyldneren sammenlignelig med persongruppen omfattet af værgemålslovens § 5, stk. 2.

Landsretten fandt efter en konkret vurdering ikke, at skyldneren af den grund var procesinhabil (i den *pågældende sag*), og afgørelsen illustrerer derfor den ovenfor citerede sætning fra Gomard og Kistrup. Der skal ganske meget til (specielt i sager, der ikke er voldsomt komplicerede).

Derudover er det værd at notere sig, at landsretten – foruden til de indhentede lægeerklæringer – udtrykkeligt henviser til FM 2023.132 med en sætning om, at det *må indgå i vurderingen*, om den pågældende med hjælp fra andre, f.eks. en beskikket advokat, kan forstå sagens genstand.

2.1.2. U 2024.4828 Ø – skyldner ikke procesinhabil

Videre til sag nummer to om samme emne.

Skyldneren var en ældre person, som var bosat på et plejehjem, og det blev til sagen oplyst, at kommunen havde ansøgt om etablering af økonomisk værgemål (men ikke om fratagelse af den retlige handleevne).

Landsretten fandt ikke, at disse oplysninger kunne begrunde, at skyldneren ikke kunne optræde som part i sagen.

2.1.3. U 2024.3858 H (TFA 2024.292) – om håndteringen af en parts dødsfald (indtræden i sag om fratagelse af statsborgerskab)

Den tredje sag er mere særegen men samtidig instruktiv for, hvordan man procesuelt håndterer dødsfald.

Kort fortalt var baggrunden for sagen, at en borger fik frataget sit statsborgerskab efter en rejse til Syrien. Denne afgørelse indbragte borgeren for domstolene, hvor tvisten ultimativt blev indbragt for Højesteret (sagen endte ved Højesteret som et *kæremål*, fordi byretten havde *afvist sagen* under henvisning til, at borgeren havde overskredet en frist i indfødsretsloven. Landsretten havde ved kendelse stadfæstet denne afvisningsdom, og kendelsen var så indbragt for Højesteret).

Under sagens behandling kom det frem, at borgeren nogle måneder inden kæren til Højesteret var afgået ved døden, og Højesteret rejste derfor spørgsmålet, om hans dødsbo kunne indtræde i sagen.

Den retlige ramme for vurderingen er dødsboskiftelovens § 107, stk. 1, der giver boet mulighed for at indtræde i verserende sager.

Af interesse for procespraktikere starter Højesteret med at fastslå, at det ikke automatisk skal føre til afvisning, at der er foretaget processkridt efter dødsfaldet men inden boets erklæring (konkret kunne boet altså godt give meddelelse om indtræden efter sagen var kæret, selvom dette – med urette – var sket i den afdødes navn).

Bestemmelsen fordrer imidlertid samtidig, at sagen vedrører et krav, som (nu) tilkommer boet – og da boet består af den afdødes *aktiver og passiver*, omfattes en sag om statsborgerskab ikke heraf. Sagen blev derfor afvist.

2.2. Ophør af retlig interesse. Aktualitet

Vi vender os nu mod den retlige interesse, der som varslet i indledningen er inddelt i tre led. Som også skrevet tidligere, har jeg for tredje år i træk ikke fundet afgørelser til overskriften »lovlig og egnet«, og vi starter derfor i den retlige interesses andet ben, aktualitetskravet. Det er imidlertid også et noget tyndbenet afsnit efter et 2024, hvor det var sagerne om den konkrete interesse, der dominerede.

Nuvel, for sammenhængens skyld tænker jeg alligevel at indlede afsnittet om »aktualitet« en indledende gennemgang af den retlige ramme for dette delkriterium. Det er aldrig helt skidt at genlæse.

At en sag skal være aktuel, indebærer overordnet, at det skal være relevant *på nuværende tidspunkt* at få en afgørelse. Dette forstås bedst ved at overveje situationerne, hvor en påstand ikke er aktuel.

Det vil for det første være tilfældet, hvis sagsøger er for tidligt ude. En sag om en rent hypotetisk tvist nyder ikke procesretlig beskyttelse. Den skal manifestere sig

med en sådan fasthed, at det med sikkerhed kan siges, at besvarelsen af det med påstanden stillede spørgsmål har betydning for parternes retsstilling (dette kriterium hjælper samtidig til at afskære søgsmål, der har til formål at få domstolene til at bedrive resposumlignende virksomhed).

Disse sager ses (relativt set) sjældent i praksis. Når tvisten kun er hypotetisk, vil parterne også ofte have en interesse i at vente og se tiden an (se dog som et nyligt eksempel på en sagsøger, der var »for tidligt ude«, U 2023.136 Ø, der er omtalt grundigt i Almanakken 2022. Sagen skal læses med forståelse af, at der netop i forbudssager kan være nuancer til aktualitetsvurderingen, som gør, at afgørelserne ikke kan overføres 1:1. Et mere rent eksempel er lærebogseksemplet i U 2000.974 Ø, hvor en udlejer ville lade rettens vurdering af en hypotetisk opsigelse afgøre, om han faktisk skulle opsiges lejemålet).

En variant over emnet er de sager, der vel ikke angår rent hypotetiske spørgsmål, men som måske i stedet kan betegnes som »sandsynlige« (med en større eller mindre grad af sandsynlighed). Spørgsmålet må i sådanne sager være, hvor *sandsynligt* det skal være, at tvisten får betydning for parternes retsstilling.

Netop dette spørgsmål fik jeg i år anledning til at overveje ganske grundigt i forbindelse med min analyse af **U 2024.3477 V** (2.2.1.), og man kan derfor læse mere i det følgende afsnit.

For det andet vil det være tilfældet, hvis sagen anlægges efter, at tvisten så at sige har udspillet sig – eller (som det hyppigere er tilfældet) *forsøges videreført*, efter den oprindelige tvist har mistet sin betydning.

Sådanne sager om »ophør af retlig interesse« har vi gennem årene set i stort antal. Jeg plejer således på dette sted at have en lang liste, man som læser kan konsultere. Den er blevet så lang, at den snart må udgå, men da der i år ikke har været en eneste sag om spørgsmålet, får den lov at optræde en sidste gang. Vil man se eksempler på spørgsmålet, kan man derfor læse U 2023.900 Ø, U 2023.1367 H, U 2023.674 H, FM 2022.72, TFA 2021.549 V, U 2020.2969 H, TFA 2020.54, U 2019.101 SH, U 2018.2373 V, U 2009.1758 H, U 2007.2161 H, U 2006.2808 Ø og U 2004.3051 (interessant er også de to afgørelser FM 2022.132 og FM 2023.49 omtalt i sidste års Almanak, hvor konkrete forhold gjorde, at en tvist, der *umiddelbart havde mistet sin aktualitet*, blev tilladt videreført).

I år fik vi som nævnt ingen nye afgørelser om dette emne, men da jeg kan lide at være grundig, føler jeg mig kaldet til at nævne to afgørelser, som gemmer sig andetsteds i Almanakken.

Det er for det første U 2024.2693 V om »klimakontrolleret gris«. Afgørelsen passer tematisk bedst i afsnittet om konkret retlig interesse, men som det fremgår sidst i analysen, var der også et hint af aktualitet i afgørelsen.

Den anden afgørelse, U 2024.5457 Ø, finder man i kapitel 6 under overskriften »edition«, og den havde mere end blot et hint. Den havde faktisk et helt reelt og klassisk spørgsmål om (ophør af) retlig interesse (et kæremål, hvor den indkærede kendelse i mellemtiden var opfyldt). Det var bare ikke det spørgsmål, der fyldte noget i landsrettens prøvelse, og sagen er derfor lagt med den resterende praksis om bevisførelse gennem edition. Selv kunne jeg imidlertid ikke dy mig, og der er derfor i analysen af afgørelsen en ganske lang bemærkning til spørgsmålet – også fordi jeg ikke nødvendigvis er enig i, at kæremålet overhovedet burde være prøvet.

2.2.1. U 2024.3477 V (FED 2023.116) – om retlig interesse i »måske-tab«

Årets eneste »rene« afgørelse om aktualitetskravet vedrørte – i min optik – heldigvis en interessant problemstilling. Det var samtidig en sag, som jeg fik lejlighed til at beskæftige mig med i flere tempi, hvilket også præger analysen.

(Jeg kastede mig oprindeligt ind i en diskussion i anledning af den ene parts – fagforeningens – omtale på LinkedIn, som umiddelbart lagde op til nogle mere principielle overvejelser. Jeg har efterfølgende fået lejlighed til at læse bemærkninger til sagen fra begge advokater, ligesom jeg har drøftet den med en kollega, der overværede hovedforhandlingen, og min analyse bygger således (undtagelsesvist) på mere end blot en umiddelbar læsning af dommen.)

Twisten udsprang af en arbejdsskade, hvor arbejdsgiverens forsikringselskab havde betalt erstatning for en række midlertidige poster *uden præjudice*. Skadelidte var på tidspunktet i arbejde, men ønskede alligevel at få dom for arbejdsgiverens erstatningspligt.

Sagen rejste således to variationer af spørgsmålet om retlig interesse. Et let og et potentielt interessant.

Det lette spørgsmål først. Ved at betale uden præjudice havde selskabet ikke anerkendt ansvar, og parterne var således også i relation til de foretagne betalinger uenige herom. En sådan uenighed kan imidlertid ikke begrunde et søgsmål, jf. udtrykkeligt Højesterets dom i Roskilde Festival sagen, U 2007.2161 H (der netop handlede om anerkendelse af ansvar efter betaling uden præjudice).

Det andet spørgsmål havde potentiale til at være interessant. Af omtalen fra skadelidtes fagforening (der havde ført sagen som mandatar) fremgik nemlig, at skadelidte mente at have betydelige begrænsninger og derfor frygtede i fremtiden at opleve en indtægtsnedgang. Formålet med sagen var altså at få fastslået et ansvar, som *måske* ville blive interessant i fremtiden.

Landsretten fandt heller ikke, at dette argument kunne bære igennem – hvilket jeg efter at have nærlæst den konkrete sag er rørende enig i. Skadelidte havde været i arbejde i længere tid, og selv hvis man lagde til grund, at skadelidtes arbejdsgiver var meget rummelig, var det ikke konkret godtgjort, at skadelidte stod

foran et indtægtstab. Det påberåbte »måske-tab« var altså rent hypotetisk; og hypotetiske tvister kan ikke indbringes for domstolene.

Når jeg alligevel fattede interesse for afgørelsen på et mere generelt plan, er det fordi det underliggende spørgsmål interesserer mig. For mens jeg er helt med på (og enig i), at »måske-krav« ikke kan bære en retlig interesse, kan jeg godt se argumentet for, at »overvejende-sandsynligt-krav« kan.

Leger man med tanken om en skadelidt, der ikke har lidt et tab, men med 99 procent sandsynlighed vil lide det, kan man (næsten) lægge til grund, at der kommer en tvist. Og des længere man venter, des ringere bliver vidnernes hukommelse. Det er konkret til ulempe for skadelidte (og gavn for skadevolder), men også domstolene har en interesse heri. Det er ikke uden grund, at det af motiverne til forældelsesloven fremgår, at reglerne (tillige) har til formål at værne domstolene mod at skulle afgøre meget gamle tvister, der ofte præges af bevisnød – og en dommer, som med sikkerhed ved, at han skal afgøre en erstatningstvist, vil alt andet lige foretrække at gøre det, mens forløbet kan belyses.

Selvom jeg også kan se modargumenterne, er jeg derfor personligt åben for, at vurderingen af den retlige interesse nuanceres, således at fremtidige krav kan prøves, hvis sandsynligheden for, at de opstår, er tilstrækkelig stor.

(Jeg er i tvivl om, hvad sandsynligheden skal være – også fordi man ikke i den virkelige verden kan sætte procenter på den slags. Men kravet må være en meget stor grad af sandsynlighed, og dette krav må anses for et selvstændigt bevistema. Det er således en del af grunden til, at jeg er lydhør for den slags »måske-sager«, at bevisbyrden for kravets »sandsynlige opståen« vil påhvile sagsøger; og at domstolene derfor ved tvivl om kravets sandsynlighed kan afvise ud fra en *bevisvurdering*).

2.3. Rette sagsøger. Konkret retlig interesse

Som skrevet i indledningen bruger jeg som udgangspunkt for Almanakken den struktur, at en påstand skal være (a) lovlig og egnet til – retlig – pådømmelse, (b) aktuel og (c) konkret vedrøre *sagsøgers* retsstilling.

Kravet om, at påstanden konkret skal vedrøre sagsøgers retsstilling, udtrykker den grundlæggende tanke, at retternes formål er at afgøre uenigheder mellem sagens parter – og dermed også, at den, der fører sagen, skal være berørt af sagens udfald.

(Sager om det her nævnte emne anvender undertiden tillige begrebet »søgsmålskompetence« – formentlig for at fremhæve, at der hermed ikke er taget stilling til, om sagen skal føres, men alene hvem der kan føre sagen).

Om sagsøger opfylder dette krav, er ikke først og fremmest en procesretlig vurdering. Det afhænger af det underliggende materielle retsforhold. Rette sagsøger er den person, der i henhold til de materielle retsregler, der finder anvendelse på det

underliggende retsforhold, har (eller ikke har) den påståede rettighed eller fordring, jf. illustrativt U 2005.1577 H.

I en række tilfælde er vurderingen ligetil, fordi sagsøgers påstand helt åbenbart vedrører en anden, jf. særlig tydeligt den i Almanakken 2022 omtalte U 2022.4515 H, hvor 4 advokater og det advokatfirma, hvori de alle var partnere, alle havde nedlagt påstand om betaling af et nærmere beløb til advokatfirmaet. Denne påstand vedrørte ret oplagt advokatfirmaets (påståede) rettighed, og påstanden blev derfor afvist for så vidt angik de fire advokater. Også kapitlets første afgørelse, U 2024.4277 V (2.3.1.) kan ses som et eksempel på en »let« anvendelse af princippet.

De svære sager opstår – i første række – når parten velsagtens ikke er direkte berørt, men dog berøres indirekte på en måde, som hverken kan betegnes som generel/almen eller helt ubetydelig. Den slags sager havde vi et par stykker af i år, jf. således U 2024.4246 V (2.3.2.) og U 2025.378 Ø (2.3.3.), der begge bør læses som eksempler på den konkrete vurdering, retterne i sådanne sager må foretage.

Sagerne har et vist slægtskab med U 2024.535 V (2.3.4.), om Ældre Sagens (manglende) retlige interesse i en sag om gyldigheden af en pårørendefuldmagt, der var udarbejdet på foreningens skabelon, der derfor er sat i umiddelbar forlængelse af de to analyser. Når kendelsen er sat sidst af de tre sager, er det imidlertid ikke kun på grund af dens helt særegne genstand, men også fordi Ældre Sagens interesse i sagen havde en karakter, der ikke fuldt ud kan sidestilles med de andre sager om indirekte interesse, hvor parten (sagsøgerens) interesse kan beskrives som en »økonomisk interesse i fjernere led«.

Et særligt spørgsmål opstår, når en part – typisk en myndighed – angiver som sin konkrete interesse, at parten ønsker at sikre retshåndhævelsen. Dette hensyn kan utvivlsomt indgå i vurderingen af den retlige interesse, i hvert fald på nogle rets-områder og i nogle sagstyper. Men det må i så fald kræves, at den pågældende part faktisk også er den »rette retshåndhæver«.

Da de håndhævelsesegnede love ofte indeholder regler om, hvilke(n) myndighed(er), der fører tilsyn, bliver spørgsmålet i sagerne ikke sjældent et spørgsmål om kompetence. Det er så at sige denne kompetenceanalyse, der udgør vurderingen af, hvem rettigheden (og mere præcist: interessen) reelt tilkommer.

Hvad jeg mener hermed – og hvordan analysen i øvrigt skal gennemføres – fik vi i årets sidste nyhedsbrev et ganske fint eksempel på i form af U 2025.384 H (2.3.5.).

I de sidste to analyser behandles først en kendelse, U 2024.3276 H (2.3.6.) om retlig interesse i *generelle søgsmål om love eller andre retsreglers gyldighed*. Den sag skrev jeg sidste år ganske meget om i anledning af landsrettens afgørelse (MAD 2022.268), men med den begrundelse, der i Højesteret blev givet for at stadfæste, fortjener sagen ikke nær samme opmærksomhed i år. Det gør afsnittets sidste afgørelse, U 2024.2693 V (2.3.7.) om de klimakontrollerede grise heller ikke. Dels fordi sager efter markedsføringsloven ikke frit bør inddrages i en generel proces-

retlig fremstilling af kravet om retlig interesse, dels fordi landsretten faktisk ikke skrev ret meget, og endelig, fordi sagen godt nok blev indbragt for Højesteret men herefter hævet af parterne.

2.3.1. *U 2024.4277 V (TfK 2024.290) – sagsøger med fri proces og retshjælp havde ikke retlig interesse i kære af omkostninger*

Vi starter afsnittet med en sag om et velkendt tema, jf. FM 2013.144, med samme grundlæggende forløb og udfald.

Sagsøger havde retshjælpsforsikring og fri proces (der dækker selvriskoen), og stod derfor ikke selv til at skulle betale nogen del af sagens omkostninger.

Sagsøger havde derfor ikke retlig interesse i at kære omkostningsafgørelsen.

Som bemærket af landsretten er det i disse sager – muligt – interessante spørgsmål, om salær til den beskikkede advokat er fastsat korrekt. Men kæreren i forhold til denne afgørelse tilkommer advokaten, der i den konkrete sag ikke havde kæret

(Reelt var det måske også det, der begrundede kæren; at advokaten gerne ville have haft en højere betaling. Men vejen hertil kan ikke gå igennem omkostningerne).

2.3.2. *U 2024.4246 V – skifterettens medhjælper kunne ikke kære kendelse om gælds-sanering*

Videre til de sager, hvor parten vel kan argumentere for at være berørt af sagen, men hvor interessen kun er indirekte (sagens betydning for parten afhænger af forhold i mellemliggende retsforhold).

I den første sag af denne type havde en medhjælper ved skifteretten ikke retlig interesse i at kære en kendelse om gældssanering (advokaten angav som begrundelse, at han havde begået en fejl og ønskede med kæren at korrigere denne fejl).

At sagen må betegnes som (et spørgsmål om) en sag om *indirekte interesse* er let at konstatere. Den pågældende medhjælper var jo ikke berørt af kendelsen (det var skyldneren og *kreditorerne*, som jo kunne kære), jf. også FM 2020.128, hvortil landsretten da også henviser.

Det i og for sig meget rimelige argument var derfor i stedet, at medhjælperen mente, at der kunne være et *ansvar* for fejlen, og medhjælperen ønskede med kæremålet at afværge dette ansvar.

Denne indirekte interesse kunne ikke i den konkrete sag bære igennem, og det må også i almindelighed være reglen for denne sagstype. Der er mange situationer, hvor en (mulig) skadevolder kan ønske at handle på den (mulige) skadelidtes vegne, men en sådan almindelig fuldmagt findes ikke, hverken i almindelighed eller i professionel sammenhæng. Det løses i stedet i erstatningsretten under læren om

pligtmæssig tabsbegrænsning (medhjælperen må argumentere for, at den erstatningssøgende kreditor burde have kæret).

(Havde en kreditor kæret, kunne medhjælperen givetvis have *biinterveneret* med den angivne grund. Men dertil er kravet jo også noget lavere).

2.3.3. U 2025.378 Ø (TFA 2025.5) – arvinger havde ikke retlig interesse

I den næste sag kom den indirekte interesse så at sige et skridt nærmere, uden at vi af den grund kom i mål. Kendelsen, der klart illustrerer, at der i disse sager må foretages en konkret vurdering, er absolut værd at bruge lidt tid på.

Efter en far var afdøet ved døden, og hans bo var udleveret til hans ægtefælle, anlagde hans to livsarvinger (børn) sag om gyldigheden af en overdragelse af fast ejendom. Sagens formål var således at bibringe det uskiftede bo efter faderen midler.

Landsrettens præmisser er værd at læse, som de er formuleret:

»En dom som påstået vil ikke ændre A og B's retsstilling eller formueforhold, men derimod det uskiftede bos formueforhold, og det vil ikke ændre C's mulighed for som længstlevende ægtefælle fortsat at udøve en ejers rådighed over det uskiftede bo med de begrænsninger, der følger af arvelovens regler, jf. navnlig arvelovens § 29, stk. 1.

På den baggrund og henset til den usikkerhed, der er forbundet med, hvornår det uskiftede bo vil skulle skiftes, tiltræder landsretten, at A og B ikke har en sådan retlig interesse i retssagen, at denne bør nyde fremme.«

Der er tale om en meget konkret, men i mine øjne også overbevisende, begrundelse. Hvis man som »ikke-oplagt« part skal have retlig interesse, må man kunne vise ret tydeligt, at sagens (indirekte) betydning ikke er rent hypotetisk.

Sagen har samtidig givet mig anledning til at overveje, om der kunne være en anden vej, og jeg har på den baggrund fundet anledning til at udvide analysen lidt i anledning af Almanakken.

For mens det – for mig at se – trods alt var ret klart, at arvingerne ikke havde retlig interesse i en sag om et uskiftet bo (den interesse tilkom det uskiftede bo, der tegnes af den længstlevende ægtefælle), så var der potentielt også en skifteretlig vej. Man kunne således overveje, om den længstlevende ægtefælle var *forpligtet* til at forfølge sagen (for at varetage boets interesse), og i bekræftende fald om arvingerne kunne udnytte deres rettigheder efter arvelovens §§ 29-30. Heller ikke disse regler ville give søgsmålsret (de ville give ret til at kræve boet skiftet og/eller kræve vederlag af det beholdne bo).

Uden at være arveretsekspert er min helt klare fornemmelse, at svaret er et meget oplagt »nej«, og tankeeksperimentet ovenfor har da heller ikke til formål at nyskabe arveretten. Men det er et kendetegn ved procesretten som disciplin, at man får lejlighed til at overveje fagets samspil med et væld af retsområder – og tankerækken var for mig en fin anledning til at overveje og illustrere det samspil mellem den materielle ret og procesretten, som sager om (konkret) retlig interesse også kan give anledning til.

2.3.4. *U 2024.535 V (TFA 2024.83) – Ældre Sagens retlige interesse i sag med udspring i foreningens skabelon*

Vi slutter sagerne om dette delspørgsmål med en sag, hvor interessen knap kan kaldes indirekte, men måske snarere bør betegnes som en »ideel« (eller måske ligefrem »nysgerrig«) interesse.

Den konkrete sag vedrørte beskikkelse af en advokat som skifteværge for en arving, og heri havde Ældre Sagen klart ingen (konkret) interesse.

Når Ældre Sagen alligevel interesserede sig for sagen, var det fordi arvingen havde brugt en af foreningen udarbejdet skabelon til at oprette en pårørendefuldmagt.

Fuldmagten var i den konkrete sag ikke underskrevet ved notar, og skifteretten fandt derfor ikke, at den var gyldig.

Konsekvensen ville – ifølge Ældre Sagen – være, at potentielt op mod 10.000 tilsvarende fuldmagter udfyldt på baggrund af foreningens skabelon kunne være ugyldige, og Ældre Sagen mente med denne begrundelse at være kæreberettiget. Heri fik Ældre Sagen ikke medhold.

Afgørelsen er utvivlsomt rigtig. Ældre Sagen havde ingen konkret interesse i sagen, men ønskede til varetagelse af sine medlemmers interesse at *præge retsudviklingen på et område af praktisk betydning*. En sådan interesse kan ikke bære et sagsanlæg (det kan muligvis bære en biintervention...), og hvis man som koncipist af standarddokumenter vil have indflydelse på fortolkningen af de derpå udfærdigede aftaler, må man derfor sørge for at blive part i de konkrete sager.

(I den konkrete situation kunne man vel have forestillet sig, at Ældre Sagen havde optrådt som mandatar. Det havde jeg nok tilladt).

2.3.5. *U 2025.384 H – om Forbrugerombudsmandens interesse i håndhævelsspørgsmål*

Vi går videre til en sag om retlig interesse, hvor Højesteret som led i begrundelsen inddrager spørgsmål om de involverede myndigheders *kompetence*.

Afgørelsens resultat var i mine øjne ret intuitivt, og det er derfor begrundelsen, som fortjener at få nogle linjer med på vejen.

Forbrugerombudsmanden var hovedinterveneret i en sag anlagt af en bank mod Finanstilsynet om en række påbud udstedt af tilsynet. Sagen vedrørte forhold i relation til bankens kreditvurderinger, og Forbrugerombudsmanden havde i sagen nedlagt påstande om, at banken skulle anerkende (1 og 2) at have handlet i strid med de relevante retsregler, og (3) at en aftale mellem banken og en forbruger derfor var ugyldig.

Landsretten, der afgjorde sagen i første instans, gav Finanstilsynet medhold, men *afviste* Forbrugerombudsmandens første to påstande og *frifandt* banken for den tredje. (Og her kan vi godt gøre et kort ophold, for landsrettens *begrundelse* for at afvise de to første påstande er illustrativ for en typesituation under denne overskrift. Landsretten fandt nemlig, at påstandene 1 og 2 reelt udgjorde *anbringender til støtte for* påstanden om ugyldighed.).

For Højesteret blev det i relation til alle tre påstande afgørende, at Forbrugerombudsmanden ikke havde retlig interesse (og i forhold til påstand 1 og 2 med en begrundelse, der adskiller sig fra landsrettens).

Højesterets begrundelse kan sammenfattes som følger:

Kompetencen til at føre *tilsyn* med finansielle virksomheder er ved lov tillagt Finanstilsynet (og ikke Forbrugerombudsmanden), og konsekvensen heraf er, at Forbrugerombudsmanden som det klare udgangspunkt ikke har en *håndhævelseskompetence* på området: »[Der vil] som udgangspunkt ikke være grundlag for, at Forbrugerombudsmanden udøver tilsynsmyndighed ved at anlægge retssag mod den finansielle virksomhed om de samme spørgsmål, som Finanstilsynet har behandlet administrativt.«

Der forelå efter Højesterets opfattelse ikke i *den konkrete sag* »tilsyns- eller håndhævelseshensyn [ud over de af Finanstilsynet varetagne], der [gav] Forbrugerombudsmanden retlig interesse«, og sagen blev derfor afvist (med en eftersætning om, at banken havde tilbageført tilskrevne renter og gebyrer, således at Forbrugerombudsmandens påstand 3 om ugyldighed ikke havde nogen betydning).

Som jeg forstår sagen, så siger Højesteret, at det *kan udgøre en retlig interesse*, at den pågældende part (typisk myndighed) ønsker at håndhæve offentligretlig regulering. Men interessen skal *tilkomme* den pågældende (kravet om en *konkret* interesse), og dette (materielle) spørgsmål er i virkeligheden et spørgsmål om kompetence. Fordi håndhævelsesbeføjelsen *tilkom* Finanstilsynet, var Forbrugerombudsmanden ikke rette sagsøger for en sag, der blevet båret af denne interesse: Forbrugerombudsmanden kunne derfor ikke »som tilsynsmyndighed« føre sagen (præmisserne skal læses i lyset af, at dette netop var et bærende argument fra Forbrugerombudsmanden).

Herudover kan det – naturligvis – udgøre en retlig interesse, at *sagens udfald har betydning for parternes retsforhold* (og i den henseende kan Forbrugerombudsman-

den i visse sagstyper optræde på vegne af/for en forbruger, således at spørgsmålet er, om sagens udfald har betydning for en forbruger). Hertil kræves, at en dom i overensstemmelse med partens påstand *faktisk har betydning for parterne*. Skismet er velkendt fra Roskilde Festival (der også nævnes i den redaktionelle note), hvor forældrene efter en afdød festivalgænger ikke kunne føre sag om ansvarsgrundlaget, efter festivalen kulancemæssigt havde udbetalt erstatning. Samme begrundelse kan anføres om en sag om *gyldigheden af en aftale*, når den ene part ved sine dispositioner har stillet den anden, som om aftalen havde været ugyldig.

Forbrugerombudsmanden havde derfor *hverken som tilsynsmyndighed* (håndhævelsessensyn) eller efter en mere *traditional bedømmelse retlig interesse*.

2.3.6. U 2024.3276 H (MAD 2024.19) - (ikke) retlig interesse i generelt gyldighedssøgsmål

Sagen kunne også være medtaget i afsnit 2.5. om mandatarer, for netop mandatarforholdet havde betydning for (store dele af) sagens afgørelse. Når jeg tager den med her, er det fordi den *også* siger noget om den konkrete interesse – og så skal jeg nok lave en kort henvisning til kendelsen, når jeg når til mandatarafsnittet.

Landsrettens dom er trykt som MAD 2022.268, der nåede samme resultat. Den har jeg analyseret (for) grundigt i Almanakken 2023, s. 26 f. Reelt er sagen nemlig ret ligetil, og resultatet ret oplagt. Det vil jeg i år lade afspejle i omfanget af min analyse.

En brancheforening havde som *mandatar* for 16 landmænd anlagt sag mod Miljøministeriet om »retsstridighed« af en række lovregler og bekendtgørelser (om beskyttelse af det danske drikkevand). Heri havde de ikke retlig interesse.

- De enkelte medlemmer havde ikke retlig interesse, fordi de ikke var direkte berørt (det ville været noget andet, hvis der var truffet en afgørelse i medfør af reglerne)
- Foreningen kunne allerede derfor ikke som mandatar forfølge sagen (det kræver, at mandanten har retlig interesse)

Og så er der alligevel en lille krølle, jeg vil have med.

Sidste år skrev jeg med henvisning til en noget generel præmis fra landsretten (»efter praksis [er] udgangspunktet, at prøvelse af lovregler kun kan ske i forbindelse med prøvelse af en konkret forvaltningsakt, der er truffet i medfør af de generelle regler«), at det vel nok er rigtigt, hvis man ønsker at prøve en bemyndigelsesbestemmelse, men at der i sager om regler, der afføder *umiddelbare retsvirkninger*, må kunne ske prøvelse, hvis man kan vise, at man konkret er berørt.

Det er også min forståelse, at det er det, Højesteret lægger vægt på ved afvisningen af visse af påstandene.

For enkelte af reglerne havde faktisk affødt direkte retsvirkninger for nogle af mandanterne, og så skulle man jo mene, at der var retlig interesse for denne del af sagen (og Højesteret kunne utvivlsomt have truffet afgørelse om, at en delmængde af påstandene skulle prøves).

Men (og det er et vigtigt men), de nedlagte påstande vedrørte ikke disse konkrete retsforhold, men var (helt bevidst) formuleret med henblik på en generel prøvelse af reglernes lovlighed – og her trak Højesteret altså grænsen.

Som læser af sagen bør man nok navnlig ved læsningen af denne del af afgørelsen have øje for sagens forløb og karakter, og man kan således ikke tage den til indtægt for, at en part mister sin retlige interessere, bare fordi han anlægger en principiel vinkel på sagen eller i øvrigt fremfører anbringender af mere almen karakter.

2.3.7. *U 2024.2693 V – retlig interesse i sagen om »klimakontrolleret gris«*

Afsnittets sidste afgørelse blev (som det vel er alle bekendt) indbragt for Højesteret, hvor Danish Crown tog bekræftende til genmæle.

Som følge af appelsagens udfald er det imidlertid netop Vestre Landsrets afgørelse, der er værd at læse for det procesretlige spørgsmål i sagen: om sagsøgerne i sagen havde retlig interesse.

Spørgsmålet rejste for så vidt to delspørgsmål.

For det første, om organisationerne kunne forfølge de nedlagte anerkendelsespåstande.

Spørgsmålet ligner lidt det, der er behandlet i de øvrige sager om »konkret interesse«, men havde faktisk et lidt andet fokuspunkt.

Det følger således af en særregel i markedsføringsloven, at enhver med retlig interesse kan anlægge sag om forbud, påbud, erstatning og vederlag efter samme lovs § 24 – og Danish Crown mente, at man derfra skulle slutte modsætningsvist til, at der ikke kunne føres anerkendelsessøgsmål. Dette argument vandt ikke gehør i landsretten.

2.4. Nødvendigt procesfællesskab

Retsplejelovens § 256 om nødvendige procesfællesskaber giver undertiden anledning til tvister, ikke mindst i sager om rettigheder eller fordringer, som tilkommer en kreds af personer i sameje.

Reglen er for så vidt simpel i indhold, men undertiden vanskelig i anvendelse: Hvis to personer alene kan råde over den omtvistede rettighed i fællesskab, kan de også kun optræde under retssagen i fællesskab – civilprocessen følger så at sige den materielle ret.

Herved kan bestemmelsen ses som udtryk for en specialvariant af grundbetingelsen om, at en retssag alene kan anlægges af den person, der konkret har interesse i sagens udfald.

Skal man forstå nuancerne af dette udsagn, er det væsentligt først at gøre sig klart, at vurderingen af den enkelte sag i vidt omfang afhænger af, hvad sagsøgeren påstår. Her kan det indledningsvist have værdi at skelne mellem fuldbyrdelses- og anerkendelsespåstande.

For fuldbyrdelsespåstande er vurderingen »streng«: Det krav, man vil gennemtvinge, skal man selvstændigt kunne råde over (og man skal herunder kunne råde over de juridiske argumenter, der er nødvendige for at gennemtvinge kravet, jf. illustrativt U 1989.663 Ø).

Ved anerkendelsespåstande er behovet for en restriktiv praksis mindre. En hyppig præmis fra Højesteret er, at en dom om anerkendelse af en bestemt rettighed (inter partes) ikke vil have retskraft for andre end sagens parter.

Selvom rettigheden for så vidt måtte være »delt« mellem flere parter, er det altså ikke af den grund nødvendigt at afvise anerkendelsessøgsmål – og hvis ikke de øvrige procesfæller konkret må formodes at lide tab ved, at sagen føres af en eller få, kan påstanden admitteres (skolebogseksemplet er i min verden U 2022.4234 H, der er omtalt i Almanakken 2022. Heri omtales også U 2003.2078 H og den meget pædagogiske U 2018.3437 Ø).

I årets enlige sag om nødvendigt procesfællesskab, **U 2024.4401 Ø** (2.4.1.), skete der frifindelse i et *fuldbyrdelsessøgsmål*, der var anlagt af den ene af flere samejere. Dommen, som formentlig ikke har voldt store problemer at træffe, kan derfor lægges i bunken som (endnu) et eksempel på et af de »lettere« typetilfælde på anvendelsen af retsplejelovens § 255, stk. 2.

2.4.1. U 2024.4401 Ø (FED 2024.108, T:BB 2024.813)– nødvendigt procesfællesskab mellem samejere

En afgørelse, der som antydnet i indledningen fortjener betegnelsen »helt efter bogen«, jf. den næsten identiske U 1989.663 Ø. Sagen var procederet på U 2018.3384 Ø, som også ligner.

Sagen vedrørte skader på en fast ejendom, der var ejet af tre personer i lige sameje. Den ene samejer havde udlejet en del af bygningen, og det var under dette lejemål, skaderne var indtrådt.

Da den udlejende samejer imidlertid i sagen nedlagde påstand om erstatning (for de fulde skader, sml. »Den Civile Retspleje«, 6. udgave s. 317 f. Afgørelsen er, i udtrykkets bogstaveligste forstand, lige efter denne bog), bestod der et nødvendigt procesfællesskab mellem alle samejerne, og udfaldet blev derfor en frifindelse.

(Det er i øvrigt værd at notere, at landsretten direkte fremhæver, at der er tale om et *fuldbyrdelsessøgsmål*. Herved er sagen allerede indledningsvist rubriceret under den art, hvor et sameje almindeligvis afskærer søgsmål).

2.5. Mandatarer

Det blev i 2024 kun til en enkelt afgørelse om mandatarer, og den kalder ikke på nogen lang indledning.

Det skal ses i sammenhæng med kriterierne for udvælgelse til Almanakken, der har til formål at beskrive (og analysere) ny praksis om processuelle spørgsmål. Der har nemlig i årets løb været ganske mange sager, hvor man af partsbetegnelserne kan se, at retterne har tilladt, at sagen er ført af en eller flere mandatarer. De sager kan nok være fine at notere sig som *eksempler* på situationer, hvor mandatarrepræsentation typisk er uproblematisk.

Her kan f.eks. nævnes U 2024.1503 H, U 2024.1803 H og U 2024.2491 H, der alle illustrerer et hovedområde for den udtrykkelige regel i retsplejelovens § 124, stk. 3 (om (fag-)foreningers ret til at repræsentere medlemmer). Intet nyt eller spændende heri; ingen uenighed eller afgørelse; men vi tager eksemplet med.

Sådanne sager er imidlertid ikke egnede til andet og mere end at gøre en notits, for når retten ikke har haft anledning til at træffe afgørelse om mandatarrepræsentationen (og mere præcist; når man ikke kan læse rettens afgørelse), bliver det noget tyndt, hvis man forsøger at koge suppe på sagerne.

Så vi nøjes med en enkelt afgørelse, der tilmed blot viser, at mandatarspørgsmålet ikke kun reguleres af retsplejeloven og almindelige retsplejeprincipper, men også undertiden af særregler i den eller de relevante (materielle) love.

2.5.1. U 2024.1490 H - Ligebehandlingsnævnet som mandatar

Sagen var anlagt af Ligebehandlingsnævnet som mandatar for en arbejdstager, der var blevet forskelsbehandlet, og altså med hjemmel i ligebehandlingslovens § 12, stk. 2 (der på mange måder er typeeksemplet for, hvordan mandatarordningen også kan bruges til at værne om/understøtte den materielle lovgivning på områder, der påses af et nævn, hvis afgørelser jo ikke er eksigible).

2.6. Rette sagsøgte

Læser man retsplejelovens § 255, kan man konstatere, at reglen taler om »ret sagsøger« (hvori man ofte indfortolker kravet om retlig interesse) og »ret sagvolder«, det der på nudansk hedder »rette sagsøgte«.

Hvad der er sagt om vurderingen af den rette sagsøger gælder i vidt omfang tillige ved spørgsmålet om rette sagsøgte, men med modifikationer. Dels er det vist nok antaget, at der ved søgsmål anlagt mod den forkerte sagsøgte oftest skal ske

frifindelse (ikke afvisning), dels er det jo ikke sagsøgte, der har tilskåret tvisten og formuleret påstanden, og en del af de ovenfor behandlede diskussioner kan derfor ikke overføres 1:1.

Ligheden er størst i forhold til det punkt i den forudgående behandling, jeg har døbt »rette sagsøger«. Det gælder således også som det styrende princip ved vurderingen af, hvem der er ret sagvolder, at det må bero på det underliggende materielle retsforhold.

I de fleste tilfælde giver heller ikke denne vurdering anledning til problemer. Og i de sager, hvor det gør, bliver spørgsmålet sjældent processuelt. Hvis skadelidte f.eks. har sagsøgt to mulige skadevoldere, og det under sagen viser sig, at skaden er forvoldt af den ene, frifindes den anden. Det kunne man – med lidt god vilje – nok godt udtrykke således, at sagsøgte ikke var rette sagvolder for kravet. Gør man det, har man imidlertid samtidig givet udtrykket et unødvendigt bredt indhold.

Der hvor begrebet har en selvstændig civilprocesretlig vinkel, er når man formulerer det lidt snævrere spørgsmål, om *påstanden efter sit indhold er rettet mod den rigtige*. (En påstand om, at A er erstatningspligtig, skal rettes mod A; og A er her rette sagvolder, uanset om det viser sig, at han slet ikke var i nærheden af skaden).

I praksis har emnet først og fremmest været sat på spidsen i *sager om prøvelse af en forvaltningsakt, der anlægges mod en forkert myndighed*. Typeeksemplet er sager om prøvelse af en myndighedsafgørelse efter forudgående rekurs, hvor sagen som bekendt skal anlægges mod rekursorganet (det står i snart sagt alle både forvaltnings- og procesretlige lærebøger og er indgående behandlet i et bidrag til Festskrift til Jens Peter Christensen, »Retssager vedrørende afgørelser fra tvistnævn«).

I disse sager har det vanskeligste spørgsmål ikke været, om underinstansen var rette sagsøgte (det er den ikke), men om reaktionen skulle være afvisning eller frifindelse.

Praksis har, navnlig ved landsretterne, været svingende, men linjen ved Højesteret peger ret klart mod frifindelse som typeløsningen, jf. U 1979.565 H (om rette sagsøger), U 1998.1552 H og MAD 1998.870, U 2005.2809 H og U 2007.2404 H.

Om denne praksis også er den mest »rigtige« (eller i hvert fald mest hensigtsmæssige), kan jeg godt være i tvivl om.

En afvisning signalerer – i modsætning til en frifindelse – mere direkte, at spørgsmålet om forvaltningsaktens gyldighed *slet ikke kan prøves i en sag mod den pågældende myndighed*. Netop denne tilkendegivelse – som er afvisningsdommens vigtigste kommunikative funktion – gør det efter min opfattelse værd at afvise sager om prøvelse af forvaltningsafgørelser, når partsforholdet gør det umuligt overhovedet at tage stilling til forvaltningsafgørelsen (en frifindelse peger på en materiel bedømmelse, og altså at afgørelsen har sammenhæng med en vurdering af selve forvaltningsafgørelsens rigtighed).

(I U 2004 B, s. 171 vil forfatteren indføje den modifikation til Højesterets ovenfor beskrevne frifindelsespraksis, at et søgsmål skal *afvises*, hvis »det er anlagt mod en forvaltningsmyndighed, som ifølge loven ikke kan sagsøges«. Argumentet herfor må være det samme, som jeg giver ovenfor, og jeg ser derfor ingen grund til denne begrænsede modifikation. Man må gå helt den ene vej eller helt den anden).

Nuvel. Praksis er, som praksis er – og årets enlige afgørelse om dette emne, **U 2024.448 Ø** (2.6.1.), er – foruden et konkret eksempel på sætningen om, at retssag skal anlægges mod rekursmyndigheden – endnu et eksempel på en *frifindelsesdom* i de her nævnte situationer.

Et andet område, der har budt på ganske mange afgørelser, er lejeretlige sager, når udlejer er en boligorganisation. Her har praksis siden U 2008.1983 H trinvist søgt at afklare, hvornår boligforeningen hhv. den enkelte afdeling kan optræde som sagsøger eller sagsøgt i sager om husleje, depositum, istandsættelseskrav m.v. Udviklingen kom efter min forståelse i mål ved Højesterets dom i U 2022.1187 H (Almanakken 2022 s. 31).

Anvendelsen af denne praksis fik vi i år med **U 2024.2543 Ø** (2.6.2.) – der er let at læse og forstå – et enkelt eksempel på.

2.6.1. *U 2024.448 Ø (MAD 2023.255) – rette sagsøgte efter rekursbehandling*

Sagen handlede om en kommunal beslutning om ret til at indvende råstoffer, og denne var under en efterfølgende rekurs (med landsrettens ord) efterprøvet »uden begrænsninger«.

Retssag om afgørelsens gyldighed burde derfor være anlagt mod rekursinstansen. Landsretten valgte som reaktion herpå at frifinde kommunen.

2.6.2. *U 2024.2543 Ø (FM 2024.13, FED 2024.18, T:BB 2024.503) – boligforening anset for rette sagsøgte*

En skadelidt havde sagsøgt sin arbejdsgiver og den almene boligorganisation, på hvis areal, skaden var sket. Da boligorganisationen gjorde indsigelse, udskilte byretten spørgsmålet om rette sagsøgte (organisationen eller den enkelte afdeling).

Både by- og landsret fandt, at sagen med rette var anlagt mod boligorganisationen – og det kunne efter landsrettens opfattelse ikke føre til et andet resultat, at man måske (tillige) kunne have sagsøgt afdelingen.

Præmisserne er grundige og lette at forstå. Landsretten henviser dels til U 2008.1983 H (der ikke handler om rette sagsøgte, men indeholder en grundig beskrivelse af almene boligorganisationers forhold) og U 2022.1187 H (der tillod et sagsanlæg om tilbagebetaling af forbrugsudgifter mod en boligorganisation), dels til, at sagen *konkret handlede om* et fald på et område, som boligorganisationen havde pligt til at vedligeholde, jf. almenlejelovens § 24.

Boligorganisationen var med andre ord retssubjekt for i hvert fald en del af de retlige argumenter, sagsøger støttede sit krav på – og så kunne organisationen naturligvis også sagsøges.

2.7. Søgsmålsfrister

Vi slutter de tematisk inddelte analyser med tre sager, som på forskellig måde illustrerer aspekter af domstolsprøvelsen, når der i lovgivningen er opstillet *søgsmålsfrister*.

Sådanne frister begrænser ikke den retlige interesse, men slægtsskabet er tilstrækkeligt stort til, at de naturligt medtages i umiddelbar forlængelse af sagerne herom (i ældre fremstillinger anvendtes ofte samlebetegnelsen *procesforudsætninger* om alle de tilfælde, hvor parternes adgang til domstolene var begrænset eller betinget).

De tre fra i år afgørelser fra i år behandler jeg nedenfor i den rækkefølge, at vi først berører spørgsmålet om selve prøvelsens grundlag, jf. **U 2024.3879 Ø** (2.7.1.), der illustrerer, at søgsmålsfrister normalt må påses *ex officio*.

Derfra går vi videre til spørgsmålet, om retterne kan bortse fra fristoverskridelser, jf. **U 2024.1692 Ø** (2.7.2.), der viser, at det normalt ikke er tilfældet (og slet ikke, når den pågældende fristregel allerede giver mulighed for, inden for en længere frist, under konkrete omstændigheder at admittere sagen. Det er en reguleringsform, vi også kender fra flere regler i retsplejeloven).

Og endelig tager vi en sag, der illustrerer betydningen af, at sagen vedrører prøvelse af *flere afgørelser, for hvilke fristens begyndelse fastlægges særskilt* – for som **U 2024.320** (2.7.3.) viser, kan samme sag jo sagtens omfatte en flerhed af afgørelser, hvor fristen kun er udløbet for nogle. (Afgørelsen ligner **U 2023.4382 Ø**, hvor der ikke var tale om forskellige afgørelser underlagt særskilte frister, men om forskellige *spørgsmål*, hvoraf kun nogle var underlagt den relevante fristregel. Afgørelsen er omtalt i Almanakken 2023 s. 46).

2.7.1. *U 2024.3879 Ø (FM 2024.56) – ex officio prøvelse af afvisning efter retsplejelovens § 232, stk. 1*

Sagen vedrørte konkret vejlovens § 132, men den er medtaget i Almanakken, fordi landsretten direkte citerer retsplejelovens § 232, stk. 1.

Af vejlovens § 132, stk. 5, fremgår, at domstolsprøvelse er *betinget* af, at vedkommende først udnytter adgangen til administrativ rekurs.

Det havde man ikke gjort, og sagen kunne derfor ikke prøves (at sagen nåede så langt skyldtes, at subsumtionen af den omtvistede afgørelse under vejloven ikke var let, hvad landsrettens nuancerede præmisser også viser. Når det imidlertid ved denne analyse var konkluderet, at sagen var omfattet af vejlovens § 132, stk. 5, var den civilprocesretlige reaktion ret oplagt).

Byrettens dom er udeladt, men det synes at fremgå, at Odense Kommune som sagsøgt havde nedlagt påstand om afvisning, men ikke fået medhold. Da kommunen endvidere havde tabt selve sagen, optrådte den som appellant i landsretssagen, og kommunen nedlagde i den sag ikke påstand om afvisning.

Det følger imidlertid af retsplejelovens § 232, stk. 1, at spørgsmålet om saglig kompetence påses ex officio, og herunder falder altså regler om pligtmæssig rekursudnyttelse. Da parterne endvidere havde haft lejlighed til at procedere på spørgsmålet, havde landsretten også grundlag for at træffe afgørelse om afvisning. (Odense Kommune havde for landsretten fremført de samme anbringender som for byretten – og det kan derfor i øvrigt undre, at der ikke blot var nedlagt en afvisningspåstand).

2.7.2. U 2024.1692 Ø – om retsplejelovens § 469, stk. 4

Sagen vedrører kapitel 43 a om administrativ frihedsberøvelse, og forløbet var kort fortalt følgende: En frihedsberøvet borger indbragte frihedsberøvelsen for Det Psykiatriske Patientklagenævn, der traf afgørelse til fordel for regionen.

Mere end 6 måneder senere anmodede borgeren om at få sagen indbragt for retten. Det var altså *både* efter den almindelige frist på 4 uger og efter den »fakultative frist« på 6 måneder, jf. § 469, stk. 4, 2. pkt.

Hverken byretten eller landsretten fandt, at der under disse omstændigheder var *hjemmel til at admittere* sagen. Heri har de efter min opfattelse ret – og når jeg medtager sagen i min Almanak, er det fordi den illustrerer den mere generelle regel, at når loven fastsætter en periode, inden for hvilken retten kan tillade et processkridt, så må den almindelige fortolkning være, at det pågældende skridt er *helt udelukket* efter udløbet af perioden (tilsvarende retsplejelovens § 367, stk. 1, jf. U 2019.2545 Ø; § 368, stk. 2 og § 371, stk. 2; og § 372, stk. 2).

Afgørelsen indeholder herudover en lidt teknisk krølle. Byretten havde afvist sagen, hvilket landsretten ændrede til en kendelse om ikke at tillade sagens indbringelse. Det sidste må være korrekt henset til bestemmelsens formulering. Valget af afgørelsesform har betydning for appelformen, jf. også U 2022.2645 Ø, og den tekniske krølle er derfor også praktisk vigtig.

2.7.3. U 2024.320 Ø (T:BB 2024.38) – rækkevidden af prøvelse ved (delvis) overholdelse af søgsmålsfrist

Sagen var lejeretlig og havde derfor været behandlet ved Huslejenævnet først. Her var truffet en afgørelse, og efterfølgende en afgørelse om ikke at genoptage den første afgørelse.

Udlejer indbragte afgørelsen for retten *mindre end 4 uger* efter afgørelsen i genoptagelsen, men *mere end 4 uger* efter den oprindelige afgørelse. Derfor mente landsretten, at retssagen kunne angå genoptagelsesafgørelsen (men ikke andet) – og altså konkret spørgsmålet, om der burde være truffet afgørelse om genoptagelse.

Sagen illustrerer efter min opfattelse, hvad der må være det almindelige udgangspunkt for søgsmålsfrister. Det er kun den eller de afgørelser, hvor fristen er overholdt, der kan prøves.

(Men, og det er et vigtigt men, under prøvelsen af sådanne sager må de materielle regler undertiden føre til en udvidet prøvelse. Det er velkendt, at der på mange retsområder gælder regler om reformatio in pejus i klageprocessen, og på samme måde må det kunne accepteres, at en domstol ved prøvelsen af f.eks. en udmålingsafgørelse *tager præjudicielt stilling* til den underliggende anerkendelse af skaden, selvom anerkendelsesafgørelsen ikke er indbragt. Det er blot en materiel – og ikke processuel – vurdering, hvornår og i hvilket omfang, det er tilfældet).

2.8. Øvrige spørgsmål

2.8.1. FM 2023.152 - dokumentationskravet i retsplejelovens § 265, stk. 3

Vi slutter kapitlet med en helt kort omtale af en sag om retsplejelovens § 265, stk. 3.

Som jeg forstår gengivelsen (resuméet og landsrettens præmisser synes at have omvendt fortegn på nogle af partsbetegnelserne) var en skyldner i en fogedsag mødt ved en fuldmægtig, der nægtede at legitimere sig, men i øvrigt gennem redegørelse for skyldnerens forhold demonstrerede indsigt i sagen.

Landsretten fandt - da der ikke stilles formkrav i § 265, stk. 3 - ikke grundlag for at tilsidesætte fogedrettens vurdering af, at den fremmødte havde fuldmagt.

Kapitel 1a

Lov og ærbarhed

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Jeg har i alle år med Almanakken medtaget et særskilt kapitel om lov og ærbarhed. Formelt med den begrundelse, at emnet har en klar processuel vinkel (se herom »Ulovlige Aftaler«), og i praksis nok også fordi jeg har en særlig faglig kærlighed til emnet.

Omvendt har jeg, ved at døbe kapitlet »1a«, også klart signaleret, at emnet tematisk hænger ret nært sammen med det forudgående kapitel om retlig interesse, og at emnet i øvrigt er så lille, at det ikke helt kan sidestilles med de øvrige kapitler.

I år er kapitlet særligt kort. Der er nemlig ingen nye afgørelser. Men som jeg også gjorde sidste år med kapitel 12 om voldgiftskendelser, har jeg valgt at beholde kapitlet, fordi jeg gerne vil sikre, at kapitelnumre fastholdes år for år.

Kapitel 2

Saglig kompetence

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Sagerne om kompetencefordeling mellem retterne kan med fremstillingsteknisk gevinst deles i tre grupper.

Det drejer sig således om (1) domstolenes kompetence i forhold til specialorganer, (2) domstolenes kompetence i henhold til aftaler med voldgiftsklausuler, og (3) domstolenes indbyrdes kompetence, navnlig i sager omfattet af retsplejelovens § 226.

Af disse emner var det kun de to sidste, vi i år fik praksis om, og under kapitlets første overskrift finder man derfor kun en kort omtale af en nylig artikel fra Ugeskriftet.

Til afsnit 2.2. om kompetencefordelingen mellem domstolene og voldgift (eller anden ADR) fik vi lidt mere praksis men kun få highlights. Vi fik et par eksempler på vurderingen af, om en part er forbruger og en enkelt afgørelse om fortolkning af en voldgiftsaftale – den eneste af årets afgørelser, der har mere generel betydning er i min verden **U 2024.1389 V**, der fastslår, at en aftale om ABR89 afskærer domstolenes kompetence til at optage isoleret bevis (i form af syn og skøn). Det er ikke overraskende henset til den foreliggende praksis om andre lignende aftalevilkår (AB92 m.v.), men som det første præjudikat om ABR89, kan kendelsen alligevel være nyttigt at kende.

Også afsnit 2.3. om kompetencefordelingen mellem retterne – og i praksis reelt (stort set kun) om retsplejelovens § 226 – byder på en lille håndfuld afgørelser. Den første, **U 2024.3957 Ø** om et lidt særegent spørgsmål: Kan en byret henvise en sag af egen drift (svaret er »nej«). Derudover kan praksis vel helt kort sammenfattes til, at retsstillingen ved årets udgang er, som den var ved årets begyndelse:

Henvisning af en sag til afgørelse ved landsretten i første instans har (stadig) undtagelsens karakter og forudsætter, at sagens afgørelse ikke først og fremmest beror på konkrete vurderinger.

Og rejser sagen et principielt spørgsmål, som også berøres i andre (lignende) sager, har Højesteret lagt op til, at en eller få sager henvises – og så må de øvrige sager eventuelt udsættes, indtil de principielle »forløbere« er afgjort, jf. **U 2021.4078 H**. Det gælder også stadig, jf. fra årets praksis **U 2024.1353 H**, der samtidig sammenfatter retsstillingen på dette område i en ganske koncis præmis. (Når man har læst denne sætning og den nævnte kendelse, kan man overveje hurtigt at smutte ned

i kapitel 4, afsnit 2 og læse U 2024.1933 V, der netop vedrører spørgsmålet om *udsættelse*. Eller man kan bare sætte en lille krydshenvisning ind i marginen her →)

Også i år er tiden derfor formentlig bedst givet ud ved at (gen-)læse U 2022 B s. 357 ff. om henvisning af civile sager til landsretten i første instans.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Kompetencefordeling. Specialorganer

Blandt hovedområderne for emnet »kompetencefordeling« i forholdet mellem domstolene og de forskellige specialorganer er sager, hvor en forbruger har krav på at få behandlet sin sag ved et særligt nævn, og hvor domstolene derfor ikke er kompetente mens denne sagsbehandling pågår (Den Civile Retspleje omtaler modellen som at »nævnsbehandlingen gives prioritet«).

Fælles for langt de fleste af disse sager er, at der er tale om nævn, hvis saglige kompetencer er afgrænset til forbrugertvister – typisk om et nærmere angivet emne (forbrugeraftaler efter forbrugeraftaleloven, forsikringsaftaler eller forbrugeraftaler med banker).

I år var der intet nyt i den første kategori, og jeg vil derfor begrænse mig til at nævne, at der i U 2024 B s. 152 blev trykt en artikel, hvori Rasmus Grønved Nielsen diskuterer spørgsmålet, om det er/ville være hensigtsmæssigt at oprette en egentlig forvaltningsdomstol. Artiklens hovedbudskab er, at det for et dansk perspektiv ikke er hensigtsmæssigt at indføre en egentlig forvaltningsdomstol, men at man måske bør overveje muligheden for at indføre særlige regler (et særskilt kapitel) om prøvelse af forvaltningsretlige sager i retsplejeloven. Artiklen er først og fremmest et oplæg til diskussion, men den er absolut læseværdig for dem, der interesser sig for civilproces i almindelighed.

2.2. Kompetencefordeling. Voldgift og anden ADR

I afsnittet om voldgift og anden ADR finder vi i år et enkelt eksempel på aftalefortolkning (af voldgiftsaftalen), en afgørelse om forholdet mellem ABR 89 og domstolenes kompetence i sager om isoleret bevisoptagelse (som ikke kan overraske), og to afgørelser om forbrugerbegrebet (fordi forbrugere ikke på forhånd kan aftale voldgift).

Der er med andre ord ikke meget nyt under solen – men jeg kan da nævne, at jeg i ET 2024.133 har fået publiceret en artikel om trinvis tvisteløsning. Artiklens fokus er overvejende forældelsesretligt, men det drøftes i første del, om, og i bekræftende fald hvordan, aftaler om bl.a. tvungne forhandlinger kan håndhæves af domstolene. Det er efter min forståelse et emne, som tiltager sig stadig større opmærksomhed, og der er da også i tiden efter artiklen publiceret flere litterære bidrag på

Voldgiftsinstituttets hjemmeside, der (som jeg forstår dem) lægger op til en lidt anden løsning end foreslået i min artikel.

Jeg glæder mig personligt til, at vi forhåbentligt får et præjudikat fra Højesteret om det spørgsmål – men lad os for nu vende os mod de emner, der faktisk blev behandlet i årets praksis.

2.2.1. *T:BB 2024.104 – sag henhørte under voldgift*

Det er velkendt, at tvister, som er omfattet af en voldgiftsaftale, skal afvises (efter påstand), jf. voldgiftslovens § 8, stk. 1, og tvivlsspørgsmålet er derfor i reglen alene, om der er indgået en aftale hhv. om den omfatter tvisten. Af samme grund er de typiske afgørelser mere aftaleretlige end procesretlige (og af samme grund nøjes jeg med at nævne dem).

Her vil jeg derfor nævne, at en voldgiftsret fandt, at en voldgiftsaftale, der dækkede »andre tvister mellem garanten og bygherren end tvister om garantitræk« kunne bære ad citation af garanten til en sag, der grundlæggende handlede om, hvorvidt den garantidækkede entreprenør havde begået fejl.

(Det fremgår af resumeet, at garanten havde anlagt retssag om samme tvist. Det er i princippet interessant – jeg ville således gerne vide, hvordan byretten har bedømt samme spørgsmål – men voldgiftskendelsen siger intet herom. Skulle der sidde en person derude, som kender afgørelsen, modtager jeg meget gerne en (anonym) kopi).

2.2.2. *U 2024.1389 V (FM 2023.220) - (ikke) isoleret bevisoptagelse i tvist underlagt ABR 89*

Afgørelsen flugter fuldstændig med den foreliggende praksis. Derfor nøjes jeg med at nævne den.

Landsretten fastslog, at *fordi* ABR 89 indeholder regler om en særskilt proces for at gennemføre særskilt syn og skøn, var domstolene ikke kompetente til at gennemføre en sag om isoleret bevisoptagelse, jf. allerede U 1987.820 H (om AB 72, der indeholdt særskilte regler om syn og skøn).

Byretten havde med henvisning til U 2012.1124 H tilladt begæringen. Denne afgørelse fastslår, at en aftale om voldgift ikke *automatisk* afskærer isoleret bevisoptagelse - men vedrørte en situation, hvor parternes aftalegrundlag ikke indeholdt en særskilt proces for at optage bevis forud for en voldgiftssag.

Det gør ABR 89, pkt. 9.0.2 imidlertid, og en aftale herom afskærer derfor isoleret bevisoptagelse. (Præcis det samme gælder aftaler efter AB 18 og de tilsvarende dokumenter og aftaler om voldgift ved Voldgiftsinstituttet, jf. hertil ET 2013.303).

(Byrettens afgørelse havde i øvrigt ikke nødvendigvis noget med ovenstående overvejelser at gøre. Der var i sagen procederet på, at parterne kun havde vedtaget *uddrag* af ABR 89, hvilket måske var udslagsgivende i byretten. Forskellen på de to

instanser er i så fald, at landsretten fandt de relevante dele af ABR 89 vedtaget i deres helhed).

2.2.3. U 2024.2140 V – hestekøb var en forbrugeraftale

En forbruger havde købt en hest af et stutteri, der i sine salgsbetingelser havde medtaget en voldgiftsklausul.

Da der senere opstod tvist, fik stutteriet den ide, at fordi hestekøb *ikke* er et forbrugerkøb, jf. udtrykkeligt købelovens § 4 a, stk. 8, var der heller ikke tale om en forbrugeraftale.

Heri fik stutteriet ikke medhold (at det måtte være sådan, virker for mig ret intuitivt, men byretten var faktisk nået det modsatte resultat... I landsretten blev både begrundelse og resultat, som jeg ville have forventet: Specialreglen i købelovens § 4 a, stk. 8 siger intet om, hvornår noget er en forbrugeraftale. Den indeholder en særskilt og konkret begrundet undtagelse fsv. angår købelovens kapitel om forbrugskøb (køberetlige regler)).

Derfor fik stutteriet heller ikke medhold i, at sagen skulle afgøres ved voldgift – da forudgående aftaler herom som bekendt ikke er bindende for en forbruger, jf. voldgiftslovens § 7, stk. 2 (der anvender samme forbrugerbegreb som forbruger-aftaleloven).

2.2.4. U 2024.4260 Ø (FM 2024.84) – om voldgiftslovens § 7, stk. 1

Sagen var en tvist mellem en grundejerforening og en række medlemmer, og den pågældende voldgiftsklausul fremgik (bl.a.) af de vedtægter, der var tinglyst på medlemmernes ejendom.

Landsretten bemærkede, at der efter § 7, stk. 1, skal foretages en vurdering af, om voldgiftsaftalen vedrører *et bestemt retsforhold*, men fandt konkret, at det var tilfældet (sagen vedrørte bestemmelser i grundejerforeningens vedtægter, og sagen var derfor ret oplagt omfattet af den i øvrigt helt sædvanligt formulerede voldgiftsklausul).

(Landsretten er også lidt inde på betydningen af, at medlemmerne var *pligtmæssige* medlemmer af foreningen og dermed ikke havde vedtaget klausulen efter individuel forhandling. Den del af analysen er hermed noteret, men den er ikke civilprocesretligt central).

2.3. Kompetencefordeling retterne imellem. Retsplejelovens § 226

Spørgsmålet om kompetencefordelingen mellem retterne (saglig og stedlig kompetence; sidstnævnte dog omtalt i kapitlet om værneting) kommer i mange varianter – men det er i trykt praksis absolut retsplejelovens § 226, der giver anledning til flest afgørelser.

Det fremgår direkte af ordlyden, at byretten »på begæring fra en part« kan henvise en sag, og den første betingelse for henvisning er derfor, at (mindst) én af parterne ønsker det, hvad årets måske mest særegne afgørelse, **U 2024.3957 Ø** (2.3.1.), viser.

Når en begæring er fremsat, må retten vurdere, om sagen er af en sådan art, at den bør henvises til landsretten (og reelt om sagen har en sådan karakter, at der bør være fri appeladgang til Højesteret). Kravet er som bekendt, at sagen skal være af principiel karakter og have generel betydning for retsanvendelsen.

Heri ligger både, at sagen skal rejse principielle (vanskelige) spørgsmål, men også at disse skal være »nye«, og at deres afgørelse skal have vidererækkende betydning. Det er forudsat, at bestemmelsen gives et snævert område – og det bekræfter afsnittets to sidste afgørelser også helt utvetydigt.

(Vil man slippe for at læse analyserne, kan man konstatere, (1) at linjen fra U 2021.4078 H stadig gælder, og (2) at praksis er præcis som beskrevet og begrundet i U 2022 B s. 357 ff.).

Et særligt (under-)spørgsmål er, hvordan retterne bør agere, *når der pludselig opstår en flerhed af sager om samme principielle spørgsmål* (som ikke føres under reglerne om gruppespørgsmål).

Disse sager vil typisk hver især (set isoleret) opfylde betingelserne for henvisning, men det vil af hensyn til sikring af retsudviklingen almindeligvis være tilstrækkeligt at henvise én eller få sager til landsretten i første instans (herefter bliver yderligere henvisninger blot ressourcspild for landets øverste instanser). Når de første sager på denne måde er henvist – hvilket i praksis nok ofte vil ende som et først-til-mølle-princip, medmindre parternes advokater koordinerer indsatsen – må andre sager om samme principielle spørgsmål blive i byretterne, hvor de eventuelt kan udsættes til afklaring af de principielle retsspørgsmål.

Det var således »instruksen« fra Højesteret i U 2021.4078 H (søgsmaal mod Danske Bank), og linjen er siden fulgt konsekvent (jf. U 2021.3784 H, Højesterets kendelse af 1. oktober 2021 i sag BS-26364/2021, U 2022.4434 H, Højesterets kendelse af 24. marts 2022 i sag BS-38860/2021 (omtalt i U 2022.4434 H) og U 2024.202 H, samt af landsretterne i bl.a. U 2021.3881 Ø og FM 2022.163).

Det fik vi i år endnu et eksempel på, nemlig **U 2024.1353 H** (2.3.2.), der samtidig gentager de nærmere kriterier for vurderingen (præmissen citerer jeg i min omtale af kendelsen).

2.3.1. U 2024.3957 Ø (FM 2024.60) – om retsplejelovens § 226

Inden vi tager årets mere almindelige afgørelser, napper vi som lovet en kendelse, som illustrerer, at retsplejelovens § 226 kun finder anvendelse på parternes begæring.

Landsretten fandt, at en patientskadesag af flere ret oplagt grunde ikke kunne henvises til behandling ved landsretten i første instans.

For det første fordi parterne ikke havde anmodet om det.

Parterne havde anmodet om tredommerbehandling, og da det viste sig at give kalenderproblemer, havde parterne som svar på rettens forespørgsel om, hvorvidt man fortsat ønskede kollegial behandling, svaret »at der fortsat ønskes 3-dommerbehandling, dog således at sagsøger også vil være indforstået med henvisning til Landsretten. Denne besked udgjorde i landsrettens øjne ikke en anmodning efter § 226.

For det andet fordi sagen havde verseret i 10 måneder og for længst var forbi det forberedende retsmøde, hvor den slags anmodning som udgangspunkt skal fremsættes, jf. retsplejelovens § 226, stk. 3, og der var ikke grundlag for helt undtagelsesvist at se bort fra denne frist, jf. samme stk., in fine.

(Landsretten fik derfor ikke lejlighed til at vurdere sagen i forhold til de indholdsmæssige kriterier i § 226, men også på det punkt tror jeg, at man kunne have fundet en begrundelse for at hjemvise sagen).

2.3.2. *U 2024.1353 H – om retsplejelovens § 226 i et sagskompleks*

Højesteret tiltrådte landsrettens afgørelse om, at fire sager vedrørende ekspropriationserstatning i forbindelse med anlæg af letbane og metro i København ikke skulle behandles af landsretten i første instans.

Højesterets præmisser taler i relation til begrundelsen og dens »placering« i relation til tidligere præjudikater for sig selv:

»Som anført af Højesteret i kendelse af 29. juni 2021 (UfR 2021.4078) kan der ved vurderingen af, om principielle retlige spørgsmål kan begrunde, at en sag henvises til landsretsbehandling, lægges vægt på, om sagen er en del af et større kompleks af sager, der alle omfatter samme principielle retlige spørgsmål, og at det principielle retlige spørgsmål normalt alene kan begrunde henvisning af den første sag i komplekset. Dette forudsætter dog, at det principielle retlige spørgsmål med stor sandsynlighed vil blive afklaret med afgørelsen i prøvesagen, og at der ikke i øvrigt foreligger sådanne forhold, at det kan anses for hensigtsmæssigt at henvise sagen.

Der verserer i øjeblikket fire sager ved Østre Landsret som 1. instans, som angår samme principielle problemstilling som de foreliggende sager.«

2.3.3. *U 2025.314 H – om retsplejelovens § 226, stk. 1*

En afgørelse, der måske er værd at læse lidt grundigere, fordi Højesteret omgjorde landsrettens beslutning om at hjemvise sagen.

Afgørelsen er som altid konkret begrundet, men sagen drejede sig helt overordnet om, hvorvidt en skatteforhøjelse skulle ændres som konsekvens af, at de dispositioner, der havde begrundet forhøjelsen, efterfølgende var tilsidesat som selskabsretligt ugyldige.

Sagen indeholdt givetvis konkrete vurderinger, men Højesteret fandt, at sagen (også) angik »et principielt spørgsmål af vidererækkende betydning, som ikke er afklaret i praksis.«

Sagens narratio er værd at læse, både som baggrund for kendelsen, og fordi der var flere spændende krøller.

Sagen havde nemlig ikke oprindeligt vedrørt det principielle spørgsmål (om betydningen af ugyldighed). Dette anbringende var først sent – med byrettens tilladelse – gjort gældende, og det var på dette tidspunkt, Skatteministeriet havde anmodet om henvisning af sagen. Afgørelsen er så at sige »den omvendte situation« af det, der beskrives i U 2022 B s. 357 (afsnit 4.1 om henviste sager, hvor det principielle spørgsmål bortfalder). Den her omtalte sag illustrerer således ret klart, at henvisning ikke kun er en mulighed på sagens indledende stadie.

Herudover hæfter jeg mig ved, at Skatteministeriet under sagen havde redegjort for sagens *betydning* for administrationen af den omtvistede regel. Mens retterne næppe kan lægge parternes udtalelser om sagens *principielle karakter* til grund (eller lægge meget stor vægt herpå), er det kendetegnende, at retterne tillægger det væsentlig betydning for vurderingen af *sagens vidererækkende betydning*, hvis en ressortmyndighed oplyser, at sagens udfald vil få betydning i (mange) fremtidige sager.

2.3.4. U 2025.22 V – om retsplejelovens § 226, stk. 1

Afsnittets sidste afgørelse er en af de få landsretsafgørelser, der er trykt.

Vestre Landsret fandt i sagen ikke, at der skulle ske henvisning af en sag om prøvelse af Ankestyrelsens afgørelse om afslag på behandling med assisteret reproduktion.

Henvisningen var umiddelbart begrundet med, at byretten – i overensstemmelse med sagsøgers anbringender – havde fundet, at sagen rejste principielle spørgsmål om bl.a. Danmarks overholdelse af »den internationale menneskeret« (sagen vedrørte et afslag til et forældrepar med handicap, og parret mente, at man i sagen ikke »reelt« havde testet deres forældreegnethed).

I landsretten blev det udslagsgivende, at sagens udfald helt overvejende beroede på en *konkret vurdering* af de pågældende personers forældreegnethed.

2.4. Andre spørgsmål

2.4.1. FM 2023.215 - ikke genoptagelse af sag om isoleret bevisoptagelse

Jeg har været i tvivl om den tematiske placering af denne. Uanset overskriften følte det ikke rigtigt at medtage den under sagerne om udeblivelse, oprejsningsbevillinger og genoptagelse - den smagte mere af saglig kompetence.

Sagen var den, at byretten efter flere runder spørgsmål havde truffet afgørelse om sagsomkostninger og afsluttet en sag om isoleret bevisoptagelse.

Herefter ønskede den ene part - frem for at opstarte en ny sag eller anlægge en civil retssag - at genoptage sagen med henblik på at stille supplerende spørgsmål.

Det fandt landsretten ikke, at der var grundlag for:

(Som byretten skrev: »Retten har efter oplysningerne i sagen lagt til grund, at der ikke er fremkommet nye væsentlige oplysninger i sagen, som ikke var til stede under den tilvejebragte isolerede bevisoptagelse. Henset hertil, og under hensyn til det i øvrigt anførte af de skønsindstævnte, findes der ikke at være godtgjort sådanne omstændigheder, at sagen kan genoptages«).

Det synes værd at knytte en kort bemærkning til den påberåbte U 2000.1879 Ø, også fordi den her omtalte afgørelse efter min opfattelse ikke bryder afgørende med dette præjudikat. I 2000 tillod landsretten »af procesøkonomiske grunde«, at en flere måneder tidligere afsluttet sag blev genoptaget med henblik på at stille et enkelt spørgsmål, der havde »til formål at afklare forståelsen af et svar, skønsmanden allerede havde givet«.

I årets afgørelse syntes der reelt at være tale om nye (supplerende) spørgsmål, og her peger afgørelsen vel på den hovedregel, at når en sag om isoleret bevisoptagelse er afsluttet, må parterne iværksætte en ny sag, hvis de vil stille nye spørgsmål (kontinuiteten i eventuelle besvarelser kan så sikres ved at udpege samme skønsmand - og herved opnås vel også væsentligt samme procesbesparelse for parterne, der blot skal betale en ekstra retsafgift).

Kapitel 3

Værneting

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Det blev i 2024 blot til to afgørelser om værneting. Da de blev afgjort efter to forskellige regelsæt – hhv. retsplejeloven og forordning 261/2004 (flypassagerrettigheder) har jeg holdt fast i min vante opdeling i sager om værneting efter nationale regler hhv. internationale regler.

Til gengæld vil jeg springe highlights over – kort fortalt fortjener ingen af sagerne den betegnelse – og gå direkte til de to analyser.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Værneting efter retsplejeloven

2.1.1. *U 2024.2540 V – Revisornævnet omfattet af retsplejelovens § 240, stk. 2*

Ved denne afgørelse har Vestre Landsret fastslået, at Revisornævnet er en central statslig virksomhed.

Det indebærer, at sagsøgere kan anlægge sag mod Revisornævnet (om nævnets afgørelsesvirksomhed) ved deres eget hjemting, jf. retsplejelovens § 240, stk. 2.

For *connaisseurer* er landsrettens grundige og meget konkrete præmisser med gennemgang af Revisornævnets tilblivelse, organisatoriske forhold og finansiering værd at læse til illustration af den vurdering, der i grænsetilfælde (mellem *privat og statslig*) må foretages efter bestemmelsen.

2.2. International kompetence. Internationale værnetingsregler

2.2.1. *FM 2023.230 – værneting i flykompensationssag*

For flykompensationssager gælder særlige bestemmelser om værneting i henhold til forordning 261/2004. Det betyder, at praksis på området ikke giver vejledning for andre sagstyper – men da emnet er procesretligt, skal årets afgørelse naturligvis nævnes (også fordi der jo findes et ikke helt ubetydeligt antal sager af denne art).

Sagen vedrørte forståelsen af begrebet »direkte tilsluttede« i forordningen, hvilket havde betydning, fordi den pågældende passager skulle have fløjet både ud- og

hjemrejse med mellemlanding (afgangen fra hhv. til Kastrup gav notorisk værneting i Danmark; men spørgsmålet var, om værnetinget kunne udstrækkes til flyvningen videre hhv. inden).

Afgørende blev, at flybilletterne var købt gennem en formidler, som *ikke* samarbejdede med (repræsenterede) flyselskabet, og at flybilletterne (heller ikke) fremstod som en samlet billet, men som 2 adskilte rejser.

Kapitel 4

Samlet behandling og delafgørelser

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Spørgsmålet om samlet behandling af sager opstår i mange afskygninger: En af de oprindelige parter ønsker at inddrage yderligere sagsøgte; en tredjepart ønsker at indtræde som bi- eller hovedintervenient; eller parterne i flere beslægtede sager ønsker at lade disse behandle i sammenhæng.

Kriterierne for vurderingen er i langt de fleste tilfælde de samme. Det skal procesuelt og procesøkonomisk give mening. Barren er sat lavest ved de »små« sammenlægninger (biintervention hhv. samlet behandling), hvor kravet vel grundlæggende er, at det giver bedre mening at samle end at adskille. Men også ved de egentlige processuelle sammenlægninger af sager (hovedintervention og adcitation) er der vid adgang til at samle tvister, når det er hensigtsmæssigt.

Afvejningen, der nødvendigvis må være konkret, tager i alle tilfælde grundlæggende afsæt i betænkning 698/1973.

I år lykkedes det mig alene at finde en afgørelse om kumulation. Den kommer straks efter en karakteristisk lang parentetisk bemærkning.

(Man kunne nemlig nok ved gennemgang af årets afgørelser have fundet ganske mange eksempler på sager, hvor der konkret var sket kumulation, hoved- eller biintervention.

Så ville man fra januar skulle nævne U 2024.1720 H (hvor Kommunernes Landsforening og Dansk Industri havde biintervenieret til fordel for hver af de to parter i en principiel tvist mellem en kommune og en virksomhed, hvad der jo virker meget rimeligt), og U 2024.1467 H (Kommunernes Landsforening havde biintervenieret til fordel for to danske kommuner i en mellemkommunal tvist med Kommunekarfik Sermersooq). Og sådan kunne man blive ved måned for måned.

Men man kunne også – og det foretrækker jeg at gøre – gentage, hvad jeg skrev i kapitel 1 under afsnittet om mandatarer. Hvis ikke afgørelsen faktisk har handlet om kumulation, intervention m.v., og hvis ikke man af narratio kan læse, at retten har taget stilling hertil – og hvad retten har lagt vægt på – bliver suppen utrolig tynd. Da Almanakken er lang nok, som den er, er jeg ikke gået ned ad det spor.

Lidt mere praksis finder vi under afsnittet om udsættelse og udskillelse, hvor jeg faktisk også har et lille highlight. Det er **U 2024.3384 V**, som vel er konkret begrundet i relation til hensigtsmæssigheden af at udsætte, men som samtidig – så vidt jeg kan se – er den første trykte afgørelse om udsættelse på at afvente en præjudicial forelæggelse i en anden sag.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Kumulation

2.1.1. *U 2024.3006 H – kumulation af sager om refusion af udbytteskat (og lidt om minretssag.dk ved adcitation i 1. instanssager ved landsretten)*

I denne sag tillod Højesteret kumulation af to sager anlagt mod hhv. et canadisk pensionsselskab, Nordea og en række udenlandske banker om tilbagebetaling af uberettiget refusion af udbytteskat.

Sagerne mod det canadiske pensionsselskab og Nordea, der begge vedrørte de samme udbetalinger, var anlagt særskilt med ca. 1 års mellemrum, og var begge henvist fra Københavns Byret til Østre Landsret, der traf afgørelse om kumulation.

Sagerne mod de udenlandske banker, der vedrørte påstået (erstatnings-)ansvar, var anlagt som ad citations sager. Også disse (ad citations-)stævninger var indleveret ved Københavns Byret, og heri ligger et spændende præliminært spørgsmål.

Som baggrund for fremgangsmåden anførte SKAT, at det havde været teknisk umuligt at indgive ad citations stævning i de verserende sager ved Østre Landsret, og at SKAT *derfor* havde indgivet stævningen til Københavns Byret men med anmodning om ad citation til sagskomplekset ved landsretten.

Denne fremgangsmåde tiltrådte både Østre Landsret og Højesteret.

Herefter udestod den skønspregede hensigtsmæssighedsvurdering efter retsplejelovens § 250, stk. 2, nr. 3, der ved landsretten faldt ud til en afgørelse om ikke at kumulere, bl.a. fordi de senere sager (erstatningssagerne) rejste særskilte spørgsmål, som kunne forlænge og fordyre de verserende sager.

Højesteret nåede – med grundige præmisser – det modsatte resultat, hvilket dels kan læses som et *eksempel* på reglens konkrete anvendelse, dels mere generelt illustrerer det hovedområde, der i forarbejderne beskrives som »krav mod eller mellem flere skadevoldere«.

Mere generelt siger sagen vel, at når samme grundlæggende forløb/kompleks (her »det samlede skattearrangement«) giver anledning til krav mod eller mellem flere parter, vil der ofte være grundlag for at samle disse sager, også selvom det retlige grundlag for kravet kan være forskelligt – i hvert fald, når det som i månedens af-

gørelse må forventes, at sagens bevismæssige tyngdepunkt er selve forløbet, der danner grundlag for kravene.

(Det er efter min opfattelse sigende, at landsretten i kendelsen om at nægte adci-tation satte sagerne mod de udenlandske banker i bero for at afvente sagerne mod Nordea og det canadiske selskab, idet et eventuelt erstatningskrav fandtes at måtte afhænge af, om SKAT fik pengene tilbage. Denne beslutning illustrerer i sig selv sagernes indbyrdes afhængighed – og som bagtæppe for Højesterets afgørelse viser den vel, at det ikke i sig selv udelukker kumulation, at en eller flere af sagerne kan siges at »gå forud« for de øvrige tvister).

2.2. Udsættelse og udskillelse

2.2.1. U 2024.3384 V (FM 2024.53) – om retsplejelovens § 345

Afsnittets første afgørelse er også kapitlets mest interessante. Landsretten besluttede her at udsætte en sag om opsigelse af en lejer i en almen bolig for at afvente en *præjudiciel forelæggelse*.

Opsigelsen var afgivet af boligforeningen med henblik på gennemførelse af den såkaldte Udviklings- og Helhedsplan for Gellerup og Toveshøj (der indebar opsigelse af et antal lejere med henblik på udvikling af boligmassen i bl.a. Gellerup). Planen var ultimativt et produkt af ghettopakken, og var konkret udarbejdet i henhold til en tidligere bestemmelse i almenboligloven, som havde til formål at afvikle ghettoområder.

Den præjudicielle forelæggelse var initieret af Østre Landsret i en sag om gennemførelse af en tilsvarende plan i Odense, og havde til formål at få afklaret, om hele systemet for omdannelse af ghettoområder (og den iboende definition af en ghetto) var i strid med ligebehandlingsdirektivet.

Afhængig af udfaldet af den præjudicielle forelæggelse var det muligt, at selve grundlaget for opsigelsen af lejeren bortfaldt, og Vestre Landsret fandt derfor, at sagen burde udsættes.

Afgørelsen er vist nok den første trykte, hvori en sag udsættes på at afvente en præjudiciel forelæggelse i en anden sag (U 2001.1535 H nærmer sig lidt. Her afventede man en afgørelse ved Den Europæiske Patentmyndighed. I FED 2000.113 Ø var sagen udsat for at afvente en sag ved EMD, og i U 2003.1897 Ø udsatte man sagen for at afvente en udenlandsk sag om samme tema), og den er af den grund værd at skrive til bag øret til eventuelt fremtidig brug.

2.2.2. U 2024.1933 V – om retsplejelovens § 345 (og andre processuelle uenigheder)

Vi fortsætter med en lidt lang omtale af en afgørelse, der kræver lidt indføring inden analysen – det begrundes delvist teksttungheden.

(Disclaimer: Jeg har efter en i øvrigt ret grundig gennemgang af sagen medtaget en længere kommentar til en noget særegen begæring fra sagsøgerne. Den kaldte simpelthen på en kommentar; men er man kun ude efter praksis om udsættelse af sager, kan man nok stoppe ca. halvvejs).

Det kan fra dommen konstateres, at der verserer i hvert fald to sager (sagskomplekser) mod Molslinjen for påståede skader som følge af tilsanding af private grunde.

I den ene sag (anlagt af 8 grundejere) ønskede sagsøgerne således udsættelse for at afvente udfaldet af den anden sag (det er jo billigere at vente, til man ved, om man står til at vinde...). De ønskede samtidig at fremlægge en skønserklæring fra den anden sag (der var noget længere »fremme« i processen).

Begæringen om udsættelse, jf. retsplejelovens § 345, blev ikke taget til følge. Byrettens (konkrete og flerleddede) begrundelse var som følger:

»Da sagsøgte har protesteret mod udsættelse i sagen, der fortsat udestår en række forberedelsesskridt i denne sag, og det er usikkert, hvornår en afgørelse i BS-15188/2020-ARH foreligger, samt hvilken betydning en afgørelse vil få i denne sag, finder retten efter en samlet vurdering af ovenstående momenter, at sagen ikke bør udsættes.«

Denne afgørelse fik sagsøgerne af Procesbevillingsnævnet lov at påkære (og det er jo i sig selv interessant. Jeg kan ikke umiddelbart af dommen tyde, hvorfor betingelserne skulle være opfyldt) til landsretten, der stadfæstede med en delvist overlappende (og ligeledes flerleddet) begrundelse.

Afgørelsen bekræfter vel helt overordnet, at sager om *konkrete* forhold normalt ikke kan udsættes på andre sager om sammenlignelige forhold (noget andet gælder, som skrevet i tidligere almanakker, formentlig, hvis der er tale om et sagskompleks med samme *principielle retlige kerne*. Her tjener udsættelsen til at sikre, at landsretterne og navnlig Højesteret kun skal tage stilling til en eller få af sagerne). Vi fik samtidig illustreret, at det ved den konkrete vurdering har betydning, om der i sagen udestår bevisskridt, som er »unikke« (der var i sagen varslet syn og skøn fra begge parter).

Spørgsmålet om skønserklæringen forelå derimod kun for byretten – om det skyldes manglende vilje eller manglende tilladelse er ikke klart.

Klart er det derimod, at byrettens afgørelse om at tillade fremlæggelse af erklæringen var fuldstændig inden for rammerne af praksis (som fastlagt ved U 2021.1048 H, der omtales grundigt i Almanakken 2021).

Erklæringen var ensidig, fordi den stammede fra en anden sag. Men den var afgivet, inden sagsøgerne i den her omtalte sag havde indleveret stævning (og altså inden

sagens anlæg), og den kunne derfor som udgangspunkt fremlægges – og da der ikke var konkrete grunde til at fravige dette udgangspunkt, blev det også udfaldet.

Mest interessant fra dette forløb er vel faktisk, at sagsøgerne samtidig havde *anmodet retten om at tillægge erklæringen samme bevisværdi som en »almindelig« skønserklæring.*

Byretten valgte den meget diplomatiske formulering, at anmodningen »afvises for tiden«.

Jeg havde nok formuleret mig mere firkantet.

Det følger af retsplejelovens § 344, stk. 1, at retten efter hovedforhandlingens afslutning udøver en *fri bevisbedømmelse*. Bestemmelsen, der er helt central for det danske retssystem, udtrykker den grundlæggende tanke, at dommeren først, når alt materiale er set og hørt, kan danne sig et indtryk af, hvad der vejer tungest. Set i den sammenhæng er en anmodning om, at det ved forudgående afgørelse fastslås, at et bestemt dokument har en nærmere angivet bevisværdi, ikke blot usædvanlig, den er også uforenelig med en grundlæggende retsregel.

(Og så er den fjollet. En skønserklæring har jo ikke i alle sammenhænge samme bevisværdi. Det afhænger af dens genstand, dens indhold, afhjemlingen af skønsmanden og tilstedeværelsen af modstående beviser – se blot U 2017.3354 H og U 2018.3205 H, der fastslår, at en skønserklæring har ringe vægt i forhold til værdiskøn i ekspropriationssager).

Resultatet er med andre ord ubestrideligt korrekt, men jeg kan ikke lide formuleringen »for tiden«, der indikerer, at man faktisk kan få en (forhånds-)afgørelse om et dokumentets bevisværdi. Det kan man ikke!

2.2.3. *FM 2024.79 – om retsplejelovens § 253 (og betydningen af lange berammelsestider)*

Vi slutter årets kapitel om samlet behandling med en sag, der må ses som (endnu) et eksempel på den konkrete vurdering, der må foretages, når en part anmoder om udskillelse af et krav eller et spørgsmål i medfør af retsplejelovens § 253 (udskillelse af krav eller spørgsmål). Vurderinger efter bestemmelsen er i sagens natur altid konkrete, og afgørelsen skal læses med øje herfor.

Landsretten fandt i sagen ikke, at der var grundlag for at tilsidesætte byrettens afgørelse om ikke at udskille spørgsmålet om præklusion til særskilt behandling og afgørelse.

Den slags afgørelser skal man passe på, man ikke overfortolker. Vi kan dog notere os, at det for byretten var afgørende, at berammelsestiden for en delhovedforhandling ville være 2 år – og mellem linjerne siger man vel hermed, at der inden for samme tid kan ske skriftveksling om hele sagen. Så selvom en afgørelse om

prækclusion ville kunne afslutte sagen og dermed spare omkostninger, så indebar udskillelse omvendt en risiko for, at sagen ville tage 2 gange 2 år, og det var trods alt for lang tid. På det punkt er afgørelsen måske alligevel et meget interessant præjudikat; der er nemlig mange byretter, der arbejder med lange berammelsestider – og det ser ikke ud til at ændre sig foreløbigt.

Kapitel 5

Sagsførelse. Sagsportalen

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Under overskriften »Sagsførelse« hhv. »Sagsportalen« samler jeg løbende en bred vifte af assorterede domme og kendelser, der alle har det til fælles, at de bør læses af procesførende advokater, som gerne vil vide, hvordan de praktisk skal bære sig ad.

(Og så skal jeg vel nævne – når nu kapitlet præsenteres som relevant for »procesførende advokater«, at netop denne gruppe også bør notere sig afgørelsen U 2024.2244 Ø, der bekræfter en mangeårig praksis fra Advokatnævnet om, at såkaldte »efterprocedurer« er i strid med god advokatskik. Den er rent tematisk lagt i kapitel 13 (øvrige emner)).

I 2024 er det (stadig) brugen af sagsportalen, der i særlig grad har givet anledning til trykt praksis om »sagsførelse« – og det er også under denne overskrift, samtlige kapitlets egentlige highlights befinder sig.

Den bærende sætning for analysen af sådanne sager er stadig den samme som i de forgangne år: *»man skal bruge portalen, og man skal bruge den korrekt – dvs. i henhold til vejledningen«* (også selvom man er selvmøder, jf. FM 2023.106 og FM 2023.108).

Det nye i år er, at vi nu begynder at få praksis i henhold til beredskabsplanen (i praksis henvises til sagsportalsbekendtgørelsens § 8 a), og årets vigtigste highlight er da også en sag om netop denne bestemmelse. Det er selvfølgelig U 2024.3901 Ø, der *kan læses derhen, at beredskabsplanen udtømmende regulerer parternes adgang til at kommunikere uden for sagsportalen.*

Jeg håber ikke, at den læsning er korrekt – og er det tilfældet, håber jeg, at senere praksis bløder op. For selvom den konkrete afgørelse sagtens kan forsvares, så gør man efter min opfattelse klogt i at holde fast i, at beredskabsplanen *regulerer de situationer, den nu engang omfatter*, mens der i andre tilfælde må foretages en konkret vurdering i henhold til den praksis, der også havde udviklet sig inden planen blev formuleret. Mere herom i analysen af den nævnte kendelse.

Og hermed har jeg også indikeret, at praksis fra tiden før beredskabsplanen stadig kan have betydning, hvilket kan tjene som intro for det andet highlight i kapitlet, nemlig U 2024.3959 Ø, der afviste et processkridt foretaget via e-mail, selvom der notorisk var problemet med sagsportalen. Begrundelsen var helt kort, *at parten kunne – og derfor skulle – have ansøgt om tilladelse.* Også denne afgørelse fremstår

noget streng, og de to sager har derfor givet mig anledning til ganske lange analyser.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1 Grundlæggende principper. Kontradiktion

2.1.1. U 2025.113 H – kontradiktion (i straffesag)

Vi napper først en ultrakort omtale af denne sag, der udspringer af straffeprocessen (og henviser til retsplejelovens § 971, stk. 2, som er i det straffeprocessretlige kapitel) – men som vedrører et alment princip.

Højesteret ophævede en kendelse (om navneforbud) under henvisning til, at advokaten for den ene part ikke var givet lejlighed til at udtale sig.

2.2. Kommunikation med retterne. Sagsportalen

Som skrevet i samtlige mine almanakker har det – lige siden retterne i 2018 for alvor tog den digitale sagsportal (minretssag.dk) i brug – været et hovedspørgsmål, hvornår og hvordan parterne skal kommunikere via portalen.

Dette spørgsmål er over årene opstået i »klynger« af afgørelser om forskellige delspørgsmål.

Blandt de første afgørelser kom sager, hvor retterne tog stilling til, hvornår man er berettiget til at kommunikere på andre måder end sagsportalen.

Det er man naturligvis i de i retsplejelovens § 148 a, stk. 3, 4 og 6, nævnte situationer, men også i tilfælde, hvor det er teknisk umuligt at bruge sagsportalen. Den største klynge fik vi i 2020 – med enkelte drypvise tilføjelser, jf. således FM 2021.76 (Almanakken 2022). Sidste år fik denne klynge lidt nyt liv med hele tre afgørelser – heraf en enkelt, FM 2022.139, om forløbet i sommeren 2022, hvor portalen var nede i flere dage.

Den næste klynge i praksis bestod af sager om konsekvenserne af »forkert brug af sagsportalen«, hvor linjen ligesom blev lagt med U 2021.1632 H. Afgørelsen, og senere domme fra Højesteret (navnlig U 2023.328 H), har i tidligere almanakker givet mig anledning til at sammenfatte følgende skema over Højesterets præmiskrivning i disse sager:

1. Retsplejelovens § 148 a skaber en pligt til at anvende sagsportalen
2. Retsplejelovens § 148 a, stk. 9, giver hjemmel til, at Domstolsstyrelsen kan fastsætte nærmere regler om portalens anvendelse
3. Forarbejderne til § 148 a forudsætter overordnet, at bestemmelsen indebærer et krav om »korrekt« anvendelse af portalen, hvilket omfatter iagttagelse af de med hjemmel i stk. 9 fastsatte formkrav

4. Bekendtgørelse 1173/2016 om sagsportalen fastsætter en række krav af teknisk/formel karakter, herunder vedrørende afgivelse af centrale oplysninger om påstande, parter m.v.
5. Bekendtgørelsen suppleres af en grundig vejledning, som bl.a. beskriver, hvordan de enkelte felter skal bruges i relation til nærmere bestemte sagsskridt

I U 2021.1632 H blev parten i overensstemmelse hermed »dømt ude«, fordi vejledningen beskrev den rette fremgangsmåde. Og omvendt blev parten i U 2023.328 H reddet på målstregen, fordi der ikke i vejledningen var en løsning på den præcise situation (uanset at man vel ret let kunne have deduceret sig hertil).

Med udviklingen i sommeren 2023, hvor vi fik en ny bestemmelse i sagsportalsbekendtgørelsens § 8 a og en tilhørende beredskabsplan fra Domstolsstyrelsen, er tiden inde til at genbesøge det første spørgsmål, der nu må genstilles som følger: Har beredskabsplanen helt fortrængt et eventuelt rum for en konkret vurdering?

I Almanakken 2023 skrev jeg følgende bud på et svar:

»Spørger I mig, er svaret »nej«. Beredskabsplanen beskriver inden for sit område den fremgangsmåde, parterne kan følge, når sagsportalen er ude af drift. Men opstår der uden for disse tilfælde situationer, hvor sagsportalen ikke kan bruges – herunder ikke kan bruges korrekt, f.eks. fordi en knap på portalen ikke virker, sml. U 2020.1336 H – må kommunikation ad andre kanaler undtagelsesvist kunne accepteres, hvis ellers parterne kan bevise det (jf. herom FM 2021.147 og analysen i Almanakken 2022, s. 70 og 74. (Jeg vil hertil måske føje den lille nuance, at beredskabsplanens tidsperspektiv nok må anvendes generelt, hvorefter følger, at den tekniske udfordring skal vedblive at hindre brug af portalen indtil efter kontortidens udløb på frisdagen).«

Det står jeg ved, men jeg erkender også, at der i år er kommet et foreløbigt svar fra landsretterne, som kan tyde på det modsatte. Jeg tænker naturligvis på **U 2024.3901 Ø** (2.2.4), der sammen med **U 2024.3959 Ø** (2.2.3.) udgør kapitlets pligtensum for alle, der blot en gang imellem har kontakt med sagsportalen.

Begge afgørelser må betegnes som (meget) strenge, og i mine øjne også for strenge, og når jeg indimellem underholder advokater med emnet, er det da også under overskriften »Østre Landsret bryder sig ikke om advokater [der ikke bruger sagsportalen]«. Det er selvfølgelig skrevet med et glimt i øjet, men at min vurdering af afgørelsernes (og navnlig præmissernes) strenghed står jeg ved. Det uddyber jeg i de enkelte analyser.

2.2.1. U 2024.3931 Ø (FM 2024.57) – sagsportalen skal ikke bruges ved kære af fogedretskendelser

Vi starter sagerne fra den lette ende. Her med en sag om anvendelsesområdet for sagsportalen.

Det følger af retsplejelovens § 640, jf. § 587, stk. 1, jf. § 393, stk. 3, at kære af en af-

gørelse fra fogedretten sker ved indlevering af kæreskrift til den ret, hvis afgørelse kæres.

Landsretten fandt (i en sag om kære af en kendelse om arrest), med henvisning til de specielle bemærkninger til retsplejelovens § 148 a, og til den uudnyttede bemyndigelse i § 148 a, stk. 10, at § 148 a *ikke gælder* ved kære af fogedrettens kendelser, og at kæreskriftet derfor ikke skal eller kan indgives på sagsportalen.

2.2.2. U 2024.1790 Ø (FM 2024.6) – sagsportalen har førsterang ved uoverensstemmelser (og lidt om positive udgifter)

Videre til de sager, der faktisk omfattes af retsplejelovens § 148 a, hvor vi starter med en afgørelse, som gentager en velkendt sætning (se U 2022.3836 H): Ved uoverensstemmende (parts-)angivelser i sagens dokumenter og på sagsportalen, er det partsangivelsen på sagsportalen, der »gælder«.

Afgørelsen er både grundigt og præcist begrundet. Landsrettens præmisser er mindst – lige så gode som min nedenstående analyse, og man kan derfor med fordel gå direkte til kilden ... Men hvis man nu ikke gider slå op, kan man læse min analyse her:

Baggrunden for, at eventuelle konflikter må løses til fordel for det på sagsportalen anførte er lovmotiverne til § 148 a, der direkte angiver, at der ved uoverensstemmelser i påstanden må lægges vægt på den påstand, der er anført på sagsportalen. I afgørelsen fra 2022 fandt Højesteret, at det samme måtte gælde ved parternes navne (og jeg konkluderede dengang, at samme fortolkning så må finde anvendelse på alle oplysninger, der »hører til« i et bestemt felt på sagsportalen).

Det lagde Østre Landsret i februar måned et yderligere eksempel til, da landsretten anvendte samme tilgang på en sag, hvor oplysningerne om sagens værdi divergerede (her er vi vel tættere på eksemplet i lovmotiverne end i Højesterets afgørelse, så resultatet kan ingenlunde overraske).

Afgørelsen indeholder yderligere et interessant punkt. I sagen havde den ene part ladet et dokument oversætte og ønskede dette medtaget i opgørelsen af udgifterne. Det er principielt muligt, jf. U 2010.1978 H (citeret af landsretten). Men det kræver, at der er tale om en positiv udgift (til translatør). I den konkrete sag havde advokatfirmaet ladet dokumentet oversætte internt, og så ligner »udgiften« mere det, vi forbinder med advokatens øvrige arbejde med sagen. Sådan så landsretten det også, og med dommen har vi derfor fået følgende generelle (og umiddelbart rimelige) sætning:

Hvis et advokatfirma lader dokumenter oversætte internt, må arbejdet hermed indgå på samme måde som advokatens øvrige arbejde ved fastsættelsen af omkostninger til dækning af advokatudgifter.

(Bemærk i øvrigt landsrettens sidste sætning. Sagen var kæret af den tabende part, og da der ikke var kontrakæret, kunne landsretten ikke – under henvisning til arbejdet forbundet med oversættelsen – fastsætte et højere beløb til advokatombkostninger. Man får ellers indtryk af, at landsdommerne havde lyst).

2.2.3. U 2024.3959 Ø (FM 2024.61) – om kommunikation uden om sagsportalen (og pligten til at søge om tilladelse)

Procesbevillingsnævnet har den 10. oktober 2024 under journalnummer 24/17576 meddelt tilladelse til at indbringe sagen for Højesteret.

Med de to »lette« afgørelser af vejen, vender jeg mig mod to kendelser fra Østre Landsret, der på forskellig måde har opstillet ganske strenge kriterier for parternes kommunikation uden for sagsportalen. Jeg tager dem i omvendt rækkefølge af, hvornår de blev publiceret, fordi den sidste – som her omtales først – tidsmæssigt lå forud for beredskabsplanen og således også *forud for* det problem, der adresseres i min næste analyse.

(Sagen er ikke af den grund retshistorisk. I hvert fald ikke, hvis man – som jeg gør – mener, at der i de situationer, som ikke reguleres af beredskabsplanen, må foretages en konkret vurdering efter de i hidtidig retspraksis udviklede retningslinjer).

Sagen var anlagt ved mail til Københavns Byret, idet der i den relevante periode – hvor en søgsmålsfrist efter erhvervslejeloven udløb – var generelle og kendte problemer med sagsportalen. Københavns Byret kvitterede herfor og oplyste, at retten ikke selv ville oprette sagen digitalt, hvilket advokaten ved førstkommende mulighed skulle gøre (og gjorde).

Herefter blev sagen admitteret, hvilket sagsøgte imidlertid kærede (og vandt).

Begrundelsen for at afvise sagen var den både korte og simple, at stævning var indleveret på frisdagen kl. 14.47, og sagsøger havde *derfor haft tid og mulighed for at søge om tilladelse* til at indlevere uden om sagsportalen.

Præmissen er ikke hentet ud af ingenting. Retsplejelovens § 148 a, stk. 7, indeholder en hjemmel til, at retten kan træffe beslutning om, hvordan en sag, der ikke kan anlægges eller behandles på sagsportalen, skal behandles. Og Højesteret skrev i det ledende præjudikat, U 2020.1336 H, hvor et kæreskrift *blev admitteret trods en forkert fremgangsmåde*, bl.a. at:

»Der er ikke i denne sag truffet beslutning om at tillade kære fremsendt ved mail, og kæren den 26. marts 2019 er derfor ikke indgivet i overensstemmelse med reglerne i retsplejeloven. Det må imidlertid efter de oplysninger, der er fremkommet for Højesteret, anses for godtgjort, at det var særlige tekniske problemer, der forhindrede, at kæreskriftet kunne indgives på sagsportalen den 26. marts 2019, og at det ikke var muligt inden kærefristens udløb samme dag at søge retten om tilladelse til at indgive kæreskriftet ved mail. På denne baggrund, og da modpartens

advokat samtidig blev orienteret om kæren, finder Højesteret, at kæreskriftet helt undtagelsesvis kan anses for gyldigt indgivet ved mailen af 26. marts 2019.«

Men afgørelsen er godt nok streng. For selvom advokaten vel kunne have sendt en anmodning inden rettens lukketid, så var der ingen grund til at tro, at den kunne behandles.

Og på et mere praktisk plan er præmisserne både udtryk for en (over-)formalistisk tilgang og et incitament til en uønsket adfærd.

Alternativet synes jo at være, at advokaten havde ventet 2 timer (så var man klart inden for Højesterets præmisser), hvilket rejser spørgsmålet, om en advokat der uploader i rimelig tid bør behandles ringere, end en advokat der uploader i sidste sekund.

Ville man endelig insistere på, at parten skal anmode om tilladelse, så kunne man måske i stedet med fordel have valgt en pragmatisk tilgang ved simpelthen at anse den alternative indgivelse af kæreskriftet for en anmodning om tilladelse til at kommunikere på den pågældende måde (det ville for mig give mening, og er vel også rationalet i f.eks. FM 2024.8 om en indsigelsesblanket, der blev behandlet som en anmodning om genoptagelse).

(Og så et lille postscript til forsvar for landsrettens præmis. For selvom jeg står ved ovenstående analyse, og derfor har gentaget den ord for ord i min Almanak, så har jeg ved mit genbesøg af afgørelsen overvejet, om ikke en forklaring (også) kan være, at der nu i henhold til sagsportalsbekendtgørelsen stilles krav om, at advokaten venter til efter lukketid på frisdagen. Bekendtgørelsens § 8 a – og den tilhørende beredskabsplan – fandt som anført indledningsvist ikke anvendelse på sagen, men man kan i sit stille sind overveje, om ikke denne sammenlignelige regulering i beredskabsplanen kan have præget afgørelsen. Det kan i givet fald være med til at forklare sagens udfald).

2.2.4. U 2024.3901 Ø (FM 2024.58) – man skal bruge sagsportalen (rigtigt); og ved tekniske problemer skal man følge sagsportalsbekendtgørelsen

Det står i overskriften, men jeg skriver det lige igen. Man skal bruge sagsportalen, og man skal bruge den rigtigt.

En advokat havde indhentet Procesbevillingsnævnets tilladelse til at kære en sølærafgørelse og indleverede herefter kæreskrift på sagsportalen. Men han uploadede kæreskriftet som et processkrift og brugte altså ikke appel-funktionen.

Præcis den situation har Højesteret taget stilling til i U 2021.1632 H, og Østre Landsret må derfor have haft let ved at træffe afgørelse om afvisning: Man skal bruge sagsportalen, og man skal bruge den rigtigt...

... ok, der er lidt mere til sagen – og det er grunden til, at jeg har lagt den sidst som en af årets »svære« sager i emnet.

Advokaten oplyste nemlig, at den valgte fremgangsmåde skyldtes tekniske problemer på sagsportalen.

(Jeg noterer mig, at det af et svar fra Domstolsstyrelsen i sagen fremgår, at det er »kendt«, at der kan være fejl med appelknappen. Det leder uundgåeligt tankerne hen på U 2020.1336 H, der meget vel kan være udsprunget af samme fejl. Dengang var Domstolsstyrelsen blot mere sikker i sit svar om, at der ikke var problemer).

Netop situationer med tekniske hindringer, har hidtil været løst gennem en pragmatisk praksis, hvor retterne har tilstræbt at udmønte de i forarbejderne til § 148 a angivne forudsætninger for håndtering af faktiske hindringer (er parten faktisk forhindret, må vedkommende være berettiget til at gøre noget andet...).

Det fremgår imidlertid nu af sagsportalsbekendtgørelsens § 8 a (bekendtgørelse nr. 1173 2016 som ændret ved bekendtgørelse 1697 2023), at der under nærmere angivne omstændigheder kan kommunikeres med retten gennem e-mail.

Læser man landsrettens bedømmelse af dette spørgsmål, indikerer den efter min forståelse en opfattelse af, at bekendtgørelsen *udtømmende* regulerer muligheden for alternativ kommunikation (jeg skriver »indikerer«, fordi landsretten medtager en sætning om, at advokaten ikke »i øvrigt [havde] rettet henvendelse« til by- eller landsret).

Det vil i givet fald være udtryk for en fortolkning af bekendtgørelsen, som jeg ikke har stor sympati for - og den her omtalte sag kan illustrere hvorfor.

For det første fordi bestemmelsen alene giver mulighed for alternativ kommunikation, når det fremgår under driftsinfo på domstolens hjemmeside, at der er identificeret et teknisk nedbrud eller driftsforstyrrelser. Bekendtgørelsen omfatter altså ikke tekniske problemer, som ikke er identificeret - og al den stund, at sådanne kan forekomme, er det ikke tilfredsstillende at fortolke bestemmelsen som en udtømmende regulering.

For det andet fordi bestemmelsen kræver kommunikation uden om sagsportalen. I den konkrete sag havde advokaten uploadet et kæreskrift på sagsportalen, fordi der »kun« var tale om, at en enkelt funktion ikke virkede. Det ville være overdrevent formalistisk, hvis man ikke tillod det - men det er, hvad formuleringen af § 8 a kræver (dette aspekt indgår ikke direkte i landsrettens resultat).

Det giver naturligvis mening at henholde sig til sagsportalsbekendtgørelsen i de situationer, der er omfattet af bekendtgørelsen - og derfor også at holde strengt på, at der ved driftsforstyrrelser tidligst kan blive tale om alternativ kommunikation efter kl. 15.00 på frisdagen. Men det er både rigtigt og vanskeligt foreneligt med forarbejderne til § 148 a, hvis man ikke samtidig accepterer, at der findes situationer, som falder uden for bestemmelsen (og i de situationer er fremgangsmåden i FM 2021.147 stadig min foretrukne, jf. i det hele udlægningen i Almanakken 2022, s. 70, som jeg stædigt holder fast i). Det er *måske* også det, Østre Landsrets ovenfor

citerede sætning om »i øvrigt« sigter til, og i så fald er denne tirade blot en påmindelse om ikke at overfortolke de øvrige dele af præmisserne.

I den konkrete sag er jeg så i øvrigt enig med landsretten i resultatet. Det er jeg, fordi det efter min opfattelse må kræves, at den pågældende part (eller advokat) i forbindelse med den tekniske fejl *samtidig* orienterer retten om hindringen (det er ikke nok gøre på bagkant).

Kapitel 6

Bevisførelse. Syn og skøn

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Igen i år er kapitlet om bevisførelse blandt Almanakkens kvantitative sværvægte.

Forklaringen på den omfattende praksis om bevisførelse er todelt: Dels er området kendetegnet ved mange skønsmæssige regler, der ikke helt sjældent revideres (særlig betydningsfuld er stadig L 2016 1725 om bl.a. supplerende syn og skøn ved flere skoler og indsættelsen af § 341 a, der bliver ved med at give anledning til sager). Dels er bevisførelsen den del af processen, der almindeligvis ofres størst opmærksomhed blandt advokater, og som derfor hyppigst inviterer til at sætte uenigheder på spidsen.

Blandt sagerne om edition står der intet nyt – det mest interessante er faktisk spørgsmålet om *retlig interesse* i U 2024.5457 Ø – og det første tunge emne er derfor også i 2024 sagerne om »ensidigt indhentede erklæringer« (2.2.).

Det er til gengæld også spændende. Det er det altid (synes jeg), men i særlig grad i år. For efter en (i og for sig også interessant) afgørelse, der fastslår, at retsplejelovens § 341 a ikke finder anvendelse på *generelle erklæringer*, jf. U 2024.2420 Ø, følger fire afgørelser om muligheden for at udvide eller begrænse skønsmandens adgang til materiale i forhold til det, der er fremlagt i sagen. Og de er alle moderligt interessante.

Den første, U 2024.1643 Ø, fordi den (måske) viser, at der er grænser for, hvad man kan sende til en skønsmand til brug for supplerende spørgsmål. Og de næste tre, U 2024.2424 V, U 2024.2375 Ø og U 2024.3333 Ø, fordi de (sammen med sidste års afgørelse i FM 2023.148) stritter i forskellige retninger på spørgsmålet om, hvorvidt skønsmandens adgang til ensidigt indhentede erklæringer (som er indhentet før sagens anlæg og derfor må fremlægges) skal begrænses, indtil skønsmanden har afgivet sin første erklæring og dermed dannet sig et eget indtryk.

Det skrev jeg en del om sidste år, hvor jeg udtrykte stor sympati for landsrettens begrundelse for at indføre en sådan begrænsning i FM 2023.148, og samme holdning har jeg stadig. Men jeg erkender – og uddyber i min analyse – åbent, at retsstillingen nok ikke helt har rykket sig dertil endnu. Det har været både svært men også interessant at skrive; og det er i min verden et af de mest spændende spørgsmål til de kommende år, hvordan Højesteret mon vil se på dette emne.

Også det næste store afsnit, pkt. 2.3. om »syn og skøn«, er værd at læse grundigt. Godt nok rokker båden ikke nær så meget her, men der kom i år flere praktisk vigtige præjudikater.

Vigtigst er måske **U 2024.2293 V**, der sætter ganske snævre rammer for rettens prøvelse af indsigelser mod rekvirentens beskrivelse af skønsforretningens genstand (og dermed også begrænser muligheden for at komme med sådanne indsigelser). Skåret helt til benet har Vestre Landsret sagt, at retterne *kun skal prøve, om rekvirentens beskrivelse lever op til kravene i retsplejelovens § 196, stk. 2*. Det fritager retterne fra at forsøge at mægle til mindelighed mellem parter, som har forskellige ønsker – men det begrænser også i vidt omfang skønsindstævntes mulighed for at præge beskrivelsen.

Også **U 2024.4534 V** burde man måske nævne som praktisk vigtig. Resultatet var bare så oplagt, at man nok ville ende samme sted uden præjudikatet. Nuvel, nævnes skal det, at landsretten har fastslået, at der er *mulighed for at nægte at udpege en skønsmand, hvis hans honoraroverslag er for højt*.

De øvrige sager, både i afsnittet om syn og skøn og de øvrige afsnit, er helt overvejende konkret begrundede afgørelser, der falder inden for velkendte præjudikater (det er bl.a. sager om skønsmandens honorar ved brug af intern bistand; om muligheden for isoleret bevisoptagelse med andet formål end syn og skøn; og om rettens hensigtsmæssighedsvurdering efter retsplejelovens § 343 i øvrigt). Ikke det stof, highlights er gjort af – men rare at have ved hånden til opslag, hvis spørgsmålene skulle opstå i kommende år.

Og så alligevel. For en enkelt sag bør jeg nævne på falderebet. Det er **U 2024.2029 V**, der *nægtede at lade et vidne politifremstille, fordi denne retsfølge ikke direkte fremgik af vidnestævningen*. Afgørelsen stammer fra straffeprocessen, men den må efter min opfattelse føre til, at der i hvert fald i visse byretter skal rettes i paradigmerne, så det klart fremgår, hvad sanktionen er ved manglende fremmøde.

Og så er vi faktisk stadig ikke helt færdige.

Da kapitlet hedder »Bevisførelse« vil jeg afslutningsvist nævne, at der i det forgangne år faktisk er trykt en artikel om netop dette – om end i en noget snævrere sammenhæng. Det er ET 2024.128 om luftfartsselskabers bevisbyrde i flykompensationssager. Artiklens konklusion kan ikke overraske mange praktikere (»noget dokumentation er mere tungtvejende end andet«), men sidder man i praksis med sager af denne type, er artiklen absolut værd at orientere sig i.

Og med samme begrundelse vil jeg slå endnu et slag for min analyse af U 2024.1933 V. Det er nu tredje gang i årets almanak, jeg nævner afgørelsen – som analyseres i kapitel 4, afsnit 2 – men der var også mange (del-)spørgsmål i sagen. Det er således ikke uden grund, at analysens overskrift fik suffixet »og andre processuelle uenigheder«. Når jeg nævner afgørelsen her, er det fordi den ene part havde anmodet byretten om *på forhånd at træffe afgørelse om et dokumentets bevisværdi*.

Hvis man kunne det, ville det rykke helt grundlæggende ved måden, parter fører sager på (hvem ville ikke gerne vide på forhånd, hvordan retten rangordnede de forskellige dokumenter). Men det kan man altså ikke!

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Edition

I år blev det kun til to trykte afgørelser om edition, og ingen af dem er hverken principielle eller (særligt) interessante for editionsspørgsmålet.

Jeg springer derfor den tematiske indledning over. Inden vi dykker ned i de to sager, vil jeg dog nævne, at der i året der gik faktisk kom en artikel om edition, nemlig U 2024 B s. 64 ff. om partsedition i internt materiale. Artiklen indeholder en grundig gennemgang af en praksisbestemt begrænsning af editionsreglerne, som er værd at have ved hånden, hvis man selv sidder med spørgsmålet. Og så indeholder den en for teoretikere meget interessant diskussion af begrænsningens *retlige karakter* (afsnit 6), der som anført af forfatteren må antages at kunne få betydning for begrænsningens *virkning*.

2.1.1. U 2024.1618 Ø (TfK 2024.41) – ikke edition over for opløst selskab

Vi starter med den nemmeste af årets afgørelser om edition.

Landsretten fandt ikke, at der kunne meddeles (tredjemands-)edition over for et selskab, der forinden var opløst.

Sagen vedrørte konkret retsplejelovens § 804 (det var en straffesag, hvad udgivelsen i TfK vel også afslørede), men den omtales her, fordi den eksemplificerer betydningen af, at et selskab opløses: Det mister evnen til at være adressat for (eller afsender af) processkridt (processuel partsevne), jf. f.eks. U 2001.2231 H.

2.1.2. U 2024.5457 Ø (FM 2024.103) – begæring om edition til brug for undersøgelsespræget gennemgang (og lidt om retlig interesse)

Den næste afgørelse har jeg skrevet lidt mere om. Ikke fordi den er et juridisk nybrud. Tværtimod forudsætter den en nu snart 15 år præjudikatsrække, der startede med Højesterets præmisser i en sag anlagt af Fristaden Christiania. Afgørelsen er imidlertid værd at læse om andre grunde. Det kommer vi til lige straks, men lad os starte ved den lette del.

Ved U 2011.431 H (afslag på Fællesskabet Fristaden Christianias bredt formulerede begæring om edition) brugte Højesteret formuleringen, at begæringen var fremsat »til brug for en undersøgelsespræget gennemgang.« Det er en formulering, praksis har taget til sig, og som fint illustrerer det krav til konkretisering (både i identifikationen af de omfattede dokumenter og i beskrivelsen af deres formål i sagen), som stilles efter retsplejelovens § 300 (formuleringen genfindes bl.a. i U 2015.3319

H og senest i U 2020.3872 H og U 2020.226. Se om emnet også U 2016 B s. 205, der vel stedvist fremstår mere lempelig end dele af praksis).

Årets afgørelse passede perfekt til præjudikatet. Foruden en meget specifik begæring vedrørende en konkret skrivelse, ønskede sagsøgte (i en disciplinærsag anlagt af Advokatsamfundet) edition i »enhver kommunikation ang. [sagen og advokatens forhold].«

Når den alligevel er værd at læse grundigt, er det fordi den havde et noget atypisk forløb. I byretten fik sagsøgte *medhold* i begæringen, og herefter *opfyldte* Advokatsamfundet faktisk editionspålægget (med et materiale på ca. 500 sider, hvilket i sig selv er indikativt for begæringens meget løse karakter).

I mellemtiden søgte Advokatsamfundet om – og fik – tilladelse til at kære, og i kæresagen nedlagde man den meget rimelige påstand, at der skulle ske frifindelse, *subsidiært mod udlevering af specifikke dokumenter*.

Den slags tager som bekendt tid, og mens ansøgningen blev behandlet, fortsatte sagen (der ikke var tillagt opsættende virkning), hvori materialet faktisk indgik, og således at sagen var optaget til dom, da spørgsmålet om edition endelig blev indbragt for landsretten – og sagen endeligt afgjort, inden landsretten traf afgørelse!

Landsrettens korte præmis siger intet om, *hvorfor* Advokatsamfundet fandtes at have retlig interesse, og jeg må indrømme, at jeg selv er i tvivl. Rent bortset fra, at interessen i kæremål normalt bortfalder, når den omtvistede handling er udført, så er det vel hovedreglen, at kæremål af kendelser ophæves, når den sag, hvorunder kendelsen er afsagt, afsluttes, jf. også retsplejelovens § 390, stk. 1 (at få prøvet spørgsmålet har ingen relevans, hvis sagen ikke ankes. Og hvis sagen ankes, er ankeinstansen ikke bundet af kendelsen og kan således blot omgøre den).

Man får den tanke, at sagen navnlig blev admitteret, fordi landsretten fandt afgørelsen (klart) forkert – og fordi Advokatsamfundet jo ikke havde anden mulighed for at prøve den. Der er ingen tvivl om, at netop denne argumentationskæde indgår i en række afgørelser, hvor domstolene har prøvet tvister, som har »mistet« aktualitet. Det har imidlertid typisk været på livsområder, hvor der er særlige hensyn at tage til parten (sager om personlige forhold), og hvor man ellers kunne risikere, at der aldrig ville komme relevante præjudikater.

Det er ikke tilfældet her. Dels har vi gode præjudikater om edition. Dels er skaden for Advokatsamfundet begrænset. Og endelig var der jo konkret andre muligheder – byretten kunne have tillagt ansøgningen opsættende virkning.

Det er en konsekvens af retsplejelovens § 389 a, at mange kæremål vil miste deres relevans. Og det kan man sagtens mene er uheldigt. Men det virker som en dårlig løsning, hvis det i sig selv skal kunne bære retlig interesse i et kæremål, der har mistet aktualitet, at den påkærede afgørelse umiddelbart er forkert.

2.2. Ensidigt indhentede erklæringer

Et stort og praktisk vigtigt emne, som jeg år efter år prioriterer at forsyne med en ganske lang indledende analyse.

Det skyldes ikke kun, at vi hvert år får nye, vigtige afgørelser på området, men også at emnet er et af de praktisk vigtigste i almanakken. Emnets praktiske betydning er i sig selv en god grund til at »samle op«, så man som læser har et sammenhængende overblik over retsstillingen og et klart billede af, hvor årets afgørelser passer ind.

I år som i de foregående vil jeg derfor medtage følgende disclaimer: Ikke alt nedenfor er nyt, men det hele er opdateret.

Den retlige ramme for bedømmelse af ensidigt indhentede erklæringer er som bekendt retsplejelovens § 341 a.

Denne bestemmelse forudsætter efter sin ordlyd, at erklæringen er (i) sagkyndig, og at den er (ii) ensidigt indhentet. Er det tilfældet, undergives erklæringen en forskellig regulering, alt efter om den er indhentet før eller efter sagens anlæg.

Allerede det første led kan give anledning til tvivl. Illustrativ er Højesterets kendelse i U 2022.97 H, der vel helt overordnet siger, at vurderingen i tvivlstilfælde skal have tyngdepunkt i spørgsmålet, om erklæringen *fremstår som afgivet af en sagkyndig i dennes egenskab af sagkyndig* (jeg undergav afgørelsen en ret lang analyse i Almanakken 2021, hvor jeg mere mundret formulerede denne regel til, at en erklæring bliver sagkyndig, når formålet med at lade andre end parten stå som afsender er at låne vedkommendes etos).

Med den citerede sætning er det gjort klart, hvor grænsen trækkes mellem »sagkyndige erklæringer« og andre (ikke-sagkyndige) erklæringer. Et nært beslægtet spørgsmål er, hvor grænsen trækkes mellem de sagkyndige erklæringer, der på grund af deres *konkrete karakter* omfattes af § 341 a, og mere generelle dokumenter om tekniske spørgsmål.

At der må trækkes en skillelinje i denne sammenhæng kan ses som udtryk for, at formålet med § 341 a er at understøtte, at sagkyndig bevisførelse sker ved syn og skøn. Heraf følger implicit, at erklæringer om forhold, som ikke kan gøres til genstand for syn og skøn heller ikke bør afskæres efter bestemmelsen.

Den generelle skillelinje mellem de forskellige typer erklæringer er – i min bog – tydeligst formuleret i U 2019.2537 H, der afviste *to konkrete spørgsmål*, men tillod et *mere generelt spørgsmål* stillet til Arbejdstilsynet med den begrundelse, at de konkrete spørgsmål ville »svare til syn og skøn«.

Samme sted må grænsen trækkes i relation til retsplejelovens § 341 a, og det fik vi i år et enkelt eksempel på, nemlig **U 2024.2420 Ø** (2.2.1.)

Også det andet led (»ensidigt«) giver fra tid til anden anledning til tvister, jf. fra de seneste års praksis ved Højesteret U 2021.1048 H og U 2020.938 H. Og her bør jeg så nok nævne U 2024.1933 V for fjerde gang (men også sidste, det lover jeg). I sagen tillod byretten en part at fremlægge en skønserklæring, der var indhentet i en anden sag (mellem den pågældende part og tredjemand). Begrundelsen herfor var ikke, at den ikke var ensidig – det var den – men at den var indhentet inden anlæg af den anden sag. Som skrevet i min analyse af sagen i kapitel 4, afsnit 2, er denne kendelse helt på linje med U 2021.1048 H, og praksis er derfor stadig fuldstændig som beskrevet i Almanakken 2021.

Hvis en erklæring er indhentet ensidigt af en part (til brug for sagen, jf. hertil FED 2019.29 V), er næste spørgsmål som antydnet, *hvornår* den er indhentet.

Håndteringen burde vel egentlig være ret ligetil, men navnlig uenigheden mellem to artikler trykt i Erhvervsjuridisk Tidsskrift i årene efter vedtagelsen af § 341 a gav grund til at diskutere emnet. Mit eget bud på retstilstanden har stedse været i overensstemmelse (på alle væsentlige punkter) med udlægningen i ET 2011 s. 317, og med sidste års afgørelser om emnet blev det også fastslået helt entydigt, jf. U 2023.3510 Ø (og den noget aparte U 2023.2621 Ø):

Det vil almindeligvis være afgørende, om erklæringen er udfærdiget og underskrevet inden sagens anlæg, men der kan i den konkrete sag gøres undtagelse, hvis erklæringen er bestilt (og måske tillige udført, men blot ikke afgivet) inden sagens anlæg, hvis den tidsmæssige overskridelse i forhold til afgivelsestidspunktet er begrænset, og der i øvrigt foreligger undskyldelige omstændigheder, jf. som et eksempel på denne undtagelse U 2022.728 V, der er analyseret i Almanakken 2022, s. 82 f.

Er man på den forkerte side af den tidsmæssige skillelinje, udestår et sidste spørgsmål i analysen: Under hvilke omstændigheder og navnlig med hvilket formål, erklæringen alligevel kan fremlægges.

Den ledende dom på dette område er U 2020.282 H (se også U 2020.800 V, FM 2020.265, FM 2023.27, U 2022.4802 Ø og U 2023.5289 V), der fastlægger den overordnede linje, at *ensidige erklæringer kan fremlægges med henblik på at »udfordre« en skønsmand, dvs. enten til brug for supplerende spørgsmål eller en anmodning om at få udmeldt en ny skønsmand.*

Særligt den ene af afgørelserne fra sidste år, U 2023.5289 V, bør man i den sammenhæng som læser gøre et kort ophold ved på grund af *den type erklæring, der blev medsendt.* Afgørelsen vedrørte ikke (som U 2020.282 H) et *tilbud* men indeholdt reelt en faglig vurdering (og kritik) af skønsmandens besvarelse. At *landsretten tillod dette*, udvider området for 2020-præjudikatet, mens den tilhørende sætning om, at bilaget »isoleret set ikke [er] formuleret på en utilbørlig måde« minder om, at der er grænser.

Den afgørelse har i år fået en slægtsfælle i **U 2024.1643 Ø** (2.2.2.), hvor en ensidigt indhentet erklæring ikke blev tilladt fremsendt til skønsmanden. I byretten var begrundelsen herfor netop, at erklæringen kunne påvirke skønsmanden utilbørligt, mens landsrettens begrundelse var en anden (men også interessant). Slægtskabet er derfor måske kun tilsyneladende – men det er med sikkerhed et spørgsmål, som vi kommer til at se genbesøgt i de kommende år.

Vurderingen af det her omtalte spørgsmål – om en erklæring kan *fremsendes til en skønsmand* – bør næppe fæstnes til § 341 a, der regulerer muligheden for at *fremlægge sådanne bilag i sagen*.

I de sager, hvor erklæringen tillades fremsendt til skønsmanden, er det netop med en sætning om, at den *ikke skal fremlægges eller indgå som bevis i sagen*.

Denne formulering illustrerer på én gang, at vurderingstemaet her er et andet (nok grundlæggende alene, om *materialet må antages utilbørligt at påvirke skønsmanden*, jf. også citatet fra U 2023.5289 V), og at området for brug af erklæringer under syn og skøn generelt er større.

Når afvejningen afkobles fra § 341 a, indser man imidlertid også en anden vigtig pointe: At anvendelsesområdet på visse punkter *kan være snævrere*. Hvor en erklæring indhentet inden sagens anlæg (næsten) altid må fremlægges i sagen, gælder det samme ikke nødvendigvis for fremsendelse til en skønsmand (at der ikke kan sættes lighedstegn mellem retten til at fremlægge og retten til at fremsende, fremgår i øvrigt af den til retsplejelovens § 202, stk. 1, knyttede praksis. Det er godt nok udgangspunktet, jf. udtrykkeligt U 2010.2471 H og U 2011.3074 H, men der kan gøres undtagelse, jf. f.eks. U 2004.2856 Ø, der er forsynet med eksemplariske præmisser).

Det var et emne, vi for alvor tog hul på sidste år med FM 2023.148 (der ikke tillod fremsendelse af en erklæring indhentet inden sagens anlæg til skønsmanden), og som i år har udgjort det både kvantitative og kvalitative tyngdepunkt for dette emne.

Om FM 2023.148 skrev jeg sidste år, at den udtrykkeligt fastslog – hvad der syntes forudsat i U 2022.97 H – at *risikoen for utilbørlig påvirkning alt andet lige er større end skønsmandens første besvarelse*, og at den mest nærliggende måtte læses derhen, at der opstilles den hovedregel, at *der ikke må fremsendes sagkyndige erklæringer med skønsbegæringen* (samme tanke syntes allerede udtrykt i den ovenfor nævnte U 2004.2856 Ø, der blot ikke vedrørte en ensidigt indhentet erklæring).

Afgørelsen illustrerede herved – da erklæringen var indhentet *inden sagens anlæg* (en sag om isoleret bevisoptagelse) – at denne begrænsning efter omstændighederne kan sætte snævrere grænser end § 341 a.

Min udlægning af FM 2023.148 står jeg stadig ved, ligesom jeg stadig mener at have solid rygdækning for at sige, at vurderingen af, hvad der kan sendes til skønsmanden, *ikke er den samme*, som vurderingen efter § 341 a. Der kan altså gøres indskrænkninger, jf. også forudsætningsvist U 2011.3074 H. Men praksis har skabt større uklarhed om, hvor og hvordan disse grænser trækkes.

Det dykker jeg dybere ned i ved min analyse af de to lempelige afgørelser i **U 2024.2424 V** og **U 2024.2375 Ø** (2.2.3.) og den mere restriktive afgørelse i **U 2024.3333 Ø** (2.2.4.), hvor jeg også forsøger at samle op på retsstillingen. Den korte version af denne opsamling er, at *spørgsmålet er uafklaret* – og jeg ved derfor godt, hvad jeg ønsker mig til jul; en tredjeinstansbevilling, så spørgsmålet kan blive afgjort i Højesteret.

2.2.1. U 2024.2420 Ø (FM 2024.47) – sagkyndige udtalelser af generel karakter

Vi starter kapitlets domsanalyser samme sted, som jeg har startet min generelle gennemgang – med en sag om afgrænsningen af anvendelsesområdet for § 351 a. Det giver os samtidig mulighed for at starte i en kendelse, som er let både at forstå og anvende.

Twistens genstand var to notater fra hhv. Vidensråd for Forebyggelse og Sundhedsstyrelsen samt en række vurderinger fra Statens Institut for Folkesundhed.

Centralt for sagens udfald var, at ingen af notaterne handlede om den konkrete sag (om dens parter eller genstand). De handlede om generelle risici – og erklæringerne var derfor ikke omfattet af retsplejelovens § 341 a, men kunne frit fremlægges.

Resultatet er jeg grundlæggende enig i, men jeg kunne i mit nyhedsbrev ikke dy mig for alligevel at supplere lidt.

Den centrale højesteretsdom på området er U 2019.2537 H – som landsretten også citerer. Det er den, der forklarer, at der er forskel på de vurderinger, der skal indhentes efter reglerne om syn og skøn, og så (faglige) udtalelser om generelle spørgsmål; samt forklarede *hvori forskellen består*.

I sagen fra Højesteret var der tale om, at en part havde anmodet om rettens tilladelse til at indhente svar på en række spørgsmål (hvoraf et spørgsmål altså var generelt), og der var derfor også tale om en kontradiktorisk proces.

I den her omtalte sag var materialet *blot ensidigt indhentet* af den ene part og fremlagt i sagen.

Det gør ikke afgørelsen forkert. Den er efter min opfattelse rigtig, og den viser så bare, at det *ikke er et krav*, at generelle udtalelser indhentes kontradiktorisk.

Men det kan alligevel være tilrådeligt for den advokat, der i retten håber at kunne

bruge erklæringen som fundament for sin procedure. Det må nemlig alt andet lige øge erklæringens bevisværdi.

(Et andet spørgsmål er så, om retten *kan afvise* generelle erklæringer. Det mener jeg godt de kan. Ikke som en automatreaktion på, at den er indhentet ensidigt, men hvis det på grund af det konkrete forløb omkring erklæringens tilblivelse og indhold må anses for nødvendigt, må afvisning have hjemmel enten i en analogi af retsplejelovens § 341 a (utilbørlighedsanalysen) eller i § 341, der jo også i ældre praksis udgjorde grundlaget for at afvise ensidigt indhentede erklæringer (om konkret forhold)).

2.2.2. U 2024.1643 Ø – erklæring indhentet efter sagens anlæg ikke tilladt sendt til skønsmand

Vi bevæger os videre til sagerne om de ensidigt indhentede erklæringer, der er *omfattet* af retsplejelovens § 341 a. Som skrevet i indledningen opstår både spørgsmålet om, hvornår de kan fremlægges i sagen (det er § 341 a), og hvornår de kan sendes til en skønsmand (det er principielt en selvstændig vurdering, jf. også udtrykkeligt de specielle bemærkninger til § 341 a).

Sidstnævnte spørgsmål opstår som bekendt i to variationer: Om erklæringer, der ikke må fremlægges i sagen, alligevel kan sendes til skønsmanden. Og om erklæringer, der må fremlægges i sagen, alligevel ikke kan sendes til skønsmanden. Vi starter med årets enlige afgørelse om det første spørgsmål, og det i en sag, hvor resultatet ikke følger hovedreglen.

Og lad os starte her (med hovedreglen). De fleste, der arbejder med proces, er med på, at ensidigt indhentede erklæringer

- 1) Normalt tillades fremlagt i sagen og fremsendt til skønsmænd, hvis de er indhentet inden sagens anlæg (se dog FM 2023.148)
- 2) Normalt *ikke* tillades fremlagt i sagen, hvis de er indhentet efter sagens anlæg
- 3) Normalt *alligevel* tillades fremsendt til skønsmænd til brug for supplerende spørgsmål (eller fremlagt alene til støtte for en begæring om nyt syn og skøn), hvis de er indhentet efter sagens anlæg

Sidstnævnte sætning har klar støtte i U 2020.282 H (fremlæggelse af *tilbud* på samme arbejder som vurderet af skønsmanden), der er fulgt i et hav af afgørelser, som jeg har forsøgt troligt at opliste i afsnittets indledning.

Det er imidlertid kun hovedregler, der alle undertiden må fraviges. Og i februar fik vi et eksempel på en fravigelse af den sidste sætning, idet Østre Landsret *efter en konkret vurdering* fandt, at den ensidige erklæring var egnet til *på utilbørlig måde* at påvirke skønsmanden.

Afgørelsen har jeg haft anledning til at underholde med på flere oplæg, og jeg har derfor også haft grund til at læse den flere gange. Det har ændret min tolkning en

anelse, og nedenfor har jeg derfor erstattet min oprindelige analyse med en ny og mere nuanceret analyse.

Jeg er nemlig nu af den overbevisning, at man med fordel kan starte med at bruge lidt tid på byrettens begrundelse (for samme resultat).

Byretten lagde til grund, at de omtvistede bilag (ensidigt indhentede erklæringer) havde karakter af sagkyndige vurderinger af samme spørgsmål, som skønsmanden allerede havde taget stilling til – altså såkaldte »moderklæringer« – og gik herefter ind i en nuanceret analyse af den foreliggende praksis om fremsendelse af dokumenter til skønsmanden.

Startstedet for analysen var det samme, som jeg også har lagt op til i afsnittets generelle indledning. Nemlig en erkendelse af, at det bærende præjudikat fra Højesteret, U 2020.282 H, handlede om fremlæggelse af et *tilbud på udbedring*. Sådanne tilbud har – hvis vi ser bort fra proformatilbud – et præsumptivt fair og neutralt indhold forstået på den måde, at en håndværker faktisk tilbyder at lave arbejdet til den pris. De er samtidig ikke vurderende (på andre punkter end prisen), og kan derfor typisk ikke opfattes som »kritik« af skønsmandens faglige skøn.

At man må fremlægge sådanne bilag, betyder ikke, at »anything goes« – og konkret fandt byretten ikke, at de omtvistede moderklæringer skulle tillades (byretten henviser her til U 2017.1184 H, som imidlertid ikke støtter resultatet. I den sag var spørgsmålet, om ensidige erklæringer kunne *fremlægges*, ikke om de kunne sendes til skønsmanden. Jeg er derfor ikke enig i den del af begrundelsen – men har ellers stor sympati for det tankegods, der bærer kendelsen).

I landsretten så man bilagene helt anderledes. Præmisserne er godt nok åbne for fortolkning (der nævnes mange omstændigheder), men helt overordnet forstår jeg rationalet sådan, at landsretten lagde afgørende vægt på, at store dele af de omtvistede bilag gik ud over/behandlede spørgsmål, som skønserklæringen ikke tog stilling til. Der var altså ikke tale om »moderklæringer«, men om ensidige erklæringer, som ønskedes fremlagt, inden skønsmanden første gang tog stilling til det pågældende spørgsmål. Og så bliver sagen pludselig et eksempel på det, jeg behandler i mine næste to domsanalyser (hvor jeg derfor nok skal huske at medtage denne kendelse).

Når jeg her gør så meget ud af byrettens begrundelse, selvom den blev ændret i landsretten, er det fordi den rejser et i mine øjne vigtigt spørgsmål. Kan man i medfør af U 2020.282 H fremsende hvad som helst til en skønsmand til brug for supplerende spørgsmål, eller er der grænser (og hvor går de).

Personligt er jeg i tvivl. Ikke om, at man ikke kan sende hvad som helst, men om hvor grænsen går. Det er sikkert, at Højesteret anser det for *udgangspunktet*, at ensidigt indhentede erklæringer kan sendes til en skønsmand. Det er også sikkert, at lovgiver har ønsket at give domstolene mulighed for at censurere dette udgangs-

punkt, for at værne mod »utilbørlig påvirkning«. Der må altså være dokumenter, der efter et konkret skøn kan nægtes fremlagt for en skønsmand.

I U 2023.5289 V lagde man tilsyneladende op til, at der skal ret meget til, før en skønsmand kan blive utilbørligt påvirket i forbindelse med supplerende spørgsmål. I byrettens kendelse fra i år ville man sætte den grænse lavere. Det vigtigste præjudikat er naturligvis afgørelsen fra landsretten, men jeg tør personligt ikke konkludere noget, før Højesteret har talt – for der kan fremføres saglige argumenter for begge løsninger (den liberale eller den restriktive tilgang), og hverken lovens ordlyd, forarbejder eller tidligere praksis fra Højesteret kræver et bestemt resultat.

2.2.3. U 2024.2424 V (FM 2024.14, FED 2024.28) og U 2024.2375 Ø (FM 2024.48, FED 2024.25) – ensidig erklæring indhentet inden sagens anlæg

Og så kom vi til de to nok vigtigste analyseafsnit, og til sagerne om, hvorvidt ensidigt indhentede erklæringer, der er indhentet inden sagens indlæg og derfor må fremlægges i sagen, også altid må sendes til en skønsmand, *inden denne selv har dannet sig et (fagligt) indtryk af sagen*.

Det emne tog jeg hul på sidste år med analysen af FM 2023.148 (Almanakken 2023, s. 78), hvor Vestre Landsrets præmisser udtrykte en *formodning for*, at sådanne erklæringer er egnet til utilbørligt at påvirke en skønsmand, når denne ikke har afgivet en erklæring endnu – et rationale, som jeg i min analyse udtrykte stort sympati for.

Men allerede i årets første måneder blev billedet mudret. Det gjorde det, fordi vi først fra Vestre og siden fra Østre Landsret fik afgørelser, der ikke blot tillod fremsendelse af ensidigt indhentede erklæringer til en skønsmand sammen med skønstemaet, men som indeholder præmisser, der kun kan læses derhen, at det også som det klare udgangspunkt må være løsningen.

De to sager var så ens, at jeg analyserede dem sammen i mit nyhedsbrev, og det giver også i Almanakken mening at gøre, før vi i næste afsnit vender båden igen (med U 2024.3333 Ø), inden jeg må forsøge mig med en slags opsamling.

I begge sager var erklæringen indhentet *inden sagens anlæg*, og spørgsmålet var, om den på den baggrund kunne fremlægges (i en sag om isoleret bevisoptagelse) og fremsendes til en skønsmand.

Svaret på begge spørgsmål var bekræftende ved både Østre og Vestre Landsret. At erklæringen kunne *frelægges* i sagen var helt forventeligt. Det er jo netop det tidsmæssige skæringspunkt, der i medfør af retsplejelovens § 341 a er udslagsgivende for, om en ensidigt indhentet erklæring kan fremlægges.

Heraf følger samtidig – som fastslået i U 2011.3074 H, jf. U 2010.2471 H og som skrevet i indledningen – at dokumentet som udgangspunkt skal medsendes til

skønsmanden. Men netop dette udgangspunkt var der i FM 2023.148 rejst tvivl om, når der som her er tale om *sagkyndige erklæringer*, som ønskes medsendt til skønsmanden inden denne selv har besvaret de stillede spørgsmål. Begrundelsen var i afgørelsen fra sidste år som følger:

»Ensidigt indhentede sagkyndige erklæringer om spørgsmål, der indgår i skønstemaet, vil ofte medføre risiko for utilbørlig påvirkning af skønsmanden, hvis den fremlægges for skønsmanden inden hans besvarelse af skønstemaet. Dette gælder i særdeleshed i det omfang, den ensidigt indhentede erklæring indeholder vurderinger af blandt andet skadesomfang og skadesårsag. Risikoen gør sig i mindre grad gældende for beskrivelser i en erklæring om faktiske forhold og iagttagelser.

Landsretten finder, at de fremlagte erklæringer, bilag 2, 3 og 18, ud over beskrivelser af faktiske forhold og gjorte iagttagelser i betydelig grad indeholder vurderinger og konklusioner foretaget af de sagkyndige. Bilagene må derfor ikke fremsendes til skønsmanden i den foreliggende form.«

Det citerede udtrykte jeg i min omtale af kendelsen sympati for – jeg har selv med henvisning til U 2022.97 H plæderet for, at man i relation til fremsendelse af sådanne erklæringer til en skønsmand bør skele til, om skønsmanden har afgivet sin første besvarelse.

(Højesterets afgørelse fra 2022 vedrørte *ikke* en erklæring, der var indhentet inden sagens anlæg. Den vedrørte en erklæring indhentet *efter*, hvor udgangspunktet er, at den ikke kan fremlægges i retssagen, og hvor spørgsmålet derfor ikke er, om skønsmandens adgang til materiale skal begrænses, men om skønsmanden skal have mere materiale, end retten ser. Den forskel må man ikke negligere, men den centrale præmis pegede i mine øjne mod noget mere alment: »Fremlæggelse og udlevering af erklæringen om tabsopgørelsen til skønsmanden, inden gennemførelsen af syn og skøn om samme tema ville indebære en risiko for utilbørlig påvirkning af skønsmanden.«)

I de to første afgørelser om emnet tillod landsretterne imidlertid (i begge sager), at ensidige erklæringer blev fremsendt til en skønsmand, hvilket nok til dels kan forklares med erklæringernes karakter.

I begge sager var der tale om brandtekniske rapporter, hhv. en rapport fra DBI og fra en brandkonsulent (begge afsendere var klart uafhængige af parten). I begge sager indeholdt rapporterne helt overvejende faktiske observationer (det var kun rapporternes afsluttende del, der var *vurderende*, og derfor kun den sidste del, der klart trådte ind på skønsmandens område). Og i begge tilfælde skulle nogle af rapportens oplysninger indgå i/lægges til grund for skønsforretningen.

Det er alle sammen momenter, der gør erklæringerne mindre egnede til utilbørlig påvirkning.

Men begrundelsen var ikke først og fremmest disse konkrete omstændigheder.

Det var en indledende bemærkning om, at *udgangspunktet er*, at alt der kan fremlægges i sagen også skal sendes til skønsmanden, og så en kort konstatering af, at der ikke for de konkrete rapporter var grundlag for at fravige dette udgangspunkt (men altså intet om, at skønsmænd »let« påvirkes, når de ser fagskøn inden de selv vurderer sagen).

2.2.4. U 2024.3333 Ø (FM 2024.45) – ensidigt indhentet erklæring ikke tilladt fremsendt til skønsmand

Bedst som båden altså var begyndt at tippe mod en lempelig praksis (med fokus på det af Højesteret i 2010 og 2011 formulerede udgangspunkt om, at skønsmanden skal se alt materiale), skvulpede praksis imidlertid igen den anden vej.

Det skete denne gang ved Østre Landsret (FM 2023.148 var fra Vestre Landsret, og bølgeskvulpene går altså på tværs af Storebælt).

I denne sag var der (igen) tale om isoleret bevisoptagelse, hvor den ene part ønskede at fremlægge en rapport udarbejdet af en kloakmester (sagens genstand var mulige mangler ved kloakarbejde).

Byretten tillod rapporten fremlagt, men landsretten nåede det modsatte resultat. Efter at have konstateret, at en skønsmand som *udgangspunkt* skal have adgang til alt materiale, vurderede landsretten konkret, at rapporten (der indholdsmæssigt kunne sidestilles med en skønserklæring) var egnet til at påvirke skønsmanden på utilbørlig måde, jf. retsplejelovens § 197, stk. 2, da denne »endnu ikke har haft mulighed for at foretage sin egen selvstændige vurdering«.

Rapporten kunne derfor *for tiden* ikke forelægges skønsmanden (hvori vel ligger, at rapporten – som sædvanligt – vil kunne fremlægges til brug for supplerende spørgsmål).

Selvom Østre Landsret troligt starter ved samme udgangspunkt som de to ovennævnte kendelser, peger den næste præmis på, at det er et *almindeligt udgangspunkt*, og ikke nødvendigvis udgangspunktet for den underkategori af dokumenter, der hedder sagkyndige erklæringer om samme emne, som skønsmanden skal vurdere.

Dette svarer helt til rationalet i FM 2023.148, og bygger altså på et tankegods, som efter min opfattelse kan udledes af U 2022.97 H. (Citatet svarer samtidig til praksis fra VBA, hvor linjen igennem flere år har været ret klar).

Men det svarer som skrevet ikke til, hvordan bedømmelsen blev foretaget i U 2024.2424 V og U 2024.2375 Ø (hvis man sætter sig for at tælle, skal man vel også medtage U 2024.1643 Ø, jf. min analyse i afsnit 2.2.2. Der står i så fald 3-2 til den restriktive praksis. Det ændrer blot ikke på, at retsstillingen må betegnes som usikker).

Tilbage står så spørgsmålet, »hvad gælder«. For selvom alle afgørelserne for så vidt kan rummes inden for samme generelle beskrivelse af gældende ret (der var som skrevet i analysen af U 2024.2424 V og U 2024.2375 Ø tale om et noget anderledes faktum), så peger præmisskrivningen på, at der i landsretterne hersker forskellige opfattelser af, hvor tilbøjelige retterne bør være til at afskære fremsendelsen af ensidigt indhentede erklæringer, som er indhentet inden sagens anlæg, til en skønsmand, der endnu ikke har vurderet sagen selv.

Skal man forsøge at beskrive det nugældende landskab – og jeg vil gerne gøre forsøget – kan man med fordel starte med at identificere kendetegnene for de forskellige »konflikter«. Strukturelt kan man derfor inddele de enkelte underspørgsmål i fire situationer:

- 1) Erklæringen er indhentet inden sagens anlæg og fremsendes inden skønsmandens besvarelse. Her må erklæringen som udgangspunkt fremlægges, jf. § 341 a, og da en skønsmand som udgangspunkt har adgang til sagens samlede materiale, er spørgsmålet, om erklæringen *undtagelsesvist skal undtages*.
- 2) Erklæringen er indhentet inden sagens anlæg og fremsendes efter skønsmandens besvarelse. Her må erklæringen (igen) som udgangspunkt fremlægges, og den må endvidere *som udgangspunkt* fremsendes til skønsmanden. Dette udgangspunkt må være særligt klart, når man tænker på den i pkt. 4 omtalte praksis, således at det kun *helt undtagelsesvist* kan komme på tale at begrænse skønsmandens materiale.
- 3) Erklæringen er indhentet efter sagens anlæg og fremsendes inden skønsmandens besvarelse. Her må erklæringen som udgangspunkt ikke fremlægges, og spørgsmålet er, om den *undtagelsesvist skal tillades fremsendt* til skønsmanden.
- 4) Erklæringen er indhentet efter sagens anlæg og fremsendes efter skønsmandens besvarelse. Her må erklæringen som udgangspunkt ikke fremlægges, men praksis har accepteret, at den *normalt kan sendes til skønsmanden*, jf. U 2020.282 H, U 2020.800 V, FM 2020.265, FM 2023.27.

Det er særligt pkt. 1, der lige nu giver anledning til størst hovedpine. For mens der ikke kan være tvivl om, at analysens udgangspunkt må være, at skønsmanden normalt skal have alt materiale (og at erklæringer som nævnt i pkt. 1 derfor normalt skal medsendes), så er det efter min opfattelse et åbent spørgsmål, hvornår dette udgangspunkt skal fraviges. (Når jeg ikke anser pkt. 3 for nær så vanskelig er det fordi vurderingens udgangspunkt her ikke er, at skønsmanden skal have materialet – og så tror jeg, at man uanset ståsted i analysen af det første problem vil kunne enes om en restriktiv praksis).

Man kan tilgå dette spørgsmål sådan, at det må kræve *særlige holdepunkter i det enkelte dokument* at fravige udgangspunktet om, at alt materiale skal forelægges skønsmanden. Det vil i givet fald føre til, at også ensidigt indhentede erklæringer normalt skal sendes til skønsmanden sammen med skønstemaet, og er altså forklaringen på den linje, der er lagt i U 2024.2424 V og U 2024.2375 Ø.

Men man kan også rimeligvis se spørgsmålet sådan, at det nævnte udgangspunkt gælder »på tværs af dokumenter«, og at det derfor er fuldt foreneligt med udgangspunktet, hvis der for *bestemte dokumenttyper* gælder et andet udgangspunkt (så længe disse dokumenttyper kun udgør en delmængde af sagens materiale, er det samlede udgangspunkt stadig fuld indsigt). Det vil i så fald kunne rumme den bekymring, der formuleres tydeligt i FM 2023.148 (og synes anvendt i både U 2024.3333 Ø og U 2024.1643 Ø), hvorefter det praktiske udgangspunkt bliver, at en skønsmand ikke skal have tilsendt ensidigt indhentede dokumenter, der beskæftiger sig med samme spørgsmål som skønstemaet, før skønsmanden selv har afgivet sin besvarelse.

(Jeg skriver her »det praktiske udgangspunkt«, fordi der uanset tilgangen kun kan være tale om udgangspunkter. U 2024.2424 V og U 2024.2375 Ø udelukker ikke, at skønsmandens adgang til sagkyndige erklæringer nogle gange skal begrænses. Og præmisserne i FM 2023.148 udelukker ikke, at visse sagkyndige erklæringer – f.eks. en brandteknisk rapport fra DBI, der forudsættes lagt til grund af skønsmanden – sendes til en skønsmand. Det er en strid om analysens teoretiske udgangspunkt, ikke nødvendigvis om udfaldet i enkelte sager).

Den første af disse to løsninger harmonerer nok umiddelbart bedst med de specielle bemærkninger til retsplejelovens § 341 a og med de to centrale præjudikater fra Højesteret, ikke mindst fordi U 2011.3074 H faktisk vedrørte en erklæring, som blev sendt til skønsmanden sammen med skønstemaet.

Det er alt andet lige et (langt) stærkere retskildemæssigt ståsted end »signalet fra U 2022.97 H«, og det er derfor også linjen fra U 2024.2424 V og U 2024.2375 Ø, som må forventes fulgt ved de fleste by- og landsretter.

Men som praksis de seneste år har vist, kan denne forståelse udfordres – og i hvert fald i visse sager har landsretterne faktisk være lydhøre for et argument om, at der er en betydelig psykologisk forskel på at se andres vurderinger *inden* man har dannet sig et indtryk selv (hvor man ofte er påvirkelig), og så at blive præsenteret for et modstående synspunkt, efter man selv har vurderet spørgsmålet (og skrevet denne vurdering ned). I de sidstnævnte tilfælde, er de fleste af os mere argumentresistente – og kan vi overbevises om, at vi skal ændre synspunkt, så er det nok også for det bedste.

Netop fordi argumentet for denne tilgang giver så god mening, har jeg været, og er stadig, fortalende herfor, men for forudsigelighedens skyld håber jeg, at vi snart får en sag til Højesteret, så de kan svare på, om U 2011.3074 H stadig gælder, eller om retterne måske skal skele til den linje, der er udviklet i voldgift.

2.3. Syn og skøn

Det næste store emne i kapitel 6 er igen i år »syn og skøn«.

Under denne overskrift finder man på tværs af årgangene praksis om et væld af problemer, og også syn og skøn kunne man derfor principielt forsyne med en mere udførlig redegørelse. Det forekommer blot mindre nødvendigt, og mine mere frie beskrivelser af retsstillingen i dette highlightafsnit er derfor – i mere vanlig stil – direkte knyttet til de enkelte highlights. Og dem er der faktisk færre af i år, end der plejer. Nok primært fordi der i det hele taget er færre afgørelser.

Nuvel, vi kan starte fra starten, nemlig med spørgsmål om selve begæringen, og i år mere præcist med *formuleringen af skønsforretningens genstand*. Herom kan parterne meget vel være uenige – og sådanne uenigheder skal retten afgøre. Men i en praktisk meget vigtig afgørelse, **U 2024.2293 V** (2.3.1.), har Vestre Landsret fastslået, at retten ikke behøver mægle mellem parternes forskellige ønsker til beskrivelsen. Den kan (og skal) *begrænse sig til at prøve, om rekvirentens beskrivelse lever op til de krav, der fremgår af retsplejelovens § 196*.

De næste to sager vedrører begge spørgsmål relateret til udpegningen af skønsmanden. Ingen af dem er kontroversielle, men jeg vil alligevel nævne **U 2024.4534 V** (2.3.2.), hvori Vestre Landsret har fastslået, at det *kan indgå i vurderingen af, om en skønsmand skal udpeges, hvis (en af) parterne mener, at han har afgivet et urimeligt højt honoraroverslag*. Det var ikke nogen overraskelse for mig – hvilket formål tjener overslaget ellers – men byretten havde faktisk vurderet, at der ikke var hjemmel, og alene af den grund er afgørelsen et highlight værd.

Da der ingen sager var om skønsforretningens afvikling, om parternes spørgsmål (eller supplerende spørgsmål) eller om skønsmandens habilitet, kan vi så springe til slutningen af processen: skønsmandens honorar. Og der fik vi faktisk et lille highlight i form af **U 2025.316 Ø** (2.3.4.), der fastslår, at en *skønsmand har krav på honorar for eventuelle medarbejders tidsforbrug* (i hvert fald når parterne vidste – og accepterede – at skønsmanden lod sig bistå af denne/disse).

Hermed skulle man synes, at vi var færdige, men der udestår et enkelt tema – og en enkelt afgørelse – nemlig håndteringen af flerpartsforhold. Det er et emne, som giver anledning til spørgsmål ad legio, men vi begrænser os i år til praksis om et enkelt (del-)spørgsmål. For i **U 2024.4659 Ø** (2.3.5.) skulle landsretten tage stilling til, om der kunne stilles supplerende spørgsmål til en skønsmand i en sag, hvor der efter den første begæring var sket *adcitation*.

Sagen var noget kringlet – hvad min analyse og vidner om – men summa summa- rum synes at være, at landsretten lægger til grund, at *når* der er gennemført syn og skøn i en sag, hvor *adciterede* var orienteret (procestilvarslet) om det pågældende syn og skøn og efterfølgende *adciteres*, så indgår skønserklæringen på helt sædvanlig vis i sagen mellem *adcitanten* og *adciterede*. Det svarer til løsningen i U 2011.1607/1 H.

2.3.1. *U 2024.2293 V (FM 2024.9) – om formuleringen af genstanden for syn og skøn (ved isoleret bevisoptagelse)*

Årets første sag om syn og skøn var en lidt særegen af slagsen, men også en praktisk vigtig kendelse, hvori landsrettens præmisser synes at sige noget generelt om anvendelsen af retsplejelovens § 196, stk. 2.

Det følger af bestemmelsen, at en *begæring om syn og skøn* skal indeholde »oplysninger om genstanden for syn og skøn og formålet med forretningen«, og heri ligger altså, at det (i udgangspunktet) er rekvirenten, der udfærdiger denne beskrivelse.

Det kan – naturligvis – give anledning til bemærkninger fra modparten, og det var netop temaet i denne afgørelse, hvor skønsindstævnte ønskede en tilføjelse til den beskrivelse, der var indeholdt i begæringen.

Som jeg læser sagen, var rekvirentens beskrivelse (rimeligt) nøgtern og saglig, men også modpartens ønskede tilføjelse kan beskrives med disse ord. Der var altså ingen, der forsøgte at »vinkle« beskrivelsen; blot en reel uenighed om, hvorvidt en yderligere detalje skulle medtages.

Byretten valgte den salomoniske løsning: At lade beskrivelsen udvide, så begge parter var glade (eller sådan da, for rekvirenten kærede kendelsen). Landsretten gik mere stringent til værks:

Da den oprindelige beskrivelse af rammerne for syn og skøn opfyldte kravene i § 196, stk. 2, burde begæringen være taget til følge med denne formulering – og hermed (måske) mere generelt sagt, at det er rekvirenten, der udfærdiger beskrivelsen af genstanden for syn og skøn (så længe denne beskrivelse lever op til kravene i retsplejeloven).

(Parternes procedurer for landsretten er i øvrigt værd at læse, da de på ganske rammende vis illustrerer det skisma, der faktisk ligger i en sådan tvist; navnlig må man antage, at der i kendelsen ligger en indikation af rekvirentens argument om, at en skønsindstævnt, der ønsker at stille spørgsmål ud over den angivne genstand – og altså har en reel interesse i at få ændret beskrivelsen – i stedet må fremsætte egen begæring om syn og skøn).

2.3.2. *FM 2024.35 – hvilken brancheorganisation kan (bør) foreslå en skønsmand*

Vi bevæger os videre til spørgsmålet om udpegning af skønsmand, hvor vi starter med spørgsmålet, hvordan man finder en egnet skønsmand - og konkret med en kendelse, der ret direkte fortsætter linjen fra U 2017.299 H (der også citeres i afgørelsen).

Sagens baggrund var helt kort, at der var opstået tvist mellem et rederi (og dets forsikringsselskab) og et værft (og dets underleverandører). Rederiet havde indledt

isoleret bevisoptagelse bl.a. vedrørende årsagerne til et havari og havde i begæringen lagt op til, at Danske Rederier skulle bringe en egnet skønsmand i forslag. Heroverfor protesterede værftet (og pegede i stedet på Teknologisk Institut, der vel kan betegnes som dansk procesrets »fall-back« institution).

Landsretten indleder de grundige præmisser med henvisning til U 2017.299 H, der bl.a. fastslog, at det ikke er en hindring for at lade en (relevant) brancheorganisation foreslå en skønsmand, at den ene part er medlem – men afgør i øvrigt sagen med en begrundelse, som gør henvisningen overflødig. Det pågældende rederi var nemlig norsk (og ikke medlem af Danske Rederier), og foreningen havde heller ikke i øvrigt været involveret i sagen (det havde Teknologisk Institut derimod konkret, og også af den grund var vurderingen let).

(For fuldstændighedens skyld kan nævnes, at det af narratio fremgår, at der også havde været tvist om nogle bilag. Da omtalen heraf lød bekendt, blev jeg nysgerig nok til at søge lidt rundt – og jeg er på den baggrund ret sikker på, at det drejer sig om FM 2023.148. Så kan man lide orden i penalhuset, kan man jo lave en hurtig krydshenvisning mellem de to).

2.3.3. U 2024.4534 V – skønsmandens overslag indgår ved beslutningen om udpegning

Videre til det næste skridt i processen; selve udpegningen af skønsmanden.

Forholdet i denne sag var det, at en foreslået skønsmand i henhold til retsplejelovens § 201, stk. 1, havde anslået et tidsforbrug på 69 timer til en pris på 110.000 kr. Det syntes den ene part var for højt (den anden brugte det som anledning til at skyde på en række af den første parts spørgsmål, som mentes at være vage og brede).

Byretten fandt – lidt overraskende – ikke, at der var *hjemmel* til at nægte at udpege en skønsmand i den pågældende situation, hvilket landsretten imidlertid ændrede. Retsstillingen kunne efter min opfattelse heller ikke være anderledes.

Dels giver det ringe mening at have en udtrykkelig regel om, at skønsmanden skal afgive et overslag (§ 201, stk. 1), og at parterne skal have lejlighed til at kommentere på det (§ 201, stk. 2), hvis ikke overslaget og kommentarerne skal tages i betragtning ved udpegningen.

Dels ville enhver anden beslutning jo blot skubbe problemet, og hverken parterne eller skønsmanden kan være interesseret i at gennemføre en skønsforretning, hvor mindst en part (og måske tillige retten) på forhånd synes overslaget er dyrt – og hvor alternativet derfor vil være, at honoraroverslaget ikke godkendes.

2.3.4. U 2025.316 Ø – honorar til skønsmand for medhjælperes arbejde

Med afsnittets sidste afgørelse er vi også landet i skønsforretningens sidste fase (hvis man bortser fra afhjemlingen); honoreringen.

Det ligger fast, at en skønsmand efter omstændighederne kan lade sig *bistå i mindre omfang*, hvis enkelte spørgsmål eller dele heraf, falder uden for hans kompetence, jf. hertil U 2019.3876 V (tilladt) og U 2019.4087 V (ikke tilladt). (Se om emnet »Syn og skøn« s. 152 ff. og navnlig s. 156 samt min analyse af de to afgørelser i 2020-almanakken). Er det tilfældet, skal skønsmanden (naturligvis) honoreres for sine udgifter til denne bistand.

Også i sager, hvor skønsmanden har de nødvendige faglige kompetencer, kan det imidlertid være nødvendigt for ham at lade sig bistå – typisk af *egne medarbejdere* (intern bistand). Sagens genstand kan nemlig være så stor, at temaet rent praktisk kun lader sig besvare ved en fælles indsats. I sådanne situationer må udgangspunktet være det samme: Hvis det har været *berettiget*, at skønsmanden antog intern bistand, skal udgifterne hertil indgå ved fastsættelsen af honoraret.

Det blev også resultat i denne afgørelse, hvor landsretten indledningsvist betoner skønsmandshvervets personlige karakter, men herefter – med henvisning til at parterne vidste og accepterede, at skønsmandens medarbejder havde udført omfattende arbejdsopgaver – tiltrådte, at skønsmandens honorar var fastsat under hensyn til både hans eget og medarbejderens arbejde.

(Sagen handlede konkret om honorar for skønsmandens forberedelse af afhjæmningen, og det var et tema, om skønsmanden i denne fase havde »overforberedt sig«. Parterne havde således tidligere villigt betalt acontosalær, som også omfattede medarbejderen. Landsrettens konkrete præmisser om dette spørgsmål viser, at skønsmandens honorar for at forberede afhjæmningen må fastsættes i lyset af, i hvilket omfang der på *forberedelsestiden* var sket en afgrænsning af de relevante temaer. Også denne præmis er værd at læse, men sagen er for mig at se mest interessant for afgørelsen af det ovenfor fremhævede generelle spørgsmål).

(De meget grundige kan i øvrigt overveje at læse U 2006.2874 H, der ikke vedrørte præcis samme spørgsmål, men dog smager af samme tema. Her accepterede Højesteret, at en skønsmand - »uanset at han var udmeldt personligt« - kunne beregne sit eget honorar på baggrund af den timepris, der var sædvanlig ved hans arbejdsplads, og som inkluderede dækningsbidrag (og altså en art udgift til skønsmandens arbejdsplads)).

2.3.5. U 2024.4659 Ø (FM 2024.106) – supplerende syn og skøn i adcitationssag

I den oprindelige hovedsag havde parterne gennemført syn og skøn, hvorefter sagsøger (en ejerforening) adciterede en tredjepart (»Lloyds«). Lloyds havde været processtilvarslet til hovedsagen tidligt og havde deltaget i skønsforretningen forud for adcitationen.

Af landsrettens præmisser fremgår, at hovedsagen senere blev afsluttet, således at adcitationssagen kørte videre »alene« (det er ikke klart under hvilke omstændigheder).

På et tidspunkt begærede ejerforeningen »supplerende syn og skøn« i ad citations-sagen. Dette protesterede Lloyd imod med den begrundelse, at der ikke havde været et »første syn og skøn« i ad citations-sagen – men uden at vinde landsrettens øre.

Kendelsen er lidt svær at læse, men landsrettens henvisning til retsplejelovens § 205 gør det mere tilgængeligt. Denne bestemmelse handler om retten til at stille supplerende spørgsmål til en skønsmand (altså »supplerende syn og skøn« og ikke »nyt syn og skøn«), og spørgsmålet må derfor grundlæggende have været, om den oprindelige skønserklæring kunne siges at udgøre et syn og skøn i sagen.

Dette spørgsmål opstår i mange sammenhænge – i praksis vist nok oftest, når »nytilkomne« parter begærer *nyt syn og skøn* ved en ny skønsmand – og retspraksis om emnet er derfor generelt værd at notere sig.

Som jeg forstår den her omtalte afgørelse, bygger den – uden direkte at tage stilling – på den forståelse, at der i hvert fald i den beskrevne situation, hvor den ad-citerede var procestilvarslet og deltog i den oprindelige skønssforretning, må være tale om et syn og skøn i sagen.

Afgørelsen er ikke uforenelig med U 2021.1048 H (skønserklæring i sag mellem parterne A og B anset for ensidig i en senere sag mellem B og C), idet der i afgørelsen fra 2021 netop var tale om to adskilte sager. Kendelsen er derimod udtryk for en regelret anvendelse af præjudikatet i U 2011.1607/1 H, der handlede om væsentligt samme spørgsmål (i 2011 opstod spørgsmål i den mere gængse variant, hvor den nye part protesterede mod ad citation/ønskede nyt syn og skøn, men Højesteret henviser direkte til den ad-citeredes mulighed for at stille *supplerende spørgsmål*. Afgørelsen er da også nævnt i den redaktionelle note).

2.4. Isoleret bevisoptagelse

Under denne overskrift finder man i de fleste årgange nogle få, spredte afgørelser, som ikke kræver megen introduktion. Også i år kan afgørelserne tælles på en hånd, men de berører forskelligartede (og vigtige) aspekter af rettens bedømmelse af, om en begæring bør tillades, og jeg har derfor lagt mig i selen for at skrive lidt indledende til dette års Almanak.

Rammen for isoleret bevisoptagelse er som bekendt retsplejelovens § 343, der overlader det til den pågældende ret at vurdere, om isoleret bevisoptagelse er *hensigtsmæssig*, jf. betænkning 1973/698 s. 127. Vurderingen er konkret, men praksis har lagt sig fast på en ganske lempelig adgang til isoleret bevisoptagelse – måske med en krølle.

Af forarbejderne til retsplejelovens § 343 fremgår, at reglens forventede hovedområde ville være begæringer om syn og skøn. Efterfølgende er det slået fast, at der kan gennemføres isoleret bevisoptagelse om (principielt) enhver bevisform, jf. U 2003.2264 Ø og U 2005.1410 V (begge om tredjemandsedition), der er lagt til grund

i flere senere afgørelser. (At man i U 2006.2897 H ikke kunne stille spørgsmålet til Retslægerådet, beror ikke på en begrænsning i § 343, men på en fortolkning af lov om Retslægerådet, og i litteraturen er det da også overvejende antaget, at bestemmelsen principielt kan anvendes på ethvert bevisskridt, jf. også U 2021.784 Ø (der direkte nævnes i årets mest interessante kendelse, FM 2023.231)).

Forarbejdernes angivelse af syn og skøn som reglens hovedområde er imidlertid ikke af den grund uden betydning. Praksis tegner nemlig samtidig et billede af, at det netop er begæring om syn og skøn, der imødekommes efter en lempelig vurdering, mens der i sager om andre bevisskridt nok stilles strengere krav til rekvirentens redegørelse for, at bevisskridtet bør gennemføres forud for en retssag, jf. U 2021.784 Ø (se om denne Almanakken 2021, s. 32 f., hvor jeg forholder mig kritisk til landsrettens *begrundelse*).

At hensigtsmæssighedsvurderingen tager sig forskelligt ud i relation til forskellige bevisskridt var netop et tema igen i år, da Østre Landsret i **FM 2023.231** (2.4.1.) afviste en begæring om isoleret bevisoptagelse med henblik på at indhente et responsum.

Også den følgende afgørelse, **FM 2024.37** (2.4.2.), handlede om hensigtsmæssighedsvurderingen, men i forhold til en begæring om syn og skøn, hvor vurderingen sjældent er lige så spændende. Når jeg nævner den i indledningen, er det derfor af en anden grund: At det i byretten var et spørgsmål, om der kan ske *samlet behandling* af sager om isoleret bevisoptagelse i henhold til retsplejelovens § 254. Det mente byretten godt, der kunne – og heri er jeg enig (hvilket jeg begrundet nærmere i min analyse af afgørelsen).

Når begæringen vedrører syn og skøn, krydser hensigtsmæssighedsvurderingen efter § 343 de/den vurdering(er), der skal foretages af skønsbegæringens genstand og af rekvirentens spørgsmål.

I de typiske tilfælde er spørgsmålet (primært), om retten i medfør af retsplejelovens §§ 196 ff. skal »gribe ind« og ændre eller afvise begæringen eller enkelte spørgsmål, men nogle gange kan tingene være svære at skille ad. Det er den tredje og sidste afgørelse, **U 2024.3876 Ø** (2.4.3.) et fint eksempel på. Landsrettens tilgang er samtidig instruktiv for, hvordan man skal gribe sagen an, når det for hensigtsmæssighedsvurderingen har betydning, om et eller flere spørgsmål overhovedet kan stilles: Så må man starte med at rydde op i spørgsmålene, og så vurderer, om der er grund til at tillade isoleret bevisoptagelse om de tilbageværende.

2.4.1. *FM 2023.231 – om isoleret bevisoptagelse af responsum*

Rekvirenten ønskede isoleret bevisoptagelse med henblik på at indhente et responsum fra Advokatrådets Responsumudvalg – og sagen rejste derfor spørgsmålet, om § 343 kan anvendes til at indhente responsa.

Afgørelsen – der besvarede spørgsmålet benægtende – er konkret begrundet; »en

sådan anmodning med det angivne spørgetema ikke er en anmodning om optagelse af bevis, jf. retsplejelovens § 343, stk. 1, 1. pkt.«, men giver anledning til lidt bredere overvejelser.

Det er som også anført i indledningen fastslået i praksis, at § 343 kan anvendes til andet end blot syn og skøn – men fordi syn og skøn udgør bestemmelsens traditionelle hovedområde, skal der tilsyneladende mere til, før retten *konkret vurderer, at andre bevisskridt er hensigtsmæssige*.

Det ville i givet fald være en rimelig forklaring på udfaldet i denne sag. For efter principielt at have anerkendt muligheden for isoleret bevisoptagelse om et responsum, var det netop med henvisning til hensigtsmæssighedskriteriet, landsretten afviste begæringen (tror jeg... landsretten omtaler den passage i betænkningen, der identificerer syn og skøn som reglens hovedområde, men ender som citeret med en sætning om, at det angivne spørgetema *ikke* er en anmodning omfattet af § 343 – og ikke, at der »ikke er tale om en hensigtsmæssig begæring«).

Den uddybende begrundelse er (lettere parafraseret), at begæringen havde til formål at få advokatrådets vurdering af, om en advokat konkret havde handlet ansvarspådragende.

Afgørelsen kan derfor *konkret* også forklares med, at domstolene generelt afviser bevisbegæring, der »går ind på dommerens område« (jf. udtrykkeligt retsplejelovens § 197, stk. 2, in fine) – men jeg tør alligevel godt lægge den sammen med de øvrige sager, der illustrerer hensigtsmæssighedskriteriet på andre bevisskridt.

2.4.2. FM 2024.37 – hensigtsmæssighedsvurderingen efter retsplejelovens § 343 (og lidt om § 254)

Som skrevet ovenfor tillades isoleret bevisoptagelse, når retten finder det »hensigtsmæssigt«. Begrebet er bevidst bredt, idet det er forudsat, at domstolene udøver et relativt frit (og lempeligt) skøn – der i praksis næsten altid falder ud til fordel for at imødekomme begæringen, når det drejer sig om syn og skøn.

Og det var netop begæringens genstand i denne afgørelse, hvor indstævnte havde bestridt »hensigtsmæssigheden« med følgende lidt særegne begrundelse (min parafering):

»Rekvirenten er et forsikringselskab, der i den egenskab har til opgave at taksere en forsikringstagers skade. Rekvirenten har (alene) anmodet om syn og skøn for gennem skønserklæringen at få en vurdering af skaden og således som et alternativ til at foretage selvstændig taksering«.

Argumentet er interessant – for kan isoleret bevisoptagelse iværksættes, hvis rekvirenten (subjektivt) har et andet motiv end at afklare en faktisk uenighed i forhold til indstævnte?

Mit eget bud er ja. Hvis den isolerede bevisoptagelse *tillige* har betydning i forholdet mellem de to parter, så er det jo et relevant skridt – og hvis der kan findes en modpart, er det jo fordi det selskab (måske) har et ansvar for skaden. At erklæringen også kan bruges i andre sammenhænge ændrer ikke herpå.

Sådan så byretten (der her omtales for at henlede opmærksomheden på de gode og læseværdige præmisser) og landsretten det også: Fordi det ikke kunne udelukkes, at forsikrings-selskabet ville have et regreskrav mod indstævnte, var det hensigtsmæssigt at gennemføre syn og skøn om eventuelle håndværksmæssige fejl samt om skadernes opgørelse.

... Og så var der faktisk yderligere en krølle i sagen.

I byretten var der nemlig ikke tale om én, men om to sager initieret af samme rekvirent mod to forskellige modparter. Disse sager ønskede rekvirenten sambe-handlet, og det blev i den forbindelse rejst som et tema, om retsplejelovens § 254 om sambehandling kan anvendes på sager om isoleret bevisoptagelse.

Byretten besvarede spørgsmålet bekræftende, og i landsretten blev det ikke forfulgt. Spørgsmålet er i min verden både praktisk og teoretisk interessant nok til at overveje nærmere.

Jeg er ikke bekendt med – og har ikke kunnet finde – trykte afgørelser, hvor spørgsmålet har været genstand for egentlig prøvelse ved de overordnede retter. Derimod kan man finde eksempler, hvor det af narratio fremgår, at sager om isoleret bevisoptagelse har været sambehandlet i første instans (og uden det har givet anledning til overvejelser i senere instanser), jf. f.eks. FM 2023.43 og (vist nok) FED 2003.2886.

Både en sproglig og en formålsfortolkning tilsiger da også efter min opfattelse den løsning, som byretten anviser.

Af retsplejelovens § 254 fremgår, at retten kan behandle »flere sager, der verserer ved retten, « sammen. Rent sprogligt omfattes en sag om isoleret bevisoptagelse af denne formulering, hvilket også stemmer med både den tekniske og formelle behandling af sagen (der oprettes som en særskilt sag på sagsportalen og tildeles eget sagsnummer).

Formålet med bestemmelsen er, når det vurderes hensigtsmæssigt, at lette de samlede procesomkostninger ved at behandle tvister, der har faktiske eller juridiske overlap, sammen. Dette formål gør sig gældende med samme styrke i en sag om isoleret bevisoptagelse (Erkendt, formålet gør sig ikke gældende på samme måde. Al den stund, at retten i sager om isoleret bevisoptagelse notorisk ikke kan tage stilling til juridiske indsigelser, kan der ikke være tale om overlap i jus. Men det relevante faktum kan overlappende, og i så fald overlappende hele sagernes genstand – de handler jo kun om faktum – og hensynets vægt er da (mindst) lige så tung som i enhver civil sag).

Hertil kommer, at der ved en efterfølgende retssag mellem de involverede vil kunne ske (oprindeligt) kumulation eller samlet behandling, således at tvisterne alligevel i den ene eller anden form samles – og så virker det unødvendigt formalistisk (og unødigt fordyrende) at insistere på en indledende adskillelse af sagerne.

Endelig kan nævnes, at der i sager om isoleret bevisoptagelse kan optræde flere parter, enten som oprindeligt indstævnte eller som adciterede (svarende til kumulation i en almindelig sag, jf. §§ 249 ff.). Også en »det mindre i det mere« betragtning understøtter derfor, at der kan ske samlet behandling af sådanne sager.

Med andre ord: Jeg er helt enig med byretten på dette punkt.

2.4.3. U 2024.3876 Ø (FM 2024.55, T:BB 2024.788) – om retsplejelovens § 343 og formulering af spørgsmål

Vi bevæger os fra den rene hensigtsmæssighedsvurdering til spørgsmålet om, hvordan indstævntes eventuelle indsigelser mod begæringen skal indgå ved rettens afgørelse om at tillade isoleret bevisoptagelse.

Begæringen i denne sag var indgivet af to købere af en andelsbolig, der overordnet ønskede at få klarlagt, om de havde betalt overpris (om vurderingsrapporten var korrekt).

Denne begæring tillod landsretten, men inden vi når så langt, vil jeg kort gøre ophold ved sagens behandling i byretten, der byder på interessante vinkler.

Sælgerne fremførte således det synspunkt, at køberne ved ikke at gøre indsigelse havde *accepteret rapporten*, og derfor ikke havde nogen interesse i sagen. Dette argument rammer skævt. Indsigelsen var således en rent juridisk indsigelse, i lighed med f.eks. forældelse, og sådanne kan næppe prøves som led i vurderingen af, om en begæring om isoleret bevisoptagelse skal tages til følge, jf. U 2013.3268 V og U 2019.1153 Ø (det ligger jo i hele institutionen, at en sag om isoleret bevisoptagelse alene har til formål at afklare faktiske/bevismæssige spørgsmål. Se dog måske anderledes FM 2023.147 om retskraft, som undergives en kritisk analyse i Almanakken 2023, s. 144).

Byretten tog – vist nok - en anden vej til samme konklusion. Efter byrettens opfattelse vedrørte sagen »spørgsmålet om, hvordan eventuelle indsigelser mod den vurderingsrapport, på grundlag af hvilken værdien af forbedringer i andelsboligen er fastsat, skal behandles«, og da dette spørgsmål var juridisk, var der ikke grundlag for syn og skøn.

Præcis hvad byretten mener, er ikke klart for mig. Det er selvfølgelig rigtigt, at der ikke kan gennemføres syn og skøn om spørgsmål, som det tilkommer retten at besvare – og det kan vel principielt føre til, at hele begæringen afvises. Men vurderingen knytter sig typisk (og som vi straks skal se i forbindelse med landsrettens behandling også konkret) til de enkelte spørgsmål. En afvisning må således i hvert

fald kræve, at man efter en grundig gennemgang af alle spørgsmål kan konstatere, at der ikke er noget at spørge en skønsmand om.

I landsretten gik man mere stringent til værks. *Nogle af spørgsmålene* vedrørte efter landsrettens opfattelse juridiske spørgsmål, og disse spørgsmål kunne derfor ikke stilles. Heri er der intet nyt (jf. udtrykkeligt retsplejelovens § 197, stk. 2, 2. pkt. in fine).

Andre spørgsmål vedrørte imidlertid rent tekniske forhold (om nogle nærmere specificerede arbejder var behæftet med fejl), og egnede sig derfor ret oplagt til belysning ved syn og skøn.

Der var derfor grundlag for at imødekomme begæringen, men at afvise enkelte spørgsmål.

Det må være både den rigtige tilgang og det rigtige resultat.

2.5. Retslægerådet

Som bekendt er Retslægerådet inden for rådets lovbestemte område (retslægerådslovens § 1) enekompetent til at udtale sig om lægefaglige spørgsmål, jf. U 2019.1252 H.

Forelæggelse for rådet har væsentlige lighedspunkter med et traditionelt syn og skøn, og afgørelser om rammerne for spørgsmål er derfor interessante til inspiration for advokater på andre retsområder.

Afgørelser herom er samtidig oplagt væsentlige for de (trods alt mange) procesadvokater, der arbejder med personskader, og jeg forsøger derfor at få de sager med, hvorunder retten har truffet afgørelse om en *processuel uenighed* i forbindelse med en begæring om forelæggelse for Retslægerådet.

2.5.1. U 2024.2577 V (FED 2024.19) – inhabilitet (i Retslægerådet)

Procesbevillingsnævnet har den 20. juni 2024 under journalnummer 24/09500 meddelt tilladelse til at indbringe sagen for Højesteret.

En lægekonsulent ved Ankestyrelsen var som medlem af Retslægerådet inhabil i en sag, hvor Ankestyrelsen var part, uanset at han ikke som lægekonsulent havde behandlet den konkrete sag.

Hvis afgørelsen stadfæstes, indebærer det, at Ankestyrelsens lægekonsulenter aldrig kan medvirke i Retslægerådet vedrørende sager, hvor Ankestyrelsen er part (og måske tillige sager, hvor Ankestyrelsen uden at være part dog er direkte berørt af sagen, fordi styrelsens afgørelse foreligger til prøvelse, sml. U 2011.2002 H, hvor Ankestyrelsen som part blev identificeret med skadelidte, der ikke formelt var part i sagen, i relation til spørgsmålet om edition).

Henset til spørgsmålets store praktiske betydning kan det ikke undre, at vi skal have en afgørelse fra Højesteret.

Landsrettens afgørelse indeholder en grundig og lødig redegørelse for de regler, der direkte og/eller indirekte antages at skulle indgå ved vurderingen. Den er absolut værd at læse, men jeg vil foreløbigt udskyde en grundigere gennemgang heraf, til Højesteret har afgjort sagen.

(OBS: Den pågældende var *koordinerende lægekonsulent*. Det kan vel ikke helt udelukkes, at det skal have en betydning – og der er altså et udfaldsrum for et mindre vidtgående præjudikat. Det bør efter min opfattelse ikke være udslagsgivende, men er værd at holde øje med, når Højesteret træffer afgørelse i sagen).

2.5.2. FM 2023.180 - spørgsmål til Retslægerådet afvist

Landsretten afviste en begæring om (supplerende) forelæggelse for Retslægerådet under henvisning til, at tre af fire spørgsmål var uden betydning for sagen (fordi Retslægerådet allerede havde svaret udførligt), jf. retsplejelovens § 341, og at det fjerde var spekulativt og derfor lå uden for Retslægerådets kompetence.

2.6. Vidner

Her plejer jeg at skrive lidt om »skriftlige vidneerklæringer«, og om den praksis og litteratur, der knytter sig til retsplejelovens § 297. Men det fik vi intet om i år, og så vil jeg ikke trætte læseren unødigt.

Det vi fik, var en afgørelse fra Vestre Landsret om betingelserne for at *politifremstille et vidne*, og konkret om de indholdsmæssige krav til forkyndelsen. Det er **U 2024.2029 V** (2.6.1.), som næsten må have ført til en ændring i de skabeloner, der anvendes af (i hvert fald nogle af) byretterne.

(Vi fik faktisk en række afgørelser om, hvordan og hvornår der kan ske *forkyndelse for vidner*. Da jeg imidlertid i mit kapitel om udeblivelse har et særskilt afsnit, der generelt behandler spørgsmålet om forkyndelse, vil jeg om kravene til forkyndelsesformen henvise til gennemgangen i kapitel 7, afsnit 2.1.).

Og en afgørelse fra Højesteret om vidnepligt og -fritagelse. Men da **U 2024.4683/2 H** (2.6.2.) vedrører *Samsam-sagen*, som jeg på mange måder anser for særegen (senest illustreret ved, at der deltog tre højesteretsdommere ved de supplerende afhøringer, der ellers undtagelsesfrit afvikles af en dommerfuldmægtig), er jeg meget forsigtig med i det afsnit. Nævnes skal dog – for det siger den utvivlsomt noget om – at Højesteret ved kendelsen har tiltrådt forarbejdernes beskrivelse af, at retterne i sager efter retsplejelovens § 169, stk. 2, 3 pkt. (rigets sikkerhed) ikke selvstændigt skal prøve, om en sådan nægtelse også er nødvendig.

Og så fik vi en enkelt artikel, nemlig **FM 2024.34** om tolkning fra grønlandsk ved

danske domstole, der vel må siges at vedrøre et nichespørgsmål (det skriver forfatteren faktisk selv), men som ikke desto mindre vedrører et procesretligt kerneemne.

2.6.1. *U 2024.2029 V (TfK 2024.94) – om forståelsen af retsplejelovens § 178, stk. 1, nr. 2 og 5*

Sagen er en straffesag, men den vedrører en bestemmelse, som er fælles med den civile retspleje.

Efter retsplejelovens § 178, stk. 1, nr. 2, kan retten rekvirere politiet til at fremstille et vidne, der uden lovligt forfald udebliver fra (eller forlader) et retsmøde. Efter samme bestemmelses nr. 5 kan et vidne tages i forvaring med henblik på fremstilling som vidne, smh. stk. 3, der i denne sammenhæng skelner mellem vidner, der anholdes med henblik på fremstilling indenfor 24 timer, og vidner, som tages i forvaring for en længere periode.

I den konkrete sag var et vidne udeblevet, og det var – som gengivet af byretten ved sagens fremstilling – klart, at det ikke var tidsmæssigt muligt at lade vidnet afhente til at afgive forklaring under hovedforhandlingen (nr. 2). Spørgsmålet for landsretten var, om der i stedet var grundlag for at anvende nr. 5 (for at sikre vidnets fremmøde ved den nu udsatte hovedforhandling).

Landsrettens kendelse herom indeholder en udførlig og absolut læseværdig gennemgang af de relevante forarbejder, der efter min læsning afspejler den grundlæggende forståelse, at vidnetvangsreglerne (kun) kan anvendes, når de klart dækker. Heri ligger også den forståelse (af forkyndelseskravet i § 175, stk. 2, nr. 8), at indkaldelsen skal have indeholdt oplysninger ikke kun om, *at der kan anvendes tvang*, men om *de konkrete tvangsmidler*.

I den konkrete sag var det springende punkt, at det pågældende vidne i forbindelse med indkaldelsen havde fået meddelelse om muligheden for afhentning (nr. 2) og bødestraf, men at det ikke (udtrykkeligt) fremgik, at vidnet eventuelt ville kunne anholdes eller tages i forvaring. Dette tvangsmiddel kunne derfor ikke anvendes.

(Landsrettens præmisser indeholder en henvisning til Vestre Landsrets egen indkaldelsesskrivelse, der vel kan læses som en opfordring til, at man i byretterne anvender standardformuleringer, som omfatter alle de i § 178 foreskrevne tvangsmidler).

2.6.2. *U 2024.4683/2 H – om vidnefritagelse og -udelukkelse*

Vi slutter afsnittet med Højesterets kendelser om bevisførelse i Samsam-sagen – og når jeg skriver om den, så tager jeg gerne en passus med om, at man nok skal være forsigtig med, hvor langt afgørelser i denne noget særegne sag strækkes.

(Ok, næsten altid. For jeg skrev i sin tid ganske meget om landsrettens dom, der

som bekendt blev afgjort på retlig interesse. Det var fordi sagen – efter min opfattelse – *ikke* var særegen på dette punkt, og jeg kan da heller ikke forstå det efterfølgende forløb ved Højesteret anderledes, end at der lægges i ovnen til en materiel afgørelse af sagen).

Jeg tager vedrørende de her omtalte kendelser fra Højesteret samme forbehold, men bemærker samtidig, at kendelserne (trods alt) i vidt omfang handler om almindelige og velkendte regler, der også kan anvendes i alle andre sager. Lad os derfor se på, hvad Højesteret skrev i sagen.

For det første tillod Højesteret ikke, at en række offentligt ansatte personer blev ført som vidne, jf. retsplejelovens § 169.

Kernen i denne del af tvisten var, at FE og PET havde henvist til »hensynet til statens sikkerhed«, hvilket tjenesterne havde begrundet i mere generelle vendinger. Heroverfor havde Samsam gjort gældende, at når ikke hensynet var nærmere konkretiseret, så kunne det ikke begrunde, at vidnerne ikke skulle afhøres. Med de relativt kortfattede præmisser har Højesteret anlagt den fortolkning af § 169, stk. 2, 3. pkt., at reglen udelukker vidneførelse, når den pågældende myndighed *anfører som begrundelse*, at det er nødvendigt af hensyn til rigets sikkerhed, og retten ikke (umiddelbart) kan afvise denne begrundelse som en skinbegrundelse. Retterne skal altså ikke selvstændigt prøve, om en sådan nægtelse også er nødvendig.

(For de interesserede kan jeg oplyse, at dette emne er berørt i Lasse Lund Madsens indlæg på NJM 2024, som snart skulle være tilgængeligt på juristmødernes hjemmeside).

For det andet tillod Højesteret, at Samsam afhørte sin tidligere advokat inden for nærmere angivne rammer.

Afgørelsen af dette spørgsmål er *meget konkret*, og jeg vil derfor blot henvise til Højesterets præmisser (som vel generelt illustrerer den konkrete og nuancerede afvejning, der skal foretages, når en vidneforklaring kan antages både at omhandle forhold, hvorom der kan afgives forklaring, og forhold, som af hensyn til statens sikkerhed eller af andre grunde må holdes fortroligt).

Endelig tillod Højesteret, at Samsam fremlagde en lydfil og en afskrift, uanset at lydfilen var indhentet under omstændigheder, som i hvert fald kom tæt på at udgøre en omgåelse af retsplejelovens § 169.

Om denne kendelse ville jeg normalt skrive, at den illustrerer, at »ulovligt tilvejebragte beviser normalt kan fremlægges«, men realiteten synes at være, at afgørelsen er båret igennem af en konkret vurdering og nok i vidt omfang udtrykker en meget lempelig bedømmelse af forholdet, fordi Højesteret har fundet det nødvendigt henset til sagens betydning, at de pågældende oplysninger kom frem. Heller ikke denne kendelse ville jeg derfor inddrage som præjudikat ved afgørelsen af mere almindelige sager.

2.7. Øvrige spørgsmål

2.7.1. U 2024.5275 H (T:BB 2024.1048) – om retsplejelovens § 341

Under en tvist om lejefastsættelse havde lejer fremlagt en række huslejenævnsafgørelser, hvilket udlejer protesterede imod.

Indsigelsen – og det for anvendelsen af retsplejelovens § 341 centrale spørgsmål – gik på *relevansen* af afgørelserne.

Som bekendt giver retsplejelovens § 341 mulighed for at afskære beviser, der er åbenbart overflødige. Barren sættes generelt ikke højt, men et potentielt anvendelsesområde må netop være lejeretlige sager, hvor sammenligningslejemål enten kan være (potentielt) relevante eller (oplagt) irrelevante.

Det konkrete lejemål var reguleret efter lejelovens § 23, hvilket ikke var tilfældet for de lejemål, der var omfattet af huslejenævnsafgørelserne – og da lejelovens § 32 om sammenligningslejemål (med Højesterets ord) forudsætter, at der sammenlignes med lejemål undergivet samme retlige regulering, var de pågældende huslejenævnsafgørelser åbenbart uden betydning for sagens afgørelse, og de kunne derfor nægtes fremlagt.

Kapitel 7

Udeblivelse

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Det er for alle advokater og dommere vigtigt at have et overblik over reglerne om fristers beregninger, reglerne om oprejsningsbevilling (der er udskilt til et selvstændigt kapitel) og reglerne om lovligt forfald.

Rammerne for navnlig udeblivelse og lovligt forfald er velkendte og -beskrevne, jf. først og fremmest gennemgangene i U 2001 B s. 322 og U 2020 B s. 1, der efter min opfattelse stadig udgør de vigtigste litterære bidrag.

I år fik vi lidt spredte afgørelser, som vi kan føje til en i øvrigt rimelig velkendt praksis. De afgørelser har jeg samlet i afsnit 2.3.

Heller ikke afgørelserne i afsnit 2.2. om »tid« rykkede ved retsstillingen, som den så ud da året begyndte. Vi lærte, at en frist udløber ved midnat (og at kl. 00.00 derfor er for sent), og så fik vi illustreret, at der ikke kan knyttes udeblivelsesvirkning til »anticiperet udeblivelse«, jf. **U 2024.3499 Ø**.

Det mest interessante afsnit er derfor i år afsnittet om forkyndelse (2.1.), der dels byder på et trekløver af afgørelser om *forkyndelsens form*, hvor særligt **U 2024.1351 V** og **U 2024.4016 H** om betingelserne for at foretage telefonforkyndelse for en person, der har forladt Danmark, er værd at læse. Og som dels byder på 3 interessante afgørelser om, hvornår der kan ske forkyndelse for andre end den pågældende.

Af disse er det i særlig grad **U 2024.1600 Ø** og **FM 2023.235**, man som læser bør notere sig. Begge afgørelser er fra Østre Landsret og fortsætter en linje fra denne landsret, hvorefter forkyndelse kan ske for en persons advokat, også selvom vedkommende ikke er part. I årets to afgørelser indebar dette, at der kunne ske *forkyndelse for et vidnes advokat*.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Forkyndelse

Vi starter kapitlet med et afsnit, som i år er usædvanligt righoldigt: Praksis om forkyndelse. I det følgende gennemgår jeg *samlet* årets kendelser om forkyndelse for parter, vidner og andre. For selvom der kan være forskelle i enkelte henseender, er den grundlæggende regulering den samme – og sagerne er derfor værd at læse i sammenhæng.

Det betyder dog samtidig, at man som læser bør overveje at gøre en krydshenvisning enten i det foregående kapitel under afsnittet om vidner eller ud for de af de følgende afgørelser, der konkret vedrører vidneforkyndelse.

(Jeg har blandt sagerne også medtaget flere fra straffeprocessen. Det har jeg, fordi den retlige regulering er den samme. Da jeg imidlertid er opmærksom på, at der i den konkrete retsanvendelse undertiden kan være nuanceforskelle mellem civile sager og straffesager, har jeg hver gang medtaget en udtrykkelig angivelse, hvis sagen er en straffesag).

Årets afgørelser kan – ret enkelt – inddeles i to grupper.

De tre førstomtalte afgørelser vedrører alle spørgsmålet om *forkyndelsens form*. Og mens **FM 2023.184** (2.1.3.) nok ikke kommer til at påkalde sig stor opmærksomhed, er afgørelserne **U 2024.1351 V** (2.1.1.) og **U 2024.4016 H** (2.1.2.) værd at læse – og også værd at læse sammen.

Sagerne belyser nemlig på ganske instruktiv vis rammerne for, hvornår der kan ske telefonforkyndelse over for en person, der har forladt landet. Det kan der, hvis vedkommendes udenlandske bopæl er ukendt.

De næste tre afgørelser vedrører alle spørgsmålet om, *for hvem* forkyndelse kan foretages. Af disse sager er det navnlig de to første, **U 2024.1600 Ø** (2.1.4.) og **FM 2023.235** (2.1.5.), jeg fandt interessante.

Begge sager vedrører således spørgsmål om forkyndelse for en advokat.

Om dette spørgsmål har vi – som det vel er en del læsere bekendt – en udtrykkelig regel i retsplejelovens § 161, der imidlertid alene vedrører *partens* advokat.

Det er imidlertid i Østre Landsrets praksis antaget, at bestemmelsen også kan anvendes (måske analogt) til at forkynde over for andre sagsdeltageres advokat. Præmissen ses vist nok første gang i **U 2011.1894 Ø** (FM 2011.62), hvor advokaten imidlertid repræsenterede skyldneren i en fogedsag. Denne repræsentation har betydelige lighedspunkter med repræsentationen af en part i en retssag. Se tilsvarende **FM 2017.52** (også fra Østre Landsret) med henvisning til (yderligere) en utrykt afgørelse fra Østre Landsret. Også i **U 2012.2821 Ø** brugte landsretten samme formulering - men det var som led i begrundelsen for ikke at imødekomme et synspunkt om, at partens advokat konkret ikke havde den i § 161 beskrevne be-myndigelse.

Der er mig bekendt ikke trykt praksis fra Vestre Landsret (**U 2011.1182 V** er svært at placere, men vedrører under alle omstændigheder - som **U 2011.1894 Ø** - en *skyldners* advokat) eller Højesteret.

Det er inden for denne ramme, man kan notere, at Østre Landsret i år af to omgan-

ge har gentaget, at retsplejelovens § 161 udtrykker et mere generelt princip – og konkret anvendt dette princip på forkyndelse for et *vidnes advokat*.

2.1.1. U 2024.1351 V (TfK 2023.618) – om telefonforkyndelse

Sagen er en straffesag.

Da tiltalte var udrejst (flere år tidligere) til UAE uden opgivelse af en adresse i landet, havde han ikke »kendt bopæl eller opholdssted i udlandet«. Sagen var derfor ikke omfattet af § 158 (brevforkyndelse til danskere med kendt bopæl i udlandet), og den skete telefonforkyndelse var derfor berettiget.

(Det er i øvrigt interessant, at landsretten ved vurderingen af forkyndelsens indhold lagde afgørende vægt på oplysningerne i telefonforkyndelsesformularen. Det kan altså godt betale sig at udfylde formularen korrekt).

2.1.2. U 2024.4016 H (TfK 2024.291) – om telefonforkyndelse

Sagen er en straffesag.

Anklagemyndigheden havde i en sag mod tre russiske statsborgere, der var frifundet i by- og landsret, foretaget telefonforkyndelse af anken. Dette på trods af, at de pågældendes bopæl var kendt.

Når bopælen er kendt, følger det imidlertid af retsplejelovens § 158, at forkyndelse *skal* ske ved brevforkyndelse (eller i overensstemmelse med en relevant konvention eller det pågældende lands retsorden). Der kan med andre ord ikke foretages telefonforkyndelse for personer med kendt bopæl i udlandet.

2.1.3. FM 2023.184 - forkyndelse ved brev i hoveddør

I den tredje afgørelse om forkyndelsens *form* fandt Vestre Landsret, at der under de konkrete omstændigheder var sket lovlig forkyndelse (af et betalingspåkrav) efter retsplejelovens § 157, stk. 1, nr. 1, ved, at påkravet var forkyndt af stævningsmand, der havde sat brevet i dørsprækken.

Den lidt atypiske fremgangsmåde skyldtes - hvad der næppe er helt usædvanligt - at skyldneren absolut ikke ønskede at modtage brevet. Efter det oplyste observerede stævningsmanden i 15 minutter, at skyldneren gik rundt i huset og ignorerede stævningsmandens gentagne bank på døren.

(Afgørelsen flugter vel med U 2003.2646 Ø, hvor stævningsmanden under lignende omstændigheder havde forkyndt gennem en lukket dør. Praksis er på dette punkt pragmatisk: Det afgørende er, om det kan lægges til grund som åbenbart, at den pågældende efter aktivt at have hindret ordinær brevforkyndelse faktisk er gjort bekendt med det forkyndte dokument).

(Som afslutning på dette lille tema vil jeg nævne, at der med FM 2023.191 er kommet en ny afgørelse om beviset for, at et af retten fremsendt Quickbrev er kommet frem, og i FM 2023.189 er nyt om påkravsbreve sendt af en udlejer).

2.1.4. U 2024.1600 Ø (FM 2023.238) – forkyndelse for vidnes advokat

Som anført i indledningen fik vi i 2024 to afgørelser fra Østre Landsret om forkyndelse for et vidnes advokat, begge med omtrent samme forløb og helt samme konklusion.

I den første sag fandt landsretten, at det havde været berettiget, at vidneforkyndelse var sket for vidnets advokat jf. retsplejelovens § 161 - og der var derfor hjemmel til at politifremstille vidnet.

Både resultat og begrundelse fremstår umiddelbart besnærende, men resultatet er vel ikke fuldstændig oplagt.

I forhold til *parternes* advokat udtrykker § 161 en del af det, der ofte kaldes advokatens procesfuldmagt. Samme fuldmagt har advokater, der repræsenterer andre brugere (for nu at anvende den nyeste terminologi i retsplejeloven) ikke nødvendigvis, og det er derfor ikke problemfrit at overføre regler om partsadvokaternes bemyndigelse til andre advokater, der i sagens natur må formodes at have en mindre vidtgående bemyndigelse (de er jo netop ikke antaget til at føre en sag, jf. tilsvarende U 2020 B s. 137 ff., afsnit 6).

Jeg hælder af rent pragmatiske grunde til samme resultatet som Østre Landsret, men akademikeren i mig kan være i tvivl. Derfor gad jeg også godt høre Højesterets take på dette emne.

2.1.5. FM 2023.235 – advokat bemyndiget til at modtage vidneforkyndelse

Nogle måneder senere opstod spørgsmålet igen, og svaret var (ikke overraskende), det samme.

Sø- og Handelsretten havde sendt vidneforkyndelse til en tidligere direktør til dennes advokat, som bl.a. havde bistået under et kæremål vedrørende konkursdekretet og i forbindelse med valg af kurator (og som altså ret oplagt repræsenterede direktøren i relation til konkursen).

Advokaten havde derfor været både bemyndiget og legitimeret til at modtage indkaldelsen – og den omstændighed, at han over for Sø- og Handelsretten bestred at være bemyndiget til at modtage indkaldelser – kunne ikke føre til et andet resultat.

Afgørelsen bekræfter, som det fremgår, at det er opfattelsen i Østre Landsret, at vidnestævninger kan sendes til vidnets advokat (når vidnet bevisligt har antaget en advokat til at varetage sine interesser i relation til sagen), men jeg vil af de oven-

for nævnte grunde stadig gerne høre, hvad man tænker herom i Vestre Landsret og i Højesteret.

2.1.6. U 2024.4905 Ø – forkyndelse

Afsnittets sidste afgørelse udsprang af en konkurssag, hvor der var sket forkyndelse for den *udlejer*, hvor det pågældende selskabs direktør boede til leje.

Forkyndelse kan i disse situationer ske for en direktør eller et andet ledelsesmedlems husstand (kendelsen er i øvrigt værd at læse for landsrettens gengivelse af retsgrundlaget herfor).

Det siger sig selv, at en *udlejer* ikke normalt kan anses for en del af lejers husstand, men der var i sagen alligevel sket forkyndelse efter en konkret vurdering. Direktøren boede således på et værelse i lejemålet, og udlejeren havde over for stævningsmanden erklæret at høre til direktørens husstand. Man kan med andre ord godt forstå både stævningsmanden og fogedretten.

For landsretten fremlagde selskabet kopi af en (fremleje-)kontrakt for værelset, og landsretten fandt på den baggrund, at der var tale om et lejeforhold (og ikke om en fælles husstand), hvilket indebar, at forkyndelsen ikke var foretaget lovligt.

2.2 Frister, overskridelser og andet om »tid«

Når en part, et vidne eller en advokat udebliver, opstår helt overordnet spørgsmålet, hvordan retten skal reagere. Den første forudsætning herfor er, at den pågældende frist overhovedet kan sanktioneres, og at fristen i øvrigt er (korrekt) kommunikeret til parten.

Spørgsmålet opstår oftest som et spørgsmål om hjemmel for sanktion af den enkelte fristtype. I de fleste tilfælde er svaret på dette spørgsmål ret let.

Jeg plejer således at indlede mine analyser af udeblivelsesspørgsmålet med en kort repetition af præklusionsreglens anvendelsesområde. Den vil jeg i år udelade – for der var ingen sager, hvor vi fik brug for den (eller anledning til at supplere henvisningerne).

I stedet fik vi to afgørelser, som på forskellig måde siger noget om, hvornår en frist er overskredet. De to sager taler for sig selv, så lad os blot dykke ned i det.

2.2.1. U 2024.3499 Ø (FM 2024.44) – beregning af fristens udløb (kl. 00:00)

Årets første afgørelse om »tid« satte tidsspørgsmålet helt på spidsen: Appellanten indleverede et kæreskrift klokken 00:00 på natten for fristens udløb, og det udestår herefter at afgøre, om dette akkurat var rettidigt.

Mit eget intuitive gæt ville være nej (datoen er jo netop skiftet på det tidspunkt), og sådan så landsretten også på det.

Sagen udsprang konkret af konkursprocessen, men jeg kan ikke se, at fristberegningen skal være forskellig fra den civile retspleje – og tilsvarende må beregningen her være den samme for alle regler. Klokkeren 23:59 er rettidigt, og kl. 00:00 (den følgende dag) er nogle sekunder for sent.

Ikke overraskende, men et nyttigt præjudikat at kende.

2.2.2. *U 2024.2957 Ø (FM 2024.28) – afvisning på »forventning« om ikke-iagttagelse af advokatpåbud underkendt*

Hvis den første sag satte tidsspørgsmålet på spidsen, blev det i den anden sag sat på hovedet. Særegen var den i hvert fald – men resultatet kan man ikke være i tvivl om rigtigheden af.

I byretten var en selvmøder *opfordret* til at antage advokat, og der var efterfølgende fastsat frist for indlevering af et påstandsdokument. Da sagsøger meddelte, at han ikke »med så kort varsel« kunne finde en advokat, traf byretten afgørelse om afvisning af sagen.

Problemet var, at fristen for indlevering af påstandsdokumentet ikke var overtrådt – og så er der ikke hjemmel i retsplejeloven til afvisning, uanset hvor sikker man må være på, at fristen bliver overtrådt (der gælder med andre ord ingen regel om »anticiperet forsinkelse« i civilprocessen).

Det fremgår umiddelbart af den korte sagsgengivelse, at sagsøger i sagen havde været noget vanskelig. Opfordringen til at antage advokat var dateret længe inden fristen for påstandsdokument, og sagsøgers forklaring om egne vanskeligheder ser derfor tynd ud. Realiteten har nok været, at sagsøger stedse har ignoreret retens forsøg på at lade sagen føre af en advokat, og at byrettens beslutning om at fastsætte frist for et påstandsdokument netop var et forsøg på at fremtvinge en sanktionsbåret frist. Byrettens – lidt for hurtige – afgørelse skal nok ses i lyset heraf. Afgørelsen var desuagtet (klart) forkert.

(Og det ville den nok også have været, selvom retten havde ventet et par dage længere. Der var nemlig – så vidt jeg kan se – ikke formelt givet et advokatpålæg; og uden et sådan, kan det ikke gøres til et krav, at processkrifter indleveres af advokat.

Kæresagen havde faktisk yderligere en lille krølle på samme tema. Sagsøgte forsøgte nemlig at få kæremålet afvist under henvisning til, at kære var iværksat af sagsøger selv. Også her blev det udslagsgivende, at der ikke formelt var givet advokatpålæg. En *opfordring* til at antage advokat er nu engang ikke det samme som en formel (og appellabel) beslutning efter retsplejelovens § 259.)

2.3. Lovligt forfald

Når en part, et vidne eller en advokat udebliver fra en »sanktioneret frist«, opstår som bekendt spørgsmålet, om det skyldtes lovligt forfald. Det er tilfældet, hvis sygdom eller lignende konkret forhindrede vedkommende i at »dukke op«.

Netop spørgsmålet om lovligt forfald er jævnligt oppe at vende, både i trykt praksis og i den juridiske litteratur, og det opstår givetvis endnu oftere i »den virkelige verden«.

I år opstod spørgsmålet imidlertid ganske sjældent (i trykt praksis), og i intet tilfælde i en sammenhæng, hvor vi lærte noget nyt. Lad os derfor blot tage de tre afgørelser – hvoraf ingen i øvrigt er fra civilprocessen – som de fremstod i de respektive nyhedsbreve.

2.3.1. *FM 2023.228 – udeblivelse (og om at give møde for at bede om udsættelse) i fogedsag*

Afgørelsen er fra fogedprocessen, hvor praksis om udeblivelse (og dokumentation herfor) ikke nødvendigvis kan overføres frit til den almindelige civile proces. Alligevel skal den kort nævnes, også fordi forløbet er illustrativt for en typesituation, hvor dommerne med rette kan være skeptiske (og derfor strengere i regeladministrationen).

I første omgang var der afsagt konkursdekret mod en skyldner, som på grund af sygdom ikke var mødt. Dette ophævede landsretten, fordi skyldneren fandtes at have haft lovligt forfald, og herefter indkaldtes skyldneren på ny.

Kort inden den berammede dato meddelte skyldnerens advokat, at skyldneren var på ferie og derfor ikke kunne komme. Skifteretten fastholdt imidlertid mødet, hvor skyldneren (og dennes advokat) udeblev, nu med begrundelsen, at skyldneren var syg.

Skifteretten fandt ikke (og landsretten var enig heri), at der var grund til at udsætte sagen på skyldnerens fremsendelse af lægeerklæring. Formelt med den begrundelse, at skyldneren havde advokat, og derfor burde have vidst (og havde mulighed til), at lade nogen møde for sig (og bede om udsættelse) – og uformelt nok også lidt fordi tålmodigheden på dette tidspunkt var begrænset (selvom skyldneren faktisk under kæresagen havde sendt en erklæring).

2.3.2. *FM 2023.155 - lovligt forfald*

Endnu en afgørelse fra fogedprocessen.

En skyldner, der var indkaldt til møde i fogedretten, havde forinden aftalt tid ved egen læge. Denne aftale udgjorde lovligt forfald.

(Afgørelsen er lidt kringlet. Lægetiden var aftalt som led i en udredning, der vist

nok var affødt af, at skyldneren havde behov for en lægeerklæring om forfald i en anden verserende sag. Afgørelsen viser imidlertid helt lavpraktisk, at en part almindeligvis har lovligt forfald, hvis vedkommende forinden indkaldelsen til retsmødet har disponeret over den pågældende dag på en måde, som ikke let lader sig aflyse).

2.3.3. TFA 2024.346 V – om udeblivelse fra hovedforhandlingen

Vi slutter med en afgørelse fra det familieretlige system. Afgørelsen vedrører retsplejelovens § 449 b, der ikke står i retsplejelovens generelle afsnit, men som indeholder en regel, der også kendes på andre områder: At virkningen af udeblivelse må bero på en konkret vurdering.

Selvom man ikke (altid) direkte kan oversætte mellem de forskellige hjemler, er afgørelsen derfor fin lige at notere sig.

Den ene af to forældre (faderen) udeblev fra hovedforhandlingen i en ankesag om forældremyndighed. Faderen var forinden orienteret om virkningen af udeblivelse, men havde oplyst til retten, at han ikke ønskede at møde, da han mente, at det ville udsætte barnet for psykisk belastning. Landsretten havde på baggrund af denne oplysning vurderet – og afvist – at behandle sagen på skriftligt grundlag, ligesom landsretten havde afvist en anmodning fra faderen om at deltage på videolink. Landsretten havde herudover afvist en anmodning om udsættelse af hovedforhandlingen.

At landsretten under disse omstændigheder afviste anken, kan ikke overraske!

Kapitel 8

Genoptagelse

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Er man som sagsøgte udeblevet, er der ofte håb alligevel. Udeblivelsesdomme kan genoptages. Det har man som sagsøgte retskrav på, hvis man ellers er hurtigt nok ude, jf. retsplejelovens § 367. Men som praktisk udgangspunkt kun én gang.

Udebliver sagsøgte på ny under genoptagelsen, er retsvirkningen *afvisning* efter § 367, stk. 2, med den virkning, af den oprindelige udeblivelsesdom står ved magt, og så er chancen for genoptagelse efter § 367, stk. 1, 1. pkt. forpasset (... i hvert fald i praksis. Teoretisk kan man nå at få en genoptagelse, udeblive på ny, og så bede om genoptagelse af den oprindelige dom. Så hurtigt går det bare ikke i virkeligheden).

Skal man i disse tilfælde have genoptaget sagen (på ny), er den formelle hjemmel § 367, stk. 1, 2. pkt. om ekstraordinær genoptagelse (og selv her er der frister, nemlig et år. Man kan altså ende i en situation, hvor der end ikke er hjemmel til en sådan genoptagelse).

Bestemmelsen angiver at finde anvendelse »undtagelsesvist«, og det siger sig selv, at når man som part er udeblevet to gange, så er rettens sympati sjældent stor (og selv hvis det ikke var intuitivt indlysende, ville det følge af bestemmelsens meget klare forarbejder, der i relevante dele citeres af årets enlige afgørelse om emnet).

»But i digress«, for i år blev det bare til en enkelt sag – og tilmed kun i den absolutte periferi. Lad os for fuldstændigheden tage den nedenfor men i øvrigt konstatere, at det ikke var på spørgsmål om genoptagelse, praksis rykkede sig i år.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. FM 2024.8 – betalingspåkrav ikke genoptaget

Sagen omtales, fordi det af forarbejderne til retsplejelovens § 477 e, stk. 4, om genoptagelse af betalingspåkrav fremgår, at bestemmelsen skal administreres i overensstemmelse med retsplejelovens § 367 (den almindelige genoptagelsesregel).

I sagen havde fogedretten givet et betalingspåkrav anden påtegning, hvorefter skyldneren indgav en udfyldt indsigelsesblanket. Fogedretten valgte (med rette)

at behandle denne som en anmodning om genoptagelse, og meddelte herefter skyldneren, at der kunne ske genoptagelse mod sikkerhedsstillelse.

Først mere end 1 måned senere svarede skyldneren (med en ny anmodning om genoptagelse uden sikkerhedsstillelse), og fogedretten afviste herefter sagen, hvilket landsretten tiltrådte.

Afgørelsen illustrerer hovedprincipperne i § 367:

- Når en genoptagelse bortfalder (eksempelvis fordi den krævede sikkerhed ikke betales), står den oprindelige afgørelse ved magt
- En ny anmodning om genoptagelse skal derfor regnes fra den oprindelige afgørelse, og fristen vil derfor almindeligvis i mellemtiden være udløbet
- Der skal (helt) særlige omstændigheder til at meddele genoptagelse efter mere end 4 uger

I den konkrete sag var den omstændighed, at skyldneren angav ikke at kunne modtage digital post, og at han havde modtaget de fysiske breve »så sent, at han ikke kunne gøre noget«, ikke tilstrækkelig til at se bort fra den almindelige frist.

Kapitel 9

Anke- og kærebegrænsninger

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Med indførelsen af retsplejelovens § 389 a og § 368 a er emnet »anke- og kærebegrænsninger« blevet et hovedtema i retsplejen, hvad udgivelsen af en fremstilling udelukkende om dette emne – »Appeltilladelser« – vidner om. (Der fandtes naturligvis også tidligere en righoldig praksis om et væld af bestemmelser; men de to brede appelbegrænsningsregler har om noget sat emnet i fokus).

Det er derfor ingen overraskelse, at 2024 – som alle forudgående år – har budt på et meget stort antal afgørelser om dette emne.

Vi starter året som vi plejer, nemlig med praksis om *fristens beregning* (2.1.) samt vedrørende kravet om *møderet* (2.2.), hvor jeg vil gøre mit første ophold.

For med **U 2024.1608 Ø** synes det at være forudsat, at en advokat uden møderet efter omstændighederne kan anke, *hvis sagen samtidig anmeldes som prøvesag*. (Afgørelsen bygger oven på U 2020.1746 H, der fastslog, at en procedretilladelse ikke i sig selv kan bære anke. Det blev i øvrigt gentaget i år i **FM 2023.179**).

Derefter følger to meget korte afsnit om hhv. valget mellem *anke og kære* (2.3.) og behovet for at *kontraanke* (2.4.) – og i år mere præcist om betydningen af kontraanke for appellansens eksekutionsmuligheder. Sagerne er ikke nyskabende, og i virkeligheden er den mest interessante afgørelse om anke/kære måske den i kapitel 10 nævnte U 2025.500 H, som vi derfor medtager en henvisning til her.

Efter disse indledende knæbøjninger følger afsnit med praksis knyttet til de enkelte appelbegrænsningsregler, som vi skal besøge i den rækkefølge, de optræder i retsplejeloven.

Det er først § 368, stk. 1 (2.5), hvorfra vi bør notere os **U 2024.2851 V**, der fastslår, at reglen finder anvendelse på private straffesager. Sagen er tilladt indbragt for Højesteret, så det skal vi se nærmere på næste år. (Også her et forslag til krydshenvisning. For vi fik i år ved FM 2023.218, der omtales i afsnit 2.9., et meget lignende præjudikat om anvendelsen af § 389 a på private straffesager. Den sag er ikke tilladt indbragt, men jeg forestiller mig, at Højesterets afgørelse i den netop nævnte appelsag vil afklare retspraksis efter begge regler).

Vi skal dernæst pligtmæssigt igennem praksis efter § 368, stk. 4 (2.6.), som jeg dog hurtigt går henover for at lande ved et af kapitlets to hovedafsnit – og den i mine øjne mest interessante appelbegrænsningsregel – nemlig sagerne om § 368 a (2.7.).

Som min indledning til afsnittet vidner om (den blev næsten 5 sider), er det et emne, hvorom der kan skrives meget. Det vil jeg prøve at undgå her og i stedet holde mig til hovedlinjerne.

Sidste år skrev jeg, at landsretterne syntes at fortsætte med at »teste rækkevidden for bestemmelsens anvendelsesområde«. Det er nok stadig tilfældet, men det var faktisk mindre udtalt end sidste år, og jeg vil derfor pege de interesserede læsere mod diskussionen i Almanakken 2023.

Praksis fra i år viser helt overordnet, at hovedområdet for § 368 a (stadig) er sager, med et forholdsvist overskueligt faktum, og hvor appellantens ikke anfører nye anbringender eller beviser (U 2024.5466 Ø, U 2024.5289 Ø, U 2024.5379 Ø). Af særlig interesse er det i den sammenhæng at notere U 2024.469 Ø, hvor parten faktisk anførte nyt processtof. Landsretten foretog indledningsvist en *vurdering af, om dette processtof ville kunne admitteres* – og da svaret var benægtende, faldt sagen inden for hovedområdet. Det må være den rigtige fremgangsmåde, men præjudikatet er ikke desto mindre interessant at kende.

Vi fik herudover fra landsretterne praksis, der ret klart peger på, at *sagens genstand* ikke i sig selv udelukker afvisning, jf. U 2024.5379 Ø (1,2 mio. kr.) og U 2024.4653 Ø (4,5 mio. kr.). Det tror jeg er rigtigt, men her kan jeg godt være i tvivl – og mere specifikt kan jeg få den tanke, at *sagens genstand* må kunne indgå ved vurderingen af, om »andre grunde« taler imod afvisning. Det er muligt, at Højesteret har tænkt det samme i U 2024.1923 H, men grundlaget for nogen konklusion herom er tyndt (se nærmere min analyse af den kendelse i afsnit 2.7.5.). Afgørelsen er herudover værd at nævne som eksempel på rammerne for landsretternes retsfortolkning ved afvisning: *Sager kan ikke afvises, hvis afgørelsen beror på et juridisk fortolkningsspørgsmål, som ikke tidligere har været prøvet* (og som ikke er helt let at afgøre).

Den anden klynge af sager vedrørte netop spørgsmålet om »andre grunde«, og i alle tre tilfælde spørgsmålet, om forskellige familieretlige tvister var »fredet«. Den enlige landsretsafgørelse, U 2024.469 Ø tror jeg allerede er retshistorie, og derfor vil jeg i stedet henlede opmærksomheden på U 2024.3667 H og U 2025.116 H, der hhv. gentager *for sager om forældremyndighed og bopæl* og fastslår, at *sager om samvær* typisk ikke kan afvises. Det har i afsnittets indledning givet mig anledning til at samle mere generelt op på retsstillingen på dette område.

Afgørelsen U 2025.116 H er herudover interessant at læse, fordi Højesteret samtidig peger på, at der *selv på sådanne livsområder kan være grundlag for afvisning, hvis sagen er »meget oplagt«* grundløs (mine ord, ikke Højesterets).

Det var mangt og meget om § 368 a, men de næste regler kan vi gennemgå langt lettere.

I afsnit 2.8. har jeg samlet årets to afgørelser om retsplejelovens § 389, stk. 2 (som ikke siger noget nyt), og i afsnit 2.9. den lille håndfuld afgørelser, vi i år fik om § 389 a.

Afsnittet er usædvanligt kort (der plejer at være et lille dusin), men kan i øvrigt – som mange tidligere år – sammenfattes endnu kortere: Praksis er stadig, som den var ved årets start.

Men *retsplejeloven er ændret*, idet bestemmelsen nu udtrykkeligt også omfatter sager om isoleret bevisoptagelse. Dem der læser Almanakken, har nok også fulgt tilstrækkeligt med til at notere sig den ændring, men nu står det også her.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Fristberegning

2.1.1. FM 2024.69 – beregning af kærefristen ved genanmeldelse til tinglysning

I årets første og eneste afgørelse om beregning af appelfrister, fandt Vestre Landsret, at kærefristen vedrørende en afgørelse om at nægte tinglysning måtte regnes fra den første afgørelse, uanset at vedkommende havde genanmeldt dokumentet.

Afgørelsen – der oplagt er rigtig – udtrykker mere generelt det princip, at en part ikke ved at »gentage« et retsskridt kan sikre sig selv en forlænget eller fornyet frist.

(Vil man have sine henvisninger på plads, er afgørelsens nærmeste slægtskab FM 2021.30 og FM 2020.2)

2.2. Møderet

Som indledning til dette afsnit skrev jeg i de første åringer af Almanakken 2-3 sider om glæden ved som advokat at få sit (L) eller (H) og navnlig om de retningslinjer for møderet som betingelse for anke, der vel efterhånden kan siges at lægge nogenlunde fast.

Disse mere overblikspægede sider udgik i 2023 og kommer næppe tilbage i Almanakken, der har som sit erklærede mål at sætte rammen for årets nyheder. Skal man bruge et mere generelt overblik, må man derfor slå op i Almanakken 2021.

Men lidt vil jeg alligevel skrive, for vi blev faktisk klogere i 2024.

Det er navnlig de to første afgørelser, der er værd at gøre ophold ved. I den første, **FM 2023.179** (2.2.1.) blev det gentaget, at det kræver møderet at anke; *at* den mødeberettigede advokat faktisk skal have udfærdiget eller godkendt ankestævningen (jf. U 2020.1746 H), og *at* en *proceduretilladelse ikke giver ret til at anke*. Det er særligt sidstnævnte sætning – som også er fastslået ved U 1998.1615 Ø – der er værd at læse.

For i **U 2024.1608 Ø** (2.2.2.) blev resultatet godt nok også en afvisning, men begrundelsen peger på, at *en advokat med proceduretilladelse efter omstændigheder*

ne kan anke, når det samtidig angives (og begrundes), at den pågældende sag ønskes først som prøvesag. Se det er interessant! ... Men det er også muligt at argumentere for det modsatte resultat, og derfor kunne det være rart at se, hvad Højesteret mener om spørgsmålet.

2.2.1. FM 2023.179 – anke uden møderet (men på proceduretilladelse)

I årets første sag havde appellanten i byretten været repræsenteret af en advokat uden møderet, der derfor (rent systemteknisk, da man ikke forinden havde gennemført advokatskifte) fremgik som repræsentant for appellanten ved indlevering af ankestævning.

Som led i anken var uploadet en supplerende ankestævning (altså den reelle ankestævning), der efter min opfattelse - og som skrevet flere gange - i sig selv sagtens kan dokumentere, at anke er indleveret af en advokat med møderet.

Problemet var bare, at denne ankestævning hidrørte fra en »advokat A med proceduretilladelse under advokat D« - og det fremgik intetsteds, at ankestævningen var udfærdiget eller godkendt af advokat D (sml. U 2020.1746 H).

Når afgørelsen er værd at læse, er det fordi den rejste spørgsmålet, om en proceduretilladelse giver ret til at anke til landsretten. Det er jo ikke en helt fjern tanke, at en advokat, der må give møde for landsretten, også må anke til landsretten...

Det er blot ikke retsstillingen (jf. også den i sagen påberåbte U 1998.1615 Ø, der er nævnt i noten til U 2015.3673 H).

2.2.2. U 2024.1608 Ø – anke på proceduretilladelse (vol. 2); sagen anmeldt som prøvesag

Men der er faktisk yderligere krøller på det problem, der opstod i FM 2023.179, hvor landsretten som skrevet ovenfor afviste en ankestævning, der var indleveret af en advokat, der underskrev som »advokat A med proceduretilladelse under advokat D«.

For to måneder efter fik Østre Landsret anledning til at besvare følgende spørgsmål: Må en advokat, der agter at anmelde sagen som sin prøvesag, selv anke?

Hertil var svaret »efter omstændighederne« – eller som forklaret af landsretten:

»Det er en nødvendig forudsætning for, at en ankestævning i denne situation kan anses for at opfylde de ovennævnte krav, at der – på baggrund af det materiale, der foreligger ved ankestævningens indlevering og inden ankefristens udløb – er grundlag for at anse betingelserne for godkendelse som prøvesag opfyldt.

Allerede fordi der ikke i ankestævningerne er oplyst om bevisførelse i form af afhøring, men alene taget et forbehold herom, og der ikke inden ankefristens udløb

foreligger andre oplysninger, kan sagerne efter praksis ikke anses for egnede som prøvesager. Landsretten afviser derfor ankesagerne.«

Dommen er ikke uforenelig med de ovenfor citerede præjudikater (hvor advokaten ankede *alene* med henvisning til sin proceduretilladelse).

Den fremstår samtidig umiddelbart både pragmatisk og velbegrunder – men ved nærmere eftertanke også som vanskelig at administrere... For et er spørgsmålet, hvordan landsretten skal bedømme sagens egnethed ud fra ankestævningen; noget andet er spørgsmålet om, hvad der sker, hvis sagen senere viser sig uegnet. Og så er der den praktiske risiko for appellant, hvis videre skæbne kommer til at afhænge af en vurdering, der har meget lidt at gøre med hans retssag.

Hvad man pragmatisk vinder, risikerer man derfor at tabe i forudsigelighed, og ultimativt hælder jeg nok til samme linje, som er anlagt i forhold til advokater med proceduretilladelse.

Under alle omstændigheder kalder emnet enten på tydelige præjudikater fra begge landsretter (i givet fald i form af sager, hvor man *tillader* anken, og klart forklarer grundlaget) eller en dom fra Højesteret.

2.2.3. U 2024.2958 Ø (FED 2022.122) – advokatansvar ved anke uden møderet

Indrømmet. Vi slutter med en sag, der ikke (direkte) berører et civilprocesretligt emne. Men når *ansvarsgrundlaget* så entydigt er fejl i selve sagsbehandlingen, kan afgørelsen vel godt tåle en omtale af det underliggende forhold.

Sagen var nemlig den, at en advokat havde indleveret ankestævning uden selv at have møderet – og det er altså en (så klar) fejl, at det medfører ansvar. Ikke overraskende, men måske illustrativt for, hvorfor alle procesadvokater bør læse med i nyhedsbrevene.

(Og så lød beskrivelsen af det underliggende retsforhold i øvrigt bekendt, så jeg lavede lige en hurtig søgning. Den forudgående sag, er jeg ret sikker på er U 2021.4019 Ø, som jeg har analyseret helt tilbage i Almanakken 2021, s. 123.)

2.3. At anke eller kære

... er spørgsmålet (der som skrevet i flere af mine nyhedsbreve bl.a. er besvaret i to bidrag til »Retsplejelovens 100 år«; hhv. »Sagen optaget til afgørelse – men i hvilken form« og »Appel af delafgørelser«).

Vil man vide noget om valget mellem anke eller kære, er det bedste sted at blive klogere i netop disse artikler. Kan man nøjes med det korte svar, så er det, at kendelser kæres og domme ankes – medmindre retsplejeloven udtrykkeligt siger noget andet.

Det gælder også efter 2024, der bød på et enkelt eksempel på sætningens sidste led (»medmindre«), jf. **FM 2023.182** (2.3.1.).

Som afgørelsen viser fører spørgsmål om anke eller kære ofte til et spørgsmål om, hvordan partens eventuelle fejlvalg skal sanktioneres. For har man valgt forkert, vil appellen (som minimum) have et forkert navn – og undertiden også være forsinket/ og eller utilstrækkelig i forhold til lovens krav.

De spørgsmål, der opstår her, udskiller jeg typisk til mit kapitel om oprejsningsbevillinger, og det er også tilfældet i år. Da spørgsmålet imidlertid opstod i netop FM 2023.182 er det for konteksten værd at opsummere dette kapitel (og de tidligere års praksis om dette spørgsmål):

Hvis en part *ved en undskyldelig fejl har valgt den forkerte appellform*, har praksis generelt accepteret, at appellen admitteres, hvis appelskridtet indholdsmæssigt lever op til de relevante krav (i praksis indebærer dette, at kæremål admitteres, selvom parten har appelleret ved anke – når ellers ankestævningen er indleveret inden for 14 dage).

2.3.1. *FM 2023.182 - at anke eller kære*

En enkeltvist efter ægtefælleskifteloven var afvist ved dom, fordi søgsmålsfristen ikke var overholdt. Denne dom *ankede* sagsøger, der havde overset særreglen i retsplejelovens § 369, stk. 3, hvorefter »domme, hvorved retten afviser sagen, fordi den ikke er indbragt [...] rettidigt for domstolene« skal kæres.

Det endte konkret konsekvensfrit. Landsretten tilgik sagen på samme måde, som retterne typisk ser på et undskyldeligt fejlvalg (vel i alle sager, hvor parten ikke har *spekuleret* i at omgå appelreglerne - det er sådan jeg læser U 2015.910 H):

Landsretten konstaterede således, at ankestævningen opfyldte formkravene til et kæreskrift (jf. U 2020.3297 H og U 2021.4122 H), og at den konkret var indleveret inden kærefristen (det er typisk her, det bliver »dyrt« at tage fejl, hvad den i kapitel 10 omtalte U 2025.500 H. også viser).

Landsretten admitterede derfor sagen som kæresag.

(Den publicerede kendelse indeholder i øvrigt en for praktiske nørder som mig ganske interessant eftersætning. Sagsportalen kan nemlig slet ikke understøtte en omkvalificering af en sag, og landsretten afsluttede derfor ankesagen og instruerede byretten i at oprette en kæresag. Sådan kan man også løse problemet - men mon ikke man kunne få en tekniker til at udvikle en løsning...?).

2.4. Kontrakære og kontraanke

2.4.1. *U 2024.1588 H – kontraanke og fuldbyrdelse*

Jeg omtalte sidste år U 2023.2728 Ø (FM 2023.13) om fuldbyrdelse over for appelindstævnte ved delvis anke og kontraanke. Den afgørelse er nu stadfæstet (hvis man vil indføre det i marginen på sin Almanak, er det på s. 128).

Sagen vedrørte fuldbyrdelse over for appelindstævnte og rejste derfor spørgsmålet om, i hvilket omfang kontraanke afskærer fuldbyrdelse.

Underinstansens afgørelse var anket af en udlejer, U, der havde indleveret ankestævning inden eksekutionsfristen – og så kan der naturligvis ikke ske fuldbyrdelse over for U.

U havde imidlertid i underinstansen fået delvist medhold, og lejeren, L, nedlagde derfor i ankesvarskriftet selvstændig påstand. Det kunne L fint gøre, for modsat kære stilles der i ankesager ikke krav om kontraanke inden for ankefristen (se herom betænkning 69/1973, s. 167 og 172).

Men – og her bliver det spændende – da L's ankesvarskrift var indleveret efter udløb af eksekutionsfristen, opstod spørgsmålet, om dommen i mellemtiden kunne fuldbyrdes over for U. Det spørgsmål behandler betænkningen, der ligger til grund for § 381, ikke, men det var allerede i U 2000.1251 V (som er fulgt af Vestre Landsret i FM 2010.351) antaget, at en underinstansdom kunne fuldbyrdes, selvom den inden eksekutionsfristen var anket af den (delvist) vindende part.

(Dommen er i dele af litteraturen taget til indtægt for, at der kan ske fuldbyrdelse i denne situation, medmindre ankesvarskrift er indgivet inden for 14 dages-fristen).

Samme fortolkning valgte Østre Landsret i starten af 2023, og i december fik vi altså Højesterets ord for, at de to landsretters fortolkning er rigtig (i øvrigt med en henvisning i domsnoten til netop de to nævnte afgørelser fra Vestre Landsret).

2.5. Retsplejelovens § 368, stk. 1

Vi iler videre til retsplejelovens (ganske mange) appelbegrænsningsregler, som vi tager i den rækkefølge, de fremgår af loven. Vi starter derfor med beløbsbegrænsningsreglen i § 368, stk. 1 (krav om appeltilladelse ved anke af sager med en genstand på ikke over 50.000 kr.), hvorom vi faktisk fik en ganske interessant kendelse:

2.5.1. *U 2024.2851 V (TfK 2024.197) – om retsplejelovens § 368 stk. 1 (i en injuriersag)*

Procesbevillingsnævnet har den 20. juni 2024 under journalnummer 24/11115 meddelt tilladelse til at indbringe sagen for Højesteret.

Det følger af retsplejelovens § 989, at straffesager, der påtales af private, behandles efter retsplejelovens civile regler.

Landsretten fandt, at dette *tillige gjaldt, selvom der ikke nedlægges påstand om straf*, og fandt med henvisning hertil, at retsplejelovens § 368, stk. 1, fandt anvendelse ved appel af en afgørelse i en injuriersag (der var behandlet i den civile retspleje) – og da der i sagen var nedlagt påstand om godtgørelse med 10.000 kr., var den beløbsmæssige betingelse for anke uden Procesbevillingsnævnets tilladelse ikke opfyldt.

Afgørelsen fremstod for mig ved første læsning ligetil. Det er jo, hvad der står i bestemmelsen. Omvendt er det et spørgsmål, som må formodes at have stor praktisk betydning, og der er muligt flere nuancer i sagen - hvad landsrettens særskilte omtale af betydningen af en eventuel påstand om straf og af ankereglerne for sager, hvori der (tillige) er rejst *offentligretlig* tiltale, også viser.

Personligt hælder jeg som anført til både den analyse og det resultat, landsretten nåede. Men jeg er da spændt på at se Højesterets behandling af spørgsmålet.

(Og så kan man måske gøre en note. Det har jeg i hvert fald gjort. For i afsnit 2.9. omtaler jeg FM 2023.218, der fastslog, at retsplejelovens § 389 a fandt anvendelse på en privat straffesag, og således besvarede omtrent samme spørgsmål på omtrent samme måde. Jeg tænker, at vi – når Højesteret får afgjort appelsagen – også må genbesøge den kendelse).

2.6. Retsplejelovens § 368, stk. 4

Det blev i år til to afgørelser om retsplejelovens § 368, stk. 4 (det er den om anke direkte fra Sø- og Handelsretten til Højesteret).

De overordnede præmisser kender vi, så lad os nøjes med at få noteret sagerne.

2.6.1. U 2024.2115 H – direkte anke fra Sø- og Handelsretten til Højesteret

Højesteret tillod i denne sag en anke direkte fra Sø- og Handelsretten, og vi fik dermed en beslutning, der kan tjene som eksempel på »princiabel og videregående samfundsmæssige betydning«-kriteriet i retsplejelovens § 368, stk. 4.

Den materielle tvist angik et spørgsmål om fortolkning af konkurrenceloven, og mere specifikt, om Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen kunne anvende materiale »på tværs« af bestemmelser (altså bruge materiale indhentet i en sammenhæng under en efterfølgende sag om overtrædelse af loven).

Det spørgsmål er umiddelbart væsentligt at kende svaret på, både for de håndhævede myndigheder og for virksomhederne, og da spørgsmålet ikke tidligere har været prøvet ved Højesteret (og ikke har noget klart svar i lovteksten eller motiverne), var begge kriterier efter § 368, stk. 4 opfyldt.

(Det kan bemærkes, at parterne havde været *enige* om sagens principielle karakter.

Som skrevet flere gange er det ikke i sig selv nok til, at en sag er principiel, men det vejer alt andet lige ofte tungt, hvis en offentlig myndighed erklærer, at afklaringen af et bestemt retsspørgsmål har væsentlig betydning for dens virke).

2.6.2. Højesterets beslutning af 23. august 2024 – om retsplejelovens § 368, stk. 4

Sag BS-8841/2024 – sagen bliver næppe trykt.

Højesteret tillod direkte anke af en af SØ- og Handelsretten afsagt dom om tildeling af aktieoptioner (med præmisser der er så kortfattede, at de ikke kan bære en analyse).

2.7. Retsplejelovens § 368 a

Afvisning af udsigtsløse anker er både de lege lata og de lege ferenda et interessant emne. Sidstnævnte fordi reglen på en helt umiddelbar måde begrænser det grundlæggende – og grundlovsfæstede – 2-instans princip (der er genstand for en særskilt omtale i en ganske læseværdig artikel i »retsplejeloven 100 år«). Det er der naturligvis mange andre regler, der gør. Det føles blot gennemsnitligt mere indgribende for parterne, når afvisningen begrundes med, at anken er »udsigtsløs«.

Hovedværket er naturligvis Fenger og Kjærulffs »Appeltilladelser«, der for få dage siden kom 2. udgave, mens de vigtigste generelle præmisser findes i Højesterets afgørelser U 2019.3521 H og U 2020.2511 H – men der kommer altså løbende nyt til.

Det er samtidig et emne, som absolut ikke er udtømt, hvad den fortsatte strøm af sager, som med Procesbevillingsnævnets tilladelse indbringes for Højesteret, bevidner (og der er flere på vej!).

En del af forklaringen er, at retspraksis har givet bestemmelsen et ganske bredt anvendelsesområde set i forhold til, hvad motiverne umiddelbart lagde op til – og så bliver det jo nødvendigt løbende at drage grænserne.

For mens reglen i forarbejderne blev beskrevet (primært) som et værn mod rene kreditanker, har landsretternes praksis – som overordnet er tiltrådt af Højesteret – udvidet bestemmelsen til at omfatte dét, jeg i min egen undervisning kalder »åbenbart grundløse anker«.

Den nævnte udvidelse er sket gradvist, men skal man alligevel pege på et skæringspunkt må det være U 2016.3335 H (se også U 2016 B s. 239 ff. om afvisning af udsigtsløse anker).

Afgørelsen har jeg altid haft det svært med, fordi byrettens materielle afgørelse efter min opfattelse er forkert (byretten fandt ikke, at forelæggelse af en personskadesag for Arbejdsskadestyrelsen – nu Arbejdsmarkedets Erhvervssikring – havde afbrudt forældelsen. Det svarede nok til den dagældende praksis, men i tiden

mellem byrettens afgørelse og Højesterets kendelse om § 368 a traf Højesteret i U 2015.2445 H afgørelse om, at sådanne forelæggelser som udgangspunkt har forældelsesafbrydende virkning. Den dom har jeg selv skrevet om i U 2015 B s. 259, hvilket forklarer min særlige interesse for lige præcis den sag).

Uanset om man måtte dele min (materielle) bekymring, så er sagen nødvendig at kende for det processuelle spørgsmål, fordi Højesteret ved kendelsen klart accepterede, at landsretten foretog en egentlig materiel prøvelse af ankesagen som led i afvisningen.

Og når man accepterer det, så opstår spørgsmålet jo: *Hvor grundigt kan en sag prøves efter retsplejelovens § 368 a.*

Som jeg overordnet læser praksis, har landsretterne gradvist testet vandende ved netop at undersøge, *hvor langt*, man forsvarligt kan gå – det mener jeg at kunne se både i de sager, der afvises; i landsretternes præmisser, når sagerne afvises; og i omkostningsafgørelserne, der med sagsomkostninger på både 20.000, 30.000 og senest 50.000 kr. synes at udtrykke, at der som led i afvisningsspørgsmålet har været ganske omfattende skriftveksling.

Vender man sig mod Højesterets praksis kan den – stadig efter min opfattelse – forsigtigt sammenfattes derhen, at Højesteret har accepteret størstedelen af landsretternes tilløb til en udvidet prøvelse, jf. senest U 2020.2511 H, der udtrykkeligt accepterer, at landsretterne i medfør af bestemmelsen kan foretage en »forhåndsprøvelse« (og vel også udtrykker, at Højesteret er villig til at overlade et ikke ubetydeligt skøn over den konkrete sags »udsigtsløshed« til landsretterne) – men ikke alle, jf. de i Almanakken 2023 omtalte U 2023.589 H og U 2023.1182 H.

Netop denne forhåndsprøvelse skrev jeg en del om sidste år, hvor det i særlig grad var U 2023.1779/2 Ø, der bragte mig ud i mere vidtgående de lege ferenda betragtninger. Min indsigelse var, at der – særligt tydeligt i den sag – var tale om en realitetsprøvelse med et indhold, som ikke passer ind under retsplejelovens § 368 a (og i det hele taget, at det i sager, hvor retterne faktisk foretager en egentligt, materiel prøvelse, bør ske inden for de almindelige rammer for realitetsprøvelse af ankesager). Sat på spidsen: Hvis sagen alligevel kræver omfattende indlæg fra parterne, og retten føler sig kaldet til at skrive grundige præmisser, der tager stilling til vanskelige bevisspørgsmål og/eller juridiske fortolkningsspørgsmål, så havde det efter min opfattelse være mere retvisende at admittere sagen – og så kan landsretten jo altid træffe afgørelse om skriftlig behandling, hvis det er vurderingen, at en mundtlig hovedforhandling er unødvendig.

Nuvel. Jeg vil stoppe digressionen her og i stedet koncentrere mig om at beskrive den praksis, der i år kom til.

For at få lidt struktur på et langt kapitel starter jeg – som jeg efterhånden har for vane – med *sagerne om den konkrete vurdering af sagens »udsigtsløshed«*, og jeg

forsøger i den forbindelse at lægge sagerne i (sådan nogenlunde) orden efter, hvor tæt på forarbejdernes beskrivelse af reglens område, jeg synes afgørelsen er (sagerne er med andre ord sorteret efter håbløshed).

Det betyder, at vi starter med **U 2024.5466 Ø** (2.7.1.) om gyldigheden af en leasingaftale, **U 2024.5289 Ø** (2.7.2.) om ret til et kælderrum, og **U 2024.5379 Ø** (2.7.3.) om betaling for stjålet strøm. Alle tre sager blev afvist som udsigtsløse, og læser man byretternes underliggende afgørelser, forstår man godt det udfald. Nævnes skal dog, at den sidste afgørelse, U 2024.5379 Ø, vedrørte et krav på over en million kr. Det nævner jeg særskilt, fordi den viser, at *en stor sagsgenstand – efter landsretternes praksis – ikke i sig selv gør retsplejelovens § 368 a uanvendelig* (en pointe, som jeg kommer til at gentage lige straks).

Fra den fjerde afgørelse, **U 2024.4653 Ø** (2.7.4.) bliver sagerne sværere – og inviterer i højere grad til den diskussion, jeg også har berørt i indledningen til dette kapitel. At sagen – en tvist om ulovlig udlodning – blev afvist, kan jeg nok grundlæggende godt forstå. Men i hvert fald to forhold tiltrak sig min opmærksomhed. For det første *sagens genstand* på 4,5 mio. kr. Det kunne have givet anledning til at overveje, om sager af en vis størrelse ikke (næsten) altid bør admitteres – det er vel i sig selv en god grund, når uenigheden vedrører millioner. Det mente landsretten ikke (sagen skal her lægges sammen med U 2024.5379 Ø). For det andet omkostningsafgørelsen, der med *tilkendte omkostninger på 50.000 kr.*, så vidt jeg kan se, tager rekorden for denne sagstype. Man skal selvfølgelig passe på med, hvad man indlægger heri (omkostningsudmålingen skal jo også ses i lyset af sagsværdien) – men det synes igen at illustrere, at landsretterne er villige til at anvende § 368 a, *selvom sagens afgørelse kræver en ikke ubetydelig skriftveksling*.

Og til sidst fik vi med **U 2024.1923 H** (2.7.5.) en enkelt afgørelse fra Højesteret – men det var så også i et tilfælde, hvor landsrettens afvisningsdom blev omgjort. Afgørelsen illustrerer for mig at se *rammerne for den juridiske fortolkning/subsumption* som led i en afgørelse efter § 368 a (men jeg fandt i analysen også plads til nogle spredte overvejelser om, hvordan Højesteret kunne tænkes at se på sager med stor økonomisk værdi...).

Det blev en lang gennemgang, så jeg vil sammenfatte min sammenfatning.

Vi lærte i år, at landsretterne (stadig) er villige til at foretage en egentlig »forhåndsprøvelse« af ankesager – men fik også illustreret, at hovedområdet for § 368 a er sager med et forholdsvist overskueligt faktum, og hvor appellanten ikke anfører nye anbringender eller beviser (U 2024.5466 Ø, U 2024.5289 Ø og U 2024.5379 Ø) – og her skal jeg lige huske at nævne **U 2024.469 Ø** (2.7.6.), der illustrerer, at hvis de nye beviser eller anbringender *er prækluderet eller af andre grunde ikke kan admitteres*, må sagen (også) betragtes som uden nyt processtof.

Vi lærte videre, at en sags værdi ikke (næppe) i sig selv udelukker afvisning, idet hverken en sagsgenstand på 1,2 millioner kr. (U 2024.5379 Ø) eller 4,5 millioner kr.

(2024.4653 Ø) var en hindring for afvisning – men her holder jeg døren åben for, at Højesteret kan se anderledes på sagen (U 2024.1923 H).

Vi fik demonstreret, at landsretterne er villige til at anvende § 368 a, selvom sagens afgørelse kræver ikke ubetydelig skriftveksling (U 2024.4653 Ø), og at landsretterne som led i vurderingen er villige til at foretage egentlig juridisk fortolkning (U 2024.5379 Ø) – men fik fra Højesteret også præciseret, at området for en sådan fortolkning må være retsområder, hvor retsreglens anvendelse enten er rimelig klar eller afklaret i tidligere praksis (U 2024.1923 H). Man kan med andre ord ikke »bryde nyt land« i en afgørelse efter retsplejelovens § 368 a.

Fra bestemmelsens første led (»ikke udsigt til«) skal vi videre til andet led og vurderingen af, om »andre grunde« taler for prøvelse.

Her ligger praksis efter min forståelse rimelig fast, forstået sådan, at Højesteret efterhånden har identificeret en række typetilfælde (typisk sager om familieretlige spørgsmål), hvor partens *personlige interesse i sagens udfald* udelukker anvendelsen af § 368 a.

Se på dette område navnlig U 2021.502 H om forældremyndighed og med udtrykkelig henvisning hertil TFA 2021.237. Samme resultat nåede landsretten i U 2016.3826 V. Se omvendt U 2018.3389 Ø, som jeg dog kan være i tvivl om efter Højesterets dom fra 2021. De omtalte sager vedrører alle forældremyndighed og kan ikke uden videre udstrækkes til alle familieretlige tvister. Se således U 2015.859 V om faderskab, der dog også kan overvejes efter 2021.

I år fik vi på dette punkt navnlig praksis om *samværsager og forældremyndighed*, og de afgørelser kan det godt svare sig at læse kronologisk og med blik for deres sammenhæng.

Først fik vi **U 2024.469 Ø** (2.7.6.), hvor landsretten anvendte bestemmelsen på en sag om samvær. Den afgørelse er efter min opfattelse (allerede) retshistorie.

Dernæst fulgte **U 2024.3667 H** (2.7.7.), som af flere grunde er interessant. Sagen vedrørte forældremyndighed – men sprang herudover i øjnene derved, at landsretten først afviste sagen, *efter den var færdigforberedt*. I min analyse sætter jeg lidt ord på, hvorfor jeg ikke er sikker på, at retsplejelovens § 368 a kan anvendes så sent. Det tog Højesteret ikke stilling til, for her faldt sagen på, at den pågældende *sagstype almindeligvis ikke kan afvises*. Præmisserne er så instruktive, at de fortjener citat i indledningen:

»[Sager] om forældremyndighed og bopæl har en sådan særlig betydning for den ankende part, at afvisning efter retsplejelovens § 368 a kun kan finde sted, hvis der foreligger særlige omstændigheder. «

Og endelig fik vi med **U 2025.116 H** (2.7.8) et præjudikat om en sætning, vi ikke har

set før. For efter at have fastslået, at retsplejelovens § 368 a normalt ikke kan anvendes på sager om samvær (og dermed bekræfte en formodning, jeg i et par år har haft), viser Højesteret, hvornår »særlige omstændigheder« gør, at retsplejelovens § 368 a kan anvendes, selvom »andre grunde« (sagens betydning) taler imod afvisning.

Med årets afgørelser har jeg fundet anledning til kort at samle op på status for afvisning af sager på det familieretlige område. Det virkede tiden moden til – og det kan gøres ret let.

I sager om familieretlige forhold er der sådanne personlige interesser på spil, at »andre grunde« taler imod afvisning.

Det er tilfældet i sager om *forældremyndighed*, jf. U 2021.502 H og U 2024.3667 H, der som citeret gør udgangspunktet helt eksplicit. (Det samme var tidligere antaget i U 2016.3826 V, mens jeg i år godt tør skrive, at den modsatrettede afgørelse i U 2018.3389 Ø ikke kan opretholdes).

Det er tilfældet i sager om *samvær*, jf. U 2025.116 H (forudsætningsvist), der indebærer, at TFA 2023.229 V og U 2024.469 Ø ikke kan opretholdes.

Det er derimod stadig *uafklaret i sager om faderskab*, hvor Østre Landsret i den eneste trykte afgørelse, TFA 2021.237 Ø, fandt bestemmelsen anvendelig. Skal jeg gætte på, hvad Højesteret vil sige, er jeg imidlertid ikke i tvivl om, at svaret vil være det samme som i samværsager: Reglen kan (som det klare udgangspunkt) ikke anvendes.

Sagens personlige betydning indebærer i alle tilfælde, at retsplejelovens § 368 a *som udgangspunkt* ikke kan anvendes – men der er (formentlig) ingen sagstyper, hvor reglen aldrig kan anvendes. Og her tror jeg så, at forskellen på de enkelte sagstyper igen kan få betydning; for der er trods alt forskel på forældremyndighed og samvær, og der er derfor også grund til at kræve (lidt) mindre af de særlige omstændigheder, før en sag om samvær (alligevel) afvises, end en tilsvarende sag om forældremyndighed.

Dermed kom vi i mål med årets highlights om § 368 a (krydret med mine personlige indspark). Eller næsten.

Jeg har nemlig en kort afsluttende bemærkning. Sidste år omtalte jeg U 2023.845 Ø, der rejste et – i min bog – ganske interessant spørgsmål: Finder reglen i § 368 a overhovedet anvendelse i sager fra Sø- og Handelsretten (spørgsmålet forsøges besvaret i ET 2023. s. 197 ff.). Den sag havde Procesbevillingsnævnet tilladt indbragt for Højesteret, og jeg forventede derfor en afgørelse i starten af 2024. Afgørelsen er stadig ikke kommet, og jeg må derfor gå ud fra, at sagen (måske af andre grunde) er hævet eller forligt.

Det betyder ikke, at spørgsmålet ikke fortjener et svar – men vi må nok væbne os med lidt mere tålmodighed.

2.7.1. U 2024.5466 Ø (FED 2024.83) – om retsplejelovens § 368 a

Vi starter som lovet fra starten – og med de afgørelser, hvor spørgsmålet alene var, om sagen efter en konkret vurdering kunne forventes at få et andet udfald. Dem tager vi – sådan nogenlunde – fra »let« til »svær« (eller på en håbløshedsskala startende fra helt håbløs, for nu at blive i terminologien).

Den første sag udsprang af det, der vel næsten må kaldes et typeområde for § 368 a (måske faktisk *typeområdet* i trykt praksis). Den vedrørte nemlig en leasingaftale. Konkret udsprang sagen af leasingtagers manglende betaling af en restgæld, og hovedspørgsmålet var i den forbindelse, om leasingaftalen var gyldig. Der var under sagen ikke uenighed om kravets opgørelse, og det eneste spørgsmål havde derfor været, om den person, der havde indgået leasingaftalen, var tegningsberettiget.

Byretten havde besvaret spørgsmålet bekræftende – og når man læser dommen, sidder man med en fornemmelse af, at det var med god grund.

Mere centralt, så havde byretten adgang til alt det relevante faktum (som var relativt begrænset) og havde på den baggrund afgjort et nogenlunde afgrænset vurderingsspørgsmål. Der var ikke i ankestævningen gjort nye anbringender gældende, og der var ikke varslet ny bevisførelse.

Og med den beskrivelse er vi i et af de i retspraksis accepterede hovedområder for bestemmelsen: Overskuelige sager, hvis afgørelser beror på et eller få afgrænsede spørgsmål, som er velbelyst for byretten, og hvor det af ankestævningen fremgår, at landsretten kan se frem til at skulle foretage samme vurdering af samme beviser.

Jeg kom ved læsning af afgørelsen til at tænke på U 2016.1145/2 H (der sjovt nok også handlede om en leasingaftale af en Mercedes Benz, og faktisk var både leasinggiver og leasinggivers advokat den samme). Det var den dom, hvor Højesteret »udvidede« bestemmelsens område udover det, der klart fremgik af forarbejderne (rene kreditanker) til at omfatte det, der i dag er hovedområdet (åbenbart grundløse anker); og det var i en helt sammenlignelig situation (se herom Almanakken 2020 s. 99 ff. og navnlig s. 101 om U 2020.2511 H).

2.7.2. U 2024.5289 Ø – om retsplejelovens § 368 a

Vi fortsætter med afvisningsagerne.

Sagen drejede sig om en andelshavers særskilte ret til et kælderrum. A og B fik i byretten medhold i en eksklusiv brugsret til kælderrummet, der fandtes at tilhøre deres andel, hvilket navnlig blev begrundet med, at andelsboligforeningens formand havde forklaret, at kælderrummet hørte til den andel, A og B havde erhvervet.

Der var ikke i ankestævningen fremkommet nye synspunkter eller nye anbringender, og landsretten havde derfor et udmærket grundlag for at vurdere, at anken

var åbenbart grundløs. Med andre ord en afgørelse i samme »spor« som den netop omtalte.

2.7.3. U 2024.5379 Ø (FED 2024.99) – om retsplejelovens § 368 a

Den tredje sag vedrørte et erstatningskrav, der var fremsat i forbindelse med, at et skunklaboratorium havde stjålet strøm (betaling for merforbrug af strøm). I sig selv er det jo en ret interessant sætning, og sagen havde herudover det karakteristika, at der var tale om en ikke ubetydelig genstand: 1,2 mio. kr.

Alligevel afviste landsretten anken.

Baggrunden helt kort. I byretten fik sagsøger *medhold*, bl.a. fordi byretten fandt grundlag for at lempe bevisbyrden for tabets størrelse, og det var altså skunklaboratoriet, der ved anke ønskede at få nedsat betalingspligten.

Centralt i anken var netop spørgsmålet om beviskravet – og på det punkt var byretten på ret sikker grund. Der er nemlig praksis for lempelse af beviskravet i netop denne type sager, jf. U 2022.4437 Ø.

Det gjorde samtidig landsrettens opgave lettere.

Afgørelsen fik mig umiddelbart til at tænke på den nylige afgørelse fra Højesteret i U 2024.1923 H, der *omgjorde* en afgørelse om afvisning fra landsretten (se om denne længere nede i afsnittet). I den sag – der vedrørte erstatning i forbindelse med salg af en andel – lagde Højesteret vægt på, at »anvendelsen af en abstrakt prisdifference som grundlag for tabsopgørelsen [...] er ikke lovreguleret, og principperne [...] fastlægges derfor gennem retspraksis. Der ses ikke at foreligge retspraksis om anvendelsen af en abstrakt prisdifference [i en sag af den pågældende karakter].«

Den præmis er til at forstå, men den peger også på den helt centrale forskel set i forhold til den her omtalte sag (og begrundelsen for, at jeg lægger denne afgørelse op med de »lette« sager). Her var der nemlig klare præjudikater, og der var derfor et ret sikkert grundlag for landsrettens skøn over, om ankesagen kunne forventes at få et andet udfald.

2.7.4. U 2024.4653 Ø – om retsplejelovens § 368 a

Og med de tre »lette« afgørelser af vejen, går jeg videre til to vanskeligere sager. Vi starter med en sag fra Østre Landsret, som (igen) fik mig til at overveje, om området for retsplejelovens § 368 a efterhånden er blevet for stort.

Afgørelsen er først og fremmest værd at notere sig for den relativt store sagsværdi. Udlodningen var således på 4,5 mio. kr., og kendelsen illustrerer dermed (på ny), at § 368 a principielt kan anvendes også på sager med en større genstand, når ikke parternes interesse af andre grunde er særligt tungtvejende.

Afgørelsen er dernæst værd at læse for landsrettens prøvelse af den materielle sag, der ledsages af en omkostningsudmåling på 50.000 kr. til hver af de indstævnte selskaber.

Afgørelsen er på dette punkt ikke helt let at analysere, og mine bemærkninger må læses med respekt for, at vi her er på et område, hvor præmisser let overfortolkes.

Præmisserne er omfattende (hvilket peger på en grundig prøvelse), men er i indholdet ikke decideret vidtgående, idet landsretten fortrinsvis beskæftiger sig med spørgsmålet, om *byrettens vurdering umiddelbart fremstår korrekt*. Det svarer for så vidt til prøvelsesetemaet i de fleste sager.

Omvendt peger omkostningsudmålingen vel på, at præmisserne faktisk kan læses som en »lightprøvelse« af hele sagen (den høje udmåling må rimeligvis ses som udtryk for, at landsretten har fundet det nødvendigt, at det indstævnte selskab afgav grundige bemærkninger). Det ligner flere af de mere vidtgående nyere kendelser og nok særligt U 2023.1779/2 Ø. Netop den kendelse forholder jeg mig til med en forsigtig skepsis i Almanakken 2023, s. 113, og den her omtalte kendelse gav for mig anledning til samme overvejelser.

Ved første gennemlæsning var jeg faktisk tæt på at skrive, at afgørelsen er endnu et skridt i den retning (og at mine bemærkninger i sidste års almanak måske snart må betegnes som de lege ferenda), men ved en genlæsning hælder jeg til, at afgørelsen ikke er så vidtgående.

Det rejser så bare spørgsmålet, om der inden for en sådan begrænset prøvelse bør være behov for omfattende partsindlæg – min egen intuition er her stadig, at hvis spørgsmålet kræver et advokatarbejde, der kan takseres med 50.000 kr., så burde man have realitetsprøvet sagen (og hvis det var fordi man mente, at sagen burde afgøres alene på skriftveksling, så kunne og burde man under ankesagen have truffet afgørelse herom).

2.7.5. U 2024.1923 H – om retsplejelovens § 368 a

Med den næste sag bevæger vi os til Højesteret (for første og eneste gang i sagerne om »udsigtsløshed«).

Højesteret *omgjorde* her landsrettens dom, og også af den grund fortjener afgørelsen en grundig læsning.

Sagen handlede helt overordnet om mangelsbeføjelser ved køb af en fast ejendom. Der var – som det ofte er tilfældet i sager om fast ejendom – tale om en ikke ubetydelig sagsgenstand.

(Konkret var genstanden 250.000 kr. mellem private parter, hvilket efter min forståelse placerede landsrettens afvisningsdom i den øverste ende af det økonomisk spænd for, hvor vi hidtil havde *set* reglen anvendt. Jeg skriver her *placerede* og

havde set i datid, fordi der senere på året kom afgørelser om afvisning af sager med langt højere sagsgenstand. Dem har jeg omtalt ovenfor. Der er ingen tvivl om, at landsretspraksis (nu) er, at også sager med en ganske betydelig genstand kan afvises.)

At sagens genstand er stor, kan næppe i sig selv være afgørende – lovgiver har hverken sat eller forudsat en beløbsgrænse – men det ville efter min opfattelse ikke være uberettiget, hvis man inddrog sagens genstand ved vurderingen af, om sagen af »andre grunde« burde admitteres (dette led har jo netop til formål at lade landsretten tage højde for sagens betydning for parten. Som skrevet ovenfor har sagens genstand ikke endnu været udslagsgivende – men jeg gad da godt se, hvad Højesteret siger til en afvisningsdom i en sag om et millionbeløb mellem private parter...).

Det var da heller ikke sagens genstand, der blev udslagsgivende. I stedet lagde Højesteret vægt på sagens juridiske tvist: Anvendelsen af principperne om abstrakt prisdifference som grundlag for erstatningsopgørelsen. Højesteret fandt ikke, at der i relation til den omhandlede sagstype fandtes trykt retspraksis om brugen af dette princip, og *allerede derfor* burde sagen ikke være afvist.

Accepterer man Højesterets beskrivelse af det omtvistede spørgsmål, virker konklusionen rimelig. Når sager afvises efter § 368 a, er det fordi svaret er oplagt. Det må i reglen kræve, at faktum ligger fast (og ikke kan forventes ændret i anken), og at dette faktum lader sig subsumere under en nogenlunde »ligefrem« retsregel.

Hvis det er dét, sagen siger, så er den både let at læse, forstå og anvende. Og det tror jeg er tilfældet.

(Og så et lille efterskrift. Jeg læser nemlig typisk også de redaktionelle noter til Højesterets domme. Det gør jeg om muligt inden færdiggørelsen af mit nyhedsbrev, men altid *efter* jeg har skrevet min egen analyse, fordi jeg så kan bruge dem som indikation for, om der er vinkler på sagen, jeg har overset eller misforstået. Og ved læsningen af noten til denne sag noterede jeg mig, at der henvises til i alt 4 højesteretsdomme, hvoraf de 2 er afgjort med henvisning til sagens betydning for parten. Det kunne tale for, at afgørelsen også skal medregnes som et eksempel på »sagens betydning«, her forstået som sagens økonomiske betydning. I givet fald er afgørelsen en mulig modvægt til i hvert fald to af de afgørelser, jeg har omtalt ovenfor).

2.7.6. U 2024.469 Ø (TFA 2024.84/1) - om retsplejelovens § 368 a (samværsag)

I årets første afgørelse om »andre grunde« (sagens betydning) afviste landsretten en anke af en samværsag under henvisning til, at der ikke var udsigt til, at sagen ville få et andet udfald (bl.a. fordi den pågældende bestemmelse opstiller et meget klart – og vanskeligt fravigeligt – udgangspunkt. Det er i sådanne sager alt andet lige lettere at forhåndsvurdere sagens sandsynlige udfald).

Afgørelsen er interessant på to punkter.

For det første fordi appellanten faktisk havde fremført en række nye påstande og anbringender. Landsretten kunne imidlertid umiddelbart konstatere, at disse under ankesagen ville være afskåret (jf. retsplejelovens § 384), og tillagde dem derfor ikke betydning ved vurderingen efter § 368 a. Det virker som en fornuftig fremgangsmåde i almindelighed, at landsretten kan bortse fra nyt processtof (og herunder også beviser), hvis det er *klart, at dette ikke vil kunne admitteres*.

For det andet fordi sagen udsprang af det familieretlige område, hvor der undertiden er større tilbageholdenhed med at anvende § 368 a, jf. de i indledningen nævnte præjudikater.

Den her omtalte afgørelse vedrørte *samvær*, der vel er mindre indgribende end en sag om forældremyndighed, men vi nærmede os et grænseområde.

(Og senere på året fik vi fastslået, at sådanne sager *som udgangspunkt ikke kan afvises*, hvilket efter min opfattelse betyder, at den her omtalte kendelse allerede er retshistorie).

2.7.7. U 2024.3667 H (TFA 2024.279/1) – om retsplejelovens § 368 a i forældremyndighedssag (lang analyse)

I den næste sag kom Højesteret på banen – og det gav mig anledning til en ganske lang analyse. Dele af denne har jeg flyttet op i den tematiske indledning, men for sammenhængens skyld har jeg beholdt de vigtigste trin i analysen nedenfor.

Igen var der tale om en sag, hvor Højesteret *omgjorde* landsrettens afgørelse om afvisning – og hvor det derfor er værd at læse forløbet lidt grundigt (Landsrettens afgørelse er tilgængelig i domsdatabasen, men er ikke særskilt trykt).

Sagen var en familieretlig tvist, hvor et barn havde fået bopæl ved faren, efter moderen blev anholdt for drabsforsøg (hun blev senere dømt). Efter hendes løsladelse udspillede et noget kringlet forløb sig, som det for den procesretlige analyse ikke er nødvendigt at kende. For analysen er det nok at vide, at summen af det hele var, at der – efter parterne i mellemtiden havde aftalt, at barnet havde bopæl ved moderen – blev truffet midlertidig afgørelse om bopæl ved faderen, mens moderen fik midlertidigt samvær i stærkt begrænset omfang.

Herefter fulgte et processuelt noget kringlet forløb, som man til gengæld skal kende for at forstå afgørelsen. Moderen indbragte familierettens afgørelse for landsretten, hvor sagen blev forberedt og berammet til hovedforhandling. Denne måtte imidlertid aflyses, og landsretten oplyste i den forbindelse, at man havde overvejet, om sagen skulle afvises, og nu ønskede parternes bemærkninger efter § 368 a.

Efter at have hørt parterne, traf landsretten afgørelse om afvisning, og den afgørelse blev altså indbragt for Højesteret.

Forløbet giver anledning til nogle overvejelser allerede inden omtalen af Højesterets dom.

For det første, fordi det vel er værd at overveje, om man overhovedet kan anvende § 368 a så sent. Bestemmelsen fastsætter ingen frister, men omvendt er ordlyden, at landsretten kan »afvise at behandle en sag«, og formålet med bestemmelsen er at undgå unødvendige ankesager. Hverken ordlyden eller formålet gør det til en oplagt fortolkning, at bestemmelsen kan anvendes i en sag, der er færdigforberedt.

For det andet – men nært beslægtet – fordi landsrettens præmisser tyder på en realitetsprøvelse. Det kan ikke overraske, når nu sagen afvistes så sent i forløbet. Men det giver anledning til at gentage en pointe, jeg har fremført før: Hvis en afgørelse efter § 368 a får et omfang, hvor der er tale om en de facto realitetsprøvelse af sagen, så bør landsretterne efter min opfattelse afstå fra at afvise sagen. Det skrev jeg sidste år om U 2023.1779/2 Ø, og det står jeg fortsat ved. Dels har resultatet i så fald ikke været så oplagt, at anken er »grundløs«. Dels hører rettens realitetsprøvelse sammen med en færdigforhandlet sag.

For det tredje – og her rammer vi kernen i Højesterets prøvelse – var afgørelsen på overfladen tvivlsom. Afvisning af en sag efter § 368 a kræver under alle omstændigheder *både*, at der ikke er udsigt til, at sagen får et andet resultat, og at hensynet til parten ikke taler (afgørende) imod afvisning. Her ved vi fra praksis, at der i tvister om familieretlige spørgsmål sjældnere er grundlag for afvisning, end det er tilfældet i f.eks. kommercielle tvister.

Det er også den linje Højesteret vælger – og det med præmisser, som er både meget klare, og som giver anledning til en lidt mere firkantet systematik.

Højesteret skriver nemlig: »at sager om forældremyndighed og bopæl har en sådan særlig betydning for den ankende part, at afvisning efter retsplejelovens § 368 a kun kan finde sted, hvis der foreligger særlige omstændigheder. «

Det er altså til at tage og føle på.

(Og så skal vi faktisk i et lille postscript genbesøge U 2024.1923 H, der er omtalt to afsnit ovenfor. I forbindelse med den sag skrev jeg afslutningsvist, at jeg på grund af de i domsnoten nævnte afgørelser kunne få de tanke, at Højesteret også havde skelet til sagens værdi, og dermed betydning for parten. Det var derfor interessant at læse domsnoten til den her omtalte sag – der jo klart handlede om sagens betydning – fordi man her fandt en henvisning til U 2024.1923 H. Den henvisning skal man passe på ikke at overfortolke. Henvisningen står i den præmis, der beskriver reglens generelle indhold – og på samme måde indeholder den citerede afgørelse en sætning, der generelt beskriver § 368 a. Men det er da en besnærende tanke, at Højesteret ved afgørelsen i .1923 H har haft øje for, at en tvist om en kvart million mellem private personer er betydningsfuld.)

2.7.8. U 2025.116 H (TFA 2025.3) – om retsplejelovens § 368 a

I årets sidste sag om § 368 a tiltrådte Højesteret en afgørelse fra Vestre Landsret om at afvise anke af en sag om (ophævelse af) samvær med præmisser, som gør dommen *meget* læseværdig.

Som det vil være fremgået af analyserne ovenfor, har der i landsretterne været en praksis, hvor bestemmelsen har været anvendt på visse familieretlige sager, hvor man nok kunne have argumenteret for, at sagens betydning for parten gjorde bestemmelsen uanvendeligt.

Og med årets sidste afgørelse om emnet, fik vi endelig Højesteret på banen med et præjudikat, der siger to vigtige ting.

For det første – og her skal man læse begrundelsen, ikke kun resultatet – bekræfter Højesteret den fornemmelse, jeg også har haft om, at sager om samvær er så betydningsfulde for parterne, at de som udgangspunkt ikke kan afvises. Herefter kan TFA 2023.229 V og U 2024.469 Ø ikke uden videre opretholdes.

For det andet uddyber Højesteret, hvad der i en konkret sag kan føre til, at man *undtagelsesvist* afviser, selvom sagen har stor betydning for parten (der er altså tre led: er sagen egnet til afvisning; er sagen af særlig betydning, således at den af den grund ikke kan afvises; er der alligevel sådanne omstændigheder, at sagen skal afvises).

I denne del af præmisserne henviser Højesteret til de særlige grunde, der er anført af landsretten. Læser man dommen herfra kan man se, at der *ikke* er foretaget en analyse i samme modus som ved Højesteret, men at landsretten konkret og grundigt har begrundet, hvorfor sagen må forventes at få samme udfald (altså samme model som i alle andre sager).

Man må derfor rimeligvis læse afgørelsen derhen, at sager, der har væsentlig betydning for parten, kun kan afvises, hvis det er overmåde oplagt, at sagen ikke får et andet udfald (i den konkrete sag var det et centralt tema, at den pågældende forælder var meddelt tilhold over for barnet – der i øvrigt ikke ønskede ophold ved denne forælder – og at vedkommende efter eget udsagn havde overtrådt dette tilhold flere gange, for hvilket han havde været varetægtsfængslet.)

Afgørelsen ser jeg som udtryk for, at en anke kan være så åbenlyst grundløs, at den uanset hvad kan afvises (og måske også som udtryk for, at man ved vurderingen af sagens betydning er villig til at tage et hensyn til barnet, der havde udtalt sig imod samvær ved en børnesagkyndig samtale); men jeg ser ingen ladeport åbne op for afvisning i hverken denne eller andre sagstyper om personlige emner.

(Jeg noterer mig i øvrigt, at Højesteret *ophævede* sagens omkostninger. Det ser jeg i sammenhængen som udtryk for, at dommen netop er det første præjudikat af

sin art; om muligheden for *alligevel* at afvise en sag, som ellers efter sin art burde admitteres, også selvom den er »almindeligt udsigtsløs«).

2.8. Retsplejelovens § 389

Vi går fra anke til kære, og dermed fra retsplejelovens § 368 (og § 368 a) til § 389 (og straks nedenfor § 389 a).

Om denne bestemmelse fik vi i 2024 to afgørelser.

Den første, **FM 2024.32** (2.8.1.), fastslår, at retsplejelovens § 389, stk. 2 finder anvendelse ved kære at skifterettens afgørelser efter dødsboskifteloven (og det samme må antageligt retsplejelovens øvrige anke- og kærebegrænsningsregler gøre).

Den anden, **U 2024.1289 Ø** (2.8.2.), gentager og illustrerer en væsentlig modifikation til reglen, som landsretterne flere gange har haft lejlighed til at anvende. For mens *udgangspunktet er, at det er appellants påstand, der afgør sagens værdi*, så kan (skal) landsretten foretage en prima facie vurdering af, om der er *realitet i denne påstand* (jf. nærmere herom min analyse, hvor jeg også forsøger at medtage de relevante præjudikater, så man har praksis samlet et sted).

2.8.1. FM 2024.32 – om retsplejelovens § 389, stk. 2 i sag omfattet af dødsboskifteloven

Det følger af dødsboskiftelovens § 98 og § 105, at retsplejelovens regler finder anvendelse på skifterettens afgørelser (med de ændringer, som fremgår udtrykkeligt af loven eller følger af forholdets natur).

Heraf følger også, at skifterettens afgørelser kun kan ankes eller kæres, hvis de almindelige betingelser er opfyldt, og sagen hører derfor umiddelbart til i det procesretlige nyhedsbrev.

Efter et forlig i en tvist anlagt af en kreditor mod boet, hvorved boet anerkendte kravet, anså skifteretten kreditoren for den vindende part, jf. retsplejelovens § 314, jf. § 312 (der i medfør af dødsboskiftelovens § 98 også gælder).

Denne afgørelse kærede boet (det fremgår ikke med hvilken påstand. At boet blev anset for tabende part virkede helt oplagt, og det tilkendte beløb så ikke usædvanligt ud. Nuvel...).

Udfordringen var, at boet ikke havde fået tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, og da sagen drejede som om sagsomkostninger med et beløb på under 20.000 kr., blev sagen afvist.

(Bobestyreren havde oplyst, at der var ansøgt ved Procesbevillingsnævnet – og jeg forstår derfor forløbet sådan, at den direkte kære var indgivet »for alle tilfælde«, dvs. for det tilfælde at der var fri appel. Nu er det så slået fast, at retsplejelovens § 389, stk. 2, gælder, og bobestyreren kan så afvente sagens behandling ved Procesbevillingsnævnet).

2.8.2. U 2024.1289 Ø - («værdien» af) sagsomkostninger i isoleret bevisoptagelse

Efter en sag om isoleret bevisoptagelse blev hævet, besluttede byretten, at ingen af parterne skulle betale sagsomkostninger til den anden part.

Heri var indstævnte uenig, og han kærede derfor afgørelsen til landsretten, der imidlertid afviste kæremålet.

Sagen var hævet inden endeligt skønstema forelå, og under disse omstændigheder fandt landsretten, at der i sagen ikke (reelt) var spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 20.000 kr. - og det var i den forbindelse uden betydning, at indstævnte i kæreskriftet havde påstået sig tilkendt et højere beløb.

Afgørelsen illustrerer en sætning, vi allerede kender: Ved anvendelsen af retsplejelovens § 389, stk. 2, 2. pkt. (der også gælder i sager om isoleret bevisoptagelse), er det - i overensstemmelse med bestemmelsens forarbejder - kærendes påstand, der er *udgangspunktet* (hvis den er under 20.000 kr., må sagen nok altid afvises), men landsretterne kan (skal) forholde sig til, om der er en vis realitet i påstanden.

Modifikationen blev fastslået allerede i U 2017.1692 Ø og U 2018.1003 V, som jeg tidligere har skrevet lidt om (og mellem linjerne skrevet, at formuleringen i navnlig 2017-afgørelsen synes at lægge snittet for, hvornår landsretten kan bortse fra partens påstand for højt).

Med den i Almanakken 2023 omtalte U 2023.897 V og den her omtalte afgørelse, ligger det efter min opfattelse fast, at landsretten kan foretage en sædvanlig foreløbig prøvelse og på den baggrund afvise kæremål, hvis der - f.eks. som følge af sagens genstand eller det tidlige tidspunkt, den er hævet - ikke er rimelig udsigt til en omkostningsudmåling på mere end 20.000 kr.

Det virker som en hensigtsmæssig retsstilling.

2.9. Retsplejelovens § 389 a

Hvis § 368 a fortjener titlen som den vanskeligste og/eller vigtigste appelbegrænsning, må § 389 a løbe med titlen som den letteste.

Det burde være lige til at anvende reglen, men der kommer år efter år nye sager (og ikke kun om de vanskelige emner i bestemmelsens grænseområde).

Allerede tidligt fastslog Højesteret, at det afgørende for bestemmelsens anvendelse er en tidsmæssig vurdering. Er en kendelse afsagt fra tiden efter stævning er udtaget og indtil dom er afsagt, finder bestemmelsen anvendelse.

Bestemmelsen omfatter - og jeg nævner i flæng fra de første år med reglen - spørgsmål om opsættende virkning (U 2015.2540 H); spørgsmål om dommers inhabilitet (U 2016.545 H); spørgsmål om dørlukning (U 2017.1114 Ø); beregning af

retsafgift (U 2016.813 H); afgørelser om afvisning ved udeblivelse (U 2017.1760 H); afgørelser om advokatbeskikkelse (U 2017.3223 H, U 2017.432 Ø og U 2018.3475 V) og afgørelser om fri proces, når disse træffes af retten (U 2019.1993 H).

Og fra tiden med mine Almanakker kan tilføjes U 2019.1308 H (kendelser om midlertidig forældremyndighed) og U 2019.3565 H (frigivelse af sikkerhed for sagsomkostninger), hvorefter sagerne stoppede med at ramme Højesteret (nok fordi linjen ligger klokkeklart). Det har imidlertid ikke brudt stimen af trykte afgørelser fra landsretterne, jf. fra Almanakken 2022 kendelsen U 2022.1212 Ø (statskassens godtgørelse af udgifter ved aflysning) og fra Almanakken 2023 U 2023.2275 Ø (tinglysning af stævning), TFA 2023.432 Ø (kendelse om midlertidig forældremyndighed, jf. udtrykkeligt U 2019.1308 H), og FM 2022.109 (kendelse om, at der ikke skulle medvirke tre dommere ved byretten).

Også kendelser, der (formelt set) afsiges efter dommen i sagen kan være omfattet, hvis der er tale om afgørelser truffet tidsmæssigt (kort) efter hovedforhandlingen men under omstændigheder, hvor det *kan sidestilles med en kendelse truffet under hovedforhandlingen*.

Det fik vi tidligt illustreret ved U 2016.1023 Ø i en sag om ophævelse af et rejseforbehold (hvor anmodningen blev fremsat under hovedforhandlingen, men først behandlet efter), og gentaget ved bl.a. U 2020.464 V (nægtelse af at genoptage en sag), U 2022.1998 Ø (delvist tilbagebetaling af retsafgift efter forlig), U 2023.2250 Ø (tilførelse af forlig til retsbogen efter hovedforhandlingen), der samtidig kendetegnes ved ganske pædagogiske præmisser om netop dette tema, og U 2023.461 Ø (afslag på beskikkelse af advokat, der først anmodede om beskikkelse efter sagens afslutning).

Vil man have en fornemmelse af rettens prøvelse i disse sager, er præmisserne i U 2023.2250 Ø absolut læseværdige.

Søger man omvendt kun en opdatering, kan man sindsro notere sig, at praksis overhovedet ikke har rykket sig i år – og at der kun skal føjes to afgørelser til den stadig voksende liste af præjudikater. Det er for det første **FM 2023.172** (2.9.3.), der vedrørte en afgørelse om midlertidigt samvær. Og så er det **U 2024.3158 Ø** (2.9.4.) om en skønsmands kære af rettens honorarfastsættelse.

Ved ovenstående ganske omfattende analyse af § 389 a har jeg i sagens natur forudsat, at det forinden er fastslået, at kendelsen er afsagt *på et område, hvor retsplejelovens § 389 a finder anvendelse*. Det er den i sagens natur altid i almindelige civile sager, men også i mange tilfælde på kendelser truffet på områder, der har deres egen specialproces (når denne inkorporerer retsplejelovens almindelige regler) Også her er retstilstanden i bund og grund ganske klar i relation til de vigtigste snitflader.

Det drejer sig for det første om *afgørelser fra Familieretten* – der som udgangspunkt er omfattet af bestemmelsen, jf. U 2020.2414 Ø (TFA 2020.259/1) og U 2020.2426 Ø

(TFA 2020.260/1) (der for deres vedkommende følger U 2019.1308 H og U 2017.3224 H om *byrettens afgørelser i familieretlige tvister*. Se fra sidste år også U 2023.4370 Ø).

Dernæst drejer det sig om *sager med udspring i konkursprocessen* eller anden skifteproces, der er omfattet, hvis den pågældende tvist verserer i den civile retspleje, jf. som eksempler herpå i U 2019.1993 H og U 2019.1996 H (konkurskarantænesager), og som eksempler på afgørelser, som ikke vedrørte en civil sag, U 2019.3545 H (skifterettens afgørelse om kompetence) og U 2020.3744 H (udpegning af kurator).

Forskellen på de to typer af afgørelser er, at de sidstnævnte ikke er afsagt i et forløb, der ultimativt kan lede til dom. Det er derimod kendelser i f.eks. fordringsprøvelsessager eller konkurskarantænesager, der godt nok udspringer af en konkursproces, men kører som selvstændige retssager efter retsplejelovens almindelige regler. (Se om emnet også U 2021 B s. 81 og U 2021 B s. 227).

Denne analyse fik vi i år et enkelt yderligere eksempel på, nemlig **U 2024.2253 Ø** (2.9.2.), der ikke fandt bestemmelsen anvendelig på en afgørelse om *konkursværneting for selve bobehandlingen*, og således fuldstændig følger linjen (særlig sammenlignelig er vel U 2019.3545 H).

Samme logik styrede tidligere reglens anvendelse på sager om *isoleret bevisoptagelse*. Her fandt reglen i flere år ikke anvendelse, fordi der ikke er en domsforhandling og en dom i enden, jf. U 2015.3715 H, men det har lovgiver i år ændret.

Som den måske eneste egentlige nyhed i år, er det derfor vigtigt afslutningsvist at notere sig, at retsplejelovens § 389 a nu er ændret, så den udtrykkeligt omfatter kendelser afsagt i sager om *isoleret bevisoptagelse*, jf. L 2024 661, § 1, nr. 43, der finder anvendelse på *afgørelser, som er anlagt efter den 15. juni 2024*, jf. ændringslovens § 10, stk. 1 og 6. (Og bemærk altså, at skæringstidspunktet er *afgørelsen* og ikke begæringen om isoleret bevisoptag. Reglen kommer altså også til at gælde på verserende sager om isoleret bevisoptagelse!).

2.9.1. U 2024.2253 Ø (FM 2024.42) – om området for retsplejelovens § 389 a (afgørelse om konkursværneting)

Østre Landsret fandt ikke, at retsplejelovens § 389 a fandt anvendelse på en afgørelse om konkursværneting i medfør af konkurslovens § 3, stk. 1, jf. § 4.

Landsrettens præmisser henviser til »retspraksis angående [§ 389 a]«, hvilket i lyset af domsnoten må have været U 2020.3744 H, der da også til fulde forklarer resultatet (man kunne også have henvist til U 2019.3545 H om kære i en tvist om skifterettens kompetence).

I 2020-sagen fastslog Højesteret, at § 389 a *ikke* finder anvendelse på skifterettens afgørelse om udpegning af en kurator, og forklarede som led heri (grundigt), at

- 1) Der i skiftesager pågår et »hovedforløb«, der starter ved konkursdekret og afsluttes ved stadfæstelse af kurators udkast til regnskab og udlodning, og som derfor *ikke* kan siges at vedrøre »hovedforhandlingens forberedelse«
- 2) Der undervejs i dette hovedforløb kan opstå »enkelttvister«, som endeligt afsluttes ved hovedforhandling og dom, og hvorunder kendelser således vedrører (denne) »hovedforhandlingens forberedelse«; f.eks. sager om omstødelse

Da skifterettens afgørelse i denne sag vedrørte værneting for »hovedforløbet«, var det helt i tråd med dette præjudikat, at bestemmelsen ikke fandt anvendelse.

2.9.2. FM 2023.218 – om området for retsplejelovens § 389 a (privat straffesag)

Overskriften siger vel det hele. Landsretten fandt, at retsplejelovens § 389 a finder anvendelse i private straffesager.

Som anført af landsretten fremgår det af retsplejelovens § 989, at sådanne sager behandles efter de almindelige regler (og så har praksis typisk været, at § 389 a »følger med«, jf. f.eks. den righoldige praksis om tvister med udspring i konkursprocessen).

(Man kan så måske gøre en lille krydshenvisning. Ovenfor i afsnit 2.5. har jeg nemlig omtalt U 2024.2851 V, hvor landsretten fastslog, at retsplejelovens § 368, stk. 1, fandt anvendelse i en privat injuriesag. Som jeg også skriver i analysen af den sag, er slægtskabet mellem afgørelserne let at få øje på. Og det er derfor også for forståelsen af FM 2023.218 værd at notere sig, at U 2024.2851 V er tilladt indbragt for Højesteret. Jeg vil prøve at huske begge sager, når jeg til næste år – forhåbentlig – får anledning til at omtale Højesterets afgørelse i den ankesag).

2.9.3. FM 2023.172 - om retsplejelovens § 389 a (i umiddelbar tilknytning til hovedforhandlingen)

En afgørelse om et nogenlunde velkendte tema: Afgørelser, der træffes i umiddelbar tilknytning til hovedforhandlingen og derfor i forhold til § 389 a sidestilles med en afgørelse truffet under hovedforhandlingen eller dens forberedelse.

Efter at have udsat hovedforhandlingen i sagen traf familieretten midlertidig afgørelse om samvær. Denne afgørelse fandtes at være så nært forbundet med den udsatte hovedforhandling (den blev reelt truffet på grund af udsættelsen), at den var omfattet af § 389 a.

2.9.4. U 2024.3158 Ø (FM 2024.46) – om retsplejelovens § 389 a (ved skønsmands kære)

Vi slutter emnet med en afgørelse, der illustrerer hele to velkendte sætninger.

For det første viser afgørelsen, at kæreren tilkommer enhver, der har retlig interesse – og netop fordi *kendelser* (langt oftere end domme) ofte berører tredjemand, er kredsen af kæreberettigede tit bredere end blot sagens parter. I det konkrete

tilfælde var det en skønsmand, der (naturligvis) var kæreberettiget i relation til en kendelse om salær.

For det andet illustrerer afgørelsen – ligesom den ovennævnte – at afgørelser, som tidsmæssigt træffes i umiddelbar forlængelse af sagens afgørelse, tillige omfattes, når disse »kan sidestilles med« afgørelser truffet under sagen.

I sagen var der nemlig først truffet afgørelse om honorar ca. 4 uger efter hovedforhandlingen – men afgørelsen herom var så naturligt forbundet med hovedforhandlingen, at retsplejelovens § 389 a (selvfølgelig) fandt anvendelse.

2.10. Øvrige spørgsmål

2.10.1 U 2024.2373 H – salærbeslutning ikke omfattet af anke til Højesteret

Vi starter opsamlingskapitlet med en sag om en lidt sjov problemstilling (der, selv om sagen angik omfanget af en anke til Højesteret, også har betydning ved anke til landsretten).

Af retsplejelovens § 368, stk. 7, fremgår direkte, at en anke (til landsret eller Højesteret) kan omfatte afgørelser, der er truffet under sagen, for så vidt andet ikke er bestemt ved lov.

Foruden spørgsmålet om, hvornår ankeadgangen er begrænset (se f.eks. retsplejelovens § 200, stk. 2, om skønsmands habilitet), rejser bestemmelsen navnlig spørgsmålet, hvornår en afgørelse er »truffet under sagen«. Praksis herom er sparsomt (og her bør man *ikke* få den tanke, at det kan afgrænses på baggrund af praksis om § 389 a!), men i året der gik, har vi altså fået et eksempel.

I den konkrete sag var spørgsmålet, om en afgørelse om *salær til en beskikket advokat*, kunne anses for afsagt under sagen (og altså om denne type afgørelser, der jo ikke er helt sjældne, kan omfattes af en anke af den materielle tvist).

Svaret herpå var ifølge Højesteret benægtende – konsekvensen må så i øvrigt blot være, at man som beskikket advokat skal huske særskilt at appellere denne afgørelse, hvis man er uenig. Hjemlen herfor (og reglerne herom) findes i retsplejelovens § 389, stk. 3.

2.10.2 U 2024.3920 Ø (FM 2024.59) – om forståelsen af retsplejelovens § 388

Procesbevillingsnævnet har den 15. august 2024 under journalnummer 24/14557 meddelt tilladelse til at indbringe sagen for Højesteret.

Sagen udspringer af U 2023.2961 Ø (se om denne Almanakken 2023, s. 53), hvor landsretten ophævede en dom om afvisning og hjemviste sagen til fornyet behandling, idet der var dansk værning efter Bruxelles 1-forordningen.

Når det sker, er reaktionen ikke automatisk – hvad man ellers måske kunne tro – at sagen behandles i byretten. Det er i stedet, at hver af parterne har *ret til at begære sagen behandlet på ny*, jf. den udtrykkelige regel i § 388, der samtidig fastsætter en frist på 4 uger.

Hovedspørgsmålet i sagen var, om dette også gælder, når der sker hjemvisning i forbindelse med en *ophævelse* af byrettens dom – og foreløbigt kan vi konstatere, at Østre Landsret besvarede dette spørgsmål bekræftende.

Kapitel 10

Oprejsningsbevillinger

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Det blev et usædvanligt godt år for kapitlet om »oprejsningsbevillinger« med hele 9 afgørelser.

Dem har jeg på vanlig vis opdelt, så jeg først har samlet de sager, hvor fristoverskridelsen kunne tilregnes »rettens forhold«. Her sidder oprejsningsbevillingerne løst, for som udgangspunkt bør parterne ikke lide retstab på grund af rettens fejl – men som **U 2025.500 H** viser, kræver det, at fejlen faktisk skyldes rettens fejl eller vejledning (og vejledning er det kun, hvis rettens kommunikation med parten har en vis konkret karakter).

I det andet afsnit følger afgørelserne i »andre tilfælde«, hvor sammenfatningen normalt er, at der skal meget til.

Det er stadig en rammende beskrivelse, selvom årets eneste afgørelse, der direkte vedrørte oprejsningsbevilling i andre tilfælde, faktisk endte med en appeltilladelse, jf. **U 2024.1435 V** (praksis vedrørte herudover indfødsretsloven, hvor hjemlen findes i en bestemmelse i den pågældende lov, og hvor vurderingen ikke frit kan overføres til de mere almindelige processuelle tilfælde).

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Oprejsningsbevilling på grund af rettens forhold

Når retten vejleder parterne om den rette fremgangsmåde, må de almindeligvis have føje til at følge denne vejledning. Det gælder uanset, om de er selvmødere eller repræsenteret ved advokat.

Refleksvirkningen heraf er, at når parterne, fordi de har fulgt rettens anvisning, står til at lide et retstab, må retten afværge tabet. Retsmidlet hertil er i mange tilfælde meddelelse af oprejsningsbevilling (f.eks. U 2003.2303 Ø, U 2014.1647 Ø, U 2020.1490 H, U 2020.2515 H (alle om kære), U 2015.36 H (om anke – hvor praksis er mere sparsom) og den lidt specielle U 2020.877 H (om fejl i afgørelsesformen), der alle er analyseret i Almanakken 2020).

Dette princip ser vi hvert år eksempler på, og således også i år, hvor jeg har fundet anledning til at nævne begge de trykte afgørelser i indledningen (disclaimer: vi fik

faktisk tre afgørelser, men kun fordi både landsret og Højesteret nåede at afgøre den ene sag – og så samler jeg dem under en overskrift).

Den første, **U 2024.3923 Ø** (2.1.1.), fordi den på præmisform udtrykker netop det, jeg har skrevet ovenfor (og det er trods alt for praktikerer bedre at kunne citere en landsretsafgørelse, end at henvise til min mere frispøgsprægede Almanak).

Og den anden, **U 2025.500 H** (2.1.2.), fordi den på illustrativ vis præciserer, *hvornår retten kan siges at have ydet en vejledning*, hvorpå parten bør kunne stole.

2.1.1. *U 2024.3923 Ø (TfK 2024.251) – en interessant sætning om betydningen af fejl i afgørelsesformen*

Sagen er en straffesag. Den handler samtidig grundlæggende om et straffeprocessuelt emne.

Men den indeholder også en stillingtagen til et delspørgsmål og navnlig en sætning fra rettens bedømmelse heraf, som er værd at citere.

»En part må i almindelighed, uanset at afgørelsens form - som i nærværende sag - ikke er den rette, være berettiget til at vælge den appelform, der stemmer med afgørelsens form.«

Citatet er altså her fra en straffesag, men som civilprocesmand kunne jeg ikke være mere enig (jf. også forudsætningsvist U 2023.4370 Ø og min analyse i Almanakken 2023, s. 121).

Så tak til Østre Landsret for en formulering, der vel næsten kaldte på at blive citeret.

2.1.2. *U 2025.500 H – om retsplejelovens § 394, stk. 2, 4. pkt.*

En sag om kære efter kærefristens udløb, der i 2024 nåede at finde sin afgørelse i to instanser. Dem analyserede jeg naturligvis særskilt, men i en julealmanak må det være på sin plads med en samlet omtale.

Sagens baggrund kan gengives på baggrund af min omtale af landsrettens afgørelse:

Byretten udskilte i medfør af retsplejelovens § 253, stk. 1, spørgsmålet om et selskabs søgsmålskompetence i relation til to påstande. Udfaldet blev, at den ene påstand blev afvist, mens den anden blev fremmet (og sagen fortsatte derfor).

Hermed lignede det, at byretten havde truffet en delafgørelse, jf. § 253, stk. 3, 2. pkt., og byretten vedlagde da også den standardiserede vejledning om appel af delafgørelser.

Da sagsøger ansøgte Procesbevillingsnævnet om kæretilladelse, meddelte nævnet imidlertid, at der efter dets umiddelbare opfattelse ikke nødvendigvis var tale om

en delafgørelse, og det aftaltes i stedet, at sagsøger ville kære sagen direkte fra byretten.

(Heri var landsretten enig – og det er jeg også. I retsplejelovens § 253, stk. 3, 2. pkt. tales udtrykkeligt om afgørelser om spørgsmål, der ikke afslutter rettens behandling af »sagen eller *et af kravene i sagen*«. Det gjorde byrettens afgørelse konkret (afvisning af det pågældende krav), og rent sprogligt kunne bestemmelsen derfor ikke finde anvendelse. I parentes bemærket lader samme analyse sig anvende i relation til § 389 a. Det er ellers – meget rammende – anført i både *Den Civile Retspleje* og i *Oprejsningsbevillinger* – at afgrænsningen af § 253, stk. 3, i dag har mindre betydning, fordi Procesbevillingsnævnets tilladelse alligevel (næsten) altid skal bruges, og fordi nævnet behandler en ansøgning, selvom ansøger har henvist til den forkerte regel. Det redder typisk ansøger, også i mange afvisningstilfælde, jf. f.eks. U 2017.1760 H (udeblivelse) og U 2017.3224 H (anmodning om prøvelse af afgørelse fra Statsforvaltningen). Men det hjælper ikke, når der som her er tale om, at byretten *efter en formalitetsprocedure træffer en afgørelse, der afslutter sagen*, jf. U 2018.805/2 H, der vedrørte en dom, men vel alligevel kan overføres til dette års afgørelse om bestemmelsen).

Nu var de 2 uger (naturligvis) gået, og sagsøger oprettede derfor en anmodning om tilladelse til at kære efter udløb af fristen, jf. retsplejelovens § 394, stk. 2, 4. pkt. – hvorefter landsretten afviste sagen.

Begrundelsen er værd at læse som optakt til Højesterets stadfæstelse:

»Byrettens vedlagte kærevejledning vedrørende retsplejelovens § 253, stk. 4 og 5, var adresseret til begge parter og havde generel karakter. Som partsrepræsentant for Trust Alliance Company S.A. påhvilede det imidlertid fortsat [advokaten] at undersøge reglerne for iværksættelse af kære.

Landsretten finder, at der i den foreliggende sag ikke er grundlag for undtagelsesvis at tillade kære efter kærefristens udløb, jf. retsplejelovens § 394, stk. 2, 4. pkt. «

Afgørelsen er hård men retfærdig (som jeg plejer at sige, når jeg opdrager min datter). For ganske vist har retterne – og navnlig Højesteret – strakt sig langt for at beskytte parterne mod retstab, når de har handlet i tillid til byrettens ageren (typetildet er, at byretten har valgt den forkerte afgørelsesform), men er argumentet, at byretten har *fejlvejledt parten*, må det kræves, at byretten faktisk har ydet en vis konkretiseret vejledning.

Sådan så Højesteret også på sagen (og fortsatte dermed den generelt hårde linje for anvendelsen af regler om oprejsningsbevilling ved fristoverskridelse ved anke eller kære, jf. senest U 2020.3387 H og U 2022.332 H (særfrist i databeskyttelsesloven).

2.2. Oprejsningsbevilling i andre tilfælde

Skyldes fristoverskridelsen alene partens fejl, er praksis strengere. Parten eller dennes advokat må kunne beregne og overholde frister, og kan man ikke det, så er løbet ofte kørt.

Men selvom der i år var ganske mange afgørelser, fik vi faktisk ikke ret mange til bekræftelse af denne linje (bare rolig, den gælder stadig. Sagerne handlede bare om noget andet).

Det vi fik var i stedet en enkelt sag i krydsfeltet mellem *oprejsningsbevilling* og *ankestatus i ankesagen*, samt et væld af sager om *oprejsningsbevilling på særlige retsområder*.

Og blandt disse sager er det navnlig den første, **U 2024.4650 Ø** (2.2.1.), der er værd at læse – både for det lidt kringlede faktum og for landsrettens stillingtagen til en række forbundne spørgsmål.

Blandt de næste sager, hvor retterne i alle tilfælde gav oprejsningsbevilling, er det nok primært **U 2024.1435 V** (2.2.2.), der bør ofres tid på. Det var en sag om forældremyndighed, og den illustrerer, at der på visse sagsområder (navnlig familieretlige sager) kan være grund til en *lidt lempeligere administration af regler om oprejsningsbevilling*.

Afgørelsen ligner lidt TFA 2021.104/2 V, om hvilken jeg tidligere har skrevet, at Vestre Landsret (måske) har en lidt mere imødekommende tilgang til genoprejsningsbevillinger i forældremyndighedssager end Østre Landsret (TFA 2019.128/2 Ø og TFA 2017.44 Ø). Linjen, der er lagt i Viborg, har en vis støtte ved Højesteret i form af TFA 2001.81/1 H (der dog absolut ikke bør tages til indtægt for, at alle advokatfejl undskyldes, bare sagen er familieretlig). (Der kan som supplerende eksempel på, at sagens genstand er tillagt afgørende betydning ved Højesteret, henvises til U 2010.3008 H om afslag på familiesammenføring).

De næste 3 afgørelser vedrører derimod alle indfødsretsloven, og selvom emnet er procesretligt, gør den særlige regel i loven (og de særlige hensyn på dette område), at man nok bør reservere præjudikaterne til sager om samme bestemmelse.

Det betyder også, at man kan springe til den sidste afgørelse, **U 2024.5470 V** (2.2.6.), der ligeledes vedrørte et spørgsmål, man ikke ser hver dag, men som dog er værd at notere sig. Begrundelsen for at give oprejsningsbevilling var således, at *den relevante lov var ændret med tilbagevirkende kraft*.

2.2.1. U 2024.4650 Ø – anke i en flerpartssag

Vi starter som lovet med en noget aparte sag om partsstatus og ankeadgang i en flerpartstvist.

(Se om samme emne sidste års afgørelse afgørelsen U 2023.5136 H, som havde noget mere kød på. Årets afgørelse havde et kringlet faktum men afgørelsen var juridisk ret ligetil).

En ejerforening fik i byretten dom for, at A og B solidarisk skulle betale et større beløb, og at A alene skulle betale et mindre beløb. I det indbyrdes forhold mellem A og B fik B medhold i en friholdelsespåstand, således at A endeligt skulle betale det fulde beløb.

A ankede dommen over for ejerforeningen *men ikke over for B*.

Alligevel indgav B – efter ankefristens udløb – et *ankesvarskrift*, hvori B nedlagde påstand om frifindelse over for ejerforeningen (I know. Det er rodet).

Dette processkrift (der i øvrigt ikke var indleveret via den rigtige funktion) kunne helt åbenbart ikke admittes som en anke. B indgav lidt senere også et ankesvarskrift over for A, hvori B påstod afvisning, subsidiært frifindelse.

Dette processkrift var (naturligvis) heller ikke en ankestævning, og sagen var derfor egentlig ret let for landsretten.

B var ikke ankeindstævnt og havde heller ikke selv appelleret. B var derfor ikke part i ankesagen, og følgelig kunne B ikke nedlægge påstand over for hverken ejerforeningen eller A i ankesagen – både i forholdet mellem B og ejerforeningen og mellem B og A var tvisten afgjort ved byrettens dom.

Som et postscript kan bemærkes, at landsretten anvendte Højesterets præjudikat i U 2024.4215 H, og derfor ikke tilkendte sagsomkostninger i anledning af forløbet. Den nævnte afgørelse handlede om en sag, der afvistes efter § 389 a, men som jeg også skrev i Almanakken 2022 s. 173, var begrundelsen – at der i sagen skulle træffes afgørelse om afvisning ex officio – egnet i mange andre sammenhænge også.

I 2022 skrev jeg følgende, som jeg stadig tænker er dækkende:

»Afgørelsen kan næppe udstrækkes til alle spørgsmål, som påses ex officio - der kan også i disse sager være god grund til, at parterne indleverer et processkrift. Men dommen fastslår mere generelt, at afgørelser, som træffes ex officio under omstændigheder, hvor der intet behov er for et indlæg fra parterne, almindeligvis ikke giver anledning til sagsomkostninger.«

2.2.2. U 2024.1435 V (TFA 2024.144) - oprejsningsbevilling i forældremyndighedssag

Sagens baggrund var helt kort, at en dom fra Familieretten i Hjørring var anket af en advokat uden møderet for landsretten - og så skal anken afvises (U 2019.510 H).

Herefter blev sagen imidlertid spændende. Afgørelsen blev anket på ny - nu efter

den ordinære ankefrist men inden for fristen på 1 år, hvor landsretten kan meddele anketilladelse, jf. retsplejelovens § 372, stk. 2, 5. pkt. Og det var præcis, hvad Vestre Landsret gjorde.

Den almindelige linje er, som illustreret ved U 2016.1868 H, at advokatfejl ikke i sig selv kan begrunde oprejsningsbevilling. Men under henvisning til, at sagen var en forældremyndighedssag, hvor der »efter praksis [udvises] tilbageholdenhed med at tillægge advokatfejl skadevirkning for klienten«, fandt landsretten grundlag for at fravige dette udgangspunkt.

(Sidder man og spørger sig selv, hvorfor samme sætning ikke kunne begrunde, at den oprindelige anke blev admitteret, må svaret efter min opfattelse være følgende: En sag kan kun ankes af en advokat med møderet, og landsretten kunne således ikke - hvor gerne man end ville - admittere den første sag. Det var først, da sagen senere blev anket af en advokat (L), at anken principielt kunne admitteres, og således først på dette tidspunkt, landsretten i retsplejeloven havde en skønsmæssig ramme for at udvise imødekommenhed).

2.2.3. U 2024.1273 Ø - oprejsningsbevilling i sag om søgsmålsfrist i indfødsretsloven

Vi napper herefter årets tre afgørelser om oprejsningsbevilling med hjemmel i særregler (som man som skrevet bør læse med særligt øje for det retsområde, hvorpå afgørelserne er afsagt).

Sagerne udspringer alle af indfødsretsloven, som i § 8 F foreskriver - som mange andre love - at sag om prøvelse af en administrativ afgørelse skal anlægges inden 4 uger. Sådanne frister skal overholdes, og i modsat fald er retsvirkningen almindeligvis, at sagen afvises.

Det gjorde sagsøger ikke - hverken i den her omtalte sag, eller i de to, der følger nedenfor.

(Det må ved læsning af alle domme have for øje, at der - som citeret i byrettens dom i den først omtalte sag - er særskilte bidrag i forarbejderne til indfødsretsloven om forståelsen af begrebet »undskyldelige forhold« i netop denne sagstype, og at der - som udtrykkeligt fremhævet af mindretallet - er tale om en prøvelsesret af en rettighed, som berører både grundloven og Danmarks internationale forpligtelser).

Landsrettens flertal fandt i den første sag, at fristoverskridelsen havde været undskyldelig, og tillod derfor sagen

2.2.4. U 2024.4001 H - søgsmål efter udløb af lovbestemt frist (lovhjemlet oprejsning)

Den næste afgørelse om samme bestemmelse fik vi fra Højesteret. Den siger grundlæggende det samme, som Østre Landsret nogle måneder forinden havde gjort.

Af Højesterets dom kan man læse en generel redegørelse for vurderingen af, om der kan bortses fra en fristoverskridelse – og at det i den konkrete sag navnlig blev udslagsgivende, at der var væsentlig tvivl om afgørelsens faktuelle grundlag (og så er det altså indgribende at fratage en person statsborgerskabet).

[Og her skrev jeg faktisk en eftersætning i nyhedsbrevet, som jeg trods alt vil gentage. For selvom vurderinger efter specialregler altid må foretages i lyset af det eller de hensyn, reglen varetager, så er dommens opremsningen af de relevante forhold (»hvorfor den pågældende ikke har overholdt søgsmålsfristen, om vedkommende har indbragt sagen for domstolene i rimelig tid efter at være blevet bekendt med afgørelsen, og om det efter de foreliggende oplysninger er betænkeligt at anse [afgørelsen for rigtig]«) lyder trods alt bekendt.]

2.2.5. U 2024.4599 Ø – oprejsningsbevilling i indfødsretssag

Den sidste sag tager vi helt kort.

Landsretten fandt, at der henset til sagens karakter (indfødsretssager er så indgribende, at det i sig selv har betydning) og oplysningerne om årsagen til fristoverskridelsen (advokatfejl) var grundlag for at admittere sagen.

2.2.6. U 2024.5470 V – ekstraordinær anke pga. lovændring med tilbagevirkende kraft

Og så er vi ved kapitlets sidste sag, der måske også er den (juridisk) mest interessante.

Lidt baggrund først: Ved lov nr. 508 af 27. maj 2024 ændredes psykiatriloven, således at sager om erstatning for tvangsindgreb kan behandles efter retsplejelovens kapitel 43 a, selvom der ikke er tvist om lovligheden af indgrebet (lovændring som følge af U 2023.1358 H).

Loven blev givet tilbagevirkende kraft til 11. januar 2023, og så er der jo risiko for, at verserende sager bliver »fanget« mellem de to love. Det var tilfældet her.

Sagen var afgjort *efter* 11. januar 2023 men inden vedtagelse af den omtalte lovændring. Sagen var derfor *med rette* afvist, men den burde – med den nu vedtagne lov – være admitteret.

Landsretten fandt derfor, at der forelå sådanne særlige omstændigheder, at den frihedsberøvede borger kunne anke efter udløbet af ankefristen, jf. retsplejelovens § 372, stk. 2, 5. pkt.

Bestemmelsen er i praksis oftest anvendt i sager, hvor fristoverskridelsen er begrænset, og hvor sagens karakter (sager om betydningsfulde personlige forhold) gør retstabet uforholdsmæssigt stort, jf. senest U 2024.1435 V, men det virker absolut fornuftigt, at den også kan anvendes i en situation, hvor en lov gives tilbagevirkende kraft (i de sager, der fortsat verserede, ville borgeren jo være under de

nye regler – og man kan ikke stille borgeren ringere, blot fordi dennes sag nåede at blive afgjort inden lovens vedtagelse).

Kapitel 11

Retskraft. Berigtigelse

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Det blev også i 2024 til et kort kapitel om retskraft.

Emnet er praktisk vigtigt, men der er sjældent mange trykte afgørelser. Og da afgørelserne altid er meget konkret begrundede, er de ofte svære at analysere.

Det betyder, at kapitlet næsten altid er blandt de korteste i Almanakken, og det er også tilfældet i 2024. Men vi skal ikke af den grund snydes for lidt indledende bemærkninger og en analyse af de to sager, der faktisk ramte tidsskrifterne.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Retskraft

Egentlig er spørgsmålet om retskraft ret lige til. Når ankefristen udløber, er domme endelige. Det betyder, at de spørgsmål, der har været rejst under sagen, ikke kan genbesøges i en senere sag (negativ retskraft).

Retskraften omfatter alle de spørgsmål, dommen har taget stilling til, men også kun dem. Hvis forholdene efterfølgende ændrer sig væsentligt, vil den tidligere dom ikke have taget stilling til de nye forhold, og det vil i så fald være muligt at anlægge en *lignende* (men jo ikke identisk) sag.

I grænsetilfælde beror vurderingen på, om de faktiske forhold faktisk har ændret sig så meget, at sagen nu er en anden – og den konkrete vurdering fik vi belyst i kapitlets første afgørelse om retskraft af en straffedom, **U 2024.4199 V** (2.1.1.).

Retskraften – både den negative og positive – virker som udgangspunkt i forholdet mellem sagens parter, i hvert fald i dispositive sager (det er også en del af forklaringen på, at vi har regler om nødvendigt procesfællesskab. Hvis en afgørelse kun kan træffes med bindende virkning for flere parter, må de alle være med i sagen, for at retten kan træffe afgørelse), og det er derfor normalt uden betydning for en sagsøger, om andre (herunder sagsøgte) har ført sag om samme spørgsmål.

Der er imidlertid alene tale om et udgangspunkt, og navnlig i sager om (gyldigheden af) forvaltningsakter, må udgangspunktet modificeres. Forvaltningsakter har ganske vist ofte en eller flere adressater, men de har – i det omfang det er relevant – virkning for alle. Og en forvaltningsakt kan derfor ikke være gyldig i forhold til

nogle parter men ikke andre. Det betyder ikke, at alle danskere (eller blot alle, der generelt er eller hypotetisk kunne tænkes at blive berørt) skal være part i sagen. Men det indebærer, at dommens retskraft også kan have betydning for tredjemands retsstilling i forhold til sagens parter.

Samme rationale må bruges til at forklare årets første afgørelse, **U 2024.3892 Ø** (2.1.2.) der handlede om retskraft af en dom om gyldigheden af en deklaration. Deklarationer må også være gyldige i forhold til alle eller ingen.

2.1.1. *U 2024.4199 V – om retskraft*

Vi starter som lovet med en sag om retskraften af en straffedom – og mere præcist om retskraftens rækkevidde ved (påståede) efterfølgende ændringer i de faktiske omstændigheder.

Efter kommunen havde givet afslag på en anmodning om dispensation til lovliggørelse af en carport, anlagde borgeren sag (og tabte). Efterfølgende meddelte kommunen påbud om lovliggørelse, og da dette ikke blev opfyldt, indledte (og vandt) kommunen en straffesag.

Herefter spoler vi tiden 8 år frem, hvor borgeren anlagde sag mod kommunen med påstand om, at *samme påbud* var ugyldigt, og argumenterede i den forbindelse for, (1) at der i de tidligere sager ikke var truffet afgørelse efter privatvejsloven, og (2) at straffedommen (slet ikke kunne have) ikke havde retskraft i en civil sag.

Det andet argument er oplagt forkert, og det første argument var konkret også uden merit, idet spørgsmålet faktisk var prøvet i den første sag (i øvrigt ville dommen have haft retskraft, hvis argumentet kunne og burde været rejst, når blot sagen handlede om samme grundspørgsmål).

Lidt mere kød var der på den anden halvdel af sagen, idet borgeren også påstod, at påbuddet var blevet uvirksomt. Det gav landsretten anledning til at overveje, om der var sket ændringer i de faktiske forhold. Da svaret herpå var benægtende, kunne sagen afvises.

2.1.2. *U 2024.3892 Ø – om retskraft af dom om deklarations gyldighed og tinglysning*

Baggrunden for afgørelsen var to tidligere sager mellem en privat virksomhed og et ejerlav, hvorunder ejerlavet dels havde fået dom for en brugsret til et parkeringsareal, dels havde fået dom for betaling af fællesudgifter til ejerlavet (som virksomheden blev anset for pligtmæssigt medlem af).

Sagerne var afgjort på baggrund af en deklaration, som både ejerlavet og Aalborg Kommune var påtaleberettiget for, og da virksomheden nogle år senere anlagde sag mod Aalborg Kommune med påstand om, at denne deklaration var ugyldig, var der reelt tale om samme tvist i nye klæder. Med netop den begrundelse nedlagde Aalborg Kommune påstand om afvisning.

(Afvisningsspørgsmålet blev udskilt, jf. § 253, og byrettens afgørelse er således samtidig et eksempel på et typeområde for denne bestemmelse: Sager om (negativ) retskraft).

Foruden den konkrete vurdering af, om sagerne reelt vedrørte samme spørgsmål (som vist nok ikke var svær), rejste sagen det mere generelle spørgsmål, om den negative retskraft er begrænset til sagens parter. Det mente virksomheden, men argumentet vandt ikke gehør i hverken by- eller landsret.

»Dommene har retskraft for A A/S som part i sagerne, og selskabet er dermed bundet af dommene også over for Aalborg Kommune, selvom kommunen ikke var medinddraget som part.«

Præmissen, som må forstås i lyset af sagens genstand (gyldigheden af en deklARATION, der jo har en almindelig, ekstern virkning), forekommer rigtig.

Kapitel 12

Prøvelse af voldgiftskendelser

1. INDLEDNING

Voldgiftsret (og navnlig voldgiftsprocesret) er en særskilt disciplin, der ganske vist låner meget fra – og til tider inspirerer – civilprocessen, men som med god grund behandles i særskilte fremstillinger. Lige så god grund er der imidlertid til, at der i mange fremstillinger af den civile retspleje inddrages en mere overordnet beskrivelse af voldgiftsprocessen.

Dels udgør den et for mange brugere vigtigt alternativ til domstolsprøvelse, dels indeholder den danske voldgiftslov flere steder regler, som overlader en rolle til domstolene.

Håndteringen af den overordnede snitflade – kompetencefordelingen – mellem voldgift og civil retspleje behandler jeg i kapitlet om domstolenes saglige kompetence, hvor det naturligt hører til.

Det, der herefter behandles under overskriften »prøvelse af voldgiftskendelser«, er de sager, hvor domstolene på forskellige stadier i processen og i relation til forskellige dele af voldgiftssagen har en *prøvelsesrolle* (et emne, der sidste år bød på hele 5 afgørelser).

Kapitlet kan således potentielt omfatte både sager om fuldbyrdelse og tilsidesættelse af voldgiftskendelser og sager om f.eks. prøvelse af sagsomkostninger, voldgiftsdommeres habilitet m.v.

Dem fik vi imidlertid ingen af i år.

Jeg har (alligevel) fastholdt kapitlet, fordi jeg gerne vil sikre, at kapitelnumre fastholdes år for år – men rent indholdsmæssigt må jeg begrænse mig til en kort omtale af de artikler, der kom i årets løb (for vi fik faktisk nogle stykker).

For det første har Kasper Steensgaard skrevet en dobbeltartikel om de såkaldte »hurtige afgørelser« fra AB-systemet i U 2024 B s. 43 ff. og U 2024 B s. 87 ff. Artiklerne tager en voldgiftsretlig vinkel, men indeholder retssikkerhedsovervejelser, som er værd at læse for alle, der beskæftiger sig med proces (har man travlt, er det særligt den første artikel, der påkalder sig almen civilprocesretlig interesse).

Dernæst er der i Erhvervsjuridisk Tidsskrift trykt to artikler, der nok må beskrives som perifere for den almindelige civilproces, men som alligevel skal nævnes.

I den første, ET 2023.252, behandler praktikerne Kasper Revsbech og Jacob Sølling *konfliktløsning* i earn-out aftaler. Det er altså en emnespecifik artikel, men da genstanden er konfliktløsning, fik den plads.

I den anden, ET 2024.111, giver Alessandro Monti og Morten Adler-Nissen en grundig gennemgang af de voldgiftsretlige konsekvenser af, at Danmark udtræder af Energichartertraktaten.

Og endelig har jeg selv – som også nævnt i kapitel 2 – skrevet en artikel om (bl.a.) håndhævelse af aftaler om trinvis tvisteløsning, der beskæftiger sig med spørgsmål, som nok særligt har praktisk interesse i voldgiftssammenhæng.

Kapitel 13

Øvrige spørgsmål

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

I det sidste kapitel, inden jeg vender mig imod årets mange afgørelser om sagsomkostninger, har jeg samlet alle de afgørelser, som ikke hører til andre steder, og som vedrører emner, der ikke har en tyngde, som kan begrunde et særskilt kapitel.

Det er vanskeligt at lave en dogmatisk gennemgang af en omgang blandede bolsjer, men jeg synes alligevel ikke, at læseren skal snydes for årets highlights »uden for kategori«.

I år bliver det dog med lidt færre stop på vejen, end jeg plejer. Nævneværdigt er det således, at der intet nyt kom om forelæggelse for EU-domstolen eller om op-sættende virkning, der ellers plejer at bære ganske lange afsnit (og nogle gange har det måske i sig selv nyhedsværdi udtrykkeligt at skrive, at der ikke er sket noget siden sidst. Det er nu gjort).

Fra de områder, vi faktisk fik praksis, vil jeg særligt nævne afsnittet om habilitet (2.1.) og mere præcist de to sidste afgørelser i dette kapitel.

Den sidste, **U 2024.2015 V**, fordi den slår fast, at retsplejelovens § 94, stk. 3, ikke gælder i boligretssager. Og den næstsidste, **U 2025.422 V**, fordi den siger *rigtig meget om, hvornår en dommer kan blive inhabil ved efterfølgende udtalelser* (og fordi jeg selv synes, at den endte med at bære en ganske fornuftig og brugbar analyse af aspekter af habilitetsvurderingen).

Også i det følgende afsnit om »Aktindsigt« (2.2.), finder vi et lille highlight. Afsnittet består ganske vist kun af en enkelt afgørelse, **U 2024.2904 Ø** om Ekstra Bladets anmodning om aktindsigt i sagen om kablesamarbejdet, men den er absolut værd at læse, hvis man vil forstå de konkrete afvejninger, retten skal foretage ved besvarelsen af en anmodning om aktindsigt.

Derfra kan vi – da jeg på dette sted beskæftiger mig med de egentlige highlights – tillade os at springe til det sidste afsnit med »Øvrige spørgsmål« (2.4.), hvor jeg samler de afgørelser, som slet ikke kan indpasses i et tema (»de blandede bolsjers rodekasse«)

Men her skal man også stoppe og sikre, at man som minimum noterer sig de to førstomtalte afgørelser (den sidste illustrerer i en konkret sammenhæng ikrafttræ-

delsestidspunktet for den seneste ændring af retsplejeloven, og medmindre man selv får brug for svar på samme spørgsmål, er den næppe vigtig at kende).

Den første, **FM 2024.76**, fordi den indeholder en meget pædagogisk gennemgang af retsgrundlaget for at overlade kompetencen til at træffe afgørelse (afgørelsen er på ingen måde overraskende, men dommen er værd at læse, hvis man vil forstå dette spørgsmål).

Og den anden, **U 2024.2244 Ø**, fordi den udtrykkeligt stadfæster praksis fra Advokatnævnet, hvorefter en advokats »efterprocedure« som det helt klare udgangspunkt vil være i strid med god advokatskik (som advokat skal man altså lade sagen ligge, når retten har sagt »optaget til dom«).

(Og så vil jeg tillade mig at slutte indledningen med en læseanbefaling til de særligt interesserede.

Det drejer sig om U 2024.2596 H, der vedrørte et momsspørgsmål, men som er civilprocesretligt »sjov« at læse, fordi både flertallet og mindretallet begrundede deres votum med parternes sagsførelse. Kort fortalt var der mellem parterne enighed om, at selskabet havde krav på yderligere moms godtgørelse i det omfang, de omtvistede udgifter kunne godtgøres at vedrøre levering af forsikringsydelser til norske aftagere. For flertallet blev det afgørende, at selskabet ikke havde dokumenteret omfanget heraf; og selskabet kunne derfor ikke få godtgjort noget beløb; mens en enkelt dissenterende dommer ville lade det blive udslagsgivende, at Skatteministeriet ikke havde nedlagt påstand om sagens hjemvisning med henblik på at træffe afgørelse om proratorisk godtgørelse.

Jeg vil ikke kaste mig ud i en analyse af afgørelsen, men da jeg selv fandt den underholdende, giver jeg hermed læseanbefalingen videre).

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Habilitet

Vi starter med kapitlets største emner: Habilitet. Her har jeg samlet alle afgørelser om dommers habilitet, hvad enten den pågældende var sagkyndig eller juridisk.

Rammen for vurderingen er velkendt – og skal man have den genopfrisket, er det naturlige sted at starte i Højesterets kendelse i U 2014.2898 H, hvor landets øverste domstol selv sammenfatter praksis i en sætning, der er anvendt jævnlig siden:

»Det fremgår af Højesterets praksis, at bestemmelsen i § 61 har et dobbelt formål, nemlig dels at undgå en reel risiko for, at afgørelsen i den konkrete sag påvirkes af uvedkommende hensyn, dels at undgå, at der hos parterne eller omverdenen opstår mistillid til upartiskheden hos de dommere, der skal medvirke i sagen. Det sidstnævnte formål indebærer, at en dommer er inhabil, hvis der på grund af dom-

merens tilknytning til sagen eller sagens parter kan rejses tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed. For at føre til inhabilitet skal tvivlen være rimeligt begrundet i objektive omstændigheder. § 61 skal i øvrigt fortolkes i lyset af artikel 6, stk. 1, i den europæiske menneskerettighedskonvention, hvorefter enhver har ret til rettergang for en uafhængig og upartisk domstol, og den hertil relaterede praksis fra Menneskerettighedsdomstolen.«

(Man kan naturligvis også læse i den righoldige litteratur om emnet, både i de almindelige fremstillinger og i specialbidrag, hvoraf Børge Dahls bidrag til »Festskrift til Mads Bryde Andersen« er min personlige favorit).

Mens vurderingstemaet er let at formulere, er selve vurderingen konkret (og undertiden vanskelig). Det kendetegner også årets afgørelse, og det gør det naturligvis sværere at udlede generelle sætninger. Lidt synes jeg alligevel at kunne sige og skrive på baggrund af årets kendelser.

Et hovedområde for inhabilitet er som bekendt tilfælde, hvor *dommeren tidligere har taget stilling til sagen* (U 2014.2898 H handlede netop om dette i en situation, hvor en skiftedommer i medierne havde taget ret klart stilling til, om en andelsboligforening kunne gå konkurs). Det kan opstå på mange forskellige måder, og i år mener jeg rimeligvis at kunne rubricere to sager under denne overskrift.

Det er **U 2024.481 Ø** (2.1.1.) om en fogeddommer, der skulle »genafgøre« en tvist, som af formelle grunde var hjemvist til fornyet afgørelse, og **U 2024.3832 H** (2.1.2.) om en dommer, der tidligere havde truffet afgørelse om varetægtsfængsling og nu skulle afgøre spørgsmål om erstatning for samme varetægtsfængsling.

Det næste hovedområde, som vi i 2024 fik anledning til at besøge, er de sager, hvor dommeren har en *særlig tilknytning til en af parterne*. Herom fik vi to konkrete eksempler.

I den første sag, **U 2024.2137 Ø** (2.1.3.), blev et sagkyndigt medlem ikke inhabil af, at den ene part (partens advokat) forud for sagen havde rettet henvendelse med anmodning om, at den sagkyndige bistod i sagen (af henvendelsen fremgik hverken parternes navne eller sagens genstand). Og i den anden, **U 2024.2728 V** (2.1.4.), førte det – ret naturligt – til, at en dommer, der havde accepteret en stilling ved NSK, ikke kunne træffe afgørelse i en sag, hvor NSK var part.

Og fra disse sager er det naturligt at gå videre til **U 2025.422 V** (2.1.5), der gav grundlag for min med afstand grundigste analyse i dette afsnit. Som også skrevet i analysen hænger det nok til dels sammen med, at jeg i forskellige oplægssammenhænge (allerede) havde kigget grundigt på sagen – men jeg mener faktisk også, at den er værd at læse grundigt. Den siger nemlig ganske meget om, hvornår en dommer *kan blive inhabil på grund af efterfølgende udtalelser* (det vil næsten aldrig være tilfældet).

Den sidste sag, **U 2024.2015 V** (2.1.6), siger intet om vurderingen af habilitet. Den fastslår derimod, at retsplejelovens § 94, stk. 3, *ikke gælder i boligretssager*. Det er jo meget nyttigt at vide.

2.1.1. *U 2024.481 Ø – Fogeddommer (retsassessor) inhabil*

Vi starter i fogedprocessen, der anvender samme inhabilitetsregler som den øvrige del af retsplejen, og i en sag, der som skrevet i indledningen vedrørte et velkendt tema: Inhabilitet som følge af »forudgående stillingtagen«.

Fogedretten havde først truffet afgørelse om udbetaling af et auktionsbeløb, hvorefter kendelsen var underkendt af tekniske grunde. Samme retsassessor skulle herefter træffe afgørelse igen. Da afgørelsen blev truffet på *væsentligt samme grundlag*, kunne der efter landsrettens opfattelse rejses tvivl om den pågældendes fuldstændige upartiskhed (frygt for, at afgørelsen blot ville følge den første, underkendte, afgørelse).

Som det fremgår af domsnoten, er afgørelsen en 1:1 videreførelse af U 2020.479 V. Sagen ligner vel også lidt U 2023.4023 H, men er i øvrigt navnlig et *konkret eksempel* på anvendelsen af retsplejelovens § 61, når samme dommer af den ene eller anden grund får lejlighed til at bedømme samme spørgsmål mere end en gang, sml. 60, stk. 1, nr. 6 (der ikke fandt direkte anvendelse).

2.1.2. *U 2024.3832 H (TfK 2024.294) – inhabilitet i en straffesag*

Videre til en straffesag om samme overordnede tema.

Efter en indledende (og velkendt) beskrivelse af det dobbelte formål med retsplejelovens § 61 (der gælder både i civile- og straffesager) fandt Højesteret, at en dommer, der tidligere havde truffet afgørelse om varetægtsfængsling, var inhabil i en efterfølgende sag om erstatning for uberettiget varetægtsfængsling.

Højesterets præmisser beskæftiger sig mest med spørgsmålet om en dommers mulige medvirken i straffesager (eller beslægtede spørgsmål) efter, at samme dommer har truffet afgørelse om varetægtsfængsling. Det er en særlig (og velbelyst) sagstype, og selvom hjemlen er den fælles bestemmelse i § 61, skal man være forsigtig med at koge for meget supper på afgørelsen i en civilprocesretlig sammenhæng.

2.1.3. *U 2024.2137 Ø – sagkyndigt medlem ikke inhabil*

I en patentsag mente den ene part (Novartis), at et sagkyndigt medlem af retten var inhabilt.

Baggrunden var helt overordnet, at det andet selskab (Viatrix), tidligere via en advokat, havde rettet henvendelse til den sagkyndige for at høre, om denne kunne bistå i forbindelse med sagens behandling i første instans.

Af narratio fremgår, at denne henvendelse *ikke* indeholdt oplysninger, som kunne bruges til at identificere hverken Viatrix eller det omhandlede patent (men det fremgik efter min forståelse af henvendelsen, at sagen ville vedrøre Novartis som modpart). Den sagkyndige afslog, men tilbød i samme forbindelse at hjælpe med at henvise sagen til en anden patentagent.

Landsrettens præmisser er kortfattede, men det fastlås overordnet, at det beskrevne forløb ikke (og heller ikke efter et appearancehensyn) gjorde den sagkyndige inhabil.

2.1.4. U 2024.2728 V (TfK 2024.139) – dommerfuldmægtig inhabil

Også denne afgørelse om en dommers *tilknytning* til en part er – hvad TfK-henvisningen afslører – en straffesag.

En dommerfuldmægtig havde fået job som anklager ved NSK, men var endnu ikke tiltrådt stillingen. Den pågældende kunne derfor ikke være dommer i en sag, hvor NSK var part.

Den generelle sætning, der kan udledes af dommen, er vel, at en dommer, der har accepteret et nyt job, ikke den mellemliggende kan dømme i sager mod sin kommende arbejdsgiver. Det giver jo meget god mening...

2.1.5. U 2025.422 V – om habilitet (lang analyse)

Under en ankesag nedlagde appellanten påstand om, at byrettens dom skulle ophæves, og sagen hjemvises, fordi byretsdommeren havde gjort sig inhabil. Heri fik appellanten ikke medhold.

Sagens forløb er interessant, og jeg endte derfor med at kaste mig ud i en lidt længere analyse.

Den materielle tvist var skatteretlig, og udfaldet afhang – sådan stærkt forsimplet – af, om Skattestyrelsen havde overholdt en frist på 6 måneder. Efter hovedforhandlingens afslutning kom dommeren med en mundtlig tilkendegivelse, der lagde op til at besvare spørgsmålet bekræftende og derfor frifinde Skatteministeriet. Og her opstod tvisten: For dommeren udtalte som led i sin begrundelse, at sagsøgers advokat (samme firma, som repræsenterede sagsøger i retssagen), »havde »fusket«, »fiflet« eller lignende ved ikke på et tidligere tidspunkt at sende de oplysninger til Skattestyrelsen«.

I efterforløbet indbragte advokatfirmaet dommeren for Den Særlige Klageret, der udtalte misbilligelse af dommerens adfærd, og det var altså herefter, spørgsmålet om habilitet blev aktuelt.

Skal man forstå landsrettens afgørelse må man både se på karakteren af udtalelsen og (navnlig) på tidspunktet herfor. Og det er her, vi tager et kort smut forbi to tidligere afgørelser:

Den første, U 2022.854 Ø (Meld og Feld), vedrørte en dommers offentlige udtalelser på Facebook forud for straffesagen mod Morten Messerschmidt. Den har jeg skrevet om af to omgange – og konklusionen endte med at blive, at dommeren ved sine ytringer (herunder »likes«) havde bragt sig i en situation, hvor man kunne så (vel-)begrundet tvivl om, hvorvidt dommeren havde et modsætningsforhold til Dansk Folkeparti og Morten Messerschmidt, og om dommeren (derfor eller i øvrigt) var forudindtaget i sagen.

Den anden, U 2017.3544 Ø (også en straffesag), siger noget om tidsaspektet. Afgørelsen har jeg tidligere henvist kortfattet til (netop i min analyse af Meld og Feld), og nu har jeg haft grund til at genlæse den. I sagen havde en domsmand udtrykt sig i en række sammenhænge på Facebook om en sag/om den tiltalte, uden dette førte til inhabilitet. Begrundelsen er flerleddet, og der henvises bl.a. til, at skønsmanden i de efterfølgende omtaler af sagen havde givet udtryk for at føle sig »bundet af loven«. Det har jeg svært ved at se veje tungt. Men afgørelsen synes hovedsageligt at være bundet af, at domsmanden kun én gang havde udtalt sig før sagen, og altså at bygge på den opfattelse, at *efterfølgende udsagn* må forstås anderledes (at udsagnet inden sagen »Goes around, comes around. Hva' --- ? ☺ « ikke skulle gøre domsmanden inhabil, kan man så tænke lidt over...).

Og så er vi tilbage ved vores sag. For helt grundlæggende kan man vel sige, at en dommers udtalelser *inden* en sag (let) kan vise, at dommeren er forudindtaget og dermed inhabil. Anderledes med udtalelser efter sagen, der præsumptivt må forstås som dommerens forståelse *i lyset af det passerede* – og det er jo netop meningen, at en dommer under sagen skal danne sig et indtryk af, hvad der er op og ned.

Medmindre en efterfølgende udtalelse klart viser »bagud« eller på anden måde demonstrerer et modsætningsforhold, der bestod inden sagens hovedforhandling, kan den derfor ikke – og heller ikke selvom den på andre parametre er sanktionabel – bære en indsigelse om manglende habilitet.

2.1.6. *U 2024.2015 V (FM 2024.12, T:BB 2024.341) – retsplejelovens § 94, stk. 3 gælder ikke i boligretssager*

Under en boligretssag udpegede byretten en lægdommer, der var beskikket i en anden retskreds. Baggrunden var den for så vidt tilforladelige, at den eneste lægdommer i den pågældende retskreds med relevant fagspeciale var inhabil.

Beslutningen blev imidlertid underkendt i landsretten, der efter en gennemgang af forarbejderne til lejeloven og lov om boligforhold fandt, at en heri indeholdt henvisning til retsplejelovens regler ikke omfattede retsplejelovens § 94, stk. 3.

Afgørelsen følger, som det også fremgår af præmisserne, fuldstændig linjen fra U 2009.849 V, og er i øvrigt blot udtryk for, at særregler (af en vis detaljegrad) i den pågældende speciallovgivning fortrænger regler om samme forhold i retsplejeloven, også selvom denne i kraft af en generel henvisning i specialloven som udgangspunkt finder anvendelse.

(På petitesseniveau kan jeg undre mig over, at man henviser til stk. 3 – der handler om at udpege sagkyndige, som ikke er beskikket – når retsplejelovens § 94, stk. 2, indeholder en regel om sagkyndige, der er beskikket ved en anden retskreds. Valget af henvisning ændrer ikke på konklusionen, der må gælde tilsvarende for stk. 2).

2.2. Dokumentoffentlighed. Aktindsigt

2.2.1. U 2024.2904 Ø (TfK 2024.109) – om retsplejelovens § 41 b og 41 h

Østre Landsret fandt, at en dansk avis i al væsentlighed havde ret til aktindsigt i kendelser og retsbøger i en nu opgivet straffesag, jf. retsplejelovens § 41 b og § 41 f.

Anmodningen udsprang af en sag, der var initieret af FE og bl.a. havde vedrørt et hemmeligt kablesamarbejde, og som anklagemyndigheden siden havde opgivet, efter Højesteret havde truffet afgørelse om, at der kun skulle ske delvis dørlukning (gæt selv hvilken sag, det er...). Efterfølgende søgte Ekstra Bladet aktindsigt i alle kendelser og retsbøger i sagen. Heri havde byretten overvejende givet medhold, idet aktindsigt var nægtet i to erklæringer afgivet af FE samt i Anklagemyndighedens indlæg om spørgsmålet vedrørende dørlukning.

Anklagemyndigheden kærede kendelsen med påstand om, at der skulle ske ekstrahering i de retsbøger, der indeholdt kendelser, jf. § 41 b, stk. 3, nr. 1 (statens sikkerhed) og nr. 3 (hensynet til fremmede magter), og at retsbøger, der ikke indeholdt kendelser, skulle undtages, jf. § 41 f, stk. 5, 2. pkt. (sager for lukkede døre). Navnlig argumenterne i relation til førstnævnte bestemmelse er værd at læse.

Anklagemyndighedens hovedsynspunkt til støtte for ekstraheringsargumentet var således, at Højesteret i forbindelse med afgørelsen af spørgsmålet om dørlukning, ved at anerkende behovet for *delvist dørlukning*, også havde anerkendt, at der i relation til visse oplysninger i sagen var tungtvejende hensyn til statens interesser – altså et synspunkt om, at retten til aktindsigt præsumptivt må begrænses i samme omgang som adgangen til sagen, når modhensynet er »statens sikkerhed«.

I relation til de retsbøger, der ikke indeholdt kendelser, argumenterede anklagemyndigheden overordnet for, at sagen var ført for lukkede døre, og at der, »allerede fordi« Ekstra Bladet *ikke havde begrundet anmodningen*, ikke var grundlag for meroffentlighed, jf. § 41 h.

Også landsrettens præmisser tåler grundig læsning. Sagen er godt nok (forhåbentlig) unik, men de relevante afvejsninger er generelt interessante.

Navnlig hæfter jeg mig ved, at landsretten ved *afvejningen* efter § 41 b, stk. 3, lægger vægt på de samme faktiske forhold, som også indgik ved vurderingen af spørgsmålet om dørlukning; der har været oplysninger fremme om kablesamarbejdet overalt i de danske medier (og hensynet til statens sikkerhed eller fremmede magter er derfor begrænset).

Også afvejningen efter § 41 h er instruktiv. Østre Landsret fandt således, at offentlighedens (betydelige) interesse i sagen måtte medføre, at der i vidt omfang burde gives aktindsigt til danske medier.

(For feinschmeckere kan det nævnes, at Ekstra Bladet faktisk havde *forsøgt at kontrakære* i selskabets kæresvarskrift. Det kan man bare ikke – og slet ikke, når kæresvarskriftet indleveres efter mere end 14 dage).

2.3. Fuldbyrkelse (af udenlandske afgørelser)

2.3.1. *U 2024.1590 H – (ikke) tvangsfuldbyrkelse af svensk udeblivelsesdom (og lidt intertemporalt)*

Vi starter dette afsnit med en fogedprocesretlig sag, der imidlertid handlede om et almindeligt procesinstrument, nemlig om Bruxelles I-Forordningen (den fra 2000, fordi den svenske sag var tilpas gammel).

En svensk domstol havde afsagt udeblivelsesdom over en dansk sagsøgt, efter at stævning var forsøgt forkyndt i Post- och Inrikes Tidningar og Helsingborgs Dagblad (svarende til forkyndelse i Statstidende).

Højesteret fandt ikke, at den svenske domstol – der vidste, at sagsøgte var dansk statsborger – havde gjort nok for at afklare, om sagsøgte havde dansk bopæl. Forkyndelse var derfor ikke sket korrekt, og afgørelsen kunne nægtes fuldbyrdet i medfør af artikel 45, jf. artikel 34 i den dagældende forordning.

(For en gennemgang af retsgrundlaget henvises til det meget grundige afsnit i dommen).

2.3.2. *U 2024.2557 Ø (FM 2024.21) – fuldbyrkelse af svensk dom*

Og vi bliver i Bruxelles I-Forordningen (men nu den nye) og igen med et spørgsmål om artikel 45 (der udtømmende angiver grundene til at nægte anerkendelse af en udenlandsk dom), og mere specifikt – igen – artikel 45, stk. 1, litra b (kravene til underretning forud for en udeblivelsesdom) og stk. 3.

Landsretten fandt, at da den danske part havde modtaget ankestævning på dansk, og da parten havde nedlagt påstande i den svenske ankesag, måtte sagen anses for forkyndt. Der var med andre ord (ret oplagt!) ikke tale om en sag omfattet af § 45, stk. 1, litra b.

Da dommen ikke stred mod grundlæggende retsprincipper, og da der i henhold til § 45, stk. 3, ikke var grundlag for at prøve den svenske domstols afgørelse af kompetencespørgsmålet, skulle afgørelsen fuldbyrdes.

2.4. Øvrige spørgsmål

2.4.1. FM 2024.76 – om kompetencen til at træffe afgørelse

Vi starter kapitlets sidste afsnit med et emne, der sjældent finder vej til tidsskrifterne (men faktisk var oppe at vende i FM 2023.51, jf. Almanakken 2023, s. 73): Hvad kan en kontorfuldmægtig træffe afgørelse om.

Afgørelsen er pædagogisk i sin gennemgang af den retlige ramme. Som det fremgår af landsrettens præmisser, følger det af retsplejelovens § 19, at rettens præsident kan bemyndige andre til at træffe afgørelse. Hovedreglen er i stk. 1, hvorefter præsidenten kan bemyndige (dommer-)fuldmægtige til at behandle sager af enhver art. Efter stk. 3, kan præsidenten bemyndige *andre* til at træffe nærmere angivne afgørelser. Denne bestemmelse er udtømmende.

I den konkrete sag havde en kontorfuldmægtig truffet afgørelse om udlevering af et bo til bobestyrerbehandling. Det er en sagstype, der efter bestemmelsen kan overlades, når der ikke skal træffes afgørelse i tvistigheder. Men da det efter landsrettens opfattelse ikke kunne lægges til grund, at arvingerne var enige i udlevering af boet til bobestyrer, var sagen *tvistig*, og afgørelsen burde derfor ikke være truffet af en kontorfuldmægtig.

(Af domshovedet fremgår, at en arving havde begæret boet udlagt til forenklet privat skifte. Hertil kommer, at afgørelsen var indbragt ved kære af en arving, hvilket i sig selv viser, at der var uenighed om udlevering af boet).

2.4.2. U 2024.2244 Ø (TFA 2024.175/1) – indgivelse af »efterprocedure« er (normalt) i strid med god advokatskik

En sag om god advokatskik – men anvendt på en såkaldt »efterprocedure« og derfor i det civilprocesretlige grænseområde.

Sagen havde et lidt specielt forløb, som jeg vil komme tilbage til sidst i omtalen. Når jeg medtager afgørelsen, er det nemlig navnlig på grund af det af landsretten formulerede *udgangspunkt*.

I en familieretlig sag havde den ene advokat indleveret et processkrift til (familie-)retten *efter* sagen var optaget til afgørelse. Det gav anledning til en disciplinærsag, hvor Advokatnævnet fastslog, at advokaten havde overtrådt de advokatetiske regler.

Ved den efterfølgende prøvelse ved domstolene udtalte landsretten af generel betydning:

»A indgav den 9. december 2020 et processkrift i sagen på domstolenes sagsportal og pr. mail til retten og modpartens advokat. Processkriftet var ikke begrænset til

praktiske spørgsmål, men indeholdt bemærkninger af materiel karakter, der må anses at have haft til formål at påvirke rettens afgørelse i sagen.

Indgivelse af sådanne bemærkninger til retten, efter at retten har optaget sagen til afgørelse, *udgør som det klare udgangspunkt en tilsidesættelse af god advokatskik* [...] Det gælder uanset, om advokaten har været til stede på det retsmøde, hvor sagen er blevet optaget til afgørelse.«

(Min fremhævelse. Afgørelsen er truffet efter en tidligere udgave, men der er ingen grund til at tro, at retsstillingen har ændret sig).

Og så til den konkrete sag, der som varslet havde et lidt specielt forløb. I sagen var klienten mødt selv og havde under retsmødet fået det indtryk, at der efter mødet kunne indleveres yderligere processtof (hvilket delvist understøttedes af oplysninger fra modpartens advokat). Hertil kom, at modparten kort inden retsmødet havde fremlagt nye bilag og fremsat opfordringer (som gjorde det naturligt at svare). Under disse (meget) konkrete omstændigheder, havde advokaten ikke handlet i strid med god advokatskik.

2.4.3. *U 2024.4683/1 Ø (TfK 2024.340) – om ikrafttræden af »Rørdam-loven«*

En lidt frisk titel i overskriften, og så er dommen tilmed en straffedom. Formålet er imidlertid at gøre det klart for læseren, hvorfor jeg kort nævner denne.

Som et af tiltagene i lov 661 2024 (der officielt hedder »gennemførelse af flerårsaf-tale for domstolene for 2024-27 m.v.«, men i populær tale meget vel kan kaldes Rørdam-loven) ændredes beløbsgrænserne for en række appelregler både i rets-plejelovens kapitler om civile sager og i kapitlerne om straffesager.

Da ændringerne både i form og i forhold til ikrafttrædelse er ens, er det værd at notere sig denne (straffe-)afgørelse, hvor landsretten afviste kære af en kendelse om tilkendelse af omkostninger, fordi *byrettens afgørelse var truffet inden den 15. juni 2024* (og sagen var omfattet af den nye beløbsgrænse, under hvilken parter skal søge Procesbevillingsnævnets tilladelse).

Det samme ville være tilfældet på det civile område, jf. ændringslovens § 10, stk. 4.

Kapitel 14

Sagsomkostninger

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Med 54 afgørelser blev 2024 igen et rigtig fint år for kapitlet om sagsomkostninger – faktisk blev det den Almanak, hvor jeg fik anledning til at lave næstflest omtale (og Almanakken 2020 tæller ikke rigtig, fordi den dækkede mere end 16 måneder)

En lille del af forklaringen er, at jeg på kollegial opfordring i november 2023 besluttede mig for *systematisk at gennemgå Højesterets omkostningsafgørelser i alle civile sager*.

Sager, der er fremfundet ved denne gennemgang, skal naturligvis læses med forbehold for, at omkostningsspørgsmålet ikke nødvendigvis har været et selvstændigt procedurepunkt (modsat de kæremål om omkostningsudmålingen, der historisk har udgjort grundlaget for mine analyser). Men omvendt er det vel typisk værd at læse, hvad Højesteret skriver, når de udmåler omkostninger, der fraviger det rent takstmæssige.

Det gav naturligvis et større kvantum afgørelser, hvad navnlig afsnittet om retsplejelovens § 312, stk. 3, demonstrerer. Men det er absolut ikke den eneste forklaring på, at der også i år er tale om et meget stort kapitel, som på afgørende punkter tager sig anderledes ud end de 13 forudgåede.

Både på grund af omfanget, og fordi afgørelser om sagsomkostninger altid er meget konkrete (og emnet for mange sikkert opfattes lidt som et »vedhæng«), fraviger jeg hvert år strukturen fra mine nyhedsbreve og sætter emnet sidst.

Det store omfang og afgørelsernes karakter har samtidig betydning for mit valg af fremstillingsteknik. For mange vil afsnittet om sagsomkostninger nok i endnu højere grad end resten af almanakken være et »opslagsafsnit«, der ikke læses i sammenhæng, men bruges som et register over årets sager og som inspiration, når man sidder med et konkret problem.

Det har jeg forsøgt at tage højde for, og afsnittet er således helt overvejende struktureret med udgangspunkt i, hvilke emner/stikord, jeg selv ville have brug for i et stikordsregister for sagsomkostninger.

Med lidt samme begrundelse har jeg ikke i de enkelte afsnit lavet hverken indledning eller sammenfatning, som det har været tilfældet i de forudgående kapitler – jeg er nemlig ikke sikker på, at det i forhold til afgørelserne om sagsomkostninger vil have særlig stor værdi.

I stedet har jeg, også for at forsøge at sikre et sammenhængende overblik over det med afstand mest praksisholdige kapitel, forsynet kapitlet med Almanakkens længste gennemgang af highlights. Bare rolig, det er ikke alenlangt – men trods alt en god håndfuld sider. Forhåbningen er hermed *dels* at bidrage til overblikket over kapitlet (og dermed øge brugbarheden som opslagsværk), *dels* at sikre, at læseren med en begrænset tidsindsats kan blive opdateret på året der gik med sagsomkostninger.

I afsnit 2.1 har jeg samlet de afgørelser, der vedrører *fri proces*.

Afsnittet omfatter både de tidsmæssige betingelser for at meddele *fri proces*; rækkevidden af et tilsagn om *fri proces* og spørgsmålet om udmåling af salær til beskikkede advokater.

Også i 2024 var det kendetegnende, at rigtig mange sager udsprang af familieretlige tvister. Det gør dem ikke uinteressante at læse, men det er værd at holde sig for øje. Det er samtidig en god grund til at glæde sig over, at der *også kom lidt ny litteratur* i form af artiklen TFA 2024.90, hvori Anette Kronborg giver en grundig og praktisk anvendelig redegørelse for praksis om *fri proces* på dette område.

De første fem afgørelser består af to om grundlaget for *fri proces* (»hvornår skal en ægtefælles indkomst tælles med«), en enkelt om vurderingen af ansøgerens rimelige udsigt til at vinde sagen, og to afgørelser om vurderingen af sagens kompleksitet ved *fri proces*-afgørelser efter retsplejelovens § 500 (*fri proces* i fogedsager). Ingen af disse siger efter min opfattelse noget nyt, men **FM 2023.173** er faktisk et ret fint eksempel på, hvornår en ansøger *åbenbart* ikke kan forventes at få medhold.

Herefter følger en ret interessant kendelse. Det er **FM 2024.11**, hvor byretten havde begrænset en afgørelse om *fri proces* til tiden efter afgørelsen (læser man analysen, giver det faktisk rimelig god mening, at byretten fandt anledning hertil). Denne afgørelse blev ændret i landsretten, og den trykte kendelse udtrykker helt generelt, at *fri proces ikke kan begrænses til arbejde udført efter beslutningen om at tilkende fri proces* (heller ikke selvom ansøgeren først på dette tidspunkt i processen opfyldte betingelserne).

Blandt de sidste afgørelser finder vi først et enkelt eksempel på vurderingen efter § 332 (om tilbagebetaling af beløb). Det er **FM 2023.166**, som på mange måder følger velkendte linjer (senest TFA 2023.87). Dernæst følger en enkelt afgørelse om ophævelse af rejseforbehold, inden vi når til afsnittets sidste lille highlight, **FM 2024.80**, om fastsættelse af salær til en beskikket advokat. Afgørelsen skal læses sammen med **U 2023.4816 H** (omtalt i Almanakken 2023, s. 170), som et eksempel på, at *salæret ikke kun kan fastsættes lavere end tilkendte omkostninger (2023-dommen), men også efter en konkret vurdering kan sættes højere*.

Også afsnittets sidste sager vedrørte salær, men den fortjener ingen særskilt omtale her.

Afsnit 2.2 indeholder årets afgørelser om *opgørelse af sagens værdi* (der som bekendt har betydning både for retsafgiftsberegningen og den takstmæssige udmåling af sagsomkostninger), og også dét afsnit er værd at læse. Ikke fordi afgørelserne afgør reelle tvivlsspørgsmål, men fordi de tre første afgørelser alle er ganske instruktive.

Det er for det første **FM 2023.168**, der viser, at *sagens værdi er det krav, sagsøger faktisk har indtalt*. Der kan – som jeg også skriver i analysen – være mange gode grunde til, at parter begrænser deres krav. Men hvad end grunden er, så er sagens genstand nu engang det eller de krav, parten faktisk indtaler. Dernæst følger det er for det andet **U 2024.4271 Ø**, der fint illustrerer den vurdering retten må foretage, når en *anerkendelsespåstand skal værdiansættes*. Og endelig følger med **U 2024.3638 V** en afgørelse, der kort og godt viser, at *sagens værdi ikke ændrer sig med tilbagevirkende kraft, blot fordi parterne efter endelig dom indgår forlig med et andet indhold*.

Afsnittets sidste omtale er af **FM 2024.36**, som jeg gjorde mig – og fortsat gør mig – mange tanker om. Ikke fordi jeg er uenig med resultatet (tror jeg nok), men fordi den kan give anledning til at overveje, hvordan man skal håndtere det, hvis en sag *ændrer værdi undervejs*. Mere herom i analysen.

Afsnit 2.3. indeholder årets 2 afgørelser om retsafgift. Heller ikke her er der sket nybrud, men jeg vil alligevel nævne **U 2024.5111 Ø**, der fastslår, at *der ikke skal betales retsafgift af en friholdelsespåstand i en ad citationssag, når adciterede og adci-tanten begge er parter i sagen, og der ikke nedlægges anden påstand mellem dem*. (Hvordan sådanne sager behandles i relation til sagsomkostninger er vanskeligt, jf. hertil også kommentaren til bestemmelsen i »Retsplejeloven med kommentarer«. Men herom var der ingen praksis i 2024, og derfor ingen grund til lange redegørelser).

Et vanskeligt spørgsmål i alle sager, hvor ingen af parterne får fuldt medhold, er *hvem af parterne, der har vundet*. Det spørgsmål har jeg i alle udgaver af Almanakken udskilt til et selvstændigt emne, og igen i år finder man i afsnit 2.4 årets afgørelser om vurderingen efter retsplejelovens § 313. Dem fik vi tre af, men de er alle i mine øjne værd at kende.

I den første sag, **U 2024.4224 V**, fik vi på ny illustreret, at der i forhold til vurderingen af, hvem der har vundet, undertiden må anvendes en bred partsforståelse (jeg taler typisk om »identifikation«). Det er rationalet fra U 2011.2002 H, der igen er på spil, jf. således fra sidste år FM 2022.127 (Almanakken 2023, s. 174). Afgørelsen siger samtidig lidt om, hvordan man finder ud af, hvem der har vundet, og også af den grund, er den værd at læse.

Herefter har jeg to sager om vurderingen af vundet/tabt ved det, man vel kan kalde et »blandet udfald«. Det er **U 2024.470 H** og **U 2024.4882 H**, der – som det

fremgår – begge er fra Højesteret. De er samtidig hver især (og nok navnlig læst i sammenhæng) meget illustrative for, hvordan § 313 skal anvendes, når *der i samme sag nedlægges flere påstande, og parterne hver vinder på nogle (men ikke alle)*.

Efter dette afsnit plejer jeg at lægge sager om *retshåndhævelsesdirektivet* – der faktisk har fyldt ganske meget i hele Almanakkens levetid. Dem har vi ingen af i år, hvor vi heller intet fik om *forligstilbud* (her består opdateringen med andre ord i at konstatere, at alting er som ved årets start).

De næste afsnit har jeg rykket lidt rundt i forhold til tidligere år, fordi jeg – i hvert fald i år – har ment, at strukturen kunne være bedre. Inden vi tager de forskellige delafsnit om *udmålingen*, har jeg derfor i afsnit 2.5. samlet årets afgørelse om sagsomkostninger i sager med flere parter.

Efter en meget konkret afgørelse (**U 2024.978 H**), følger tre afgørelser om det, der må kaldes »årets tema«: *sagsomkostninger til en biintervenient*. Dem har jeg forsøgt at tematisere lidt.

Det betyder, at vi starter med en sag, der blot viser *hovedreglen om, at biintervenienter ikke skal have sagsomkostninger* (**U 2024.4831 H**), inden vi vender os mod to sager, der begge udspringer af arbejdsskadesystemet, og som blev afgjort med forskelligt udfald (og dermed nærmest indbød til grundigere overvejelser).

De to afgørelser har jeg lagt kronologisk, og det betyder, at jeg starter med **U 2024.1597 V**, der faktisk *tilkendte omkostninger til en biintervenient*. Sagen var som nævnt en arbejdsskadesag, og biintervenienten var skadelidte – og jeg begrundet i min analyse, at netop denne sagstype og konstellation må være et *hovedområde for, hvornår det kan overvejes at tilkende omkostninger*.

Og når jeg mente (og mener det), var det interessant nogle måneder senere at læse **U 2025.69 Ø**, der ikke tilkendte en lignende biintervenient omkostninger. Det kom der en ganske lang analyse ud af.

I afsnit 2.6. finder man årets enlige afgørelse om sikkerhedsstillelse. Det er **U 2024.5304 Ø** om sikkerhedsstillelse i en ankesag, og selvom jeg efterhånden har skrevet det mange gange (jeg medgiver, den megen tid, jeg bruger på sagsomkostninger, har nok gradvist forplantet sig i en større interesse for emnet), så mener jeg rimeligvis, at man kan kalde afgørelsen *værd at læse*. Afgørelsen er for kompliceret i sit faktum til at kunne sammenfattes i en linje, men har man 5 minutter, er de ikke givet dårligt ud ved at læse kendelsen.

Herefter tager jeg fat på praksis om selve omkostningsudmålingen.

Det starter i afsnit 2.7., hvor jeg har samlet praksis om udmålingen i *store sager* (dvs. sager med en genstand, som overstiger det højeste vejledende takstinterval). Som også skrevet i analyserne, skal man være forsigtig med at udlede vidtløftige sæt-

ninger, men de kan måske illustrere (uden nødvendigvis at *understøtte*), hvad der efter min egen opfattelse er et rimeligt udgangspunkt: Hvis en sag har en værdi, som overstiger det øverste takstspænd, så må udmålingen *almindeligvis som minimum føre til et beløb, som ligger inden for det øverste omkostningsinterval (eller lidt over)*.

Dernæst følger i afsnit 2.8. en enkelt sag om omkostningsudmåling efter den *delhovedforhandling*. Det er **FM 2024.10**, som jeg har udskilt i sit eget afsnit for at give det eftertryk, når jeg skriver, at der i *sådanne sager ofte må ske sædvanlig takstmæssig udmåling, hvis det udskilte spørgsmål har haft »tyngde« og sagen herved har fundet en materiel afgørelse*. (Udsagnet nuancerer jeg betydeligt i min analyse, for der er naturligvis undtagelser).

Fra de delhovedforhandlede afgørelser går jeg i afsnit 2.9 til de sager, der hæves inden hovedforhandlingen. Vil man blive klogere på disse sager, kan man (stadig) med fordel læse U 2023 B s. 125 ff., der også ved årets udgang er dækkende.

De to sager, der faktisk omtales, er i øvrigt begge lidt særegne, og de kunne med nogen ret være placeret anderledes. Den første, **FM 2023.211**, handlede nemlig lige så meget om *sagens værdi* (og kunne nok også være rykket op i det afsnit), mens den anden, **FM 2024.74**, var en småsag, hvor der som bekendt gælder særlige regler.

Netop den afgørelse er imidlertid samtidig værd at omtale særskilt, fordi den *fraviger udgangspunktet om, at det er afgørende, om der faktisk er udarbejdet fortegnelse* (se herom U 2016.3689 H og om rækkevidden af præjudikatet U 2020.3109 V og U 2020.2729 V, hvor udgangspunktet blev fastholdt, og U 2020.3036 V og U 2020.3669 Ø, hvor udgangspunktet blev fraveget. Der kan i øvrigt henvises til den glimrende gennemgang i U 2022 B s. 31 ff.).

I årets afgørelse var der *ikke udarbejdet fortegnelse*, men *sagsøgte fik alligevel tilkendt omkostninger* (inkassosalær), fordi sagen var på et stade, hvor byretten under normale omstændigheder ville have udarbejdet fortegnelse (samme rationale som i U 2020.3669 Ø).

Efter afsnittene om udmåling, har jeg – i et nyt afsnit (2.11.) – indsat et par sager om »håndteringen af visse udgifter«. Af disse er det absolut mest interessant at bruge lidt tid på **U 2024.2122 H**, der *ændrer U 2023.2513 Ø* (den sag omtalte jeg i Almanakken 2023, s. 164 og 183, hvor man altså bør indsætte en rettelsesmarkering). Afgørelsen fastslår, at *kompensationsbeløb (fra forudgående inkasso) ikke skal fradrages i sagens omkostninger*.

Herefter følger et ganske langt afsnit 2.12 om *ophævelse af sagens omkostninger*, som jeg imidlertid ikke vil gøre et stort nummer ud af her. Afsnittet kan ses som det mest direkte udtryk for, at jeg i slutningen af 2023 besluttede at udvide mit materiale til brug for nyhedsbrevene med en systematisk gennemgang af alle

Højesterets afgørelser (uanset retsområde), med henblik på at kunne omtale alle sager, hvor udmålingen ikke blot er *business as usual*. Mange af de sager, jeg her efter medtog, var tilfælde, hvor Højesteret ophævede sagens omkostninger (dvs. sager om retsplejelovens § 312, stk. 3).

Sagerne er værd at kende, og netop ønsket om – i endnu højere grad – at sikre, at Almanakken kan tjene som et dækkende overblik og opslagsværk, begrundede i sin tid min beslutning. Men de er omvendt sjældent værd at analysere. Dels fordi afgørelser efter § 312, stk. 3, notorisk er konkrete, dels fordi der jo typisk ikke står andet og mere, end en sætning sidst i dommen om, at sagens omkostninger ophæves.

Nuvel, skal jeg alligevel prøve at sige noget indledende, må det være følgende:

Bestemmelsen anvendes stadig *i vidt omfang i sager mellem en borger og en offentlig myndighed, når sagen vedrører lovfortolkning, og lovfortolkningen har betydning for myndighedens generelle virke (og borgeren taber)*. Borgeren er i disse sager reelt en art »repræsentant« for alle berørte borgere, og det vil derfor jævnligt være rimeligt at fritage denne fra at bære de ofte ganske betydelige udgifter.

Dette udgangspunkt er *særligt udtalt*, når sagen er en »forløber« eller på anden måde uformel prøvesag for et sagskompleks, som aktuelt verserer ved domstolene (dette kan ses som en direkte udløber af Højesterets instruks om, at der i sådanne komplekser kun sker henvisning af et mindre antal egnede sager til landsretten i første instans, og at de øvrige sager herefter sættes i bero).

I denne bunke vil jeg lægge de første 6 sagsomtaler. Fire af disse behandler afgørelser i sager mellem en borger og SKAT (der må betegnes som et praktisk hovedområde). Når man læser dem, er det værd særligt at notere sig **U 2024.4183 H** om 15 %-reglen. Og måske lige så meget afgørelsen **U 2024.5361 H**, der omtales i min analyse af afgørelsen. For i den sidste sag ophævede Højesteret ikke sagens omkostninger, hvilket kan ses som udtryk for, at *når det eller de principielle spørgsmål efterhånden er løst, forsvinder retternes villighed til at ophæve sagens omkostninger samtidig*.

Bestemmelsen *kan også anvendes mellem virksomheder og/eller myndigheder* under samme betingelser, dvs. at sagen angår et principielt spørgsmål af videregående betydning. Det vil sjældnere være tilfældet, men skete i år en enkelt gang, nemlig i **U 2024.1467 H** (mellekommunal tvist).

Dernæst kan reglen anvendes i sager, hvor den vindende part (og navnlig hvis denne er en myndighed) i særlig grad har givet anledning til sagen. Afgørelsen **U 2024.1648 H** er i mine øjne et typeeksempel herpå: Den angik prøvelse af en afgørelse, som notorisk var behæftet med begrundelsesfejl (hvilket i vidt omfang havde affødt tvisten).

Og så kom vi også igennem den bestemmelse, og dermed i det hele taget alle årets afgørelser om udmåling af sagsomkostninger i civile sager – men ikke gennem Alma-nakken. For herefter følger en række afsnit om *beslægtede spørgsmål*, hvoraf navnlig ét er både praktisk og teoretisk interessant.

Det sidste af mine »tematiske« afsnit inden den afsluttende rodekasse indeholder nemlig årets afgørelse om sagsomkostninger i *sager om isoleret bevisoptagelse*, og de er absolut værd at læse (2.12.).

Netop spørgsmålet om, hvornår en rekvirent skal tilkendes omkostninger i disse sager, er et i praksis meget vanskeligt spørgsmål, om hvilket vi løbende får ny praksis. Således også i 2024, der bød på 7 afgørelser om emnet (6, hvis man ikke tæller den enlige afgørelse fra voldgift med).

Afsnittet indledes med en ganske lang analyse af **U 2024.1318 H**, hvor Højesteret *med dissens tilkendte en rekvirent omkostninger, efter den indhentede skønserklæring havde påvist faglige fejl*. Flertallets votum viser efter min opfattelse, (1) at *udgangspunktet for vurderingen må være rekvirentens beskrivelse af skønsforretningens formål* (som netop var at fastslå, om der var begået faglige fejl), og (2) at *når formålet er at afklare eventuelle fejl, så er det – typisk – nok til at tilkende omkostninger, at skønsmanden finder sådanne* (også selvom der kan være betydelig tvivl om, hvorvidt de kan begrunde et krav). Mere herom i analysen, og i omtalen af den følgende kendelse, **FM 2023.214**, der tilgår spørgsmålet på samme måde.

Har man læst de to, kan man kaste et hurtigt blik på **U 2024.3610 V**, hvor ingen af parterne fik omkostninger. Den kan – navnlig i sammenhængen – læses sådan, at *når skønsforretningen har til formål at besvare flere spørgsmål, og hver af parterne vinder og taber på en del af disse (faktiske) spørgsmål, så har ingen part vundet eller tabt*. Det er noget andet, end når indstævnte efterfølgende gør en juridisk indsigelse gældende.

Efter disse tre afgørelser følger tre analyser af sager, hvor spørgsmålet ikke (kun) var, hvem af rekvirenten og indstævnte, der havde vundet – men hvor spørgsmålet angik forskellige variationer af flerpartsforhold.

De to første, **FM 2023.213** og **U 2024.3382 V** vedrørte begge *tilfælde af ad citation* (og hvor specielt U 2024.3382 V gav anledning til ganske omfattende overvejelser). Det gjorde den tredje, **U 2024.1614 Ø**, efter min opfattelse også – men landsretten bruger i kendelsen udtrykket »sambehandlede« (hvad jeg i analysen tillader mig at se kritisk på).

Og endelig følger en enkelt afgørelse fra voldgift, **T:BB 2024.459**, som groft sagt ikke har nogen (retskildemæssig) relevans for en civilprocesretlig analyse, men som jeg alligevel mente var værd at læse.

Hermed kom vi til enden. Sidste kapitel, sidste afsnit (afsnit, 2.13.), hvor jeg har samlet en pose »blandede bolsjer« (der alle smager lidt af omkostninger).

Det starter med en kort omtale af **U 2024.1761 H**, som primært er omtalt for at gentage en sætning, der efterhånden er blevet fast inventar i mine nyhedsbreve og i Almanakken: Man kan som appellant vælge at betale og nedlægge (selvstændig) påstand om tilbagebetaling. Så tager man en likviditetsrisiko, men man får omvendt procesrente, hvis man vinder, og man slipper for yderligere rente, hvis man taber (mere herom i Almanakken 2023 s. 166 f., hvor jeg endegyldigt overgav mig til en retsstilling, jeg ikke er fan af, men som man ikke kan være i tvivl om).

Derefter følger en praktisk vigtig afgørelse, **U 2024.2363 H**, som fastslår, at *kæremål i forbuds- og påbudssager har opsættende virkning for tilkendte sagsomkostninger (og derved ændrer praksis fra Østre Landsret)*.

Læser man lidt videre, finder man som afsnittets fjerde og femte afgørelser to sager om selvmødere (som næppe overrasker nogen), inden jeg med **U 2024.3847 H** runder omkostningssagerne af med en omtale af en afgørelse om *omfanget af sagsomkostningsdækning fra LG*.

Og så alligevel. For det er faktisk ikke Almanakkens sidste sag. Det er **U 2024.3968 Ø**, som ganske enkelt må beskrives som vanvittig (og som man næppe nogensinde får brug for at kende – men som ikke desto mindre kan være ganske underholdende at læse).

God læselyst!

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Fri proces. Beskikkede advokater

Foruden de (mange) afgørelser, som følger nedenfor, blev der i 2024 trykt en enkelt artikel, som det er værd at kende. Det drejer sig om TFA 2024.90, der som nævnt i indledningen giver et glimrende overblik over praksis for fri proces i ægtefælleskifter.

2.1.1. *U 2024.1611 Ø (FM 2023.239, TFA 2024.135) – indtægtsgrundlaget for fri proces*

Vi starter med sagerne om de økonomiske betingelser, inden vi bevæger os videre til rettens vurdering af sagens sandsynlige udfald.

Og vi starter her med en sag, hvor jeg – igen – vil opfordre til at læse landsrettens grundige præmisser, hvis man vil forstå resultat og begrundelse.

Den trykte kendelse giver ikke meget information om den underliggende tvist, men af domshovedet fremgår, at der var tale om en forældreansvarssag.

Landsretten fandt med henvisning til retsplejelovens 325, stk. 4, 3. pkt., at det derfor var tilstrækkeligt, at ansøgeren opfyldte de økonomiske betingelser for enlige.

2.1.2. FM 2023.167 - indtægtsgrundlaget for fri proces

Vi bliver i samme boldgade.

I en ægtefælleskiftesag havde byretten lagt vægt på, at mandens nye ægtefælle havde en indtægt, som oversteg den beløbsmæssige grænse.

Det udfald blev ændret i landsretten, der lagde afgørende vægt på, at manden ikke samlevede med den nye ægtefælle (og så skal indtægten ikke medregnes).

2.1.3. FM 2023.173 (TFA 2023.430) - (ikke) fri proces

Vi går nu videre til sagerne om rettens vurdering af den konkrete sag, og vi starter med et eksempel på, at fri proces kan afslås, når det er åbenbart, at den pågældende ikke kan få medhold.

Sagen var en forældremyndighedssag, og faren var idømt 7 års fængsel for overgreb på barnets søster, og at disse overgreb havde stået på i en periode på 2 år umiddelbart forud for tvisten om forældremyndighed.

En tragisk sag, men samtidig et let-at-forstå eksempel på, hvornår fri proces kan afslås efter en materiel vurdering.

2.1.4. TFA 2024.129 – afslag på fri proces i (simpel) fuldbyrdelsessag

De næste to afgørelser om rettens »materielle vurdering« vedrører begge fri proces under en fuldbyrdelsessag (i begge sager tvangsfuldbyrdelse af en familieretlig afgørelse), hvor hjemlen til fri proces er retsplejelovens § 500.

Vi er med andre ord i det absolutte grænseområde af, hvad jeg normalt tager med – men henset til emnets praktiske betydning, har de to sager fået plads her.

Efter retsplejelovens § 500 er det – i tillæg til de almindelige betingelser efter § 235 – en betingelse, at sagen har en sådan kompleksitet, at det er *nødvendigt* for den pågældende at have advokat. Formodningen er *imod*, at det er tilfældet.

I den første sag fandt landsretten i overensstemmelse hermed – uanset det oplyste om et højt konfliktniveau mellem de tidligere ægtefæller – »ikke grundlag for at tilsidesætte Familierettens skøn« over, at en tvist ikke var så kompliceret, at det var nødvendigt for faderen at antage advokat.

Det havde derfor været berettiget at afslå en anmodning om fri proces.

2.1.5. TFA 2024.134 – fri proces i (kompliceret) familieretlig sag

I den anden sag fandt landsretten derimod – bl.a. under henvisning til, at der verserede et antal sager mellem de tidligere ægtefæller, og at der var indkommet underretninger om, at faderen muligt havde begået vold mod et barn – at mode-

ren havde behov for en advokat under en tvangsfuldbyrdsessag (efter faderen uden samvær havde hentet et fælles barn i institution).

2.1.6. *FM 2024.11 – fri proces kunne ikke begrænses til arbejde udført efter beslutningen om at tilkende en part fri proces*

Fra sagerne om, hvornår fri proces kan meddeles, går vi til sagerne (i år kun en enkelt) om, hvad en afgørelse om fri proces indebærer.

Det gør vi med en sag, der i nyhedsbrevet – og i Almanakken – er forsynet med en ganske lang overskrift, som jeg tilmed har stjålet direkte fra tidsskriftet. Men den siger faktisk også det hele.

Familieretten havde truffet afgørelse om fri proces, men begrænset denne til tiden efter beslutningen. Det er der ikke hjemmel til i retsplejeloven – hverken i den konkrete sag eller i øvrigt.

At familieretten havde set anderledes på sagen, er dog på mange måder forståeligt. Ansøgeren havde tidligere søgt og fået afslag, men havde nu en indtægt under den beløbsmæssige grænse. Det er netop i det lys, afgørelsen er interessant; for det giver tyngde til landsrettens præmis om, at en afgørelse om fri proces omfatter hele sagen og derfor (per definition) er tilbagevirkende.

2.1.7. *FM 2023.166 - om retsplejelovens 332*

Og dermed nærmer vi os afslutningen af årets praksis om fri proces, hvor vi blot mangler årets enlige afgørelse om retsplejelovens § 332 (om tilbagebetaling af beløb modtaget under fri proces til statskassen efter sagens afslutning).

En ægtefælle, der havde haft fri proces, modtog ved bodelingen et betydeligt beløb. Landsretten fandt på denne baggrund, at det kunne pålægges ægtefællen delvist at erstatte statskassens udgifter i sagen.

Afgørelsen flugter med motivudtalelserne om, at erstatning til statskassen i skiftesager navnlig bør komme på tale, når den pågældende part efter sagen har sådanne midler, at vedkommende kunne have ført sagen uden fri proces (Lovforslag 132 2005 og fra praksis f.eks. U 2009.277 V, U 2016.1083/1 Ø, U 2016.3503 V, FM 2020.258, FM 2022.87, og TFA 2023.87).

2.1.8. *FM 2024.7 – rejseforbehold ophævet*

Jeg plejer lige at nævne det, når der trykkes praksis om retsplejelovens § 334, stk. 3 (rejseforbeholdet). Det havde jeg ikke behov for mange gange i 2024, men inden vi går til afsnittets anden del (salær til beskikkede advokater), skal vi forbi en enkelt afgørelse om emnet.

Der var her tale om en forældreansvarssag, hvor det for landsretten var afgørende,

at klientforholdet var opstået flere år tidligere (under en tvangsfjernelsessag), og at de forventede meromkostninger var begrænsede.

2.1.9. FM 2024.80 – salær til beskikket advokat (fastsat højere end sagsomkostninger)

Og med alle sagerne om fri proces sat i system, kan vi tage årets to afgørelser om salær til en beskikket advokat. Af disse er den første også den mest interessante.

Lidt baggrund først: Sidste år havde jeg en omtale af U 2023.4816 H, som jeg i overskriften navngav »salær til beskikket advokat (fastsat lavere end sagsomkostninger)«. Det var en afgørelse, der illustrerede, at selvom udgangspunktet for tilkendelse af salær til en beskikket advokat er taksterne for sagsomkostninger, så skal der ved salæraf afgørelsen tillige tages hensyn til »det opnåede resultat, sagens beskaffenhed og arbejdets omfang« (jf. U 1999.1414/2 H).

Det er samme sætning, der var på spil i 2024.

I afgørelsen fra sidste år var konsekvensen, at en beskikket advokat fik et lavere salær end de omkostninger, der blev tilkendt modparten som vindende part – mens udfaldet i år blev det modsatte: Der blev under hensyn til det opnåede resultat, sagens beskaffenhed og arbejdets omfang fastsat et salær, som oversteg de vejledende takster.

Læser man hele afgørelsen sidder man tilbage med et indtryk af, at udmålingen af et højere salær faktisk har en anden begrundelse. I byretten fastsattes sagsomkostninger og salær – da den beskikkede advokat repræsenterede den vindende part – med udgangspunkt i *forligsbeløbet*, efter sagen var afsluttet i mindelighed. Udmåling af salær til en beskikket advokat skal imidlertid ske med udgangspunkt i *påstandsbeløbet*, hvilket under kæremålet, der alene vedrørte salærudmålingen, i sig selv førte til fastsættelse af et højere beløb.

Det ændrer ikke på, at afgørelsen *illustrerer* de to hovedregler:

- At salæret som udgangspunkt bør fastsættes med udgangspunkt i påstandsbeløbet, og
- At salæret ikke behøver være det samme beløb, som er udmålt i sagsomkostninger.

2.1.10. TFA 2024.290 – salær til beskikkede advokater i samværssag

I årets anden afgørelse om salær til beskikkede advokater, var temaet et stykke hen ad vejen det samme, denne gang blot i en familieretlig sag.

Også i disse sager er udgangspunktet for fastsættelsen af salær til en beskikket advokat de vejledende takster (det kan man forvise sig om ved at læse landsrettens instruktive præmisser).

I byretten var salæret udmålt *lavere*, end det takstmæssige beløb, under hensyn til sagens forløb og varighed – og spørgsmålet var for landsretten, om dette havde været berettiget.

Svaret herpå var benægtende, idet landsretten – på baggrund af advokatens oplysninger om den medgåede tid – lagde til grund, at der var udført et arbejde, som (mindst) oversteg det tidsforbrug, der var forudsat ved den relevante takst.

2.2. Sagens værdi

2.2.1. *FM 2023.168 - sagens værdi (er det krav, sagsøger faktisk har indtalt)*

En sagsøger, som mente at have et krav på 75 mio. kr., nedlagde fuldbyrdelsespåstand om (begrænsede sit krav til) 5 mio. kr.

Sagens værdi til brug for beregning af retsafgift var derfor 5 mio. kr. (doh!)

Afgørelsen vedrørte konkret retsafgiftslovens § 3, stk. 1, men det er som bekendt samme værdi, der skal lægges til grund ved udmåling af sagsomkostninger. Og det er i øvrigt helt rimeligt.

En part kan have mange gode grunde til at begrænse sit krav (herunder bl.a. ønsket om at begrænse den økonomiske risiko).

Gør man det - i en situation, hvor det fulde krav kunne være indtalt - sørger dommens retskraft for, at det yderligere krav ikke senere kan indtales (se lærebøgernes afsnit om »udstykning« eller læs eventuelt U 2010.1431 H).

Og omvendt - vælger man undervejs i sagen at hæve sit krav, forfalder ved påstandsændringen en yderligere retsafgift (og sagens værdi til brug for beregningen af omkostninger stiger tilsvarende).

Der er altså ingen, der bliver snydt her.

(Byretten havde gjort sig grundige tanker om sagens reelle værdi. Sådanne overvejelser er utvivlsomt relevante, hvis en part - berettiget - nedlægger en anerkendelsespåstand. Her må retten tilstræbe at vurdere, hvad værdien af denne anerkendelse er. Men når påstanden er en fuldbyrdelsespåstand, er den deri indeholdte begrænsning retligt bindende, og der er derfor ingen grund til, at retten af egen drift lægger oven på beløbet).

2.2.2. *U 2024.4271 Ø (FM 2024.83) – sagens værdi til brug for beregning af retsafgift*

Det følger af retsafgiftslovens § 2, stk. 4, at retsafgiften i sagen med en værdi på over 100.000 kr. fastsættes trinvis efter sagsværdien, dog således at den trindhøjeste afgift er 160.000 kr., der betales i sager med en værdi på over 6.000.000 kr.

Det følger af retsafgiftslovens § 3, stk. 4, at sagens værdi, for så vidt som denne ikke kan bestemmes efter påstanden i stævningen, skal anslås »så nøjagtigt som muligt« af sagsøger, og at dette skøn ultimativt kan censureres af retten.

I den her omtalte afgørelse – der netop handlede om beregning af retsafgift – havde et selskab sagsøgt 4 regioner med påstand om, at de pågældende regioner havde handlet i strid med udbudsreglerne.

Selskabet havde i stævningen anslået sagens værdi til 0 kr. (det er jo afgiftsmæssigt billigt), men samtidig skrevet i sagsfremstillingen, at det pågældende udbud havde en værdi på omkring 145 mio. kr. – og så ville byretten forståeligt nok gerne høre parternes uddybende bemærkninger til spørgsmålet om sagens værdi.

Det efterfølgende indlæg fra selskabet er faktisk læseværdigt. Det er lødigt både i citationerne fra retsafgiftslovens forarbejder og (efter min forståelse) korrekt i gengivelsen af de udbudsretlige konsekvenser ved en dom efter påstanden – og herved også korrekt i sin *tilgang* til spørgsmålet, idet man civilprocesretligt netop bør interesse sig for en eventuel doms konsekvenser.

Men analysen falder trods alt kort. Dels ved helt at negligere værdien af, at kontrakten efter ophævelse måske skulle tildeles firmaet (her skrives blot kort, at det jo ikke er sikkert, at der stadig er et indkøbsbehov), og dels ved at negligere virksomhedens mulige erstatningskrav (her skrives, at man jo ikke har nedlagt påstand endnu. Som senest illustreret ved FM 2022.17 er værdien af et muligt erstatningskrav et fornuftigt udgangspunkt, når der anlægges anerkendelsessøgsmål om *grundlaget* for et sådan krav).

(Selskabets andet indlæg er mindre godt, bl.a. fordi det ikke er korrekt at henvise til praksis for prøvelse af administrative afgørelser i sager om offentlig kontrakttildeling).

Også regionernes indlæg (som først kommer ret sent i forløbet) kan tåle en læsning, om ikke andet for følgende sætning, som vel udtrykker det bærende argument for faktisk at opfatte sagen som værdifuld:

»Nærværende sag angår reelt, at sagsøgeren skulle have været tildelt den kontrakt, som påstås annulleret. ... Sagen angår således - efter sagsøgerens egen opfattelse - et kommercielt anliggende om, hvorvidt sagsøgeren burde være blevet tildelt en kontrakt, der ifølge udbudsbekendtgørelsen (...) har en skønnet værdi af DKK 145 mio.«

Både byretten og landsretten vurderede derfor også, at sagen havde en værdi, og at denne kunne fastsættes til ikke under 6.000.001 kr. (om det var lidt eller meget over var jo uden betydning).

2.2.3. U 2024.3638 V (FED 2024.102) – sagens værdi ved udmåling af sagsomkostninger

I den tredje afgørelse bevæger vi os over i de almindelige civile sager og mere konkret over i spørgsmålet om, hvad sagens værdi er (i en ret simpel situation).

Sagsøger havde i en sag om *anerkendelse af erstatningsansvar* skønnet sagens værdi til 275.000 kr. i stævningen. Efter at sagsøger havde fået medhold i ansvarsspørgsmålet, indgik parterne *forlig om betaling af 25.000 kr.* i erstatning.

Med henvisning hertil kærede sagsøgte omkostningsudmålingen, idet denne mente, at sagens værdi burde have været 25.000 kr.

Heri var landsretten ikke enig (og det forstår jeg udmærket). Sagen var som anført skønnet til en værdi på 275.000 kr., og der er intet der tyder på, at sagsøgers skøn ikke var reelt.

Sagsøgte havde under sagen *ikke* gjort indsigelse mod værdien, og da sagen blev afgjort, var det derfor ret åbenbart den rigtige værdi. At parterne *bagefter* indgik et forlig, ændrer ikke herpå (når vi er uden for de rene omgælstilfælde), og det var derfor helt berettiget, at byretten fulgte hovedreglen om, at sagsomkostninger skal udmåles ud fra samme værdi, som parterne har angivet under sagens behandling og betalt rets- og berammelsesafgift af.

(Afgørelsen indeholder i øvrigt en sætning, som fik mig til at tænke på FM 2024.36, der omtales straks nedenfor. I begge sager skriver landsretten nemlig som led i bedømmelsen (med lidt forskellige ord), at *når byrettens materielle afgørelse ikke er anket, må denne lægges til grund ved prøvelsen af omkostningsudmålingen*. Det er værd at huske på, hvis man som part ønsker at fremføre argumenter, der knytter sig til sagens realitet).

2.2.4. FM 2024.36 – sagens værdi i boligretssag

Vi slutter afsnittet med en analyse af en afgørelse af en lidt særegen tvist om sagens værdi, hvor vi skal have lidt processuel historik med for at forstå landsrettens afgørelse.

Sagen udsprang af en lejeaftale, der undervejs blev opsagt af lejer. Udlejer havde anlagt sagen med påstand om, at lejer skulle anerkende, at lejen var fastsat væsentlig under markedslejen (og nedlagte påstand om indfasning af en højere leje).

Under sagen opsagde lejer aftalen og fraflyttede lejemålet, hvilket for så vidt begrænsede sagens genstand. Nu var der jo ikke en reel uenighed om lejens (fremadrettede) størrelse, men kun om en eventuel efterbetaling af leje i den mellem-liggende periode.

Det er således den almindelige regel, at en part, der kan opgøre og indtale et fuldbyrdseskrav, ikke kan nedlægge anerkendelsespåstand om samme krav. Og

det var vel netop tilfældet i sagen, hvor det i hvert fald ikke fremgår, at udlejer mente at have andre krav end forfalden leje i perioden mellem den varslede stigning og lejemålets ophør (et muligt krav på leje i en tomgangsperiode kunne jo have båret sin egen retlige interesse).

Dette »retlig interesse«-problem gjorde parterne imidlertid ikke udtrykkeligt noget ud af for byretten, og byretten rejste heller ikke selv problemet, hvilket den nok kunne have gjort.

Spørgsmålet om retlig interesse prøves i hvert fald i et vist omfang ex officio, og denne sag virkede som en kandidat hertil. Den manglende retlige interesse sprang i øjnene, og sagen kunne inden for parternes anbringender let være begrænset.

Ved udmålingen af sagsomkostninger tog boligretten den nødvendige konsekvens af, at sagen ikke var tilskåret. Når sagen blev bedømt som en anerkendelsespåstand om den fremtidige leje, var sagens genstand »en ydelse, der skal betales et ubestemt antal gange«, og så opgøres sagens værdi (i lejesager) som fem gange den årlige ydelse, jf. retsafgiftslovens § 3, stk. 3, jf. stk. 2, 1. pkt., der både udgør grundlaget for beregning af afgifter og for den takstmæssige omkostningsudmåling.

I landsretten blev udfaldet det samme. Landsretten fremhæver indledningsvist, at lejer ved stævningens indgivelse beboede lejemålet, og at lejer først efter modtagelse af skønserklæring (som gik udlejers vej) opsagde lejemålet.

Landsretten nævner samtidig byrettens afgørelse af spørgsmålet om retlig interesse (der ikke lå til prøvelse i kæremålet, og som landsretten næppe kunne prøve). Rationalet er, at landsretten ved omkostningsudmålingen nødvendigvis må tage udgangspunkt i den (uankede) dom i realiteten. Det er selvfølgelig rigtigt, men også uden denne supplerende begrundelse kunne man være nået samme resultat.

For selvom sagen ikke burde være prøvet ud over lejemålets ophør, behøver det *i forhold til fastsættelsen af sagens værdi* ikke nødvendigvis være udslagsgivende.

Sagen havde oprindeligt en værdi, som skulle opgøres efter retsafgiftslovens § 3, stk. 2, og den senere »reduktion« af sagens værdi, der skyldtes sagsøgtes (lejers) reaktion på det i sagen passerede, ændrer ikke automatisk herpå, sml. også U 2023.2002 H. I sagen fra sidste år udtalte Højesteret bl.a., at man ved omkostningsudmålingen må tage højde for den oprindelige påstand og inddrage senere påstandsændringer; og Højesteret foretog afslutningsvist en sammenstilling af endelige resultat med den oprindelige påstand.

Afgørelsen illustrerer efter min opfattelse det, der må være det almindelige udgangspunkt ved udmålingen af omkostning i sager, der ændrer værdi undervejs. Nemlig at der er plads til en samlet vurdering, hvori der indgår:

- 1) Hvad sagens værdi oprindeligt var
- 2) Hvornår værdien er nedsat (processkridt før/efter)
- 3) Hvorfor værdien er nedsat

Essensen i den konkrete sag var, at udlejer havde været part i en sag, der på tidspunktet for de væsentligste sagsskridt fremstod med en høj værdi, og de rimelige advokatudgifter må derfor også være dem, der stod mål med denne høje værdi.

2.3. Retsafgifter

2.3.1. U 2024.5111 Ø – ikke retsafgift af friholdespåstand i adcitationssag

Landsretten fandt i denne sag ikke, at der skulle betales retsafgift af en friholdespåstand nedlagt i en adcitationssag.

Baggrunden var overordnet som følger. Sagsøger havde anlagt sag mod to sagsøgte, og der blev herefter af den ene af disse anlagt adcitationssag. I adcitationssagen, der blev sambehandlet med hovedsagen, nedlagde adcitanten (sagsøgte 1) alene påstand om friholdelse.

Landsrettens præmisser taler for sig selv, så dem vil jeg blot gengive her:

»I henhold til retsafgiftslovens § 4 anses adcitationssøgsmål som selvstændige søgsmål. Det fremgår af de specielle bemærkninger til bestemmelsen i lovforslag nr. 66 af 21. oktober 2020, at der ikke skal betales retsafgift for en friholdespåstand mellem parter, der allerede er parter i sagen.«

Så kort og præcist kan det skrives. (For herved udtrykkes blot, at der med adcitationssagen ikke er sket nogen udvidelse af sagen. Retten kan nemlig også i øvrigt i en sag anlagt mod to sagsøgte træffe afgørelse om en eventuel indbyrdes regres. Se fra før den nugældende retsafgiftslov også U 2000.737 Ø om et fuldstændig sammenligneligt tilfælde).

Og så kan jeg da lige tilføje, at det omvendt følger af retsafgiftslovens § 4,

- at der skal betales sædvanlig retsafgift for en friholdespåstand i adcitationssagen, hvis den adciterede ikke er part i hovedsagen. Her skaber adcitationssagen nemlig en ny tvist med egen værdi, og
- at der skal betales sædvanlig retsafgift i adcitationssagen, hvis der mellem »oprindelige parter« nedlægges andre påstande end påstand om friholdelse.

2.3.2. U 2024.5190 Ø – om retsafgiftslovens § 43, nr. 2

Vi slutter afsnittet i fogedprocessen med en kort omtale af en afgørelse, der har fået en plads i Almanakken, fordi den siger noget om afgrænsningen af en regel, der også anvendes i civilprocessen.

Landsretten fandt i sagen ikke, at retsafgiftslovens § 43, nr. 2 om afgiftsfritagelse ved kære, når den pågældende part er afgiftsfri efter § 9 (om bl.a. fri proces), fandt anvendelse ved kære vedrørende en fogedforretning.

2.4. Sagsomkostninger til den vindende part. Vundet eller tabt

2.4.1. *U 2024.4224 V – den »vindende part« (og lidt om identifikation)*

Indledningsvist kan vi konstatere, at årets første afgørelse om retsplejelovens § 313 i forhold til spørgsmålet om »identifikation« (i bredeste forstand) følger linjen fra FM 2022.127 (Almanakken 2023, s. 174) – og dermed også linjen fra U 2011.2002 H.

Efter et forløb ved Arbejdsmarkedets Erhvervssikring og Ankestyrelsen lagde skadelidte (helt korrekt) sag an mod Ankestyrelsen, der havde truffet den endelige afgørelse. Da en erklæring fra Retslægerådet pegede på, at skadelidte nok havde ret, traf Ankestyrelsen afgørelse om, at Arbejdsmarkedets Erhvervssikring skulle træffe ny afgørelse – og det gjorde man så, nu til skadelidtes fordel.

Herefter hævede skadelidte sagen og blev anset for den vindende part, for selvom den nye afgørelse formelt var truffet af Arbejdsmarkedets Erhvervssikring, var der jo ingen tvivl om, at skadelidte også i forhold til Ankestyrelsen havde vundet.

Sagen handlede også (og faktisk mest) om, hvorvidt det nu også reelt var en sejr.

I byretten havde man nemlig tillagt det afgørende betydning, at sagens kernetvistepunkt var, om skadelidte havde pådraget sig et rotator cuff-syndrom/afklemningssyndrom/impingement, mens der i den nye afgørelse fra Arbejdsmarkedets Erhvervssikring var truffet afgørelse om at anerkende en anden skade.

Realiteten var imidlertid – og sådan så landsretten det også – at sagen helt overordnet havde handlet om en påstået sygdom i nakke-/skulderregionen, og uanset den præcise diagnose var udfaldet jo blevet, at skadelidte havde fået anerkendt den omtvistede skade.

2.4.2. *U 2024.4708 H (TfK 2024.334) – sagsomkostninger ved blandet udfald*

Sagen udspringer af en straffuldbyrdelsesprocesretlig tvist, men den er civilretlig, hvad domsnummeret også indikerer.

Når omkostningsafgørelsen er værd at læse med de gode læsebriller på, skyldes det, at Højesteret er ret grundig i begrundelsen for at udmåle sagsomkostninger, efter borgeren havde fået delvist medhold.

Sagen vedrørte overordnet forholdene omkring borgerens afsoning samt et konkret spørgsmål om lovligheden af fængslets optagelse af flere samtaler mellem borgeren og dennes advokat. Disse spørgsmål havde haft omtrent samme tyngde

i by- og landsret, mens sagen for Højesteret i vidt omfang kom til at handle om optagelserne.

Ved Højesterets dom fik borgeren *medhold* i, at optagelserne var ulovlige (og fik tilkendt godtgørelse), men ikke i at afsoningsforholdene i øvrigt havde været i strid med EMRK. Højesteret lagde herefter ved udmålingen af sagsomkostninger vægt på, at spørgsmålet om optagelse af telefonsamtaler havde udgjort sagens *hovedspørgsmål*, og tilkendte derfor borgeren omkostninger for sagens behandling i Højesteret.

I by- og landsretten havde der ikke på samme måde været et hovedspørgsmål, og ingen part skulle derfor betale omkostninger.

Afgørelsen er både grundig, pædagogisk og anvendelig.

Vi ved allerede, at man i visse sager skeler til sagens »tyngde« – typeeksemplet er personskadesager, hvor spørgsmålet om ansvar og/eller årsagssammenhæng typisk udgør det tungeste (og derfor omkostningsmæssigt mest betydningsfulde) delspørgsmål.

På samme måde kan der i sager om flere krav (hvor tyngdepunktsterminologien er misvisende) være tale om mere eller mindre vigtige krav/tvister. Sager, hvori der er sket objektiv kumulation, kan altså have et eller flere hovedspørgsmål. Og når det er tilfældet, må omkostningerne som udgangspunkt gå til den part, der har vundet hovedspørgsmålet.

(Og er det ikke tilfældet, må omkostninger hæves, når begge parter vinder ca. lige meget – f.eks. fordi de hver får medhold i relation til et af kravene).

2.4.3. U 2024.4882 H – (lidt mere) om omkostninger i sager med skiftende tyngdepunkter

Den sidste sag i afsnittet fandt jeg i forbindelse med min månedlige gennemgang af Højesterets omkostningsafgørelser i alle sager (og altså ikke kun dem, der bedømt på deres genstand, resumé eller lignende ser procesretlige ud). De fleste af de sager, jeg har fundet på denne måde, finder vi lidt længere nede i afsnittet om retsplejelovens § 312 – men denne sag fortjente en plads i afsnittet om »vundet eller tabt«.

Afgørelsen kan med fordel læses sammen med U 2024.4708 H (og de er bl.a. derfor sat umiddelbart efter hinanden).

Konkret vedrørte sagen spørgsmålet om, fra hvilket tidspunkt en bortvisning kunne tillægges lønmæssig virkning – og det er jo i sig selv spændende.

For en procesvinkel er det interessante imidlertid, at Højesteret *ikke* ændrede omkostningsudmålingen i landsrettens dom, selvom sagens materielle udfald blev

det modsatte. Begrundelsen herfor var en variation af samme logik, som var på spil sidste måned.

Sagen var nemlig oprindeligt anlagt af den bortviste medarbejder med påstand om, at bortvisningen var uberettiget (subsidiært om, at virkningen måtte være senere end angivet af kommunen). For Højesteret var første led faldet bort – der var enighed om, at bortvisningen var berettiget – og kun spørgsmålet om tidspunktet stod tilbage.

Kommunen havde derfor vundet det spørgsmål, der i by- og landsretten havde udgjort sagens *tyngdepunkt*, og selvom medarbejderen i Højesteret fik en lille (men principiel) sejr, var det derfor (stadig) korrekt, at kommunen i disse instanser havde fået omkostninger.

2.5. Sagsomkostninger i flerpartssager

2.5.1. *U 2024.978 H – sagsomkostninger i sambehandlede sager*

(Dommen optræder også som publiceret i FED 2022.121, men det sidetal kan logisk set ikke passe).

Vi starter afsnittet med en sag om omkostningsudmålingen, når det på den ene side (konkret sagsøgersiden) optræder flere parter. I sagen havde 9 personer påstået et pensionselskab tilpligtet at anerkende, at et omvalg af deres pensionsprodukt ikke var gyldigt. Heri fik de ikke medhold, og så skulle pensionselskabet have omkostninger.

Højesteret lægger ved omkostningsudmålingen vægt på en række konkrete forhold, som vel er værd at notere sig som eksempler til senere brug:

- Sagens værdi og betydning
- At der var »indhentet flere *komplekse* skønserklæringer, som i sig selv [havde] nødvendiggjort et omfattende arbejde« (det var for mig en ny formulering)
- At de 9 sager var sambehandlede

Derimod lagde Højesteret ikke (i hvert fald ikke udtrykkeligt) vægt på, at de 9 sager var udvalgt som »prøvesager« fra et større sagskompleks, hvor de øvrige sager var udsat ved landsretten.

2.5.2. *U 2024.4831 H – ikke omkostninger til biintervenient (og lidt om tilbagebetaling af sagsomkostninger)*

Vi slutter som altid nyhedsbrevet med de sager, hvor Højesterets omkostningsafgørelse på den ene eller den anden måde er udtryk for andet en »takstmæssig udmåling«.

Ofte er det sager, hvor omkostningerne ophæves, jf. retsplejelovens § 312, stk. 3, men der kommer undertiden andre varianter – og således også i august.

I en sag forældelse (mere specifikt om begyndelsestidspunktet for forældelse af et krav mod en selvskyldnerkautionist) var Finans Danmark biinterveneret til fordel for det pengeinstitut, der optrådte som kreditor på fordringen.

Højesteret fandt – i overensstemmelse med den meget klare hovedregel – *ikke*, at der var grundlag for at tilkende Finans Danmark sagsomkostninger, jf. retsplejelovens § 252, stk. 4, 2. pkt. (se som et nyligt eksempel på tilkendelse af omkostninger U.2024.1597 V, som jeg har stor sympati for).

Sagen rejste herudover et spørgsmål, som jeg fra tid til anden har berørt:

(Første gang efter vejstribesagen, U 2020.524 H, hvor jeg også kort var forbi Wetterlings artikel i U 2018 B s. 123ff. og tidligere praksis fra Højesteret; og efterfølgende et par gange i løbet af 2023 i forbindelse med omtalen i Højesterets dom af 20. november 2023 (U 2024.746 H), jf. omtalen heraf i Almanakken 2023, s. 166 f., s. 182, og Højesterets kendelse af 7. december 2022, hvor tilbagebetalingspåstanden vedrørte domsbeløbet).

Når en part pålægges at betale omkostninger (eller i øvrigt at betale), kan denne vælge at betale i forbindelse med en anke (eller være tvunget hvis anke indgives efter 2 uger). Ændres dommen i anken, er sagsomkostninger betalt med urette og skal betales tilbage.

I den situation kan parten *vælge* at nedlægge selvstændig påstand om en sådan tilbagebetaling.

Påstanden er ikke nødvendig, da tilbagebetalingen vil følge umiddelbart af appelrettens omkostningsafgørelse. Den er heller ikke gratis, da den selvstændige påstand bærer rets- og berammelsesafgift. Men påstanden har den fordel, at der herved etableres et grundlag for forrentning (og det kan jo være meget rart).

Det har Højesteret nu gentaget (med udtrykkelig henvisning til netop vejstribesagen og med en præciserende bemærkning om, at renten jo altså løber fra ankestævning og ikke fra betalingen – det er jo netop påstanden, der er renteudløsende).

2.5.3. U 2024.1597 V (FM 2023.241, FED 2023.111) - sagsomkostninger til biintervenient

Vi går til årets tre afgørelse om sagsomkostninger til biintervenienter. Og vi starter føljetonen med et sjældent eksempel på, at biintervenienten faktisk fik omkostninger.

Det er værd at kigge nærmere på:

Sagen var en arbejdsskadesag - der altid føres mellem enten skadelidte eller skadevolder (arbejdsgiver) og Ankestyrelsen, og altså ikke mellem de direkte parter.

(Her kan det i parentes bemærkes, da afgørelsen efter min opfattelse har betydning for analysen, at Højesteret i U 2011.2002 H om et editionspålæg har udtalt, at Ankestyrelsens afgørelse i en arbejdsskadesag »reelt« er en afgørelse mellem skadelidte og arbejdsgiveren, og at Ankestyrelsen i en sag anlagt af arbejdsgiveren derfor i relation til en editionsbegæring »måtte identificeres med [skadelidte]«.

I samme parentes vil jeg nævne FM 2022.127 Ø, som også er omtalt i Almanakken 2023. I den sag havde arbejdsgiveren hævet sagen efter at have indgået forlig direkte med skadelidte. Selvom Ankestyrelsen herved *formelt* havde vundet retssagen, fandt landsretten, at ingen af parterne skulle betale omkostninger til hinanden.

Som skrevet i 2023 viser den afgørelse efter min opfattelse de sagsomkostningsmæssige konsekvenser af, at Ankestyrelsen og den ikke-deltagende part processuelt i vidt omfang må identificeres.

Nuvel. Tilbage til sagen).

Under sagen biintervenierede skadelidte (der som berørt af sagens udfald ret oplagt opfylder betingelserne herfor, jf. også forudsætningsvist U 2024.257 H), hvorefter skadelidtes advokat - ifølge landsrettens begrundelse - udførte et reelt og betydningsfuldt arbejde, herunder i forbindelse med sagens forelæggelse for Retslægerådet (hvad man godt kan forstå. Det er jo skadelidte, der har den direkte interesse i sagen).

Netop kombinationen af *styrken* af biintervenientens interesse og det udførte arbejde var nok til at overbevise landsretten om, at der skulle udmåles omkostninger.

Det kan man kun have sympati for (som man vel kan læse i min lange parentes mener jeg, at man processuelt i almindelighed bør opfatte skadelidte/arbejdsgiver som den reelle part).

2.5.4. U 2025.69 Ø – ikke sagsomkostninger til biintervenient (lang analyse)

Afsnittets sidste afgørelser følger hovedreglen (om at biintervenienter ikke får sagsomkostninger, se senest U 2024.4831 H), men den bør efter min opfattelse underkastes en lidt grundigere analyse – og navnlig bør den læses i sammenhæng med den netop omtalte U 2024.1597 V (FM 2023.241), hvor Vestre Landsret tilkendte en biintervenient sagsomkostninger.

I begge sager var der tvist om en arbejdsskade, og i begge sager var de oprindelige parter Ankestyrelsen og den pågældende arbejdsgiver, men biintervenienten var den tilskadekomne medarbejder (i afgørelsen fra Østre Landsret ved en fagforening som mandatar. Det kan ikke have betydning).

Når jeg skriver om disse sagstyper, henviser jeg ofte til U 2011.2002 H, hvor Højesteret ophævede et pålæg om tredjemandsedition mod skadelidte, fordi Ankesty-

relsen i en sag om prøvelse af en afgørelse i en arbejdsskadesag »måtte identificeres med [skadelidte]«.

Det har jeg senest gjort i afsnittet umiddelbart ovenfor, hvor jeg også omtaler FM 2022.12 (hvor Ankestyrelsen ikke blev anset for vindende part, selvom arbejdsgiverens forsikringsselskab hævdede en sag om prøvelse af styrelsens afgørelse, *fordi* baggrunden herfor var en aftale mellem forsikringsselskabet og skadelidte, der bl.a. indebar, at skadelidte opgav en del af sit krav. Reelt var sagen ført mellem (og forligt mellem) skadevolder og skadelidte.)

Afgørelsen indebærer naturligvis ikke, at skadelidte automatisk skal have sagsomkostninger, men den siger noget om den interesse, skadelidte gennemsnitligt set har i sager af denne type – og den peger efter min opfattelse på, at der ved vurderingen af arbejdstagerens forhold (pligter og rettigheder) ofte må skeles til reglerne om parter.

Det var netop på baggrund af dette rationale, at jeg om U 2024.1597 V skriver, at der i denne sagstype *ofte* vil være grundlag for at tilkende biintervenienten omkostninger. Når skadelidte biintervenierer, er det jo, fordi sagen reelt vedrører skadelidte (jf. tilsvarende U 2009 B s. 74 ff., der ikke nævner arbejdsskadesager, men hvor sagstypen rent tematisk falder under kategorien omtalt i afsnit 4.1.4. Derimod kan jeg ikke se, at der er stor hjælp at hente i den af mandataren citerede U 2008.2554 H).

At det kun er et »ofte« og ikke et »altid«, illustreres måske med afgørelsen fra Østre Landsret, der faldt kort tid efter – men afgørelsen fremstår samtidig grundlæggende mere streng end U 2024.1597 V.

Jeg er helt med på, at Vestre Landsret som begrundelse fremhævede et »reelt og betydningsfuldt arbejde« i sagen, og at Østre Landsret omvendt i præmisserne i denne måned lægger vægt på det af biintervenienten udførte arbejde.

Men der er umiddelbart den forskel, at U 2024.1597 V synes at lægge op til, at der i denne sagstype netop ofte vil være grundlag for at tilkende omkostninger, mens afgørelsen fra Østre Landsret vil lade det være undtagelsen også i disse sager (og således kræve et usædvanligt stort arbejde af den skadelidte biintervenient).

Min egen præference er nok på linjen fra Vestre Landsret. Ganske vist lægger motiverne til retsplejelovens § 252, stk. 4, op til, at omkostninger kun skal tilkendes i »ekstraordinære tilfælde«, men den motivudtalelse kan sagtens rumme, at man i praksis tillægger sagstypen væsentlig betydning. Og når vi på andre områder anerkender, at skadelidte de facto er den reelle part i disse sager, kan man også sagtens forsvare i omkostningsmæssig sammenhæng at udmåle omkostninger til en skadelidte biintervenient, når blot denne har udført et *reelt arbejde* i sagen (og så blot lade omkostningsudmålingen afspejle omfanget af arbejdet).

2.6. Sikkerhedsstillelse

2.6.1. U 2024.5304 Ø (FM 2024.104) – om retsplejelovens § 321 i en ankesag

Landsretten fandt med to konkrete (men absolut læseværdige) begrundelser ikke, at der var grundlag for at pålægge nogen af parterne at stille sikkerhed for sagsomkostninger i en ankesag.

Sagens baggrund er, som landsretten også selv udtrykkeligt angiver, at det i en entydig praksis er fastslået, at retsplejelovens § 321 også finder anvendelse i ankesager, jf. U 2017.3504 H (men ikke i kæremål, jf. U 2023.5010 Ø). Det gælder i alle tilfælde, hvor den processuelle udlænding nedlægger en selvstændig påstand – og altså ikke kun, når vedkommende er appellan, jf. U 2023.541 V (som ret oplagt er rigtig).

Det var inden for den ramme, månedens afgørelse faldt. Men med et faktum, som gjorde en nærmere analyse nødvendig.

Begge parter var – for ellers var vi ikke endt i reglen – processuelle udlændinge fra hhv. Hong Kong og Monaco.

Appellanten (A), var i første instans sagsøgt og nedlagde under ankesagen påstand om *frifindelse*. Appellanten havde i byretten nedlagt selvstændig påstand (som A ikke fik medhold i), men denne var ikke gentaget i anken, der altså alene angik den oprindelige sagsøgers krav.

Appelindstævnte (B), havde i ankesagen alene påstået stadfæstelse.

Kendelsen er nemmest at tage bagfra. B havde i anken påstået stadfæstelse, og B havde således ikke som appelindstævnt nedlagt nogen selvstændig påstand, sml. U 2023.541 V.

A påstod i ankesagen frifindelse, hvilket ville være en ændring af byrettens dom. Men når man som den oprindeligt sagsøgte *alene* påstår frifindelse, kan man ikke pålægges at stille sikkerhed (det kunne man ikke som sagsøgte i byretten, og det kan man heller ikke, når man i landsretten gentager sin frifindelses-påstand), jf. også de af landsretten citerede præjudikater.

2.7. Fastsættelse af sagsomkostninger. Store sager

2.7.1. U 2024.4206 H (SKM 2024.493 HR) – sagsomkostninger i sag med stor værdi

Når en sags værdi overstiger det øverste takstmæssige interval, skal der – som bekendt – ved udmålingen af sagsomkostninger foretages et skøn under hensyntagen til bl.a. sagens karakter og det med sagen forbundne arbejde, jf. U 2019.2639 H og U 2021.215 H.

I den første af årets to afgørelser (en sag med udspring i Panama Papers), fik Skatteministeriet medhold i et krav om, at en overførsel på godt 22 mio. kr. skulle beskattes. Sagen verserede i alt lidt under 3 år (for alle instanser) og fremstår ved læsning af dommen som relativt kompliceret, navnlig i sit faktum. Det fremgår omvendt ikke, at der i sagen var sagkyndig bevisførelse, ligesom det ikke fremgår hvor mange dage, sagen blev hovedforhandlet. Det gør præjudikatet vanskeligere at anvende.

Konstateres kan det under alle omstændigheder, at Højesteret efter et samlet skøn tilkendte Skatteministeriet 375.000 kr. for sagens behandling ved Højesteret.

Det er et beløb, som ligger en anelse over det øverste spænd i landsretspræsidenternes vejledende takster, men omvendt (og ikke overraskende) væsentligt under de to ovennævnte sager.

2.7.2. U 2024.3933 Ø – sagsomkostninger i sag med stor værdi

Den anden afgørelse i afsnittet fangede jeg faktisk lidt ved et tilfælde. Mens jeg i 2023 adopterede den tilgang, at jeg systematisk gennemgår Højesterets afgørelser for at kunne omtale dem, hvor omkostningsudmålingen ikke blot er takstmæssig, så har jeg ikke – og har ingen planer om at få – en tilsvarende praksis for landsretsafgørelser. Det tillader tiden ganske enkelt ikke.

Men lige præcis den her sag endte jeg med at læse, fordi overskriften fangede mig, og så virkede det dumt ikke at nævne den, når nu der gemte sig lidt procesret.

Sagen angik en medarbejder, der under sin graviditet ikke var blevet inviteret til et MIP-program, hvilket udgjorde ulovlig forskelsbehandling. Og så kan det blive dyrt. Godtgørelsesniveauet i disse sager udgør nemlig et multiplum af medarbejderens løn, og den pågældende medarbejder var ganske godt betalt. Over 9 mio. kr. blev det derfor takseret til (det var den overskrift der fangede mig. Godtgørelse på 9 mio. kr. for manglende invitation til et MIP-program).

Sagens værdi overskred derfor landsretspræsidenterne vejledende takster, og omkostningerne skulle i stedet udmåles skønsmæssigt, jf. U 2019.2639 H og U 2021.215 H.

Foruden sagens værdi ved vi ikke meget om momenterne. Faktum virker ikke meget omfattende eller komplekst, og sagen synes ikke at have rejst principielle spørgsmål, ligesom den ikke gav anledning til sagkyndig bevisførelse eller lignende processkrift.

Takseringen landede på 520.000 kr. (inkl. moms) for begge instanser, 260.000 kr. i hver, og altså inden for det øverste takstniveau. Det virker vel meget fair. Selvom den konkrete udmåling naturligvis *kan* føre til lavere salær (og i sager, der *tilskæres*, også sagtens kan gøre det, jf. U 2022.1957 H), vil det alt andet lige harmonere bedst med retsfølelsen for de fleste, at en sag til 9 mio. kr. som udgangspunkt giver

(mindst) samme omkostninger, som en sag til 5 mio. kr. Og omvendt. Når sagen ikke fremstår kompleks eller omfattende, er det svært at argumentere for, at der skal udmåles langt højere omkostninger.

På et rent praktisk plan giver det derfor mening at lade taksternes øverste spænd tjene som et udgangspunkt også i sager, hvor sagsværdien bliver højere (i hvert fald så længe vi stadig er i de etcifrede eller lave tocifrede millionbeløb).

2.8. Fastsættelse af sagsomkostninger. Sagen delhovedforhandlet

2.8.1. *FM 2024.10 – sagsomkostninger efter delhovedforhandling*

I en erstatningssag havde retten udskilt spørgsmålet om ansvar til særskilt behandling og afgørelse, jf. retsplejelovens § 253, stk. 1 og 2.

Byretten frifandt under denne sag den påståede skadevolder og tilkendte omkostninger med 25.000 kr., hvilken afgørelse skadevolderen kærede.

Som begrundelse for afgørelsen havde byretten anført (og det synes jeg er værd at citere), at »[s]agen er afgjort efter en delhovedforhandling, og uanset sagens værdi bør det faktum, at det alene har været nødvendigt at behandle spørgsmålet om ansvarsgrundlaget tælle i nedadgående retning ved fastsættelse af sagsomkostninger.«

Det citerede er efter min opfattelse ikke fuldstændig korrekt. Når sagens værdi kan opgøres (og det skal den jo bl.a. af hensyn til beregning af retsafgift), danner denne værdi udgangspunkt for udmåling. Det er så rigtigt, at vi har praksis fra Højesteret der siger, at delhovedforhandling af et helt afgrænset spørgsmål kun bør føre til lavere omkostninger, jf. senest Højesterets dom af 12. november 2021 (O.W. Bunker-komplekset. Dommen er analyseret i Almanakken 2021 s. 179) og navnlig den deri citerede U 2013.2103 H.

Disse sager vedrørte imidlertid meget begrænsede spørgsmål, som i og for sig ikke havde noget at gøre med sagens genstand (hvv. res judicata og formalitetsindsigelser mod stævning og værneting). Hertil kommer, at begge sager havde en »meget stor sagsgenstand« og derfor ikke var dækket af landsretspræsidenternes notat om sagsomkostninger. De var i stedet omfattet af præjudikat i U 2021.215 H, hvori det er fastslået, at der i sager med stor sagsgenstand ved udmålingen af sagsomkostninger skal foretages et skøn under hensyn til bl.a. sagens omfang og karakter samt til det arbejde og ansvar, der for advokaten har været forbundet med sagen.

Hertil kommer – hvad der efter min opfattelse også er relevant i denne sammenhæng – at Højesteret i andre sammenhænge har opstillet en præsumption for, at netop ansvarsspørgsmålet (og undertiden årsagssammenhæng) udgør tyngdepunktet i sager om personskade, jf. f.eks. U 2021.1751 H. Det er derfor, vi har en praksislinje, der tilkender skadelidte omkostninger selv ved relativt lave medholds-

procenter. Samme logik må føre til, at man (så meget desto mere) udmåler nogenlunde takstmæssigt i personskadesager, selvom de afgøres alene efter hovedforhandling af ansvarsspørgsmålet.

Sådan så landsretten da også sagen – og min lange analyse ovenfor er derfor primært medtaget, fordi jeg mente at kunne bidrage til den underliggende analyse af det efter min opfattelse rigtige resultat.

»Det forhold, at sagen er sluttet efter delforhandling om et tvistepunkt mellem parterne, berettiger ikke i sig selv til, at beløbet fastsættes under intervallet.«

Præcis. Medmindre særlige forhold gør sig gældende, skal vi blive i intervallet – og sagens begrænsede omfang må så indgå ved udmålingen *indenfor dette interval*.

2.9. Fastsættelse af sagsomkostninger. Sagen hævet

2.9.1. FM 2023.211 – sagsomkostninger i sag hævet efter svarskrift

I en sag anlagt mod Domstolsstyrelsen *hævede* sagsøger sagen, efter der var afgivet stævning og svarskrift.

Sagen omhandlede (lovligheden af) aldersgrænsen for advokatretsmæglere, og baggrunden for, at den blev hævet, var at sagsøger (en advokatretsmægler) og Domstolsstyrelsen i mellemtiden havde aftalt, at sagsøger fik dispensation fra aldersgrænsen for advokatretsmægleren. Sagsøger havde med andre ord helt åbenbart vundet – herom var parterne da også enige – og skulle tilkendes omkostninger (se f.eks. U 2016 531 H). På dette punkt *illustrerer* afgørelsen hvad der menes med, at fastsættelse af sagsomkostninger efter § 314 skal ske efter *samme principper* som udtrykt i §§ 312 og 313.

Hvad parterne ikke var enige om, var beløbet. Sagens værdi var angivet til 0 kr., men da advokaten havde vundet, mente han, at den reelle værdi af retten til at fortsætte sit hverv var betydelig, og at det skulle afspejles i omkostningerne.

Landsretten stadfæstede afgørelsen fra byretten om udmåling af godt 20.000 kr., under henvisning til sagens betydning og omfang (og altså fuldstændig i tråd med praksis for sager, der af parterne er angivet til en sagsværdi på 0 kr.).

Sagen har faktisk en yderligere krølle. Kæremålet var iværksat af advokaten, men Domstolsstyrelsen havde i et indlæg nedlagt påstand om *nedsettelse*. Domstolsstyrelsen havde imidlertid ikke iværksat kontrakære, og så kan man ikke tage stilling til den slags påstande, jf. senest U 2023.939 Ø (omtalt i Almanakken 2023 med yderligere henvisninger).

2.9.2. FM 2024.74 – sagsomkostninger ved hævet småsag

En lidt sjov sag, hvor man lige skal kende rammen for at forstå betydningen.

Når småsager hæves, er det helt fast praksis, at det for udmålingen af sagsomkostninger er afgørende, om retten har udarbejdet fortegnelse (se herom U 2016.3689 H og om rækkevidden af præjudikatet U 2020.3109 V og U 2020.2729 V, hvor udgangspunktet blev fastholdt, og U 2020.3036 V og U 2020.3669 Ø, hvor udgangspunktet blev fraveget. Der kan i øvrigt henvises til den glimrende gennemgang i U 2022 B s. 31 ff.).

I årets enlige sag om emnet, var der ikke udarbejdet fortegnelse, men landsretten fandt, at der under normale omstændigheder *ville være udarbejdet fortegnelse*.

Mellemregningen er som følger: Sagen var anlagt og færdigskriftvekslet, og byretten havde berammet sagen til hovedforhandling, som lå et par måneder ude i horisonten, da sagen blev hævet. Byretten havde i forbindelse med berammelsen bestemt, at der ikke skulle udarbejdes fortegnelse – og så mangler man jo det normale skæringspunkt.

Landsretten valgte (i lighed med U 2020.3669 Ø) at vurdere spørgsmålet ved at stille det hypotetiske spørgsmål: Ville byretten normalt have udarbejdet fortegnelse på tidspunktet, hvor sagen blev hævet. Svaret herpå var i sagen bekræftende, og så måtte der jo udmåles omkostninger.

2.10. Håndteringen af visse udgifter

2.10.1. U 2024.2122 H – om samspillet mellem inkassogebyr/kompensationsbeløb og sagsomkostninger

Afgørelsen ændrer U 2023.2513 Ø (som er omtalt i min Almanak 2023).

Da jeg læste afgørelsen fra Østre Landsret var min forståelse, at den fulgte linjen fra U 2021.2631 H (som også var citeret af landsretten).

Højesteret så anderledes på det. Forholdet var i stedet sammenligneligt med U 2007.1882 H, hvori det er fastslået, at rykkergebyr og inkassogebyr må betragtes som vederlag for arbejde, der udføres af eller for fordringshaveren, før fordringen er taget til inkasso, og *derfor* kan opkræves ved siden af sagsomkostningerne. Årets afgørelse gentager sætningen fsv. angår inkassogebyr og *udvider* præjudikatet til at omfatte kompensationsbeløb.

Afgørelsen kalder på en kort kommentar om forskellen på de to Højesteretspræjudikater (som samtidig kan tjene til korrektion og uddybning af min lakoniske omtale sidste år, hvor jeg ikke havde anset dommen for principiel).

I U 2007.1882 H – der var en civil sag efter et forudgående inkassoforløb – havde kreditor haft advokatbistand til forudgående indenretlig inkasso. Under denne proces var der opkrævet rykker- og inkassogebyr m.v. i overensstemmelse med renteloven, og spørgsmålet var, om *disse rykkergebyrer kunne »lægges oveni« sagsomkostninger*. Hertil svarede et flertal i Højesteret bekræftende med den anførte

begrundelse: At der var tale om dækning af arbejde *inden* sagen var taget til inkasso (et mindretal ville fradrage dem for at undgå dobbeltdækning).

I U 2021.2631 H – der var en inkassosag med begrænset sagsværdi – havde kreditor haft advokatbistand til uden- og indenretlig inkasso. Kreditor, der fik tilkendt takstmæssigt inkassosalær, ønskede ved kæremålet at få tilkendt *yderligere beløb til dækning af advokatudgifter*. Højesterets præmisser siger her, at der *ved behandling af fogsager, skal ske fradrag for udgifter til udenretlig inkasso ved advokat*.

Da vi fra årets afgørelse ved, at U 2021.2631 H *ikke har ændret* 2007-dommen, må retsstillingen skulle forklares med udgangspunkt i denne forskel: Altså på, om der er tale om rykkergebyrer m.v., som tidsmæssigt ligger *inden inkasso*, eller om der er tale om udgifter i inkassoforløbet.

Sådan forstår jeg i hvert fald de tre domme (men med det udtrykkelige forbehold, at mit faglige fundament i fogsdsammenhænge er tyndere, end i de almindelige civile sager).

(Det kan i øvrigt bemærkes, at Danske Inkassoadvokater havde biinterveneret, og at Højesteret i medfør af retsplejelovens § 313, stk. 4, ophævede sagens omkostninger. Så var sagen alligevel mere principiel, end jeg ved min oprindelige gennemlæsning havde erkendt).

2.10.2. U 2024.1333 Ø - håndteringen af udenretlige inddrivelsesomkostninger

Der skulle ikke ske fradrag af udenretlige inddrivelsesomkostninger ved fastsættelse af sagsomkostninger efter retsplejelovens § 316, idet »sagens genstand [oversteg] 50.000 kr., og [sagsøgte havde] bestridt kravet, således at [sagsøger] ikke har haft mulighed for at lade sig repræsentere af det autoriserede inkassobureau...«.

Begrundelsen kender vi fra FM 2022.49 og FM 2022.11 (begge fra Vestre Landsret).

(Det kan i parentes bemærkes, at Østre Landsrets kendelse i U 2023.2513 Ø, hvor sagsgenstanden havde været under 50.000 kr., og hvor beløbet *ikke* blev fradraget, er tilladt indbragt for Højesteret. Vi får derfor måske snart nye præmisser på området til supplerings af U 2021.2631 H).

2.10.3. FM 2023.183 - udgifter til ekstrakt skulle ikke honoreres særskilt

Landsretten fandt - med henvisning til formuleringen i notatet om Landsretspræsidenternes vejledende takster om, at taksterne indeholder udgifter til ekstrakt og materialesamling - ikke, at der var grundlag for at træffe afgørelse om særskilt (supplerende) godtgørelse for udgifter til ekstrakt.

(Og skriver mellem linjerne, at eventuelle ekstraordinært store udgifter hertil vil kunne indgå i vurderingen af, hvor i takstspændet, omkostningerne udmåles).

Når man læser afgørelsen, kan man måske med fordel gøre en krydshenvisning til U 2024.1790 Ø (FM 2024.6), der er omtalt i kapitel 5. For som det fremgår af analysen i det kapitel, var der i sagen også et spørgsmål om håndteringen af visse udgifter, idet den ene part havde ladet et dokument oversætte og ønskede dette medtaget i opgørelsen af udgifterne. Det er principielt muligt, jf. U 2010.1978 H (citeret af landsretten). Men det kræver, at der er tale om en positiv udgift (til translatør).

I den konkrete sag havde advokatfirmaet ladet dokumentet oversætte internt, og så ligner »udgiften« mere det, vi forbinder med advokatens øvrige arbejde med sagen. Sådan så landsretten det også, og med dommen har vi derfor fået følgende generelle (og umiddelbart rimelige) sætning:

Hvis et advokatfirma lader dokumenter oversætte internt, må arbejdet hermed indgå på samme måde som advokatens øvrige arbejde ved fastsættelsen af omkostninger til dækning af advokatudgifter.

2.11. Ophævelse af sagsomkostninger. Retsplejelovens § 312, stk. 3

2.11.1. U 2024.1550 H (SKM 2024.139 HR) – sagsomkostninger ophævet, jf. retsplejelovens § 312, stk. 3

Vi starter med en række sager anlagt mod SKAT (disse sager er et praktisk hovedområde for bestemmelsen).

Den første sag vedrørte SKATs mulighed for at korrigere tidligere skatteansættelser. Heri fik SKAT medhold.

Når afgørelsen omtales her, er det fordi Højesteret med en typebegrundelse ophævede sagens omkostninger:

»Højesteret finder imidlertid, at der henset til sagens principielle karakter og videregående betydning er grundlag for at ophæve sagens omkostninger, så ingen part skal betale sagsomkostninger for landsret eller Højesteret til den anden part.«

Den har vi set før i principielle sager mod SKAT/Skatteministeriet (og landsretten havde da også gjort det samme, jf. SKM 2023.346 Ø).

2.11.2. U 2024.2052 H (SKM 2024.148 HR) m.fl. – sagsomkostninger ophævet, jf. retsplejelovens § 312, stk. 3

Sag BS-30300/2023, BS-44692/2022 og BS-44771/2022 – den førstnævnte afgørelse ser ikke ud til at blive trykt.

De tre næste (skatte)sager vedrørte grundlaget for indtægtsopgørelsen ved brug af forskerskatteordningen. Og også her ophævede Højesteret under henvisning til sagens »karakter og videregående betydning« sagens omkostninger for alle instanser.

(I den første sag, som var afgjort til fordel for skat (med dissens) havde landsretten pålagt borgeren omkostninger, mens landsretten i den anden sag havde tilkendt borgeren omkostninger som vindende part).

2.11.3. U 2024.4183 H – om retsplejelovens § 312, stk. 3

Vi fortsætter med samme sagstype – og konkret med en sag om et spørgsmål, som også var ved Højesteret nogle gange side år.

Sagen vedrørte – som U 2023.307 H og Højesterets dom af 30. november 2023 – brugen af 15 %-reglen. SKAT vandt, borgeren tabte, men sagsomkostningerne blev under henvisning til sagens karakter og betydning ophævet.

Når man læser afgørelsen, kan man nok med fordel erindre, at jeg ved flere tidligere lejligheder har haft anledning til at omtale afgørelser om ikke at henvise sager om værdiansættelsescirkulæret til landsretten under henvisning til, at der allerede er verserede sager om samme principielle spørgsmål.

Selvom ophævelse af omkostninger ingenlunde bør være en automatreaktion, vil det, når enkelte sager på denne måde bliver prøveballoner på et retsområde, ofte kunne opleves som rimeligt, at omkostningerne ophæves, hvis sagen tabes af borgeren.

Og hermed nåede vi igennem skattesagerne – i hvert fald dem, jeg omtale. For på falderebet (og i netop denne sammenhæng) synes jeg det er værd at nævne, at Højesteret nogle måneder senere i U 2024.5361 H tilkendte Skatteministeriet sagsomkostninger i en sag om 15 %-reglen. Afgørelsen kan *måske* ses som udtryk for, at dette retsområde efterhånden er ved at være afklaret materielt, og at grundlaget for at ophæve omkostninger derfor så småt er forsvundet.

2.11.4. U 2024.3306 H (SKM 2024.338 HR) – om retsplejelovens § 312, stk. 3

Sagen var anlagt af et fjernvarmeselskab mod Skatteministeriet og vedrørte fortolkningen af en bestemmelse i kulafgiftsloven, som har generel betydningen for beskatning af sådanne selskaber. Med andre ord: En sag om et generelt fortolkningsspørgsmål, omhandlende en bestemmelse af almindelig betydning, og anlagt af en privat part mod en offentlig part.

Hertil kommer i den konkrete sag, at der i Højesteret var dissens – og det principielle spørgsmål var således også notorisk tvivlsomt.

Det giver fuld plade på kriterier, der taler for at ophæve sagens omkostninger, og det blev da også udfaldet.

2.11.5. U 2024.3803 H (FED 2024.12) – om retsplejelovens § 312, stk. 3

Sagen udsprang af patientskadeområdet, og tvistens kerne var, kort fortalt, om en patient kunne kræve erstatning for forsinket diagnose af kræft.

Sagens rejste principielle spørgsmål om kravet til og beviset for sandsynligheden af, at en anden behandling ville have afværget skaden, og Højesteret fik i dommen anledning til at skrive generelle præmisser om forståelsen af KEL § 20, stk. 1, nr. 1.

På den baggrund, og under henvisning til sagens betydning for Ankenævnet for Patienterstatnings virke (nævnet var sagsøgt i sagen), ophævede Højesteret sagens omkostninger.

2.11.6. U 2024.3049 H – om retsplejelovens § 312, stk. 3

Den sidste sag af samme »type« var en noget speciel tvist, hvor en forfatter at få udleveret og/eller destrueret alle ved PET og andre myndigheder opbevarede kopier af hans dagbøger, der for godt 40 år siden var blevet konfiskeret under en sag om formodet samarbejde med KGB.

Heri fik han ikke medhold, men Højesteret fandt, at sagen havde haft principiel betydning, navnlig for forståelsen af arkivloven, og ophævede derfor sagens omkostninger.

Selvom forløbet er mindre typisk end de mange skattesager nævnt ovenfor, passer den fint ind her som årets sidste eksempel på et typeområde for retsplejelovens § 312, stk. 3; sager anlagt af privatpersoner mod myndigheder om principielle lovfortolknings spørgsmål, som kan få generel betydning for en lovs anvendelse.

2.11.7. U 2024.1467 H - sagsomkostninger ophævet

Den materielle tvist var mellem to danske kommuner og den grønlandske Kommuneqarfik Sermersooq, og sagens hovedspørgsmål var, om reglerne om mellemkommunal refusion kunne anvendes til at rejse krav over for en grønlandsk kommune (det mente Højesteret ikke).

Højesteret ophævede sagens omkostninger under henvisning til »sagernes principielle karakter og udfald« (også her er vi i § 312, stk. 3, men i bestemmelsens »andet ben«, hvor vi også finder f.eks. U 2023.307 H og U 2024.889 H).

2.11.8. U 2024.1648 H - sagsomkostninger ophævet

I en sag om prøvelse af en afgørelse truffet af Jernbanenævnet fandt Højesteret, at der havde været hjemmel for nævnets afgørelse.

På trods heraf - og under henvisning til »uklarhederne i Jernbanenævnets afgørelse [...] og til sagens forløb...« - ophævede Højesteret sagens omkostninger (vi må altså være i § 312, stk. 3, der bl.a. - men nok undtagelsesvist - kan anvendes, når den ene part i særlig grad har givet anledning til sagen).

2.12. Isoleret bevisoptagelse

2.12.1. U 2024.1318 H – sagsomkostninger ved isoleret bevisoptagelse

Nu bliver det spændende!

Højesteret fik nemlig allerede i december 2023 (som i Almanakkens kalenderår hører til i 2024) mulighed for at tage stilling til et spørgsmål om udmåling af omkostninger ved isoleret bevisoptagelse – et spørgsmål, der volder mange praktiskere (herunder undertegnede) vanskeligheder.

Afgørelsen er morderligt interessant af to grunde. For det første på grund af flertallets begrundelse for at tilkende omkostninger. Den bekræfter efter min forståelse en vigtig pointe, som også er fremført i U 2017 B, s. 407.

Hvis det ved skønserklæringen er godtgjort, at der foreligger faglige fejl, så kan der tilkendes rekvirenten sagsomkostninger, hvis det ikke kan udelukkes, at der som følge heraf kan gøres krav gældende (det vil navnlig være tilfældet, at det »kan udelukkes«, hvis indstævnte er »beskyttet« af en klar retsregel, jf. f.eks. U 2021.4524 H. Det er efter min opfattelse samme begrundelse, der kan gives til forklaring af U 2023.2147 V. Begge sager er i øvrigt kendetegnet ved, at »usikkerheden«/indsigelsen knyttede sig til *bevisbedømmelsen af skønserklæringen*, og altså havde sammenhæng med skønforretningen. Det står i modsætning til sager, hvor indstævnte mener, at et eventuelt krav er forældet, og hvor indsigelsen således »ligger uden for« den isolerede bevisoptagelse og dermed også uden for det materiale, som retten kan vurdere omkostninger ud fra).

Vurderingen i sådanne sager har altså to led, og det er i min optik vigtigt. »Ikke udelukkes«-kriteriet lever nemlig i de sager, hvor skønforretningens genstand har været et spørgsmål om mangler eller faglige fejl – og hvor rekvirenten ved skønserklæringen har fået medhold i dette hovedspørgsmål, men hvor indstævnte mener at have *andre indsigelser* mod kravet. Disse indsigelser kan retten reelt ikke vurdere under en sag om isoleret bevisoptagelse, og »ikke udelukkes« bliver derfor en praktisk anvendelig standard for prøvelsen.

Netop denne todelthed forklarer også, at rekvirenten ikke kan få tilkendt omkostninger, hvis grunden til, at der er tvivl om, hvorvidt der kan rejses krav, er en tvivl om, hvorvidt der overhovedet er begået fejl (for så har rekvirenten ikke vundet skønforretningen. Det er bl.a. efter min opfattelse den bedste forklaring på, at FM 2022.108 er rigtig).

For mig at se er navnlig følgende sætning fra Højesterets flertal illustrativ for prøvelsens genstand:

»Formålet med den isolerede bevisoptagelse var at få belyst, om der var begået fagfejl bl.a. med hensyn til den omhandlede trappe, og vi finder ligesom byretten

og landsretten, at resultatet af det gennemførte syn og skøn må anses for at støtte Bs synspunkter om, at der er begået fagfejl vedrørende trappen.«

For det andet er afgørelsen interessant, fordi den er afsagt med dissens (to dommere), og fordi dissensens begrundelse vel indikerer, at disse to dommere var villige til at opbløde »ikke udelukkes«-kriteriet.

Også denne begrundelse fortjener at blive citeret:

»Vi finder, at der i forholdet mellem B og HB Trapper må ses på, om der ved skønserklæringerne er fremkommet oplysninger, der støtter, at den udvendige trappe på Bs ejendom er behæftet med mangler, som HB Trapper kan gøres ansvarlig for.« (Altså: Er der helt grundlæggende noget at komme efter).

Citatet er ikke nødvendigvis en afstandtagen fra den retlige ramme, jeg beskriver ovenfor. Det er jo netop i skønserklæringens genstand, mindretallet finder sin begrundelse.

Men den peger på en mere grundig prøvelse af kravet, og dermed også på et større område for at nægte at tilkende omkostninger (her synes mindretallet i høj grad at følge tankesættet fra U 2021.4524 H, som også udgjorde en opblødning) – og dét er budskab, jeg i mit stille sin håber, at lands- og byretterne vil følge op på med mere nuancerede vurderinger af omkostningsspørgsmålet.

Under alle omstændigheder er det med sikkerhed ikke sidste gang, jeg kommer til at skrive om dette emne.

2.12.2. FM 2023.214 - sagsomkostninger i isoleret bevisoptagelse

Også måneden efter blev der trykt en afgørelse om spørgsmålet. Denne gang havde tvisten drejet sig om et muligt værditab på en ejendom (kravet må vel forstås som et naboretligt krav for gener), og skønsforretningen havde haft til formål at værdiansætte tabet - af en ejendomsmægler opgjort til mellem 150.000 og 500.000 kr.

Byretten tilkendte herefter rekvirenten sagsomkostninger - erklæringen havde jo dokumenteret et tab, hvilket spørgsmål var genstanden for skønsforretningen - og det tiltrådte landsretten.

Afgørelsen følger for mig at se den samme linje, som er beskrevet i analysen ovenfor. Skønsforretningens formål var at påvise et tab, det påviste skønserklæringen, og indstævntes indsigelse i sagen vedrørte ikke dette faktiske spørgsmål. Den vedrørte i stedet det retlige grundlag for et krav (at den naboretlige tålegrænse ikke var overskredet).

(Formuleringen »det retlige grundlag« er hentet fra U 2017 B s. 407 ff. Når man læser denne artikel og den tilknyttede praksis er det værd at holde sig for øje, at

den centrale forskel er mellem »forhold, der søges belyst ved skønsforretningen« og »andre indsigelser«.

F.eks. er forældelse en indsigelse mod det retlige grundlag - faktisk typeeksemplet i artiklen - men man kan jo godt forestille sig et syn og skøn, hvor skønsmanden skal hjælpe med at klarlægge, hvornår fysiske mangler ved et hus viste sig, og hvor skønsforretningen altså vedrører det faktiske grundlag for forældelsesvurderingen. Her vil retten utvivlsomt skulle forholde sig til, om skønserklæringen understøtter et argument om suspension og altså foretage en vis prøvelse af den juridiske indsigelse.

Det er derfor rammende, når artiklen - for nu at citere præcist - taler om »et retligt grundlag *i øvrigt*«; og altså bortset fra de i den isolerede bevisoptagelse behandlede uenigheder).

Sagen indeholder i øvrigt yderligere en interessant præmis, som handler om noget helt andet. Omkostningsafgørelsen var truffet i en retsbog dateret den 27. juni 2023, som imidlertid først var publiceret den 29. juni 2023 (og i øvrigt uden parterne var orienteret om afsigelsen). Kæren, som var indgivet den 12. juli 2023, var derfor rettidig.

2.12.3. *U 2024.3610 V – sagsomkostninger i isoleret bevisoptagelse*

Vi fortsætter temaet »hvem har vundet« i sager om isoleret bevisoptagelse.

I årets tredje afgørelse herom var baggrunden en tvist om, hvorvidt et byggeri havde medført skader på naboejendommen. Af skønserklæringen fremgik overordnet, at byggeriet havde medført ændrede vindpåvirkninger af naboejendommen, og at naboejendommen havde været utilstrækkeligt funderet. Skønserklæringen gav derimod ikke grundlag for at konkludere, at der var begået fejl i forbindelse med byggeriet.

Landsretten fandt under disse omstændigheder, at ingen af parterne havde fået mest medhold, og ophævede derfor omkostningerne.

(Afgørelsen er i øvrigt værd at læse for landsrettens præmisser, der indeholder en fin og kondenseret beskrivelse af retsstillingen i den slags tvister).

2.12.4. *FM 2023.213 - sagsomkostninger ved ad citation i isoleret bevisoptagelse*

Vi fortsætter inden for samme bestemmelse, men sager om spørgsmålet, *i hvilke partsrelationer*, der kan udmåles omkostninger.

I den første sag opstod spørgsmålet, fordi den skønsindstævnte havde adciteret en række øvrige parter, hvoraf den ene stillede egne spørgsmål til skønsmanden.

Da skønsforretningen gik rekvirentens vej (og i konsekvens heraf gik imod både

skønsindstævnte og de adciterede), ønskede skønsindstævnte at opnå dækning for de ham pålagte omkostninger til rekvirenten fra de adcitationsindstævnte.

(Altså på papiret en konstruktion vi kender fra den almindelige proces, hvor spørgsmålet undertiden har været rejst, om omkostninger kan »flyde« op eller ned i en adcitationskæde. Svaret herpå er vist nok ret entydigt. Omkostninger kan *alene* pålægges i de direkte partsforhold (U 2005.2677 Ø), og der kan i den sammenhæng *som udgangspunkt* ikke tages højde for, om den vindende part måtte have udgifter til omkostninger til andre parter, jf. U 2006.2052 H og som eksempel på den snævre undtagelse hertil U 2019.2639 H, hvor sagsøger blev pålagt at betale omkostninger, som (tillige) dækkede sagsøgtes udgifter til adciterede).

Sagen er efter min opfattelse vanskeligere end som så.

Argumentet fra den skønsindstævnte var ikke (i hvert fald ikke direkte), at den adciterede skulle *friholde* indstævnte (et argument, der jo også typisk fremføres som led i et ønske om at få beløbet *oveni* tilkendte omkostninger). I stedet var argumentet, at den adciterede skulle *pålægges at betale omkostninger, fordi skønserklæringen helt overvejende havde identificeret fejl i den adciteredes arbejde*.

Det smager jo lidt af et helt almindeligt argument om, at den tabende part skal betale omkostninger (og set i forholdet mellem en adcitant og en adciteret plejer vi jo at behandle førstnævnte som enhver anden sagsøger og sidstnævnte som en sagsøgt - hvilket man i hvert fald i et tilfælde har overført til § 343, nemlig i U 2010.1248 Ø om § 343, stk. 2, der fandt anvendelse på indstævnte, der i relationen til en skønsindstævnt blev betragtet som »rekvirent«).

Kendelsen giver ikke grundlag for en nuanceret stillingtagen til skønserklæringen (og landsrettens præmisser gør det ikke klart, hvad der reelt har været udslagsgivende). Men hvis erklæringen faktisk påviste væsentlige fejl i arbejde udført af den skønsadciterede, ville jeg selv rent intuitivt have udmålt helt sædvanlige omkostninger til »den vindende part« i dette partsforhold.

2.12.5. U 2024.3382 V (FM 2024.53) – sagsomkostninger i isoleret bevisoptagelse (flere parter)

Også i den anden afgørelse om emnet var grundlaget, at der i en sag om isoleret bevisoptagelse var sket adcitation.

Sagen var anlagt af A og B (købere af en lejlighed) mod C (håndværker), der adciterede D (sælger) fra sagens begyndelse. Ved den efterfølgende skønserklæring blev det vurderet, at lejligheden var behæftet med væsentlige mangler, og A og B blev derfor (med rette) anset for de vindende parter.

I byretten pålagdes C og D *in solidum* at betale omkostninger til A og B, hvilket *alle parter* kærede (A og B ville have mere).

(Landsretten kunne starte med at afvise C's kære, idet C blot havde nedlagt selvstændig påstand i et kæresvarskrift (det ved vi alle sammen godt, at man ikke kan...)).

Landsrettens præmisser er både grundige og læseværdige.

Om det første spørgsmål (udmålingen til A og B) skriver landsretten, at der med skønserklæringens værdiansættelse af manglerne kan findes et udgangspunkt i de vejledende salærtakster. Disse omfatter – som landsretten også skriver – proceduresager, og hvis man vil tage udgangspunkt heri, må der derfor foretages en korrektion.

Den præcise formel fremgår ikke, men det kan konstateres, at landsretten udmåler *50 % af det midterste beløb i intervallet*, så mon ikke det har været det omtrentlige regnestykke. Det vil i givet fald harmonere med, at der i praksis om sager, der hæves, er en tilbøjelighed til at give $\frac{1}{2}$ salær, hvis der i sagen er gennemført syn og skøn (man kunne så indvende, at der i en *retssag med syn og skøn* ofte vil have været større arbejde, end i en sag om isoleret bevisoptagelse. Der er jo – antageligt – også skrevet noget om sagens øvrige spørgsmål).

Om det andet spørgsmål (forholdet mellem C og D) indleder landsretten med at konstatere, at de to parter *ikke er procesfæller*, jf. *retsplejelovens § 317*, og at der derfor skal fastsættes særskilte omkostninger. Det er utvivlsomt rigtigt, jf. U 2016.695 H, der kan overføres 1:1 på sagen.

(»Da der er tale om en sag om isoleret bevisoptagelse, hvor det endnu er uvist, om der er grundlag for at anlægge en egentlig retssag mod en eller flere af de skønsindstævnte, finder Højesteret endvidere, at de tre skønsindstævnte ikke kan anses for at være procesfæller i retsplejelovens § 317's forstand.«)

Omkostningerne blev herefter i stedet *fordelt* med halvdelen til hver af C og D.

Endelig tog landsretten stilling til, om der var grundlag for at lade D *friholde* C (det havde C påstået). På dette spørgsmål tog landsretten samme vej, som Østre Landsret kort forinden havde trådt i U 2024.3382 Ø – om end med en sprogligt lidt anderledes begrundelse. Vi har derfor nu praksis fra begge landsretter der siger, at der *ikke er hjemmel til, i en sag om isoleret bevisoptagelse, at pålægge en adciteret at friholde den skønsindstævnte (eller omvendt)*.

Afgørelsen er eksemplarisk begrundet, og langt hen ad vejen kan jeg blot henvise til landsrettens udlægning af gældende ret. På et enkelt punkt er jeg dog lidt i tvivl – og det er i forhold til *fordelingen* af omkostninger. For i sagen var det C, der havde adciteret D, og selvom D var part, bestod der derfor ikke et partsforhold mellem A og B på den ene side og D på den anden.

I en civil sag ville konsekvensen have været, at A og B ikke kunne tilkendes omkostninger fra D, jf. U 2005.2677 Ø.

Når landsretten nu nåede til, at der ikke kunne indrømmes et friholdelseskrav mellem D og C, kan jeg godt forstå, at man ikke gik den vej. Det ville have ført til, at C skulle bære de fulde udgifter, selvom både D og C muligt kunne pålægges et ansvar.

Men om det er helt stringent, kan jeg være i tvivl om. Man kunne jo overveje, om ikke løsningen i stedet var at udmåle de fulde omkostninger mellem A og B på den ene side og C på den anden side, og så lave en særskilt omkostningsudmåling mellem C og D (der i kraft af adcitationen kunne anses for rekvirent og indstævnte i deres indbyrdes forhold). Selvom D ikke kunne pålægges at friholde, kunne man i det opgør nok have taget højde for udfaldet i »hovedsagen«, sml. U 1999.230 H og U 1999.229 H.

2.12.6. U 2024.1614 Ø (FM 2023.232) – sagsomkostninger i »sambehandlede« sager om isoleret bevisoptagelse

I den sidste sag udsprang tvisten af, at der var konstateret skimmel i en fast ejendom, hvilket gav anledning til opgør mellem køber (der tog initiativ til isoleret bevisoptagelse), sælger; dennes sælger (som blev inddraget ved adcitation); og dennes sælger (som blev inddraget ved yderligere en adcitation).

(Et intermezzo om et emne, der optager mig. Det fremgår af landsrettens præmisser, at der i byretten var truffet afgørelse om *sambehandling* af sagerne. De to begreber er ikke ombyttelige. Ved adcitation bliver den adciterede part i den oprindelige sag, mens der ved sambehandling fortsat er tale om forskellige sager, der blot behandles på en koordineret måde. Allerede tidligt identificerede forfatterne i »Procesdokumenter og digital retssagsbehandling i civile sager«, at der med indførelsen af sagsportalen ville blive tale om »de jure« adcitation med »de facto« sambehandling. Heri fik de ret. Den *rigtige* løsning er efter min opfattelse i alle sammenhænge, hvor det er relevant, at *huske den underliggende jura*, sml. FM 2022.60, der analyseres i Almanakken 2022).

Efter en erklæring, der fastslog, at der var fugt- og skimmelproblemer, udmålte byretten omkostninger i alle led af kæden. I sidste led (sælgers sælger og dennes sælger) tilkendte byretten omkostninger til sælgers sælger (køberen i dette led) *både* til egne omkostninger og til dækning af udgifterne »opad i kæden«.

Heri var landsretten ikke enig, hvilket efter min forståelse af præmisserne blev begrundet med, at sagen mellem sælgers sælger og dennes sælger var iværksat sidst (og at udgifterne i den »oprindelige« sag derfor ikke var påført som følge af led i sagen mellem sælgers sælger og dennes sælger).

Begrundelsen er jeg ikke fan af, og min indvending er den samme, som anført i den lange parentes. Hvis forholdet var det, at alle efterfølgende parter *blev adciteret*, burde omkostningsafgørelsen have haft dette som sit udgangspunkt.

Det følger ikke heraf, at der burde være tilkendt omkostninger til dækning af tidligere. Hovedreglen er, at en adcitant ikke skal have dækket sine udgifter »op eller

ned«, sml. fra praksis om § 312, stk. 1, U 2006.2052 H, U 2008.1091 V, U 2010.2530 H (Her er løsningen i stedet, at man ved selve udmålingen efter § 316 kan tage højde for flerpartsforholdet).

2.12.7. T:BB 2024.459 – sagsomkostninger i syn og skøn ved VBA

Sagen er en voldgiftssag, men principperne for udmåling af sagsomkostninger ved syn og skøn ligner retsplejelovens ditto tilstrækkeligt til, at den skal nævnes.

Afgørelsens faktum er noget kringlet. Det tager vi lige stille og roligt.

Efter en totalentreprise blev bygherren mødt med reklamationer fra slutkøberen. Bygherren videresendte disse reklamationer til totalentreprenøren, og der var således en »mulig konflikt« mellem de to parter.

Totalentreprenøren agerede herefter som udfarende og iværksatte syn og skøn mod bygherren, der adciterede slutkøberen. Efter betydelig skriftveksling tilbagekaldte totalentreprenøren sagen, og bygherren hævdede herefter ditto ad citations-skønssagen.

På dette tidspunkt havde bygherren afholdt betydelige omkostninger, og derfor anlagde han (voldgifts)sag mod totalentreprenøren med påstand om *erstatning for afholdte sagsomkostninger samt for pålagte udgifter til slutkøberen*.

Voldgiftsrettens bedømmelse af spørgsmålet er meget grundig (og læseværdig). Det fastslås helt overordnet, at det er et *almindeligt princip*, at en part selv bærer udgifterne ved unødvendige sagsskridt (svarende til princippet i retsplejelovens § 318). Voldgiftsretten tager herefter den meget firkantede konsekvens af princippet ved at udtale, at det er »den part, der har iværksat et sagsskridt, herunder en skønssag, som har bevisbyrden for, at dette har været nødvendigt.«

Fordi totalentreprenøren ikke kunne bevise, at skønssagen havde været nødvendig – hvilket bl.a. forklares helt lavpraktisk med, at det ikke var totalentreprenøren, der bar bevisbyrden – blev denne pålagt omkostninger.

Afgørelsen er for et civilprocesretligt perspektiv vidtgående. Retsplejelovens § 318 indeholder ikke en bevisbyrde for, at et sagsskridt er nødvendigt (den sanktionerer (klart) unødvendige sagsskridt), og den citerede sætning har efter sin formulering meget vidtrækkende konsekvenser.

Var tvisten opstået inden for rammerne af retsplejelovens § 343, ville det (naturligvis) i første række have forudsat en *anmodning* fra bygherren (og ikke en ny sag), jf. § 343, stk. 3. En dommer ville herefter gå via § 343, stk. 4, og ind i retsplejelovens almindelige omkostningsbestemmelser, hvor det naturlige sted at starte ville være med en henvisning til retsplejelovens § 314 (sager, der hæves). Bestemmelsen skal efter dens forarbejder anvendes efter samme principper, som gælder ved sager, der afsluttes – og altså som udgangspunkt med et *cost follows the event* princip.

Med støtte i praksis vedrørende denne bestemmelse kunne man så fastslå, at skønsrekvirenten, når denne – uden særlig anledning – hæver skønssagen, må anses for tabende part.

Resultatet ville altså nok være det samme, men begrundelsen ville være væsentligt anderledes.

2.13. Blandede bolsjer

2.13.1. U 2024.1761 H (SKM 2024.177 HR) - påstand om tilbagebetaling af omkostninger (og omkostninger i en sag med stor værdi)

Vi starter Almanakkens sidste afsnit med en dom, som gav anledning til at gentage en sætning, jeg har skrevet nogle gange (og hyppigere, efterhånden som jeg i mit arbejde med nyhedsbreve har måtte erkende, at der virkelig er noget at komme efter her...).

I en sag om Realdanias mulige skattefradrag havde Skatteministeriet - som tabte i landsretten - nedlagt påstand om tilbagebetaling af sagsomkostninger (og derfor sikret sig rentegrundlag).

Højesteret stadfæstede landsrettens dom, og tilbagebetalingskravet blev derfor ikke aktuelt. Men jeg noterer mig alligevel, at påstanden blev admitteret (og at vi igen kan se, at man ved de centrale statslige myndigheder er opmærksomme på/gode til at sikre sig den økonomiske fordel, der ligger i at betale pålagte omkostninger til en betalingsdygtig modpart. I den konkrete sag indebar det jo også, at Skatteministeriet slap for renter af landsretsomkostningerne).

Også Højesterets omkostningsudmåling vil jeg nævne. Ikke analysere, men nævne - den er et eksempel på udmåling i sager med *meget store værdier*.

Højesteret tilkendte - som landsretten - 800.000 kr. Det er ikke muligt af dommen at læse, præcis hvordan man landede på dette beløb. Af landsrettens dom fremgår, at Realdania nedlagde påstand om nedsættelse af den skattepligtige indkomst med over 600.000.000 kr. for en årrække - og som sagen er beskrevet antager jeg, at påstanden tillige ville have værdi for fremtidige år. Anvendes retsafgiftslovens princip for løbende ydelser var værdien heraf en (yderligere) nedsættelse af den skattepligtige indkomst med ca. 600.000.000 kr. Da tvisten vedrørte skattegrundlaget, er sagens værdi naturligvis lavere, men det er åbenbart, at vi var oppe i ganske store beløb.

(Landsrettens begrundelse kan jeg lige citere, også fordi de to instanser valgte samme beløb:

»Landsretten har ved fastsættelsen af beløbet til dækning af udgifter til advokatbistand på den ene side lagt vægt på sagens betydelige værdi og på den anden

side sagens meget begrænsede omfang, hovedforhandlingens varighed og sagens karakter«).

2.13.2. U 2024.2363 H – kære i forbuds- og påbudssag har opsættende virkning for sagsomkostninger

Højesteret fastslog i denne sag, at et kæremål i en forbuds- og påbudssag har opsættende virkning for de tilkende sagsomkostninger – og ændrede dermed en fast praksis fra Østre Landsret.

Kendelsen afgør efter min forståelse et praktisk vigtigt spørgsmål, om hvilket der vel kunne være nogen tvivl.

I civile sager følger det således af den generelle fuldbyrdelsesregel i retsplejelovens § 480, stk. 5, jf. stk. 1, at de ved dom fastsatte sagsomkostninger ikke kan danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse, hvis dommen ankes inden 14 dage (den almindelige eksekutionsfrist).

Det følger samtidig af § 481, der henviser til netop § 480, stk. 5, at det samme er tilfældet for bestemmelser om sagsomkostninger fastsat i en kendelse.

I påbuds- og forbudssager *suppleres* disse generelle regler af en særbestemmelse i § 427, stk. 1, der direkte angiver, at kære *ikke har opsættende virkning*. Bestemmelsen siger ikke direkte noget om sagsomkostninger, og fortolkningsspørgsmålet var altså, om reglen (alligevel) indebar en fravigelse af de almindelige bestemmelser i §§ 480 og 481.

Det var dette spørgsmål, Højesteret besvarede benægtende (med den ganske rimelige begrundelse, at § 427 er en særregel, der har til formål at sikre *effektivitet i forhold til forbuddet eller påbuddet*, og at den materielle afgørelse ikke bliver mindre effektiv af, at reglen ikke udstrækkes til betaling af sagsomkostninger).

Det ligger altså nu fast at kære i forbuds- og påbudssager har samme opsættende virkning *i relation til sagsomkostninger*, som anke eller kære af afgørelser i civile sager.

(U 2009.1133 Ø (om den tidligere bestemmelse) og U 2023.2800 Ø er dermed ikke længere udtryk for gældende ret. Har man min Almanak for 2023 stående på reolen, er det på s. 153, man skal indsætte en rettelsesmarkering).

2.13.3. U 2024.1114 H – sagsomkostninger i håndhævelsessag på forbrugerområdet

Videre til et (forbrugerretligt) meget interessant sagskompleks, hvor en række virksomheder blev meddelt påbud om bl.a. at tilbagebetale beløb til en ubestemt kreds af kunder.

Afgørelsen er procesretligt værd at notere sig for Højesterets udmåling og begrundelse.

Udmålingen må i sagens natur være skønsmæssig, når sagens værdi ikke kan anslås præcist (præcist hvor mange kunder drejer det sig om...), og Højesteret adopterer da også de præmisser, der kendes fra *sager uden værdi*:

»Ved fastsættelse af sagsomkostningerne har Højesteret lagt vægt på sagernes karakter, det opnåede resultat, parternes interesse i sagerne og arbejdets omfang ...«, supplerede med »oplysningerne om størrelsen af tilbagebetalingskravene og selskabernes omsætning en vis betydning.«

Højesterets præmisser *gentager* herudover – uden at man kan se præcis hvilken brøk, der er reduceret med – at samlet behandling af sager med overlappende temaer og sammenfald i repræsentationen skal indgå ved udmålingen i de enkelte sager.

2.13.4. U 2024.3306 H (SKM 2024.338 HR) – ingen sagsomkostninger til selvmøder

Man kan nok argumentere for, at denne afgørelse bare er »business as usual«, men da jeg kan lide at være grundig, nævner jeg den lige.

I en sag om (påstået) overtrædelse af forskelsbehandlingsloven havde det sagsøgte firma optrådt som selvmøder, og selvom virksomheden blev frifundet i tre instanser, skulle der derfor ikke udmåles sagsomkostninger.

2.13.5. U 2024.4651 Ø (FM 2024.105) – omkostninger til selvmøder

En flypassager havde *overdraget* sit forsinkelseskrav til selskabet Flyhjælp, der herefter i eget navn udtog stævning mod flyselskabet.

Flyhjælp optrådte derfor som selvmøder, og selskabet havde derfor ikke krav på sagsomkostninger til dækning af repræsentation. Afgørelsen følger FM 2021.51, der da også citeres i præmisserne (se om denne Almanakken 2021, s. 195).

2.13.6. U 2024.3847 H – om omfanget af sagsomkostningsdækning fra LG

Vi slutter som lovet emnet med en sag i periferien.

Spørgsmålet var i sagen, med hvilket beløb, LG skulle dække udgifterne, efter en arbejdsgiver var gået konkurs under behandlingen af en ansættelsesretlig tvist.

Tvisten var således ikke civilprocesretlig. Omvendt optræder LG i ganske mange sager, og det er derfor praktisk at vide, at Højesteret nu har tiltrådt LG's egen »mangeårige praksis«, hvorefter LG kun dækker sagsomkostninger forholdsmæssigt svarende til, hvor stor en del af den materielle tvist, der er dækket.

I den konkrete sag dækkede LG et lønkrav men ikke et krav på godtgørelse for manglende ansættelsesbevis. Lønkravet udgjorde 57 procent af domsbeløbet, og LG dækkede derfor 57 procent af de tilkendte sagsomkostninger.

(Som det udtrykkeligt fremgår af afgørelsen, var den underliggende sag U 2020.2419 H, faktisk ikke helt uinteressant. Den afgørelse er analyseret i Almanakken 2020, s. 163.)

2.13.7. U 2024.3968 Ø (FM 2024.62) – advokat pålagt erstatningsansvar for unødigt sag, jf. retsplejelovens § 319

Den her er ret vild i sit faktum.

En advokat havde på vegne af en bank stævnet *Retten i Lyngby* med en række påstande, der havde til formål at få tilsidesat en dom i en sag, han selv havde ført og tabt. Da påstandenes formulering siger noget om sagens art og forløb, gengives de nedenfor (har man læst dem, forstår man bedre dommen).

»Principal - sideordnet

1. Retten i Lyngby er ikke en domstol i EU-charterets eller EMRK's forstand.
2. Retten i Lyngbys beslutning som gengivet i retsbogen af 21. marts 2022 er ikke i overensstemmelse med retsstatsprincippet.
3. Skattestyrelsen og/eller B tilpligtes at anerkende, at Skattestyrelsen og/eller B har handlet erstatningspådragende over for sagsøger.
4. Retten i Lyngbys afskæring af ad citation er i strid med gældende ret og retten til at en retssag skal afvikles »indenfor rimelig tid«.
5. Retten i Lyngbys præmisser i dom af 17. juni 2022 om, at »Sagsøger oplyste under hovedforhandlingen, at påstandene er rettet mod retten og Skattestyrelsen og ikke mod sagsøgte.« er i strid med retsplejeloven og udtrykt for åbenbar uretfærdighed.
6. Retten i Lyngbys omkostningsafgørelse i dommen af 17. juni 2022 er ulovlig og udtryk for åbenbar uretfærdighed og i strid med praksis.
7. Retten i Lyngby skal anerkende, at der ikke skulle være afsagt dom i forbindelse med afvisningen af sagen og erstatningsansvarlig for 50.750 kr.«

Sagen var – ret åbenbart – anlagt uden bankens samtykke, og da banken fik kendskab til sagen, meddelte den (ved en ny advokat), at den ikke ønskede at videreføre sagen.

(Det gav, gudhjælpemig, anledning til et forløb, hvor den pågældende advokat argumenterede for, at han uanset bankens udmelding havde mandat til at føre sagen...)

I byretten (der naturligvis var besat med en sættestemmer) blev advokaten, med henvisning til både retsplejelovens § 319 og aftalelovens § 25, pålagt at betale *erstatning* for Retten i Lyngbys sagsomkostninger, der med en passus hentet fra den almindelige udmålingspraksis blev fastsat til 25.000 kr.

Dette beløb blev i landsretten hævet til 125.000 kr., der udgjorde bankens *faktiske tab*.

Den ændring er – selvom sådanne sager forhåbentlig er sjældne – vigtig. Retsplejelovens § 319 er en egentlig erstatningsregel, som altså ikke begrænses til de rimelige omkostninger udmålt efter de almindelige principper.

(Afgørelsen er vist nok den første siden U 2007.35 Ø (advokat pålagt at betale *in solidum med klienten*), hvor en advokat faktisk dømmes, og den første hvor advokaten dømmes alene. Men det var også under omstændigheder, hvor udfaldet virker ret oplagt).

Og hermed kom vi i mål. Det var alt, hvad det kunne blive til fra min hånd fra et år, der igen gjorde os lidt klogere på civilprocessen.

Vi ses næste år!

AFGØRELSESREGISTER

Ugeskrift for Retsvæsen	U 2024.2557 Ø 156	U 2024.4271 Ø 170
	U 2024.2577 V 91	U 2024.4277 V 27
U 2024.1114 H 198	U 2024.2693 V 32	U 2024.4401 Ø 33
U 2024.1273 Ø 140	U 2024.2728 V 153	U 2024.448 Ø 36
U 2024.1289 Ø 128	U 2024.2851 V 113	U 2024.4534 V 84
U 2024.1318 H 190	U 2024.2904 Ø 155	U 2024.4599 Ø 141
U 2024.1333 Ø 186	U 2024.2957 Ø 102	U 2024.4650 Ø 138
U 2024.1351 V 99	U 2024.2958 Ø 111	U 2024.4651 Ø 199
U 2024.1353 H 48	U 2024.3006 H 54	U 2024.4653 Ø 121
U 2024.1389 V 45	U 2024.3049 H 189	U 2024.4659 Ø 85
U 2024.1435 V 139	U 2024.3158 Ø 131	U 2024.4683/1 Ø 158
U 2024.1467 H 189	U 2024.320 Ø 38	U 2024.4683/2 H 93
U 2024.1490 H 34	U 2024.3233 V 21	U 2024.469 Ø 123
U 2024.1550 H 187	U 2024.3276 H 31	U 2024.4708 H 175
U 2024.1588 H 113	U 2024.3306 H 188	U 2024.481 Ø 152
U 2024.1590 H 156	U 2024.3333 Ø 79	U 2024.4828 Ø 21
U 2024.1597 V 178	U 2024.3382 V 193	U 2024.4831 H 177
U 2024.1600 Ø 100	U 2024.3384 V 55	U 2024.4882 H 176
U 2024.1608 Ø 110	U 2024.3477 V 14	U 2024.4905 Ø 101
U 2024.1611 Ø 166	U 2024.3499 Ø 101	U 2024.5111 Ø 174
U 2024.1614 Ø 195	U 2024.3610 V 192	U 2024.5190 Ø 174
U 2024.1618 Ø 69	U 2024.3638 V 172	U 2024.5275 H 95
U 2024.1643 Ø 75	U 2024.3667 H 124	U 2024.5289 Ø 120
U 2024.1648 H 189	U 2024.3803 H 188	U 2024.5304 Ø 181
U 2024.1692 Ø 38	U 2024.3832 H 152	U 2024.535 V 29
U 2024.1761 H 197	U 2024.3847 H 199	U 2024.5379 Ø 121
U 2024.1790 Ø 62	U 2024.3858 H 22	U 2024.5457 Ø 24, 69
U 2024.1923 H 121	U 2024.3876 Ø 90	U 2024.5466 Ø 120
U 2024.1933 V 55, 68, 72	U 2024.3879 Ø 37	U 2024.5470 V 141
U 2024.2015 V 154	U 2024.3892 Ø 144	U 2024.978 H 177
U 2024.2029 V 93	U 2024.3901 Ø 64	U 2025.113 H 60
U 2024.2052 H 187	U 2024.3920 Ø 132	U 2025.116 H 126
U 2024.2115 H 114	U 2024.3923 Ø 136	U 2025.22 V 49
U 2024.2122 H 85	U 2024.3931 Ø 61	U 2025.314 H 48
U 2024.2137 Ø 152	U 2024.3933 Ø 182	U 2025.316 Ø 84
U 2024.2140 V 46	U 2024.3957 Ø 47	U 2025.378 Ø 28
U 2024.2244 Ø 157	U 2024.3959 Ø 63	U 2025.384 H 29
U 2024.2253 Ø 130	U 2024.3968 Ø 200	U 2025.422 V 153
U 2024.2293 V 83	U 2024.4001 H 140	U 2025.69 Ø 179
U 2024.2363 H 198	U 2024.4016 H 99	
U 2024.2373 H 132	U 2024.4183 H 188	Fuldmægtigen
U 2024.2375 Ø 77	U 2024.4199 V 144	FM 2023.152 39
U 2024.2420 Ø 74	U 2024.4206 H 181	FM 2023.155 103
U 2024.2424 V 77	U 2024.4224 V 175	FM 2023.166 168
U 2024.2540 V 51	U 2024.4246 V 27	FM 2023.167 167
U 2024.2543 Ø 36	U 2024.4260 46	

FM 2023.168 170
FM 2023.172 131
FM 2023.173 167
FM 2023.179 110
FM 2023.180 92
FM 2023.182 112
FM 2023.183 186
FM 2023.184 99
FM 2023.211 184
FM 2023.213 192
FM 2023.214 191
FM 2023.215 50
FM 2023.218 131
FM 2023.220 45
FM 2023.228 103
FM 2023.230 51
FM 2023.231 87
FM 2023.232 195
FM 2023.235 100
FM 2023.238 100
FM 2023.239 166
FM 2023.241 178
FM 2024.10 183
FM 2024.103 69
FM 2024.104 181
FM 2024.105 199
FM 2024.106 85
FM 2024.11 68
FM 2024.12 154
FM 2024.13 36
FM 2024.14 77
FM 2024.21 156
FM 2024.28 102
FM 2024.32 127
FM 2024.35 83
FM 2024.36 172
FM 2024.37 88
FM 2024.42 130
FM 2024.44 101
FM 2024.45 79
FM 2024.46 131
FM 2024.47 74
FM 2024.48 77
FM 2024.53 55
FM 2024.55 90
FM 2024.56 37

FM 2024.57 61
FM 2024.58 64
FM 2024.59 132
FM 2024.6 62
FM 2024.60 47
FM 2024.61 63
FM 2024.62 200
FM 2024.69 109
FM 2024.74 184
FM 2024.76 157
FM 2024.79 57
FM 2024.80 169
FM 2024.83170
FM 2024.84 46
FM 2024.9 83

Forsikrings- og Erstatningsretlig Domssamling

FED 2023.111 178
FED 2023.116 24
FED 2024.102 172
FED 2024.108 33
FED 2024.12 88
FED 2024.18 36
FED 2024.19 91
FED 2024.25 77
FED 2024.28 77

Tidsskrift for Familie- og Arveret

TFA 2023.430 167
TFA 2024.129 167
TFA 2024.134 167
TFA 2024.135 166
TFA 2024.144 139
TFA 2024.175/1 157
TFA 2024.279/1 124
TFA 2024.290 169
TFA 2024.292 22
TFA 2024.346 104
TFA 2024.83 29
TFA 2024.84/1 123
TFA 2025.3 126
TFA 2025.5 8

Tidsskrift for Kriminalret

TfK 2023.618 99
TfK 2024.109 155
TfK 2024.139 153
TfK 2024.197 113
TfK 2024.251 136
TfK 2024.290 27
TfK 2024.291 99
TfK 2024.294 152
TfK 2024.334 175
TfK 2024.340 158
TfK 2024.41 69
TfK 2024.94 93

Miljøretlige afgørelser og domme (MAD)

MAD 2023.255 36
MAD 2024.19 31

Meddelelser fra Skatte- styrelsen

SKM 2024.139 HR 87
SKM 2024.148 HR 187
SKM 2024.177 HR 197
SKM 2024.338 HR 199
SKM 2024.493 HR 181

Tidsskrift for Bolig- og bygge- ret

T:BB 2024.104 45
T:BB 2024.1048 95
T:BB 2024.341 154
T:BB 2024.38 38
T:BB 2024.459 165, 196
T:BB 2024.503 36
T:BB 2024.788 90
T:BB 2024.813 33

Utrykte afgørelser

Højesterets beslutning af 23. august 2024 115

